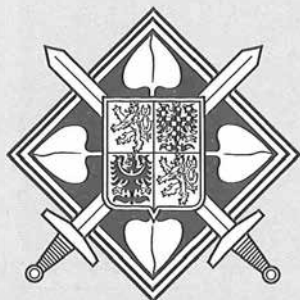

VOJENSKÝ PROFESIONÁL

4-5-6/ 2000

Armádní odborný časopis

**PŘIPRAVA BOJE MECHANIZOVANÉ
A TANKOVÉ ČETY V OBRANĚ**

Pplk. Ing. VRATISLAV TRLIČKA

**VLIV ÚČASTI AČR
V ZAHRANICNÍCH MISÍCH**

**na úroveň připravenosti
jednotek ženijního vojska
Plk. Ing. MILOSLAV CHALOUPKA**

ÚKOLY PSYCHOLOGICKÉ SLUŽBY

Pplk. Mgr. Ing. VLADIMÍR BARTOŠ

**VÝSTAVBA JEDNOTEK LETECKÉHO
ZDRAVOTNICKÉHO ODSUNU**

MUDr. STANISLAV PŘÍDAL, CSc., plk. v zál.

**VÝBĚROVÉ ŘÍZENÍ KE STUDIU
V ODBORNÉ SKOLE VOJENSKÉ POLICIE**

Pplk. Ing. ŠTEFAN ZIGO

VOJENSKÝ PROFESIONÁL

Armádní odborný časopis

- Vydává Ministerstvo obrany ČR v Agentuře vojenských informací a služeb (AVIS Praha)
- Šéfredaktor = redakce plk. Ing. Vilibald Dvorský (tel. Praha 215 731, 215 732)
- Grafická úprava Jarmila Jarešová
- Redakční rada:
pplk. Ing. Jan Doksanský,
plk. gšt. Ing. Jiří Halaška,
plk. doc. Ing. Jiří Herynk, CSc.,
plk. Ing. Miloslav Chaloupka,
doc. Ing. Josef Kašpar, CSc., plk. v. zál.,
plk. doc. Ing. Aleš Komár, CSc.,
plk. Mgr. Antonín Konrád,
pplk. Ing. Jaroslav Koubek,
plk. Ing. Petr Kundrata,
plk. Ing. Alexander Lehner,
pplk. Ing. Petr Obraz,
plk. doc. Ing. Vítězslav Stodůlka, CSc.,
kpt. Ing. Vlastimil Slouf,
pplk. Ing. Štefan Zigo.
- Sídlo redakce:
Rooseveltova 23, Praha 6
- Adresa redakce pro písemný styk:
AVIS redakce Vojenský profesionál,
náměstí Svobody 471, 160 01 Praha 6
- Časopis vychází čtvrtletně v rozsahu 80-128 tiskových stran a 4 strany obálky.
- V ozbrojených silách časopis rozšiřuje AVIS odd. marketingu vydavatelské a nakl. činnosti, nám. Svobody 471, 160 01 Praha 6
(p. Balažová tel. č. 02 20 / 215 563),
expedice: Vlastina 23, 160 01 Praha 6
(p. Balaž tel. č. 02 20 / 409 798).
- Pro čtenáře ve Slovenské republice rozšiřuje MAGNET-PRESS SLOVAKIA, s. r. o., P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel./fax.: 07/525 45 59 (444 545 59) - předplatné, 07/525 46 28 (444 546 28) - administrativa.
Sídlo firmy: Teslova 12, 821 02 Bratislava
- Uveřejněný obrazový materiál a nevyžádané rukopisy se nevracejí
- Zveřejněné názory nemusí být totožné s názory redakce a vydavatele
- Tiskne Vojenský zeměpisný ústav, Rooseveltova 23, Praha 6
- Rukopis tohoto čísla byl předán tiskárně: 22. 2. 2000
- Podávání novinových zásilek povolila Česká pošta, s. p. odštěpný závod Praha, č. j.: nov 6534/99, ze dne 19. 11. 1999
- Registrační značka MK ČR 6123
- MČ 47 759
- ISSN 1210-3179
- © AVIS Praha

OBSAH

Doc. Ing. M. DŘÍMAL, CSc., plk. v. zál., pplk. Dr. Ing. P. ČECH: Konference „TAKTIKA-2000“ a vojensko odborný seminář „Taktika-99“	1
Mjr. O. PATOČKA: Komunikace v AČR	4
Mjr. Ing. J. KYSELÁK: Aktuální změny v oblasti Civilní ochrany	12
Plk. gšt. Ing. L. PETRÁŠ, doc. Ing. J. KAŠPAR, CSc., plk. v. v.: Analýza z poznatků vývoje útoku (2. část)	13
Pplk. Ing. V. TRLICA: Mechanizovaná a tanková četa v obraně (3. část)	21
Kpt. Ing. E. SZKLORZ, Ing. J. MASLÁN: Taktické vlastnosti terénu	35
Plk. Ing. M. CHALOUPKA: Vliv účasti AČR v zahraničních misích na úroveň připravenosti jednotek ženijního vojska k plnění úkolů ženijního zabezpečení ...	39
Kpt. Ing. P. ŠULÍK: Modernizované soupravy pro ženijní práce	44
Doc. Ing. R. HULÁK, CSc.: Bezpečnost vzdušné prostředky	50
RNDr. M. ZEMAN, plk. v. zál.: Sestavování hydrometeorologických informací pomocí barevných kódů a možnosti jejich použití v procesu plánování, přípravy a vedení bojové činnosti	60
MUDr. S. PRIDAL, CSc. plk. v. zál.: Výstavba jednotek leteckého zdravotnického odsunu	71
Pplk. Mgr. Ing. Z. MAŇÁK: Výcvik sebeobranu a boje zblízka MUSADO MCS - etické aspekty	82
- bezpečnost a právní normy	84
Pplk. Ing. K. STEHLÍK: COOPERATIVE GUARD 99 - zkušenosti z organizace logistické podpory	86
Pplk. Mgr. Ing. V. BARTOŠ: Úkoly psychologické služby	89
Mjr. O. PATOČKA: Psychologie v armádní praxi	102
Pplk. Ing. Š. ZIGO: Výběrové řízení ke studiu v odborné škole Vojenské policie	108
JUDr. J. CHAMRÁD, JUDr. A. PŘIKRYL: Legislativní změny vztahující se k bezpečnosti České republiky a jejím ozbrojeným silám	111
Pplk. Ing. D. ŠABOLČÍK, CSc., plk. doc. Ing. J. HERYNK, CSc.: OBSE - Verifikační mise v Kosovu	117
Doc. Ing. J. KAŠPAR, CSc., plk. v. v.: Konec anabáze - z Vladivostoku do vlasti	122

Foto na první straně obálky: Olga Karaffová

PŘIPRAVUJEME DO ČÍSLA 7-9/2000

- Řízení boje velitelem mechanizované a tankové čety (4. část seriálu)
- Průpravné cvičení T 13/2, 3 - četa v obraně
- Použití jednotek ženijního vojska AČR při nevojenském ohrožení
- Lávka pro vypořádávání osob z minového pole
- Doktrína pozemního vojska ATP 35 (B) v Polské armádě
- Perspektivy stanového vybavení AČR
- OBSE a úkoly sil v prostoru Kosova

KONFERENCE „TAKTIKA-2000“ a vojensko odborný seminář „Taktika-99“

Doc. Ing. MIROSLAV DŘÍMAL, CSc., plk. gšt. v. v.
podplukovník Dr. Ing. PETR ČECH

Přijetím naší republiky za člena NATO došlo k řadě významných změn, které se týkají zejména otázek bezpečnosti našeho státu. Je nesporné, že jako členský stát této aliance se nyní můžeme cítit bezpečněji než dříve. Současně si však musíme uvědomit, že bezpečnost našeho státu nezačíná a nekončí na naší státní hranici. Jedná se o otázky kolektivní bezpečnosti, což je nutné chápat jako mnohostranný proces na kterém se musíme aktivně podílet.

Je pochopitelné, že naší prvořadou povinností je přijmout taková opatření, která budou důkazem toho, že obranu naší nezávislosti, svrchovanosti a územní celistvosti považujeme za prvořadou prioritu a povinnost našeho státu. Základní opatření s tím související byla v roce 1999 přijata. Patří k nim, kromě jiného, „Bezpečnostní strategie České republiky“, a „Vojenská strategie České republiky“, což jsou dokumenty, od kterých se odvíjí bezpečnostní úkoly a opatření týkající se všech rezortů státní správy a státních orgánů včetně armády. Jak jsme již uvedli, v otázkách bezpečnosti však nemáme povinnosti jen sami k sobě, ale také vůči našim spojencům.

Jedním z předpokladů k tomu, abychom se mohli úspěšně podílet na plnění aliančních úkolů v oblasti bezpečnosti

a případné společné bojové činnosti, je dosažení co nejlepšího vzájemného pochopení a porozumění. To se samozřejmě odvíjí od správného pochopení dokumentů a přístupů, které se zajištění bezpečnosti, přípravy a případného vedení boje týkají. Na výše uvedené dokumenty vojensko politického charakteru bude navazovat řada dalších odborných dokumentů. Patří k nim zejména připravovaná „Vojenská doktrína AČR“, „Operační doktrína AČR“ a jiné.

Důležité je dosáhnout toho, aby tyto dokumenty byly patřičně provázány, aby spolu dostatečně korespondovaly a v neposlední řadě byly v dostatečném souladu s obdobnými dokumenty aliančního charakteru. Přesto že uvedené odborné dokumenty strategického a operačního charakteru zatím nemají konečnou podobu

a ještě se na nich pracuje, nemůžeme na taktickém stupni čekat na jejich úplné dokončení. I My se musíme začít hlouběji zabývat tím, co je pro nás aktuální a vycházet z toho od čeho se budou dokumenty týkající se taktického stupně odvíjet.

Koncem roku 1999 se na VVŠ PV Vyškov uskutečnil, pod gescí Sekce bojové přípravy GŠ AČR, vojensko odborný seminář s mezinárodní účastí „TAKTIKA-99“. Předmětem jeho jednání byly otázky týkající se „Taktické doktríny pozemního vojska, ATP-35(B), což je dokument NATO vydaný s cílem dosáhnout potřebného porozumění a sjednocení pro případ společného vedení boje. Jedná se o obsažný dokument, kterému je potřebné po všech stránkách věnovat co největší pozornost.

Cílem uvedeného semináře bylo přispět k objasnění otázek souvisejících s tím jak tento dokument v podmínkách naší armády co nejlépe uplatnit a využít. Semináře se zúčastnilo více než 60 účastníků. Kromě odborníků z různých stupňů velení naší armády se jej zúčastnili také hosté z armád SRN, Polské republiky a Slovenské republiky. Je možné říct, že stanovený cíl semináře byl splněn.

Závěry z jednání vojensko odborného semináře „TAKTIKA-99“

1. Jednání semináře mělo pracovní charakter a přispělo k výměně názorů na „Taktickou doktrínu pozemního vojska ATP-35(B)“, na základě kterých bude účelné přijmout potřebná opatření k další práci s tímto dokumentem v podmínkách AČR.
2. Jak vyplývá z článků 7 a 8 předmluvy k ATP-35 (B), je potřebné chápat ji jako dokument aliančního charakteru, který

je pro armády členských států aliance, v případě jejich společných činností, závazný. Má přispět k vzájemnému porozumění a k zabezpečení jednotného přístupu při řešení společných úkolů. Z uvedeného je zřejmé, že při řešení společných úkolů, souvisejících nebo vyplývajících z ATP-35 (B), bude nutné **používat tento dokument především v originále** na těch velitelstvích, která mohou (budou) vstupovat pod operační řízení Aliance. Tím se předejde případnému zkreslování terminologických pojmů a jejich obsahu.

3. Pro vytvoření podmínek k cílevědomému využití poznatků získaných studiem ATP-35 (B) v podmínkách AČR je potřebné **zabezpečit autorizovaný překlad** tohoto dokumentu. Jedině tak lze dosáhnout toho, aby při uplatňování vybraných principů, zásad a dalších ustanovení, která z něj vyplývají, při inovaci našich řádů a předpisů, nedocházelo k jejich nepřesnému výkladu. Současně bude nutné, aby byl **ujednocen pojmový aparát**. (Na přípravě autorizovaného překladu se již pracuje!)
4. Zabezpečit, aby plán práce pro zpracování nových nebo pro inovaci stávajících dokumentů, měl potřebnou časovou posloupnost a vytvářel tak předpoklady k dosažení jejich vzájemné návaznosti. K tomu využít zkušeností ze zpracování Polního řádu a Bojových předpisů.
5. Originál i autorizovaný překlad ATP-35 (B) včas poskytnout těm orgánům velení, pro které se tento dokument stane závazným, aby se s ním mohly v potřebném rozsahu seznámit a připravit se na jeho uvedení do vojskové praxe.
6. Účastníci semináře vyslovili názor, že je vhodné dále s ATP-35 (B) pracovat ve smyslu jejího dopadu na novelizaci

stávajícího Polního řádu, Bojových předpisů a na zpracování dalších nových dokumentů. **Hledat způsob efektivního osvojování těchto dokumentů na vojenských školách a ve vojscích.**

7. Uvedené návrhy (doporučení) byly postoupeny náčelníkovi Sekce bojové přípravy GŠ-AČR.

Děkujeme touto cestou všem, kteří se tohoto semináře zúčastnili a zejména těm, kteří jeho jednání obohatili o aktuální poznatky a zkušenosti.

„TAKTIKA - 2 000“

V oblasti rozvoje taktiky, přípravy velitelů, štábů, jednotek a studentů na vojenských školách, vystupuje do popředí stále celá řada aktuálních otázek a úkolů, kterými je potřebné se systematicky zabývat. Jednou z možností jak pro jednání s tím související vytvářet potřebné podmínky, je organizování pravidelných vojensko odborných seminářů a konferencí. Vysoká vojenská škola pozemního vojska ve Vyškově věnuje od r. 1996 pozornost tomu, aby se jejich uskutečňování stalo určitou tradicí.

Jejich přípravu a provedení uskutečňuje ve spolupráci s Odborem bojové přípravy PS SBP GŠ AČR. Aktivně se na tom podílí také pracovníci K-102 VA Brno, zejména plk. gšt. Ing. Ladislav Petráš, Doc. Ing. Josef Kašpar, CSc. plk. v. v. a z pracoviště operačních výzkumů pan Doc. Ing. František Podešva, CSc., genpor. v. v.

Vojensko odborná konference s mezinárodní účastí „TAKTIKA-2 000“ se uskuteční ve dnech 21. 11. - 23. 11. 2 000. V souladu s Plánem dvoustranné spolupráce na rok 2 000 by se jejího jednání měli ze zahraničních účastníků zúčastnit příslušníci od vojsk a z vojenských škol

z armád Belgie, Nizozemí, Polska, Rakouska, SRN a Slovenska.

Cílem konference, kromě jiného, bude posoudit jak co nejlépe a nejefektivněji aplikovat ustanovení vyplývající z nových dokumentů, např. „Operační doktríny AČR“ a dalších, na taktickém stupni a jaká opatření přijmout k tomu aby pronikla co nejdříve do vojenské a pedagogické praxe.

Znovu bude věnována pozornost otázkám práce s ATP-35(B) v našich podmínkách a tomu jak dalece příslušné současné řády a předpisy odpovídají některým novým úkolům a požadavkům. V závislosti na posouzení všech okolností bude potřebné, dříve či později, přijmout opatření k jejich inovaci (upřesnění, doplnění), nebo ke zpracování dokumentů nových.

Vývoj vojenství potvrzuje, že otázky týkající se provázanosti plnění úkolů na operačním a taktickém stupni jsou stále aktuálnější. Proto bychom k této problematice rádi získali nové poznatky a zkušenosti také od výše uvedených zahraničních účastníků. Podrobnější informace o průběhu konference a obsahu jejího jednání budou zveřejněny v tomto časopisu koncem měsíce září.

Těšíme se na spolupráci se všemi, kteří mají na rozvoji všeobecné taktiky a taktiky druhů vojsk zájem a kteří chtějí přispět ke zdokonalení přípravy velitelů jednotek, příslušníků štábů a studentů na vojenských školách. Určitě tím přispějeme k plnění úkolů, které jsou před naší armádou postaveny.

KOMUNIKACE V AČR

Major OTAKAR PATOČKA

Asi nebude sporu o tom, že komunikace patří mezi velmi důležité počínání živých tvorů. Všichni totiž konkrétním způsobem komunikují, sdělují své potřeby, postoje, záměry, cíle, nabídky, reakce. Skoro všem jsou vlastní prvky jako prosazení, dosažení cíle, uspokojení potřeby, použití síly a nátlaku, útočení či bránění. Ovšem jen lidé si vytvářejí pravidla a zákony, aby spolu mohli hovořit, něco sdělit či ovlivnit, dosáhnout čeho chtějí.

Podstatou přijatých zákonů je stanovení cílů, prvků a prostředků k zabezpečení základních procesů kolem komunikace. Posláním pravidel pak je, aby komunikace probíhala co nejplynuleji a nejefektivněji, aby se účastníci dobrali svých potřeb a cílů, splnili na ně kladené úkoly, vyřešili problémy a cítili se co nejlépe.

Konkrétním příkladem takových pravidel mohou sloužit prvky jako určení pořadí mluvících, délky příspěvků, kdo, komu, kdy a co bude hlásit ap. Když si přečteme některé z děl o komunikaci, pravděpodobně prožijeme dva pocity - jednak radost, jak je oblast komunikace krásně propracována a promyšlena, a jednak asi smutek či rozčarování, jak málo z vymyšleného lidé v praktickém životě ke své škodě využívají. Nechtě se proto následující řádky stanou příspěvkem k činům a procesům, po nichž u nás převládá spíše pozitivní pocity - z posunu v řešení konkrétních záležitostí a z komunikace samotné.

O komunikaci a komunikování se již napsalo mnoho článků a publikací, které ji rozebírají z různých pohledů. Nelze přitom říci, že ve vojenských podmínkách jde o neznámé téma, jak svědčí fakt zveřejnění několika článků v časopise Vojenský profesionál a Výběr statí [11]. Z tohoto důvodu se proto zaměřím jen na prvky, které se mi jeví pro armádní praxi podstatné, důležité a zajímavé.

Na úvod stručně připomenu vymezení komunikace jako prostředku či formy styku, kontaktu, dorozumívání či spojení. Můžeme ji rovněž vnímat jako konkrétní výpověď o mezilidských vztazích, ze vztahu mezi lidmi vychází a dále ho spíše více než méně ovlivňuje - v pozitivním i negativním smyslu. S jistou nadsázkou lze prohlásit, že **jak se k sobě lidé chovají, tak spolu také komunikují.** Pomoci si můžeme známými příslovími:

- „Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá“ a
- „na hrubý pytel hrubá záplata“.

Ale život a komunikace nejsou vždy jednoduché a jasné, jak nám napovídá další pořekadlo:

- „Já do něj chlebem, on do mě kamenem“, či
- „po přízni řízni“.

Komunikace je nezbytným předpokladem pro úspěšné fungování jakékoli organizace a jejích jednotlivých částí. Vzhledem k jejímu významnému postavení dokonce v řadě organizací pracují lidé, kteří se zabývají jen komunikováním, jeho přípravou, průběhem, hodnocením a zlepšováním. Jako obrazné přirovnání můžeme použít záslužnou práci osob, které z řeky odstraňují kameny, odpadky, naplavené předměty a další překážky, aby uvolnili koryto a zajistili její co nejlepší splavnost.

Komunikace v uvedeném pojetí slouží především k:

- podávání informací,
- zajišťování porozumění,
- ovlivňování postojů a motivace,
- reagování na sdělení jiného účastníka komunikace,
- koordinování aktivit v organizaci a směrem k okolnímu prostředí.

Lidé spolu mohou komunikovat různými způsoby jako například posunky, grimasováním, grafickými symboly, písemnými znaky v různé podobě - od všem známého textu přes matematické symboly, notový zápis až po různé programovací jazyky. Každý druh má své výhody a nedostatky, hodí se více či lépe pro tu nebo onu oblast. Avšak nejlépe propracovaný a **nejrychlejší způsob sdělování informací je stále řeč.**

Vyvíjí se statisíce let a prodělala vývoj od relativně jednodušších konkrétních k složitějším abstraktním pojmům. Je možné o ní napsat ne několik odstavců či článků, ale celých knih, jak potvrzuje sama existence řady odborných děl. Zde se omezím na konstatování, že řeč má svůj obsah, formu, melodičnost, tempo, zákonitosti, neuroanatomické podklady a že existuje několik druhů řeči. Také záleží, které pohlaví, s jakým záměrem a v jaké situaci řeč používá.

Pro úplnost chci připomenout, že lidé spolu komunikují za pomoci stále výkonnějších a dokonalejších prostředků jako je mj. mobilní telefon, elektronická pošta, internet atd.

Je však otázkou k vážnému zamyšlení, zda jde o komunikaci efektivnější, obsažnější, hodnotnější a lidstější. Mám na mysli zejména situace, kdy dřívější osobní jednání lidé vyřizují neosobně prostřednictvím počítačů a faxů a kdy ještě nedávno osobní návštěvy nahrazují voláním z mobilu za jízdy v hlučném provozu anebo kdy komunikují tzv. o ničem jen proto, že jim to moder-

ní technika umožňuje. **Kam se ztratil člověk,** jeho emoce a pocity? Není jen strojem potaženým kůží, který ve chvatu a stresu využívá poslední výdobytky technologií? A protože tak činí i ostatní mnozí kolem?

V běžném životě a jeho vysokém tempu si ani příliš neuvědomujeme, že existuje více druhů komunikování. Při jejich dělení velmi záleží na zvolených kritériích. Proto bychom také v armádě měli o **jednotlivých družích** a jejich projevech více vědět:

- podle počtu zúčastněných osob
 - individuální, skupinová, sociální, masová,
- podle aktuálního poslání
 - informující, vysvětlující, hodnotící, kritizující, usměrňující, navádějící, napadající, zamezující atd.,
- podle obsahu
 - částečně přínosná, přínosná, hodnotná, planá, zbytečná, prázdná atd.,
- podle stupně jasnosti
 - jasná, částečně jasná, částečně nejasná a nejasná,
- podle využití slovních a neslovních vyjadřovacích prostředků
 - verbální a neverbální, kde je velmi užitečné se seznámit s platnými zásadami, zajišťovacími projevy a zvláštnostmi [3 a 5].
- podle aktivity zapojení zúčastněných stran
 - jednosměrná a dvousměrná spolu se svými zvláštnostmi a dopady, jinými slovy monolog a dialog,
- podle funkce, statusu a vzájemného postavení mluvčích
 - komunikace na (přibližně) stejné úrovni a dále nadřazená a podřazená, kdy můžeme mluvit o přednostech, nedostacích a zvláštnostech komunikace nahoru a komunikace dolů, v některých případech nadřazená komunikace přechází až v nadřazenou a nutí podřazeného přecházet z podřazené role a postavení do podřadného [9].

Odborníci na komunikaci se shodují, že komunikace dolů by se rozhodně neměla krýt jen s pojmy přednáška, instrukce, výuka, rozkazy, přidělování písemných dokumentů, dále doporučují, aby zde nadřízení vycházeli z postojů, zájmu a zejména schopností podřízených.

Někteří vedoucí pracovníci se však na názory a postoje svých podřízených neptají, aby před nimi nevypadali nerozhodně, neinformovaně nebo dokonce nevzdělaně. Je pro ně lepší, když si ostatní myslí, že oni vědí. Je však otázkou co dělat a jak se chovat, když se neznalost a nevědomost provalí. Pro tuto možnost mají nadřízení řadu způsobů, které ji tzv. řeší. Od bagatelizace problému přes jeho redefinování až po vymýšlení či přesvědčování o tom, že skutečnost je jiná, než jaká je. Jimi vytvářený repertoár a promyšlenost v něm obsažených metod záleží na osobní vynalézavosti a na postoji k moci, funkci a statusu, ovlivňuje ji i aktuální situace a některé další faktory.

Někteří nadřízení nic nevysvětlují a zcela samozřejmě si myslí, že svět je přesně takový, jak ho vidí oni sami, a že právě tak ho pojmají všichni ostatní.

- komunikace přímá a zprostředkovaná
 - v prvním případě jde o přímé setkání komunikujících osob, tento druh komunikace má řadu nesporných pozitiv a bývá označován za nejlepší a mj. i proto, že lze působit nejen slovem a obsahem řeči a že jde o komunikaci s možností bohatšího a prostornějšího sdělení, současně bychom ale měli pamatovat, že pro mnohé je nevyhovující, obtížná a obtížněji přijatelná, navíc odborníci upozorňují, že **jde o komunikaci křehkou a snadno zranitelnou** až zničitelnou, v druhém případě spolu osoby komunikují přes jinou osobu či jiný prostředek, z oblasti politiky například známe komunikaci přes hromadné

sdělovací prostředky, setkáváme se s prohlášeními mluvčích, s peticemi, otevřenými dopisy, interpelacemi atd.

- formální a neformální
 - při jejím rozeznávání postupujeme tak, že do formální zařazujeme procesy související obecně s oficiální služební činností, s výrobou, plněním úkolů, distribucí a zveřejňováním oficiálních informací, tedy služební shromáždění, porady, aktivity, oficiální komunikace funkcionářů, podnikové tiskoviny jako v AČR například RMO, NNGŠ, Věstníky MO, vyhlášky ap.

Do neformální komunikace patří zejména neoficiální osobní rozhovory, ale i tzv. zaručené a mnohdy neověřené zprávy, pověsti, tradice, domněnky, klepy, pomluvy [13].

- zdravá a nezdravá
 - prvně uvedená znamená komunikaci jasnou, srozumitelnou, přínosnou pro obě strany, komunikaci se vzájemným respektem, aktivním přístupem, se snahou nalézat pozitivní řešení, aniž by někdo z účastníků měl v úmyslu partnera komunikačního aktu poškodit, můžeme se zde setkat s projevy jako spolupráce, pomoc, vstřícnost, ochota k vyjednávání a k dosažení oboustranně výhodné dohody ap., rovněž sem lze zařadit schopnost naslouchání. Ne nadarmo se říká, že základem úspěšné konverzace je upřímnost, odhodlání, zájem o druhou osobu a otevřenost.

V případě nezdravé komunikace jsou právě uvedené zásady a přístupy respektovány a uplatňovány jen částečně anebo vůbec, taková komunikace zpravidla znamená přínos a uspokojení jen pro jednu stranu, protože část účastníků si uzurpuje slovo a čas, provádí nátlak, dává najevo svou sílu, moc, pozici, převahu a známosti, proto leckdo může vidět a na vlastní zkušenosti prožít úzkou **souvislost stylu**

a typu komunikace se stylem řízení vedoucího pracovníka.

Z různých možných pohledů bych jako reprezentativní prvek vybral čtyři **způsoby ovlivňování postojů a názorů podřízených:**

a) styl odměny a trestu

- důraz je kladen na využívání moci, postavení, statusu a (především formální) autority, časté jsou detailní instrukce, častá kontrola a omezený prostor pro podřízené,

b) styl spolupráce a důvěry

- důraz je kladen na vytvoření atmosféry důvěry a spolupráce, která umožňuje podřízeným podílet se na diskuzi a ovlivňování rozhodnutí, stanovení cílů a cest jejich plnění, tím dochází k vyšší aktivitě a naopak k potlačení nedůvěry, obav a strachu z moci,

c) styl společné vize

- důraz je kladen na společné vytvoření a stanovení strategie a vize, což předpokládá značnou osobní zainteresovanost a aktivní přístup všech zúčastněných,

d) styl asertivního přesvědčování

- důraz je kladen zejména na logiku, fakta a zkušenosti, tvůrci a navrhovatelé postupů jsou nadřízení a zpravidla postupují sebevědomě a energicky. [13].

Zkušenost napovídá, že velitelé a náčelníci v AČR používají nejčastěji metodu a) a d). Jsou přesvědčeni, že jde o nejlepší způsoby. Avšak svět díky četným experimentům a výzkumným studiím již řadu let ví, že neúčinnější a nejpřínosnější jsou právě metody b) a c). Právě uvedené druhy ovlivňování u stylu vedení a komunikace signalizují, že kvalita komunikace bude při využití každého z nich jiná.

Například vydání detailní instrukce nadřízeným (viz bod a) opravdu ještě neznamená, že komunikace je přesná, jasná a kvalit-

ní. Nemůže či nemusí být, protože druhá strana má zpravidla omezené možnosti k vyjádření osobního postoje a názoru. A také ve vzájemných vztazích nadřízený - podřízený platí známý konkrétní poznatek - co je jasné jednomu, nemusí být z různých důvodů jasné druhému.

Přiměřená komunikace je dalším důležitým pojmem, který bychom neměli opominout. Jde o komunikaci, která nejlépe vyhovuje té komunikační rovině, která se mezi lidmi (ať již na oficiální či neoficiální úrovni) právě používá. Je v ní především zahrnut aspekt vstřícnosti, vzájemného ohledu, snahy o pochopení, nalezení kompromisu a dosažení oboustranně příznivé atmosféry.

V praxi se však nezřídky stává, že jedna či obě strany komunikačního procesu vystupují sobecky a komunikují (pouze) stylem, který se nejlépe hodí jedné straně, konkrétní osobě, instituci. Když budeme v úvahách pokračovat dále, můžeme říci, že **také zde se mj. pozná charakter člověka,** kvalita jeho sociálních schopností, jeho postoje, smysl a cit pro situaci.

Asi lze souhlasit s výrokem, že přiměřenost má obecně pro život člověka velký význam a když není - alespoň na základní úrovni - respektována a využívána, dochází v mezilidských vztazích k řadě problémů - od nedorozumění přes nepochopení a nedůvěru až po narušení vztahů. Jako vhodný doplněk se mi jeví moudrost vyslovená G. B. Shawem:

Rozumní lidé se přizpůsobí okolí, nerozumní lidé očekávají, že se okolí přizpůsobí jim, a proto nám vládne tolik nerozumných lidí.

Existuje také **komunikace nebo řeč sbližovací a sdělovací.** Sdělovací řeč má především informační aspekt a je vlastní především mužům, je mj. také prostředkem

k zachování nezávislosti, získání a udržení postavení v hierarchickém společenském řádu. Slouží rovněž k získání a udržení pozornosti ostatních, k potvrzení postavení, moci a autority, muži tak dávají na odiv svoje vědomosti, schopnosti, zážitky a zkušenosti, sdělují si historky a vtipy, v nichž zpravidla hrají důležitou roli lepšího, silnějšího, chytřejšího a zkušenějšího.

Naproti tomu sblížovací řeč je hlavním způsobem a prostředkem **pro navazování vztahů**, sblížování lidí, pro vyjadřování náklonnosti, důraz je pokládán na podobnosti a spřízněné zážitky, jde o styl, který se uplatňuje spíše v menších skupinkách, kritizuje snahy vyniknout před ostatními a není zájem o veřejnou prezentaci [12].

Na použitý styl a druh komunikace má relativně velký **vliv prostředí**. Doma si člověk většinou nemusí na nic hrát a nemusí nic předstírat, i když výjimky samozřejmě existují. Způsob komunikace je proto u řady mužů i žen (zcela) jiný doma a na veřejnosti či v zaměstnání. Snad každý známe případy suverénních hlavních funkcionářů, kteří doma vystupují v rolích poslušných až ponížených manželských partnerů či žen - domácích generálů, co se v práci chovají jako nejtišší puťky a opačně. Jinak se lidé chovají a komunikují v tuzemsku a v zahraničí, ve svém bytě a na návštěvě, na místech důvěrně známých a tam, kde jsou první v životě.

Rozdílnost prostředí však některým jedincům nebrání, aby všude vystupovali jako nejznalejší, nejšikovnější a nejzkušenější anebo naopak jako pasivní a bázlivé osoby se zbytečně velkým respektem. Ne vždy a vše platí pro každého, nenechme se proto překvapit (relativně) nelogickými zvraty a nečekanými jevy.

Od vymezení a druhů komunikace vykojme jen malý krůček k dalšímu samostatnému problému - **efektivnost komunikace**. Vlastně u všeho, co děláme, je efektivnost

v centru pozornosti, je jedním z hlavních měřítek veškeré činnosti člověka. Pro oblast komunikace však jen stěží budeme hledat a určovat exaktní kritéria, a proto ji nelze vždy a naprosto přesně změřit. Zatímco pro samotný průběh řeči a její hodnocení můžeme využít takových prvků jako délka vystoupení, plynulost projevu, síla hlasu, podíl slovních a neslovních prvků ap., při posuzování efektivnosti nelze takový relativně snadný postup uplatnit.

Je totiž potřebné a žádoucí uvažovat v pojmech jako **stupeň pochopení a dorozumění**, míra porozumění, vliv komunikace na úkoly a na mezilidské vztahy, brát v potaz jednotlivé působící faktory a prvky a jejich vzájemné vztahy. Na efektivnost můžeme zpravidla usuzovat jen zprostředkovaně, například jaké pocity mají zúčastněné osoby, v jakém stupni došlo k pochopení projednávaných záležitostí, zda a jaká byla přijata dohoda či nakolik je pro všechny jednotlivé účastníky přijatelný závěr jednání. Na efektivnost lze nahlížet vícero pohledy.

Zjednodušený pohled vypadá, že nadřazený vydá jasně formulovaný rozkaz a podřízený úkol správně a včas splní, což můžeme považovat za 100% efektivní komunikaci. Ovšem asi jen na první pohled. Ani jednotlivý člověk a ani skupina nefungují jako stroje. Kromě vlastního obsahu sdělení posluchači vnímají i další momenty:

- kdo a kde k nim mluví,
- kdy a jakým tónem,
- v jaké náladě je mluvící,
- jaký vztah mezi osobami je,
- nakolik mluvené zní v souladu s dřívějšími prohlášeními,
- proč vlastně nyní mluví,
- co mluvící chce a zda například skutečně chce to, o čem právě mluví atd.

Lidé si tyto prvky relativně často neuvědomují, ale vždy na jejich chování a komunikaci působí. Existuje pochopitelně i mož-

nost, kdy nadřazený nevydává právě nejjasnější pokyn, ale podřízení díky své připravenosti, znalostem a zkušenostem úkol splní správně a včas. V tomto typu komunikace asi stěží najdeme vysokou efektivnost.

Vedle zjednodušeného pohledu sem patří ještě **reálný pohled**, kde se projevuje snaha zahrnout v potaz alespoň nejdůležitější z výše uvedených prvků. Optimální by bylo uplatňovat komplexní pohled, který bere ohled na všechny prvky v celé jejich rozmanitosti, intenzitě a projevech, což však v běžném životě není pokaždé reálné, zejména z důvodu nedostatku času a vzdělání.

Zasvěcenější již tuší, že jinými slovy se zde jedná o tzv. **kommunikační dovednosti**. Patří mezi ně například zvládnutí:

- metody aktivního naslouchání,
- techniky kladení otázek,
- procesů vyjednávání, přesvědčování, ovlivňování, dosahování kompromisu
- řešení rozporů a konfliktů,
- umění uznat druhou stranu a stavět na jejích námětech,
- umění konstruktivní kritiky a další dovednosti, o nichž se zmiňuji dále v návrzích [4].

Každé z nich by mohl být věnován nejméně jeden samostatný příspěvek. Součástí této oblasti je také schopnost odhalovat a řešit případná nedorozumění a dokázat je v co nejkratší době vysvětlit a odstranit.

K prohloubení účinnosti komunikačních dovedností a ke zvyšování jejich úrovně slouží nejen studium odborné literatury, ale také jejich metodický nácvik a praktické procvičování. Každá komunikační dovednost a stupeň jejího zvládnutí se na kvalitě a efektivnosti komunikace jako celku více či méně a dříve či později projevuje.

Jako součást řešení problému efektivnosti komunikace nelze nezmínit důležitý jev nazývaný **zpětná vazba**.

Její význam je dán především skutečností, že souvisí s dosahováním a ověřením příslušného stupně pochopení. Mnohdy se v praxi stane, že jednotliví účastníci komunikačního aktu si myslí, že mluví o stejné věci, ale není tomu tak - v duchu známého úsloví „já o koze, on o voze“.

Dochází tím k situacím, kdy sice mluví stejně, ale přece si každý z nich představuje něco jiného. Nyní se dříve uvedená kritéria jako míra porozumění a stupeň (vzájemného) pochopení zdají více opodstatněnými, správnými a žádoucími.

K lepšímu pochopení si představme situaci, kdy spolu mluví lidé z různých zemí - mohou mluvit o téže věci a dokonce se snažit o pochopení, aniž by si rozuměli a domluvili se. Člověk je tvor nadmíru složitý a komplikovaný. Takřka nikdy se nespokojí s pouhým jednoduchým a mechanickým příjmem informací, naopak je bude vždy po svém přijímat, zpracovávat a hodnotit [více 3].

Vlivem subjektivnosti vnímání si jedinec vysvětluje jejich význam v závislosti na svých postojích, potřebách, zájmech, cílech, představách a očekáváních. Protože lidé mají odlišné vnímání a uplatňují různé přístupy, mohou upřímně myšlenou pomoc druhé strany chápat jako osobní kritiku, v jiném případě mohou návrh podřízených považovat za útok na svou funkci a postavení.

Sami z praxe víme, jak zejména nadřízení reagují na (své) chyby a omyly. Zpravidla nechtějí slyšet, že něco nevědí nebo že dokonce něco dělají špatně. Oni sami „vědí“, že mají pravdu, jsou 100 % a že právě jejich postup je správný. A když „náhodou“ něco plní špatně, mají tendenci tvrdit, že příčina jistě leží mimo ně. Přece nemůžou přiznat svoji slabost a nevědomost, vždyť je snazší neduhy přisuzovat někomu jinému.

Již víme, že při komunikaci dvou osob o téže věci nemusí dojít k pochopení, porozumění či dokonce ke shodě. Přitom v části

komunikačních aktů můžeme vnímat, že se účastníci o vzájemné pochopení poctivě snaží anebo aspoň úmyslně nevytvářejí překážky pro dorozumění. Avšak v části komunikačních aktů jsou více či méně patrné úmyslné snahy a tendence informace různě upravovat, zkreslovat a jinak měnit. V této souvislosti bych uvedl několik zajímavostí.

Například jednou z běžných činností lidí v pracovních i mimopracovních vztazích je **podávání a rozšiřování neformálních informací**. Jde o informace, které nejsou součástí oficiálního, tedy formálního informačního toku. Vedou je k tomu zejména tyto důvody:

- **jeden ze způsobů osobní realizace**
 - jde o případy, kdy daná osoba nechce nebo jí (v odpovídajícím rozsahu) nebylo umožněno působit v oficiálních vztazích a formálních komunikačních kanálech,
- **nejistota**
 - vzniklá malou informovaností z oficiálních kanálů, utajováním či úpravou informací,
- **nedůvěra** ve formální informace
 - často posílená minulou negativní zkušeností ap.,
- **jeden ze způsobů uplatnění nadání a talentu**
 - když ho nelze „prodat“ jinak a jinde,
- **uspokojení potřeby** vzrušení a zábavy
 - snaha rozčeřit tzv. stojatou vodu a ukrátit chvíle nudy,
- **zvědavost a škodolibost,**
- **pokoušení**
 - individuálních a skupinových hranic, popřípadě zákonů, předpisů a norem organizace,
- **záměr**
 - podávat informace za účelem získání osobního prospěchu a v souvislosti s osobními cíli a zájmy jako
 - něco získat, ovlivnit, na někoho či na něco upozornit, něco urychlit, zpomalit,

odvrátit, přiblížit, poškodit, zjednodušit, zkomplikovat atd.,

- v souvislosti s uspokojením konkrétní individuální potřeby jako získání prestiže, snaha projevit se, upozornit na sebe a svou záležitost, strhnout na sebe pozornost, upevnit si pozici,
- **snaha ovlivnit chod celé organizace** nebo jejích určitých částí
 - její úkoly, zásady, způsob činnosti, kde se žel ne náhodou nabízejí pojmy politikaření, intrikaření, komploty ad.
- **snaha o podávání informací**
 - za účelem ovlivnění chování jiných osob, někdy dokonce s cílem zneužití jiné osoby či její věci, úkolu, problému.

Do této oblasti patří také **modifikace a deformace informací** - formálních i neformálních. Pokud pomineme tzv. nezaviněné úpravy v důsledku neschopnosti správně a přesně vnímat a interpretovat, pak i zde existuje několik možných způsobů:

- více či méně úmyslné narušování informací,
- vysílání informací kratších či delších v porovnání s jejich původním rozsahem,
- zdůrazňování některých částí na úkor jiných částí,
- vypouštění, úprava či zvýrazňování podstaty a vynechání detailů,
- okleštění podstaty a nepřiměřené zdůrazňování detailů,
- přidávání či naopak ubírání faktů, jejich dezinterpretace a používání v jiných souvislostech,
- doplňování informací na základě různých představ, domněnek a smyšlenek,
- doplňování informací na základě vlastních očekávání, tužeb a přání,
- doplňování informací na základě předpokládaných a předvídaných očekávání a přání adresáta,

- používání různých asociací, přenosů a projekcí vůči konkrétním osobám a věcem
- snaha o změnu smyslu či účelu při zachování původního obsahu ap.

Pro velitele a náčelníky je zde žádoucí a přínosné vědět o existenci různých skupin jedinců. Jedni informace jen získávají a předávají bez zásahu, druzí je upravují podle některých z výše popsaných postupů, třetí je dokonce sami vyrábějí a čtvrtí jen rozšiřují. V některých organizacích, situacích a pod některými vedoucími pracovníky působí lidé s některou ze čtyř uvedených „specializací“ anebo naopak někteří či všichni dělají všechno. V každém případě má neformální komunikace důležité místo a mnohdy svou silou, působností a dopady překrývá oficiální a formální komunikační kanály. Někdy je dokonce právě dosažení pevného postavení a přehlušení oficiálních zdrojů jejím cílem, přičemž na obsahu a metodách nezáleží v duchu známého rčení „úcel světi prostředky“.

Tak se stává, že vůbec nejsou důležité a směrodatné informace od nadřízených a z porad, ale informace, které se pracovník dozví bokem, na chodbě, na WC, při obědě, během tělocviku a mimo oficiální pracovní dobu. I v ČR jsou žel známy případy, kdy se vojáci dříve a podstatné informace o svých úkolech nebo - například o reorganizaci a transformaci - namísto od svých nadřízených dozvěděli z mimoarmádního tisku anebo z úst civilistů.

Nepochybně sem patří také tzv. **šeptanda** [1]. To jsou důvody, proč by s ní a s působením osob v jejím rámci velitelé, odborní náčelníci i sami podřízení měli vážněji počítat. **Neformální kanály nelze potlačit,** ale lze je ovlivnit a efektivně využít k plnění úkolů, vytváření příznivé sociální atmosféry a pozitivních mezilidských vztahů.

Místo jejich bagatelizace a (vzteklého) potírání by měl nastoupit rozum, cit a nadhled,

kromě nich i pochopení, ochota se vzdělávat a především vůle procesy a postoje lidí k nim postupně měnit ve prospěch jich samotných i celé organizace.

V jistém ohledu se nemůžeme příliš podívat nad skutečností, že se v této oblasti setkáváme s problémy a s nedostatky a že naše úroveň nekoresponduje s úrovní v armádách zemí NATO a také s ostatními západními státy. Proč? Když se poohlédneme po dalších oblastech a srovnáme se s jinými zeměmi v oblasti péče o zákazníky, chování politiků, jednání na úřadech atd., odpověď lehce dostaneme.

Není žádným tajemstvím, že na západ od našich hranic si zákazníka či chceme-li klienta více váží a postupují podle známého rčení „naš zákazník - náš pán“. Rozhodně ho nevnímají jako obtížný a otravující hmyz, jak je naopak u nás dost častým zvykem. Naopak přemýšlejí jak zlepšit, zdokonalit a zpříjemnit svoje služby, aby se zákazník nebál přijít, aby se cítil dobře a aby také s pozitivními pocity odcházel. Mj. jde o princip, aby se spokojený člověk vrátil a stal se zákazníkem trvalým a případně ještě přivedl další.

Tuto filozofii u nás buď příliš neznáme nebo jí nevěříme anebo nejsme ochotni vynaložit k jejímu praktickému fungování tolik sil, času a energie. Proto se spíše setkáváme s úřednickou nadutostí a nadřazeností a s tzv. zlatokopy v oblasti podnikání.

Nejde o zbytečnou odbočku, protože celkový stav společnosti zcela samozřejmě - někde více a jinde méně - ovlivňuje úroveň a vztahy v ozbrojených silách. A protože komunikace k mezilidským vztahům nutně patří, musíme se chtít nechtět pustit do následující kapitoly.

-pokračování-

AKTUÁLNÍ ZMĚNY V OBLASTI CIVILNÍ OCHRANY

Major Ing. JAN KYSELÁK

Na základě usnesení vlády České republiky č. 53 ze dne 20. ledna 1999, k převodu výkonu státní správy ve věcech Civilní ochrany z působnosti Ministerstva obrany do působnosti Ministerstva vnitra a v souvislosti s koncepcí výstavby rezortu Ministerstva obrany došlo k 1. lednu 2000 k některým podstatným změnám v oblasti začlenění záchranných a výcvikových základů Civilní ochrany a některých dalších útvarů a zařízení Civilní ochrany. K dalším zásadním změnám v oblasti Civilní ochrany by mělo dojít po přijetí připravovaného Zákona o krizovém řízení a integrovaném záchranném systému.

K jakým změnám tedy dochází?

Do podřízenosti náčelníka Generálního štábu Armády České republiky se dnem 1. ledna 2000 převedlo z podřízenosti velitele Civilní ochrany České republiky - ředitele Hlavního úřadu Civilní ochrany, všech pět záchranných a výcvikových základů Civilní ochrany. Dále se do této podřízenosti převedla zabezpečovací rota Civilní ochrany a celkem pět skladů Civilní ochrany.

Dále se převedl do evidence sil územní obrany movitý majetek (hmotný investiční majetek a materiálové zásoby), který k 31. prosinci 1999 užívaly již výše zmíněné základny, útvary a zařízení. Nemovitý majetek (budovy, ostatní stavby a pozemky), který tyto subjekty užívaly k 31. prosinci 1999, zůstává v jejich užívání i po 1. lednu 2000. Nehmotný majetek (práva, závazky, programové vybavení), který je v držení vyjmenovaných základů, útvarů a zařízení k 31. prosinci 1999, se převedl do evidence sil územní obrany.

Logistické zabezpečení vyjmenovaných základů, útvarů a zařízení přešlo na orgány logistického zabezpečení sil územní obrany. Movitý majetek, který má charakter materiálu civilní ochrany, který užívaly výše uvedené základny, útvary a zařízení, a který nebyl zařazen v majetkových uskupeních podle předpisu Hospodaření s materiálem a materiální působnost v Armádě České republiky (Vševojsk-17-2), je nyní zařazován správci majetkových uskupení do odpovídajících materiálových uskupení a je zajišťováno jeho vedení, evidence a účetnictví.

Finanční zabezpečení předmětných základů, útvarů a zařízení přechází nyní na vojenské finanční úřady, které zabezpečují útvary sil územní obrany. Rozpočtové prostředky, které se plánovaly k zabezpečení potřeb uvedených základů, útvarů a zařízení na rok 2000, jsou převáděny rozpočtovým opatřením silám územní obrany.

Dále se mění název

- „vojsko územní obrany“ na nový název „sily územní obrany“;
- „záchranné a výcvikové základny Civilní ochrany „ na název „záchranné a výcvikové základny „.

Charakter a předurčení základů by se se změnou jejich názvu a nového začlenění ovšem měnit neměl.

V této souvislosti lze snad jen připomenout, že i když záchranné a výcvikové základny Civilní ochrany by měly být od 1. ledna 2000 vyňaty z podřízenosti Hlavního úřadu Civilní ochrany České republiky, **studium**, zabývající se problematikou civilní ochrany, rozvíjené Fakultou ekonomiky obrany státu na VVŠ PV ve Vyškově (studijní specializace ekonomika civilní ochrany a územní obrany), bude opět otevřeno a je možno si v této specializaci doplnit své vzdělání jak v čtyřletém bakalářském studijním programu, tak i v navazujícím dvouletém magisterském studijním programu kombinovanou (dálkovou) formou studia (bližší informace na alk. č. 45 2423)..

POZNATKY Z VÝVOJE ÚTOKU

2. část

*Plukovník gšt. Ing. LADISLAV PETRÁŠ,
Doc. Ing. JOSEF KAŠPAR, CSc., plk. v. v.*

Současná podoba útoku se začala formovat ve druhé polovině 19. století. Na bojištích se střetávaly stále silnější armády tvořené z různých druhů vojsk a vybavené stále dokonalejší výzbrojí. Charakter boje a bitev a v jejich rámci i charakter útoku se začal rychle měnit. V prvním desetiletí 20. století již bylo jasné, že dřívější formy útoku se nenávratně stávají historií.

Po éře napoleonských válek dochází k řadě událostí, které postupně a nenápadně začaly měnit podmínky, za nichž se rozvíjely ozbrojené síly. Předně to byl obrovský rozmach průmyslu. Průmyslová revoluce byla impulsem pro pohyb velkých mas lidí z vesnic do měst. Svobodní lidé, kteří hledali ve městech obživu, se mimo jiné stávali i zdrojem pro doplňování armád, které začínají mít masový charakter. Průmyslová revoluce však poskytla armádám také nové možnosti. Ty byly dány nejen modernizací zbraní, jako např. používáním drážkovaných hlavních, nových druhů munice a používáním bezdýmného střelného prachu, ale ve 20. století především zaváděním nových zbraní: kulometů, minometů, tanků, ponorek a letadel.

Velký vliv na strategii i taktiku mělo i zavedení telegrafu. Rychlý přenos informací začal výrazně ovlivňovat nejen vedení vojenských operací, ale také se stal zdrojem informací o válečném dění pro široké vrstvy veřejnosti. Také vynález parního stroje významně ovlivnil vojenskou činnost. Jak ukázala americká občanská válka (1861-1865) a později i prusko - francouzská válka (1870-1871), bez železnice nebylo možné uskutečňovat rozsáhlý manévry velkým množstvím vojsk. Železnice však sehrávala také důležitou roli v zásobování vojsk.

Americká občanská válka jasně naznačila některé nové trendy ve vedení boje. Vzdávající dostřel zbraní a vzdávající přesnost střelby výrazně snížily schopnost pěchoty i jízdy vést frontální útok. Na základě toho docházelo ke změnám v bojových sestavách, které se více rozvírají a rozvíjejí do šířky a hloubky, a tím se stávají méně zranitelnějšími. Zároveň tím získávají i schopnost pružněji reagovat na situaci na bojišti. Stále více nabýval na významu manévry vojsk na bojišti, který byl praktickým projevem snah vyhnout se sebevražedným čelním útokům pěchoty a jízdy.

Spojení pohybu a palby, v kontextu se zvyšující se efektivností střelby ze všech zbraní, vyvolalo nutnost větší ochrany vojáka. Nejjednodušší ochranou v té době bylo využívání přirozených terénních nerovností, které se postupem času začaly ženijně upravovat. Zde je pravděpodobně zárodek budoucí zákopové války, jak ji známe z let 1914-1918. Jízda ztrácela svoji údernou sílu a stávala se více prostředkem průzkumu, než silou, která rozhoduje o výsledku boje. Teoretiky i praktiky představiteli tohoto způsobu boje se stali především takoví vojevůdci, jako U. S. Grant a R. E. Lee.

Podobné trendy ukázala také rusko-japonská válka (1904-1905). Poté, co náhlým

přepadením ruských lodí v Port Arthuru Japonsko dosáhlo určité převahy na moři, začaly pozemní operace. Japonci dosáhli výrazné početní převahy v pozemních silách. V čelním a silně opevněném terénu však útočili především v hustých bojových sestavách formou masových frontálních útoků. Výsledkem byly ohromné ztráty na lidských životech.

Kulometry a předem připravená obranná zařízení značně zvýšily sílu obrany a donutily útočníka spojit palbu a pohyb, provádět palebnou přípravu zteče, používat obchvatů a využívat k boji noční doby. Zhoubná ničivost palby kulometů a opakovacích pušek tak skoncovala s hustými bojovými sestavami útočníka.

Ne všichni vojenští teoretici však vyvodili z nových poznatků správné závěry. Řada z nich žila neustále v zajetí starých představ o vedení války. Zejména v Evropě **většina vojenských teoretiků ignorovala poznatky z americké občanské války i výsledky války rusko - japonské.** Nad tyto zkosnatělé vojenské byrokraty vynikal pruský generál Helmuth von Moltke a francouzský maršál Ferdinand Foch.

1. světová válka (1914-1918) byla definitivním potvrzením skutečnosti, že útok je nutno vést jinak než v 19. století. V jejím počátečním období byl útok připravován tak, že na hranici dostřelu dělostřelectva se vojska začala rozvíjet do menších proudů a z nich postupně do hustých rojnic, ve kterých postupovala až do východiště k útoku. To bylo obvykle zaujímano na hranici účinného dostřelu pěchotních zbraní nepřítele a byly v něm budovány zákopy, které sloužily pěchotě jako úkryty před palbou. Po několika týdnech však bojová činnost nabyla charakteru poziciční bojové činnosti a východiště k útoku byla zaujímana střídáním a přeskupováním vojsk.

Samotné provedení útoku v době, kdy válka nabyla pozicičního charakteru, bylo po

dlouhou dobu schématické. Po dělostřelecké přípravě a dostatečném nahromadění sil ve východišti k útoku vyrazila pěchota na zteč předního okraje nepřátelské obrany (vzdálenost mezi východištěm k útoku a předním okrajem obrany nepřítele byla nazývána ztečnou vzdáleností), a pokud se jí podařilo ho ovládnout, postupovala dále do hloubky obrany. Útok byl, pro nemožnost plynulé palebné podpory, veden jen do hloubky několika km. Útočící pěchota nejen za každý úspěch, ale i za každý pokus o průlom obrany draze platila tisíce padlých a raněných vojáků.

Po celou dobu 1. světové války pěchota představovala rozhodující útočnou sílu, ale zároveň sílu nejzranitelnější. Její vysoká zranitelnost pak vedla k tomu, že byly usilovně hledány prostředky k umlčení obrany (zejména kulometů obránce) a k přímé podpoře útočící pěchoty. Výsledkem těchto snah bylo zvyšování počtu děl a zvyšování jejich ráží, prodlužování doby dělostřelecké přípravy a **nasazení zcela nových bojových prostředků: tanků, letadel a otravných látek.**

Tanky se staly tím faktorem, který se zasloužil o to, že útok nekončil před předním okrajem obrany, ale že mohl pokračovat do její hloubky. Použití tanků, byť po technické stránce nepříliš dokonalých, umožnilo i zkrátit dobu dělostřelecké přípravy a dosáhnout tím alespoň určité překvapivosti útoku, a navíc, jejich nasazení v těsné součinnosti s pěchotou, umožnilo i rozšířit útočné pásmo divizí a pluků a vytvořit tak více prostoru pro manévry.

Změn pak doznaly i samotné sestavy útočící pěchoty: Od útoku ve vlnách (v několika hustých rojnicích postupujících za sebou) se přešlo k útoku vedeném bojovými skupinami působícími v úzké součinnosti s lehkými kulometry a postupně i tanky. Stále se zvyšující počty tanků pak zpětně ovlivnily i sestavy a způsoby činnosti bojových skupin.

Určité náznaky změn v taktice útoku byly zaznamenány v posledních letech války. Např.

na podzim roku 1917 vedl útok na Rigu velitel německé 8. armády generál Oscar von Hutier. Upustil od dlouhé dělostřelecké přípravy, která se ukazovala jako málo efektivní. Také ustoupil od dlouhodobého soustředování pěchoty a dělostřelectva. **Vsadil především na překvapení.**

Rozhodl se soustředit potřebné síly bezprostředně před jejich použitím. Palebné ničení nepřítele se rozhodl provést krátkou, ale mohutnou soustředěnou palbu dělostřelectva. Po ní následoval bezprostřední útok pěchoty. Použitím dýmových dělostřeleckých střel oslepil zjištěné opěrné body nepřítele a tím paralyzoval především jeho pozorovací a palebné možnosti. Potom pouze malou částí svých prvních sledů vešel v kontakt s těmito opěrnými body, ale větší částí prvních sledů pěchoty i dělostřelectva tyto opěrné body obešel a rychle pronikal do hloubky bojové sestavy ruských vojsk (obr. 1). Tímto manévrem dosáhl požadovaného překvapení a rychlé splnění cíle útoku.

Chemické zbraně, představované různými otravnými látkami, se staly jedním z nových bojových prostředků, ve který německé velení

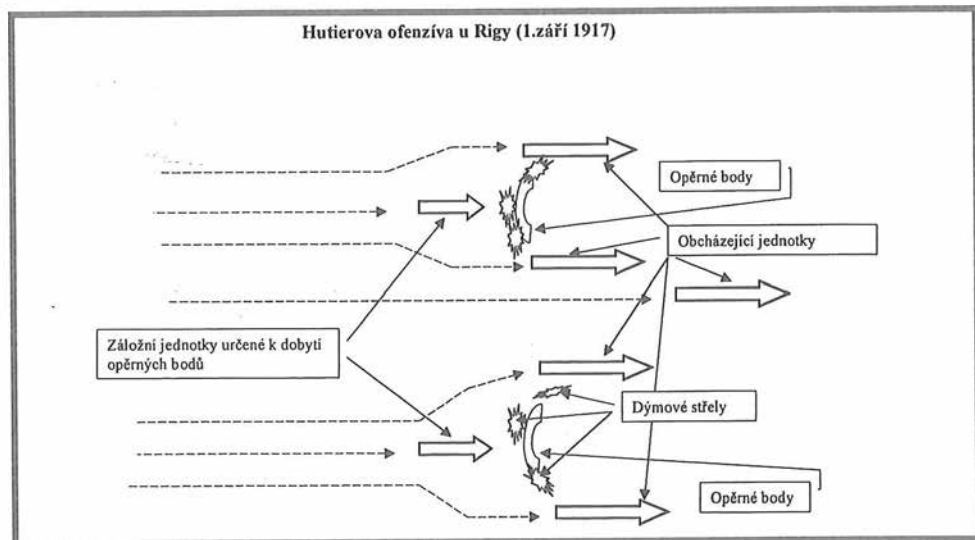
vkládalo značné naděje a který měl umožnit průlom pozici obrany. Avšak ani použití těchto zbraní, i přes dílčí úspěchy, nemělo podstatný vliv na průběh války.

Naděje nesplnilo ani letectvo. I když se každým rokem zvyšoval počet letounů, letectvo nedokázalo významněji podpořit pěchotu a tanky přímo v boji a napomoci tak rychlému překonání obrany. Přesto však dostatečně naznačilo, že po zlepšení technických možností letounů, může sehrávat daleko významnější roli, než sehrávalo dosud.

Po 1. světové válce došlo k dalšímu rozvoji vědy, jejíž výsledky ovlivnily rozvoj průmyslové výroby. To umožnilo stavět směle cíle i pro rozvoj ozbrojených sil. Zvýšily se požadavky na motorizaci vojsk a zkvalitňovaly se zbraňové systémy. Zásadních změn doznalo zejména letectvo, tanky, dělostřelectvo a další. Byly zaváděny rádiové stanice a další prostředky zkvalitňující velení, logistiku a všechny druhy zabezpečení vojsk.

Docházelo však také k jiným změnám, které ovlivňovaly rozvoj ozbrojených sil. Výsledky 1. světové války a zájmy mocností byly, i přes zjevnou snahu o mírový život, po-

Obr. 1

tenciálním rizikem budoucího konfliktu. Proto byly udržovány masové armády již v době míru a značný vědecký i průmyslový potenciál byl vyčleněn pro potřeby ozbrojených sil. Docházelo také k tomu, že politici si stále více osobovali právo realizovat kromě politických rolí i role vojevůdců. Tomu podléhali jak Churchill a Roosevelt, tak především Hitler, Stalin a Čankajšek. Tento jev do značné míry ovlivňoval jak rozvoj vojenské teorie, tak i vojenskou praxi a to jak v pozitivním, tak především v negativním slova smyslu.

Také před 2. světovou válkou docházelo k řadě lokálních vojenských konfliktů. Nejznámější z nich je **občanská válka ve Španělsku**. Tu můžeme mimo jiné považovat za ověřování různých teorií boje. V této válce byly také odzkoušeny různé typy nové bojové techniky, zejména letecké. Působila zde celá řada velitelů (Němců i Rusů), kteří získávali řadu cenných zkušeností, které potom uplatňovali v průběhu 2. světové války.

V období mezi světovými válkami se tedy zvyšovala technická úroveň vybavenosti armád a spolu s jejím zvyšováním docházelo ke strukturálním změnám v ozbrojených silách. Vznikaly jak druhy ozbrojených sil, jako např. vzdušné síly, tak i nové druhy vojsk, např. tankové vojsko, ženijní vojsko a další. Do značné míry byly v tomto období položeny základy i pro vznik dalších druhů vojsk, jako např. výsadkového, protiletadlového a protichemického. Ty byly plnohodnotně dobudovány až v průběhu 2. světové války a bezprostředně po ní. V tomto období byl položen také základ pro vytvoření speciálních sil jako jsou diverzní, průzkumně diverzní síly a další speciální síly.

Z toho lze odvodit tendenci, že s neustále se zvyšující technickou úrovní ozbrojených sil je nutné také zvyšovat podíl specializací, které v ozbrojených silách působí. Každá tato specializace má své místo a úkoly v přípravě a vedení boje. Toto místo a úloha se však nesmí

absolutizovat. To opět ukázala válka ve Španělsku. Douhetova úvaha o tom, že letectvo samo může rozhodnout o výsledku války, se ukázala jako mylná.

V období mezi světovými válkami bylo rovněž provedeno široké zobecnění zkušeností z 1. světové války a na jeho základě pak byly vypracovávány různé **teorie vedení budoucí války**. Protože se v 1. světové válce ukázalo, že obrana je silnější než útok, byly v rámci různých teorií formulovány i způsoby a zásady překonávání obrany a navrhovány i různé prostředky k jejímu překonání. Ovšem až praxe 2. světové války prokázala, že ne všichni vojenští teoretici a také politici dospěli ke správným závěrům.

Např. francouzská vojenská teorie i nadále přecenila sílu pozici obrany a nedocenila úlohu tanků, a v důsledku toho byla přijata i chybná koncepce přípravy ozbrojených sil, jejich organizačních struktur a technického vybavení a co horšího, byla přijata chybná koncepce obrany státu.

Naopak sovětsí a němečtí vojenští teoretici v podstatě správně definovali úlohu tanků, letectva a dalších mobilních sil a jednoznačně dospěli k závěru, že příští válka bude válkou manévrovou, a že o jejím průběhu rozhodnou mohutná tanková, motorizovaná a letecká uskupení. Zcela logicky jak Rusové, tak Němci považovali útočné operace vedené do velkých hloubek za rozhodující druh operací.

Podstata hlubokých útočných operací spočívala v průlomu obrany do taktické hloubky a v následujícím rozvinutí taktického úspěchu v úspěch operační. Průlom obrany měl být uskutečněn na poměrně úzkém úseku fronty soustředěnými silami tanků, pěchoty, dělostřelectva a letectva. Rozvinutí úspěchu pak mělo být dosaženo neprodleným zasazením tankových a mechanizovaných svazků vysazením vzdušných výsadků na směr hlavního úsilí a aktivní činností letectva, které mělo paralyzovat zálohy protivníka a izolovat bojiště.

I když někteří vojenští teoretici úlohu tanků, a zejména pak úlohu letectva přecenili, skutečností je, že jak německá Wehrmacht, tak později Sovětská armáda a armády spojenců hluboké útočné operace úspěšně uskutečňovaly.

V průběhu 2. světové války byla teorie a praxe útoku dále rozvinuta. Útočné operace vedené skupinami armád (fronty), armádami a armádními sbory byly často zakončeny obklíčením, zničením a zajištěním desítek i stovek tisíc vojáků nepřítele. Průlomů pozici obrany, tedy problému, s nímž si v letech 1. světové války teorie vojenského umění nedokázala poradit, se dosahovalo hromaděním palby, sil a prostředků na úsecích průlomu.

Souvislý systém pozici obrany byl na úsecích průlomu nejdříve narušen a v mnoha případech zcela paralyzován palbou stovek i tisíců děl, raketometů, minometů a leteckým bombardováním. Vzniklou trhlinou pak do obrany nepřítele vnikly tankové, motorizované a pěší svazky, které v rychlém tempu pronikaly do hloubky a rozšiřovaly vlnu do stran.

Podmínkou rychlého průlomu obrany, kromě účinného palebného ničení nepřítele, a také podmínkou rychlého rozvíjení útoku do hloubky, byla **převaha sil**. Na směrech hlavních úderů docházelo k takovému hromaděni vojsk, že útočící vojska dosahovala až šestinasobné a někdy i větší převahy v silách a prostředcích.

Zahájení útočných operací průlomem pozici obrany si vyžadovalo značné **organizační úsilí velitelů a štábů** a zpravidla několik týdnů na přípravu. Bylo nutno uskutečnit rozsáhlé přeskupení vojsk, přisunout ohromné množství munice a různého materiálu, pečlivě naplánovat činnost vojsk a řešit množství dalších úkolů, včetně utajení záměrů před nepřítelem a jeho klamání.

V průběhu průlomu souvislých postavení a pásem obrany nebylo příliš prostoru pro manévry (šlo vlastně o mohutný čelní úder).

Teprve až byla vytvořena dostatečně široká mezerka v nepřátelské obraně, bylo možné plně uplatnit manévry do boků a týlu nepřítele.

Dále je třeba vidět, že oproti 1. světové válce se nejen zvýšila úloha letectva na bojišti, ale i úloha dělostřelectva a dalších druhů vojsk a že i nadále vzrůstal význam logistické podpory bojujících armád. Na logistickém zabezpečení se podílela značná část průmyslového a zemědělského potenciálu bojujících států. Proto se také zázemí stalo objektem pro úder letectva.

Letectvo díky svým možnostem již mohlo nejen poskytovat přímou podporu útočícím vojskům, ale současně je mohlo bránit před úder letectva nepřítele, narušovat činnost záloh nepřítele a jeho hluboký týl. Např. v letech 1943-1945 spojenecké letectvo systematicky bombardovalo důležitá průmyslová a administrativní centra, komunikace a různé objekty po celém území Německa a jeho satelitů. Válka tak dostala ohromnou prostorovou dimenzi a její následky stále více pocítovalo i nevinné obyvatelstvo.

Úloha dělostřelectva již nespočívala jen v přípravě zteče palbou, ale i v nepřetržité podpoře útoku tanků a pěchoty. Tato podpora nebyla možná bez pružného manévrování (přemísťování) dělostřeleckými útvary a svazky za útočícími vojsky. Zvýšených manévrových možností dělostřelectva, tedy i možností nepřetržité palebné podpory, bylo dosaženo především rychlou motorizací dělostřelectva a zaváděním stále větších počtů samohybných děl, které nejlépe mohly poskytovat přímou palebnou podporu tankům i pěchotě.

I když útočné operace vedené německou Wehrmacht a armádami spojenců, i útoky, které nepřesahovaly taktický rámec, měly řadu společných znaků, **existovaly mezi nimi určité rozdíly**.

Německá Wehrmacht sázela především na překvapivý a rychlý průlom obrany prove-

dený mohutným uskupením tanků podporovaným bitevním letectvem a na následné rozvinutí úspěchu motorizovanými jednotkami. Novým prvkem umožňujícím narušení obrany protivníka a dosažení vysokého tempa útoku bylo použití vzdušných výsadků. Taktika tzv. „klínů“ vytvářejících mezery v obraně protivníka, a po spojení klínů v hloubce obrany pak tzv. „kotle“ nebo též „tankové kleště“, v nichž zůstaly blokovány nebo zcela obklíčeny početné síly protivníka, přinesla Němcům nebývalé válečné úspěchy v Polsku, Francii, Řecku, Africe a v letech 1941-1942 i v Sovětském svazu.

Německý způsob vedení útoku spočívající v účelné kombinaci palby a pohybu poskytoval značnou volnost jednání velitelům operačních i taktických celků. V tom byla rovněž jeho nesporná přednost. Německé velení ovlivněné snadno získanými vítězstvími hrubě podcenilo armády protivníků a přecenilo možnosti svých vojsk. To se odrazilo i v tom, že vnášelo do útočných operací prvky dobrodružnosti, operační a taktické utopie. K jakému konci to vedlo je všeobecně známo.

Sovětské ozbrojené síly, které v letních měsících roku 1941 utrpěly těžké porážky, přešly k rozsáhlejší útočné činnosti až v zimě 1941. Ve známé bitvě pod Moskvou a v následujícím protiútku, i když nebyly zcela splněny stanovené cíle, bylo v tvrdých zimních podmínkách rozdraceno velké německé vojenské uskupení a zmařeny naděje německého velení na pokračování bleskové války. Vítězství Rudé armády u Stalingradu pak znamenalo převzetí strategické iniciativy a vítězství v bitvě u Kurska definitivně vytvořilo podmínky k vedení mohutných útočných operací, z nichž poslední končila v Praze.

Útočné operace Rudé armády se vyznačovaly nasazením mohutných uskupení pozemních a vzdušných sil, velkým rozmachem, rychlostí postupu vojsk, úporností

a rozhodností jejich vedení, aniž by byl brán ohled na ztráty útočících vojsk. V tažení Rudé armády na Dálném východě byly plně využity zkušenosti z bojů na sovětsko-německé frontě a zdejší útočné operace byly svým způsobem ukázkovými operacemi vedenými zkušenými veliteli a vojsky.

Na západní frontě byla charakteristickým znakem útočných operací spojenců dlouhá a pečlivá příprava, vytváření výrazné převahy v silách a prostředcích, zejména v letectvu, v němž spojenci dosahovali deseti až dvacetinásobné převahy, a všestranné materiální, technické a zdravotnické zabezpečení. Významnou, a možno říci, že v mnoha případech hlavní roli v palebném ničení německých vojsk a různých objektů hrálo letectvo. Spojenci byli nuceni uskutečnit několik vyloďovacích operací, z nichž operace v Normandii byla největší námořní výsadkovou operací ve 2. světové válce. Na pomoc útočícím vojskům byly rovněž užívány silné vzdušné výsadky.

Útočné operace amerických a britských vojsk se nevyznačovaly takovým nasazením mas vojsk a rozmachem jako operace Rudé armády. Příčinu lze spatřovat ve snaze spojeneckého velení vyhnout se velkým ztrátám vojsk a protivníka vyřadit ze vzduchu.

Na tichomořském válčišti probíhala útočná činnost zcela jinak. Zde se uplatnily především velké lodní a letecké svazy opírající se o vytvořené základny. Odlišné přírodní a meteorologické podmínky nutily spojenece vytlačovat japonská vojska z jednoho ostrova na druhý a postupně si vytvářet podmínky k úderu na samotné Japonsko. Boje o jednotlivé ostrovy byly vyčerpávající a dlouhodobé a v jejich průběhu, nebo jako jejich předehra, docházelo k rozsáhlým námořním bitvám a vzdušným bojům.

Druhá světová válka dala možnost vyniknout řadě vojevůdců, kteří svou praxí výrazně obohatili vojenskou teorii a kteří přinesli i nové poznatky pro teorii útoku. K nim především můžeme řadit Mac-Arthura, Eisenhowera, Žukova, Jakubovského, Štěmenka, Montgomeryho, Mansteina, Modela, Rundstedta, Rommela a řadu dalších.

Útok vedený ve 2. světové válce se stal vzorem i pro poválečné období. Zásady útoku zakotvené v řádech jednotlivých armád i nadále charakterizovaly útok jako hlavní druh boje, který musí být veden rozhodně a nepřetržitě až do úplného rozdrce ní nepřítele. V závislosti na činnosti nepřítele útok mohl být veden na nepřítele v předem připravené obraně, na opevněný rajón nebo silně opevněná postavení, na spěšně zaujatou obranu nebo na nepřítele, který vedl manévrovou obranu.

Útok mohl mít různé formy: Např. mohl být veden jako čelní úder s cílem dosáhnout průlomu obrany, mohl být zahájen obchvatem nebo obejítím nepřítele, nebo kombinací uvedených způsobů. Útok mohl být zahájen buď z přímého dotyku s nepřítelem nebo mu mohlo předcházet přiblížení k obraně nepřítele. V řádech pak byly uvedeny normy jak pro šířky útočných pásem taktických a operačních celků, tak i pro šířky úseků průlomu. Lze shrnout, že v duchu poznatků získaných ve 2. světové válce byla až do druhé poloviny padesátých let rozvíjena i teorie útoku.

V době, kdy se zpustošená Evropa vzpamatovávala z následku 2. světové války, rozhořely se **lokální konflikty na jiných kontinentech**.

V prosinci 1946 vypukly boje mezi Viet-Minhem a francouzskými jednotkami, které s různou intenzitou a přestávkami pokračovaly až do července 1954. Tyto boje

byly vedeny ve specifickém terénu - džungli a horách. Útok a jakýkoli útočný manévr byl především podmíněn schopnostmi pěchoty, vyzbrojené lehkými zbraněmi. Získané poznatky z těchto bojů byly převážně využitelné zas jen v tomto prostředí.

Dalším konfliktem, v němž již došlo k masovému nasazení všech druhů vojsk a v němž kromě výzbroje z 2. světové války byly užity i moderní proudové letouny a k různým účelům i vrtulníky, byla **válka v Koreji (1950-1953)**.

Dne 25. června 1950 překročila severokorejská vojska 38. rovnoběžku a s využitím své drtivé převahy v silách a prostředcích rozvinula útok na jih. Cílem překvapivého úderu bylo obsadit celou jižní část Korejského poloostrova a násilně tím sjednotit rozdělený stát. Jihokorejská armáda, která v prvních dnech utrpěla těžké porážky, kladla jen chabý odpor. Katastrofální vývoj na bojišti a nerespektování výzvy Rady bezpečnosti OSN vedl k nasazení amerických jednotek a postupně i k nasazení jednotek dalších 15 států.

V době, kdy zbylá jihokorejská vojska a vojska OSN s vypětím sil vzdorovala na nevelkém území u Pusanu, vylodila se u Inčchonu (15.-25. září 1950, zhruba 240 km za frontovou linií) americká 1. divize námořní pěchoty a za ní 7. pěší divize. Překvapení bylo dokonalé. V průběhu několika dnů se situace obrátila a spojenecká vojska zahájila postup na sever.

V listopadu 1950 však čínsko-korejskou hranici překročilo 18 čínských divizí (kolem 180 000 vojáků) a ty postupně zatlačily spojenecká vojska k 38. rovnoběžce. Pak až do konce června 1953, kdy skončila poslední čínská ofenzíva, následovala řada útočných, obranných a ústupových bojů, v nichž jak čínská a severokorejská, tak

i vojska OSN, kromě úspěchů utrpěla i řadu těžkých porážek.

Význam této války, byť byla vedená na omezeném území, spočíval v několika aspektech. Byl to první velký konflikt v jaderném věku. I když nedošlo k nasazení jaderných zbraní, hrozba jejich použití trvala a zmenšovala prostor pro využití získaných výhod.

Obě strany si byly vědomy, že své cíle mohou dosáhnout jen útokem. Průběh války se proto vyznačoval jak mohutnými útoky svazků i operačních svazů, tak i množstvím útoků vedených jen jednotkami (byla to vlastně nepřetržitá série útoků a protiútoků).

V útocích severokorejských a čínských vojsk se projevovala snaha rozdrtit protivníky hrubou silou. Samotná útočná taktika byla převážně kopií taktiky z druhé světové války.

Čelní údery byly sice spojovány s pokusy o obchvat a obklíčení bránících se nebo ustupujících vojsk, ale zastaralé spojovací prostředky a metody velení neumožňovaly rychle a pružně manévrovat vojsky, a vojska nedokázala taktické úspěchy včas rozvinout v úspěch operační. Navíc každý územní zisk byl zaplacen těžkými ztrátami.

V době, kdy spojenecké letectvo si vybojovalo téměř absolutní nadvládu ve vzduchu, byly útoky severokorejských a čínských vojsk vedeny převážně v noci.

Taktika byla jednoduchá. Nejdříve zaútočily malé jednotky, které se snažily narušit sestavu obránce a odhalit jeho palebný systém, a za nimi zaútočily hlavní síly. Před rozedněním akce ustávaly, vojska se v průběhu dne ukrývala před spojeneckým letectvem.

Na straně spojenců nesly tíhu útočného boje americké síly. Jejich útoky a spolu s nimi i útoky spojenců byly operativně vedeny a byly lépe koordinovány s činností

letectva a podpůrných prostředků. Válka v Koreji definitivně potvrdila význam letectva jako faktoru nezbytného pro úspěšný boj. Mohutná podpora, kterou letectvo poskytovalo pozemním silám, výrazně oslabovala nepřítele a narušovala jeho zásobovací cesty.

V této válce poprvé demonstrovaly svou využitelnost vrtulníky. Nepůsobily v ní ještě jako prostředek palebné podpory, ale plně se uplatnily při průzkumu a v záchranné službě. Výraznou roli sehrálo i námořnictvo a námořní letectvo, které jednak blokovalo námořní prostor kolem Korejského poloostrova a znemožnilo jakýkoli přísun záloh a zásob po moři, a které poskytovalo dělostřeleckou podporu v pobřežních oblastech a provedlo několik úspěšných vyloďovacích operací.

Terén na Korejském poloostrově je převážně hornatý a porostlý. To pochopitelně značně ovlivňovalo činnost útočících sil. Ukázalo se, že v tomto terénu i menší, ale účelně vytvořená uskupení vojsk podporovaná ze vzduchu a ze země, dokáží se v útoku lépe prosadit, než silné, ale neohrabaně působící organické celky.

Válka v Koreji sice potvrdila, že většina zkušeností z vedení útoku získaných v průběhu 2. světové války je využitelná, ale zároveň **jasně naznačila i nové prvky**, např. naléhavost užívání účinnější výzbroje, význam vzdušné převahy, potřebu operativního vytváření útočných uskupení složených z různých druhů vojsk, nutnost přesné koordinace pozemních a vzdušných úderů, neprodlené rozvinování taktických úspěchů v úspěch operační, pružné střídání druhů boje, respektování a využívání přírodních a klimatických podmínek, využívání letectva k různým účelům i nutnost psychologické přípravy vojsk.

(pokračování)

MECHANIZOVANÁ A TANKOVÁ ČETA V OBRANĚ aneb na pomoc velitelům mechanizovaných a tankových čet

3. část

Příprava boje mechanizované a tankové čety v obraně

Podplukovník Ing. VRATISLAV TRLIČKA

Obecné zásady přípravy boje čety v obraně

Obsah pojmu „příprava boje“ mechanizované a tankové čety v obraně je nutné vnímat v potřebných souvislostech jako souhrn opatření a činností prováděných velitelem a jednotkami s cílem komplexně se připravit k nastávajícímu boji.

Příprava boje čety zahrnuje:

- a) plánování boje,
- b) přípravu čety k plnění úkolu a zabezpečení její činnosti,
- c) přípravu prostoru boje (operného bodu),
- d) kontrolu pohotovosti k plnění úkolu a pomoc podřízeným.

Přípravu obrany velitel čety zahajuje, jakmile obdrží od nadřízeného velitele bojový úkol ve formě bojového rozkazu, bojového nařízení nebo předběžného bojového nařízení.

Obsah i rozsah jednotlivých opatření přípravy boje jsou závislé na situaci a podmínkách, v kterých jsou uskutečňována, zejména na způsobu přechodu čety do obrany (mimo dotyk s protivníkem nebo v přímém dotyku s ním).

Při přechodu do obrany mimo dotyk s protivníkem, bez dřívější možnosti zhodnocení terénu, se velitel čety rozhoduje a vydává úkoly mechanizovaným druž-

stvům (tankům) buď podle mapy a v terénu je pak upřesňuje nebo vydává úkoly až po předchozí rekonoskaci opěrného bodu.

Při přechodu do obrany v přímém dotyku s protivníkem velitel čety musí ihned přijmout opatření k upevnění dosažené (výhodné) čáry, organizovat palebný systém a ochranu podřízených jednotek. Dále, po obdržení úkolu od nadřízeného k přechodu do obrany, zejména řeší postupné zaujetí určeného opěrného bodu, uspořádání bojové sestavy spojené s částečným přeskupením sil a prostředků čety, novou organizací palebného systému a ženijní budování opěrného bodu.

Pořadí a způsob realizace jednotlivých opatření velitelem čety budou v tomto případě závislé především na charakteru činnosti protivníka a celkové situaci na bojišti, obdrženém bojovém úkolu, stavu a možnostech čety a době, kterou bude mít k dispozici.

Plánování obrany velitelem čety

Plánování obrany chápeme jako proces směřující k vytvoření co nejlepších podmínek k promyšlenému a cílevědomému plnění stanoveného bojového úkolu.

Plánování obrany zahajuje velitel čety ihned po obdržení úkolu od nadřízeného velitele. Boj plánuje v terénu, výjimečně podle mapy (schématu, na plastickém stole).

Pro tuto činnost může velitel čety využít, především v návaznosti na časové podmínky, následující způsoby a metody plánování obrany.

a) Způsoby plánování obrany jsou:

- postupný způsob plánování,
- souběžný způsob plánování.

Postupný způsob plánování velitel čety používá tehdy, má-li dostatek času. Plánování zahajuje na základě bojového rozkazu nebo bojového nařízení nadřízeného velitele. Plánování probíhá postupně, od nejvyšších stupňů velení k nejnižším.

Souběžný způsob plánování velitel čety používá tehdy, má-li nedostatek času, zpravidla v průběhu vedení boje. Plánování se zahajuje na nižších velitelských stupních ihned po vyhlášení vybrané varianty vedení boje a předběžného bojového nařízení, které vydal nadřízený velitel.

b) Metody plánování obrany jsou:

- metoda úplného rozhodovacího procesu,
- metoda zkráceného rozhodovacího procesu.

Metoda úplného rozhodovacího procesu je proces rozhodování, který velitel čety uplatňuje při relativním dostatku času. Tato metoda mu umožňuje dospět k optimálnímu řešení taktického problému podrobným posouzením několika pravděpodobných variant činnosti protivníka a návazných variant možné činnosti vlastních jednotek. Tato skutečnost mu napomáhá eliminovat dosažení momentu překvapení ze strany protivníka.

Metodu zkráceného rozhodovacího procesu velitel čety používá při nedostatku času. Tato metoda mu umožňuje dospět k řešení taktického problému v kratších časových lhůtách. Zkrácení rozhodovacího procesu dosahuje tím, že zpravidla zpracovává a hodnotí jen nejpravděpodobnější variantu činnosti protivníka a k ní rozpracovává neoptimálnější variantu činnosti vlastních jednotek. Metoda je charakterizo-

vána direktivním způsobem řízení ze strany velitele.

Pracovní postup velitele čety při plánování obrany

Postup velitele čety při plánování obrany je závislý na konkrétní situaci, uložení úkolu a na čase, který má k dispozici. Tento postup ukazuje tabulka 1. Posloupnost práce velitele čety může být i jiná, ale vždy musí velitel pracovat tak, aby podřízeným ponechal co nejvíce času na přípravu k plnění úkolu.

Při ujasnění úkolu je třeba, aby velitel čety zejména pochopil:

- úkol roty a čety,
- které cíle (objekty) v prostoru činnosti čety ničí svými prostředky nadřízený velitelé,
- úkoly sousedů a způsob součinnosti s nimi,
- dobu pohotovosti k plnění úkolu.

Možný příklad ujasnění úkolu je uveden v příloze 1.

Při činnosti v podmínkách nedostatku času (za použití souběžného způsobu plánování boje a metody zkráceného rozhodovacího procesu) může velitel čety po ujasnění úkolu vydat podřízeným velitelům předběžné nařízení k přípravě nastávající činnosti. Toto nařízení však rovněž může být velitelem čety vydáno na základě obdržení předběžného nařízení velitele roty. Jeho smyslem a účelem je zkrácení doby přípravy boje tím, že umožňuje současně provádět její nezbytná opatření až do jednotlivých bojových vozidel a jednotlivců. Možný obsah předběžného nařízení velitele čety uvádí příloha 2

Při hodnocení situace (viz příloha 3) velitel čety hodnotí:

- složení a situaci protivníka, možný charakter jeho činnosti a rozmístění palebných prostředků,
- stav, možnosti a zabezpečení čety,

- složení, situaci a charakter činnosti sousedů a podmínky součinnosti s nimi,
- terén, jeho ochranné a maskovací vlastnosti, výhodné přístupy a překážky, podmínky pro pozorování a vedení palby,
- kromě toho bere v úvahu denní dobu a počasí.

Na základě provedení ujasnění úkolu a vyhodnocení situace vyplynou veliteli čety pořadí a způsob plnění uloženého úkolu.

Poznámka: Je vhodné na tomto místě upozornit, že ujasnění úkolu a hodnocení situace spolu představují tzv. rozhodovací proces velitele. Tedy jedná se o myšlenkový proces, který probíhá jen v mozku velitele a jeho výsledkem není žádný dokument. Z těchto důvodů je nutné si uvědomit, že výše uvedené příklady mají sloužit jak zvýšení názornosti článku, tak zejména vytvoření reálné představy čtenářů o tom, jakým způsobem naplnit strohá ustanovení Bojového předpisu.

Velitel čety zpravidla provádí ujasnění úkolu a hodnocení situace již v době vydávání bojového rozkazu velitelem roty na VPS roty.

Rekognoskace, jako další součást plánování obrany, měla dříve jednoznačné místo v procesu plánování boje a byla prováděna především s cílem upřesnit úkoly roty, čety a družstev (tanků) podřízeným velitelům v konkrétním terénu nastávajícího boje.

V současném pojetí rekognoskace své pevné a dogmatické místo v posloupnosti činnosti velitele čety po obdržení bojového úkolu nemá. Tato určitá volnost umožňuje veliteli pružně a operativně reagovat na situaci a podmínky, v kterých plánování obrany provádí. Zejména výrazně ovlivní její zařazení do postupu plánování způsob přechodu čety do obrany.

Velitel čety může provádět rekognoskaci v podmínkách přechodu do obrany **mimo dotyk s protivníkem**, tedy při dostatku času, v několika částech a v různých etapách plánování boje a to:

- **v průběhu hodnocení situace**
 - k ověření a doplnění údajů, které získal

studiem mapy a které potřebuje dopřesnit k tvorbě svého plánu boje. Takto pojatou rekognoskaci by velitel čety pravděpodobně prováděl samostatně, tj. bez účasti podřízených velitelů. Z tohoto důvodu by měl, při této variantě, ještě provést „klasickou“ rekognoskaci, obvykle po zpracování bojového rozkazu,

- **v dalším průběhu procesu plánování boje**

- k získání konkrétních poznatků o terénu pro dopracování bojového rozkazu, organizace součinnosti ap.,

- **po zpracování bojového rozkazu**

- k upřesnění situace protivníka, situace vlastních jednotek a zejména bojových úkolů roty, čety a družstev (tanků) podřízeným velitelům v konkrétním terénu nastávajícího boje.

V podmínkách přechodu do obrany **v dotyku s protivníkem**, tedy při nedostatku času, se otázky rekognoskace promítají do obou fází této činnosti.

V první fázi jsou dílčí části rekognoskace spojeny především s hodnocením situace a upřesněním úkolů čety a družstev (tanků) velitelem čety při upevňování dosažené (výhodné) čáry.

Ve druhé fázi se problémy rekognoskace objevují opět při hodnocení situace, ale zejména při vydávání úkolů čety a družstev (tanků) k přechodu do obrany velitelem čety.

Jak jsme si již dříve objasnili, zpravidla nebudeme mít možnost přejít do obrany přímo na dosažené čáře, ale obvykle za (před) ní, na tzv. výhodné čáře. Proto bude muset velitel čety, po jejím zaujetí, opět upřesnit úkoly vydané v původních pozicích, neboť prostorové údaje z nich získané jsou vždy do určité míry zkreslené.

Poznámka: Nyní je však nutné si uvědomit další souvislosti ve složitém procesu přechodu do obrany v dotyku s protivníkem. Velitel čety při něm organizuje a řídí činnost čety obvykle

prostřednictvím stručných, krátkých, ale jasných (pochoptitelných) povelů, rozkazů a nařízení. Proto, než podřízeným něco takového vydá, musí si všechno předem přesně prostorově ujasnit. Z těchto skutečností si můžeme vyvodit závěr, že otázky rekognoskace, při přechodu čety do obrany v přímém dotyku s protivníkem, se prolínají téměř všemi oblastmi plánování boje velitelem čety.

Obecně rekognoskací rozumíme průzkum terénu a taktické situace prováděný velitelem čety v prostoru nastávající činnosti, zaměřený k upřesnění údajů potřebných k přípravě obrany.

Obsahuje:

- topografickou orientaci (viz příloha 4) s tímto obsahem:
 - vlastní stanoviště,
 - zájmová světová strana,
 - orientační body (pořadí, názvy a vzdálenosti k nim v metrech),
 - popis terénu (zprava doleva a od bližšího horizontu k vzdálenějšímu),
 - nesrovnalosti terénu s mapou,
- posouzení situace, možností a pravděpodobné činnosti protivníka,
- upřesnění situace a úkolů vlastních jednotek.

***Poznámka:** Takto uvádí obsah pojmu „rekognoskace“ Bojový předpis. Na rozdíl od toho, se ve vojskové praxi rekognoskace dělí na „topografickou a taktickou orientaci“ a tak se i prakticky provádí. Z hlediska jejich obsahu, topografická orientace je shodná (viz. výše) a taktická orientace obecně zahrnuje druhou a třetí „velkou“ odrážku. Proto i dále uvedené možné příklady jsou řešeny v souladu se zažitými vojskovými zvyklostmi.*

Po provedení topografické orientace zahajuje velitel čety takzvanou „**taktickou orientaci**“ (viz příloha 5).

***Poznámka:** Neuvádím na tomto místě článek konkrétní příklad provedení taktické orientace velitelem čety, ale pouze její možné obsahové zaměření. Jde vlastně při ní o upřesnění údajů z bojového rozkazu a dalších dokumentů (pokynů, nařízení ap.) podřízeným veli-*

telům v konkrétním terénu nastávajícího boje. Z tohoto důvodu by jen došlo ke zbytečné duplicitě s dalšími možnými příklady činností velitele čety. Zvolená varianta naopak může posloužit čtenářům jako určité vodítko (možná osnova) k praktické aplikaci údajů bojového rozkazu a návazných dokumentů při skupinových cvičeních v terénu.

Zdůrazňuji, že velitel čety při provádění rekognoskace vystupuje rázně a jejím účastníkům ukazuje jednoznačnými pohyby pažemi všechny prostorové údaje, o kterých hovoří !!!

Na základě svých závěrů z ujasnění úkolu, z hodnocení situace a výsledků rekognoskace zpracovává velitel mechanizované (tankové) čety bojový rozkaz, který je hlavní formou předání bojového úkolu podřízeným.

Bojový rozkaz velitele čety obecně obsahuje (viz příloha 6):

1. Složení, situaci a ráz činnosti protivníka, rozmístění jeho palebných prostředků.
2. Úkol roty a čety.
3. Objekty a cíle v prostoru činnosti čety, které budou ničeny prostředky nadřízených velitelů a úkoly sousedů.
4. Po slově „Nařizuji“:
 - velitel čety stanovuje bojové úkoly podřízeným a přiděleným jednotkám a palebným prostředkům.

Mechanizovaným družstvům určuje:

- hlavní obranné postavení,
- palebné pásmo,
- úsek soustředěné palby,
- palebné úkoly k zajištění styku a boků,
- hlavní palebné stanoviště BVP a jeho palebný sektor,
- totéž ve vztahu k záložnímu obrannému postavení,
- osu a způsob jeho zaujetí.

Tankům určuje:

- hlavní a záložní palebné stanoviště,
- z každého z nich hlavní nebo i doplňkový palebný sektor,
- úseky soustředěné palby čety a roty,

Přiděleným palebným prostředkům určuje:

- palebná stanoviště (hlavní a záložní),
- na každém z nich palebný sektor.
- 5. Signály, úkoly pro spojení a součinnost.
- 6. Dobu pohotovosti k plnění úkolu.
- 7. Místo VPS, zástupce.

Bojový rozkaz zpracovává velitel čtyř písemně, zpravidla ve svém pracovním sešitě, ale podřízeným ho vydává ústně, stručně a přesně, aby jednoznačně pochopili svůj úkol.

V podmínkách nedostatku času a zejména v průběhu boje, kdy velitel čtyř nemá možnost shromáždit všechny podřízené velitele a vydat jim bojový rozkaz, může využít k předání bojového úkolu formy bojového nařízení.

Bojové nařízení je vlastně zkrácenou formou bojového rozkazu, ale liší se od něj svým obsahem i formou. Obsahovou rozdílnost tvoří skutečnost, že bojové nařízení je určeno jen pro jednoho vykonavatele (podřízenou jednotku nebo palebný prostředek), zatímco bojový rozkaz pro všechny podřízené jednotky.

Možný obsah bojového nařízení velitele čtyř:

- závěry z hodnocení protivníka,
- bojový úkol jednotky, (které je nařízení určeno),
- činnost sil a prostředků nadřízených ve prospěch této jednotky,
- doba pohotovosti k plnění úkolu.

Mohou v něm být uvedeny i další údaje potřebné k plnění úkolu, například způsob činnosti při plnění úkolu, úkoly sousedů, místa velení aj.

Bojové nařízení může být předáno podřízeným formou:

- a) ústního předání provedeného osobně nadřízeným velitelem (spojkou),
- b) předání pomocí radiostanice (nejčastěji),
- c) písemného nebo grafického dokumen-

tu (na stupni jednotka jen výjimečně a ojedinele).

Poznámka: Ze zkušeností z výuky, výcviku a kontrolní činnosti vyplývá, že velitelé čet i mechanizovaných družstev (tanků) mají zpravidla problémy při formulaci bojových úkolů podřízených s prostorovým vymezením jejich palby a dodržováním správné vojenské terminologie.

Proto si pamatujeme, že k vedení palby v obraně se určuje:

• střelci ze samopalu:

- hlavní a vedlejší směr palby,

• SO (KOT) BVP (OT), střelci tanku, kulometníci a pancéřovíci:

- palebný sektor, eventuálně i doplňkový palebný sektor;

• mechanizovanému družstvu a četě:

- palebné pásmo nebo i doplňkový palebný sektor.

V případě střelce ze samopalu se jedná do určité míry o výjimku, kterou si prostě musíme zapamatovat.

U dalších palebných prostředků a jednotek však velitelé zpravidla nevědí, zda mají použít pojem „palebný sektor“ nebo „palebné pásmo“.

K tomu, aby je vzájemně nezaměňovali, mohou doporučit pro zapamatování následující jednoduchou nemotechnickou pomůcku. Jestliže výšeč terénu k vedení palby vychází z jednoho bodu (např. ústí hlavně zbraně nebo palebného prostředku, ale i okraje obranného postavení mdr či opěrného bodu čtyř), pak se vždy jedná o „palebný sektor“ nebo „doplňkový palebný sektor“.

Pokud výšeč terénu k vedení palby nevychází z jednoho bodu, ale má určitou širší základnu (např. tvořenou obranným postavením mdr nebo předním okrajem opěrného bodu čtyř), pak použijte pojem „palebné pásmo“.

V pokynech pro průzkum a zabezpečení činnosti jednotek velitel čtyř stanovuje úkoly pro:

- průzkum,
- logistickou podporu,
- zdravotnické, ženijní a chemické zabezpečení,
- zajištění,
- maskování,
- ochranu jednotek.

Kromě toho stanovuje opatření k předcházení ztrátám na životech civilního obyvatelstva a škodám na objektech civilního rázu a k dodržování všech ustanovení mezinárodního humanitárního práva.

Poznámka: Možné příklady pokynů velitele mechanizované čety pro průzkum a zabezpečení činnosti jednotek čety v obraně budou uvedeny v 5. části tohoto seriálu.

Součinnost mezi podřízenými a přidělenými jednotkami organizuje velitel čety za účasti velitelů družstev (tanků) a velitelů přidělených a podpůrných jednotek (prostředků) [možný příklad organizace součinnosti viz příloha 7].

Cílem organizace součinnosti je:

- Sladit činnost jednotek podle:

- úkolu,
- prostorů,
- směrů,
- a času,

v zájmu co nejúspěšnějšího splnění uloženého úkolu s důrazem na palbu, manévr a zabezpečení činnosti jednotek.

Při organizaci součinnosti je velitel čety povinen:

- sladit úsilí organických, přidělených a podpůrných jednotek ke splnění stanoveného úkolu za dovedného využití výsledků palebného ničení protivníka,
- dosáhnout, aby všichni velitelé jednotek pochopili cíl boje, bojový úkol a způsob jeho plnění,
- podle předpokládané činnosti protivníka určit a sladit varianty činnosti vlastních jednotek,
- určit signály pro velení a součinnost.

Součinnost se organizuje:

- zpravidla v terénu na viditelnou vzdálenost,
- na plastickém stole nebo na mapě, vždy do celé hloubky bojového úkolu.

Metody organizace součinnosti:

- rozehra taktických situací (při dostatku času),
- pokyny velitele (při nedostatku času, direktivní sladění činnosti).

V obou případech **velitel čety stanoví** (upřesní) - co, kdo, s kým, kdy a kde - provede k zabezpečení splnění stanoveného bojového úkolu.

Součinnost se udržuje nepřetržitě v celém průběhu boje a při narušení se okamžitě obnovuje. V průběhu boje se upřesňuje a při zásadních změnách situace se organizuje nově.

Při organizaci velení velitel čety určuje:

- místo a dobu rozvinování VPS čety (pokud ho neurčil nadřízený) a přidělených jednotek,
- stupeň jeho ženižního vybudování a způsob obrany,
- způsob přemísťování,
- způsob udržování spojení s nadřízeným velitelem, podřízenými a přidělenými jednotkami,
- způsoby a lhůty předkládání hlášení,
- zástupce.

Poznámka: Zkušenosti a poznatky z výuky a výcviku ukazují, že podřízení převážně vytrhávají dílčí části obsahu „přípravy boje“ ze vzájemné návaznosti. Zpravidla inklinují ke dvěma rozdílným extrémům. Celkovou problematiku pojmají buď pouze v rovině plánování boje, tedy činnosti velitele čety nebo naopak jen v rovině přípravy prostoru boje představované především ženižním budováním opěrného bodu a ostatní součásti přípravy boje vůbec neberou v úvahu.

V příštím čísle, ve čtvrté části seriálu, dokončíme otázky přípravy boje a budeme se zabývat problematikou řízení boje velitelem mechanizované a tankové čety.

(pokračování)

Možný příklad ujasnění úkolu velitele čety

• **úkolem 2. mr je:** zaujmout, vybudovat a bránit prostor obrany k. 456,6 VEŠPERK, k. 425,6 , k. 435,2 , k. 397, 1 ve středu prvního sledu bojové sestavy 71. mpr s úkolem zabránit v proniknutí protivníkovi na směru FERDINANDSKO, KOZÍ HORKA.

- **3. mč zaujmout, vybudovat a bránit opěrný bod** dub, skupina bříz, DOMEK na levém křídle prvního sledu bojové sestavy 2. mr

s **úkolem** zabránit v proniknutí protivníkovi na směru OB - 2, ČESLAVA.

• **ve prospěch** obranného boje 3. mč jsou plánovány přehradné palby minč a přehradné palby dělat „DUB“, „RYS“ a „PES“. Další palby těchto jednotek budou vedeny na vyžádání prostřednictvím velitele roty.

• **vpravo** se brání 2. mč s úkolem zabránit v proniknutí protivníkovi na směru výšina SRNČÍ, OB - 1. V součinnosti s ní zabezpečit činnost žč při zřizování minového pole, ústup bojového zajištění, ničení protivníka na přístupech k obraně, při jeho rozvinování do bojové sestavy a zahájení zteče, při vlastní zteči s důrazem na prostor oboustranně podél komunikace, při jeho pronikání mezi opěrné body čet jej ničit bočními a křížovými palbami ze záložních palebných stanovišť, případně palebně zabezpečit ústup 2. mč do prostoru hájenky VÉSPĚRK.

• **vlevo** se brání 1. tr v prostoru RYCHTÁŘOV s úkolem zabránit v proniknutí protivníkovi na směru STUDNICE, LHOTA. S levým sousedem 3. mč nemá palebnou ani taktickou součinnost.

• **dobu pohotovosti obrany** stanovil VR na 10, 00 hod. 11. 6. Vzhledem k tomu, že VR vydal bojový rozkaz 10. 6. v 17, 00 hod., vyplývá, že pro přípravu k plnění úkolu má četa k dispozici celkem 17 hodin a z toho 10 hodin denní a 7 hodin noční doby.

Příloha 2**Možný obsah předběžného nařízení velitele čety**

- charakter nastávající činnosti,
- které jednotky se mají připravit k provádění průzkumu a zajištění (i kdy a kde se mají soustředit),
- doba pohotovosti k plnění úkolu,
- úkoly k logistické podpoře plnění úkolu,
- kdy a kde se mají dostavit velitelé jednotek k vydání bojového rozkazu.

Příloha 3**Možný příklad hodnocení situace velitele čety**

• **Protivník** útočí na směru OLOMOUC, PROSTĚJOV. Část mpr proniká na směru PLUMLOV, MYSLEJOVICE. V pásmu obrany roty budou pravděpodobně útočit dvě zesílené mr

podporované palbami minč z předpokládaného palebného postavení na ZADNÍ LIPOVÁ a dělostřelecké baterie asi z prostoru NA CÍLOVÉ PLOŠE.

Na četu tedy bude útočit protivník v síle mr s tč. Čáru rozvinování do četových proudů lze předpokládat na čáře SRNČÍ, STRŽHLAVA a čáru přechodu ke zteči na čáře j. okraje lesa DUBOVÝ, OB - Ústí, bezejmenná výšina, okraj lesa. Lze očekávat, že útok pozemního protivníka budou podporovat bojové vrtulníky z pravděpodobných náletových směrů STRŽHLAVA, ČESLAVA a SRNČÍ, HOLÁSKOVÁ.

- **3. mč** byla doplněna záložníky na plný početní stav. Má zkušenosti z vedení obranného boje. K dispozici má 4 BVP-1 v dobrém technickém stavu, drobné nedostatky budou odstraněny do doby pohotovosti. Četa je bojeschopná a je v jejích možnostech stanovený bojový úkol splnit. Do doby pohotovosti bude četa doplněna vším potřebným materiálem na stanovené normy.

- **Vpravo** přechází do obrany 2. mč v opěrném bodu vpravo od komunikace s úkolem zabránit protivníkovi v proniknutí na směr výšina SRNČÍ, OB-1. Palebný styk s ní zabezpečit palbou pravého družstva do prostoru OB-1. V součinnosti s ní především nedovolit proniknutí protivníka do mezery mezi opěrnými body. V případě proniknutí protivníka podél komunikace do prostoru obrany roty ničit jej pravým družstvem, v součinnosti s 1. mč, ze záložního obranného postavení bočními a křížovými palbami s důrazem na T a BVP.

- **Vlevo** je 3. mč bez souseda, proto musí palbou jednoho BVP a kulometníka do prostoru lesa na výšině HOLÁSKOVÁ zabezpečit levý bok roty.

- **Terén** je dosti členitý, vlevo opěrného bodu silně zalesněný, vpravo otevřený a porostlý křovinami. Jeho ochranné a maskovací vlastnosti jsou dobré. Výhodné přístupy k obraně ze strany protivníka jsou především podél komunikace - do tohoto prostoru soustředit protitankové palby a výbušné zátarasy.

Výhodnou přírodní překážkou před celým prostorem obrany roty je rozbahněný prostor KRAVÍ ŽLEB. V případě dostatku času je možné jeho ochranné vlastnosti ještě zlepšit přehrazením potůčku a jeho postupným zaplavením.

Podmínky pro pozorování a vedení palby jsou dobré, které je možné dále zlepšit úpravou terénu a vysekáním křovin před každým palebným stanovištěm bez narušení zásad maskování.

- **Denní doba** neovlivní podmínky plnění bojového úkolu. Počasí skýtá určitou výhodu protivníkovi, neboť nesníží průchodnost jeho T a BVP terénem.

Příloha 4

Možný příklad topografické orientace velitele čety

Provedu topografickou orientaci:

- **Naše stanoviště**

- 200 m v. trig. 482,6.

- **Zájmová světová strana**

- naše stanoviště, ústí komunikace do lesa - sever.

• **Orientační body:**

- Orientační bod první, naše stanoviště, samostatná borovice vpravo komunikace, pěst vpravo od ní, na bližším horizontu zatravněná kupa - **BUNKR, Orientační bod první, BUNKR, 700 m.**
- Orientační bod druhý, naše stanoviště, druhá tanková cesta od lesa, její styk s bližším horizontem, vpravo tři prsty, tmavé košaté křoví. **Orientační bod druhý, KŘOVÍ, 800 m.**
- Orientační bod třetí, naše stanoviště, komunikace vpravo od nás, její vrchol za údolím, vpravo 20 m, bílá věž. **Orientační bod třetí, VĚŽ, 1100 m.**
- Orientační bod KUPA, naše stanoviště, vlevo styk lesa s bližším horizontem, blíže 50 m, tmavá kupa. **Orientační bod KUPA, 900 m.**
- Orientační bod ÚSTÍ, naše stanoviště, orientační bod třetí, dále 300 m, ústí komunikace do lesa. **Orientační bod ÚSTÍ, 1400 m.**
- Orientační bod VÝBĚŽEK, naše stanoviště, orientační bod třetí, v prodloužení vzad, výběžek lesa na vzdálené výšině. **Orientační bod VÝBĚŽEK, 2600 m.**

• **Popis terénu:**

Vpravo komunikace 3. třídy VYŠKOV, FERDINANDSKO, před námi po orientační body druhý a KUPA - TPC-2, vlevo 200 m od nás - trig. 482,6.

Polní cesta vedoucí doprava od komunikace - směr MS, vlevo od ní po orientační bod první - TPC-3, orientační bod druhý, vlevo 300 m - výšina HOLÁSKOVÁ.

Orientální bod první, vpravo 400 m - výšina VÉSPĚRK, orientační body první a druhý, dále 200 m - KRAVÍ ŽLEB, orientační bod KUPA, dále 400 m, za horizontem - prostor U TRÍ JEDLÍ.

Orientální bod ÚSTÍ, vpravo 400 m - les DUBOVÝ, orientační bod třetí, vlevo 200 m - bezejmenná výšina, orientační bod ÚSTÍ, vlevo 300 m - k. 476,6.

Vpravo za lesem DUBOVÝ - TPC-1, orientační bod ÚSTÍ, dále 400 m - křižovatka U SVATÉ ANNY. Orientální bod VÝBĚŽEK, vpravo 400 m - trig. 537,9 SRNČÍ.

• **Nesrovnalosti terénu a mapy:**

V mapě nejsou zakresleny budovy za námi, zřícenina domu na TPC-3 a orientační bod třetí - VĚŽ. S mapou nesouhlasí polní cesty před námi. Další nesrovnalosti terénu s mapou - nezjištěny.

Příloha 5

Možný příklad taktické orientace velitele čety při přechodu do obrany mimo dotyk s protivníkem

Z hlediska protivníka v terénu upřesnit:

- kde je, co dělá, jaký je jeho pravděpodobný záměr,
- jeho předpokládané čáry - rozvinování do četových proudů, přechodu ke zteči a sesednutí,
- výhodné směry postupu tanků a bojových vozidel pěchoty,
- možné náletové směry letounů a bojových vrtulníků,

- jiné důležité známé skutečnosti.

Z hlediska vlastních jednotek v terénu upřesnit:

- úkol roty a čety,

- úkoly družstev :

- hlavní obranné postavení,
- palebné pásmo,
- úsek soustředěné palby,
- pal. úkoly k zajištění styku a boků,
- hlavní palebné stanoviště BVP a jeho palebný sektor, + totéž ve vztahu k záložnímu obrannému postavení,
- osu a způsob jeho zaujetí, úkoly tanků : + hlavní a záložní palebné stanoviště,
- z každého z nich hlavní nebo i doplňkový palebný sektor,
- úseky soustředěné palby čety a roty,

- úkoly sousedů a způsob součinnosti s nimi,

- úkoly k zřizování zátarasů a překážek,

- způsob zaujetí opěrného bodu čety,

- další potřebné údaje vyplývající z místa a úkolu čety.

Příloha 6

**Možný příklad bojového rozkazu velitele čety
pro přechod do obrany mimo dotyk s protivníkem**

1. Mechanizované jednotky protivníka útočí na směr OLOMOUC, PROSTĚJOV. Část mpr proniká na směr PLUMLOV, MYSLEJOVICE a vede boj s našimi jednotkami v dotyku asi 25 km severně. Vzdušné síly protivníka mají převahu a podporují své pozemní jednotky, na našem směru, převážně bojovými vrtulníky. V pásmu obrany roty bude útočit protivník pravděpodobně v síle dvou zesílených mechanizovaných rot, podporovaných tanky, minomety, dělostřelectvem a bojovými vrtulníky. Možné náletové směry - STRŽHLAVA, ČESLAVA a SRNČÍ, HOLÁSKOVÁ. Protivník vysadil vzdušný výsadek v síle mechanizované roty do prostoru sz. IVANOVICE NA HANÉ.

2. Úkolem 2. mr je:

- zaujmout, vybudovat a bránit prostor obrany k. 456,6 VÉSPĚRK, k.425,6 , k. 435,2, k. 397,1 s úkolem

zabránit v proniknutí protivníkovi na směr FERDINANDSKO, KOZÍ HORKA.

Hlavní úsilí obrany roty soustředit na udržení prostoru oboustranné komunikace FERDINANDSKO, KOZÍ HORKA.

Přední okraj obrany vybudovat na čáře okraj lesa 300 m jz. k. 456,6 VÉSPĚRK, křižovatka polní cesty s komunikací FERDINANDSKO, KOZÍ HORKA, okraj lesa 200 m z. trig. 482,6 .

Palebné pásmo:

- / - vpravo - okraj lesa 300 m jz. k. 456,6 VÉSPĚRK, trig. 537,9 SRNČÍ,
- vlevo - okraj lesa 200 m z. trig. 482,6 , podél lesa ve směru na k. 452,5 .

Protitankové palby soustředit oboustranně OB-3. Přikrytí mezer mezi opěrnými body čet provést bočními a křížovými palbami. Pravý bok roty zabezpečit 2. mč palbou jednoho kulometníka do prostoru výšiny VĚSPĚRK, levý bok roty zabezpečit 3. mč palbou jednoho kulometníka a BVP do prostoru lesa na výšině HOLÁSKOVÁ.

Úsek soustředěné palby roty položit do prostoru oboustranně 100 m OB - 3.

Úkolem 3. mč je zaujmout, vybudovat a bránit opěrný bod vpravo dub, vlevo skupina bříz na okraji lesa, vzhledu DOMEK s úkolem zabránit v proniknutí protivníkovi na směr OB - 2, ČESLAVA.

Palebné pásmo: Vpravo - dub, OB - VÝBĚŽEK, vlevo - skupina bříz, k. 452,5.

Úsek soustředěné palby čtyř v úseku soustředěné palby roty: Vpravo: OB - 3. Vlevo: Skupina keřů vlevo komunikace.

Úsek soustředěné palby čtyř: Vpravo: OB - 2. Vlevo: Okraj lesa na HOLÁSKOVÁ.

Zabezpečit levý bok roty palbou jednoho BVP a kulometníka do prostoru lesa na výšině HOLÁSKOVÁ.

3. Ve prospěch obranného boje čtyř povede plánované palby minč z palebných postavení sv. a sz. ČESLAVA. Soustředěné palby dělostřelecké baterie plánovány do prostoru OB - ÚSTÍ a oboustranně OB - 3. Její přehradné palby připraveny na čáru oboustranně OB - 1 a OB - 2. Další palby povedou podpůrné jednotky na vyžádání. Ženíjní četa položí výbušné zátarasy o šířce 200m, oboustranně komunikace 200 m jv. k. 447,2.

Vpravo přechází do obrany 2. mč v opěrném bodu vpravo od komunikace s úkolem zabránit protivníkovi v proniknutí na směr výšina SRNČÍ, OB - 1.

Vlevo 3. mč bez souseda.

4. Nařizují:

• **2. mdr** zaujmout, vybudovat a bránit obranné postavení vpravo dub, vlevo březový hájek s úkolem zabránit v proniknutí protivníkovi na směr křoví 100 m vpravo OB - 2, cvičiště řízení.

Palebné pásmo:

- vpravo - dub, OB - VÝBĚŽEK,
- vlevo - březový hájek, OB - 2.

Palebné stanoviště BVP: v březovém hájku.

Palebný sektor:

- vpravo - OB - ÚSTÍ,
- vlevo - OB - 2.

Záložní obranné postavení:

- vpravo - hájek za DOMEK,
- vlevo - bílá věž.

Palebné pásmo:

- vpravo - hájek, vodárna,
- vlevo - bílá věž, zřícenina domu.

Palebné stanoviště BVP: v křoví 70 m za bílou věží.

Palebný sektor:

- vpravo - vodárna,
- vlevo - cesta na MS.

Úsek soustředěné palby družstva: Oboustranně 50 m bunkr vpravo od polní cesty.

BVP svou palbou zabezpečit styk s pravým sousedem - 2. mč.

***Poznámka:** Obdobně stanoví velitel čtyři bojové úkoly ostatním družstvům a posilovým jednotkám (prostředkům).*

Pomocný sběrač raněných čtyř - poskytovat první pomoc raněným svými prostředky a odsunovat je do rotního hnízda raněných v pořadí dle závažnosti zranění.

5. Signály:

- soustředěná palba roty - **HROM**,
- soustředěná palba čtyř - **ÚDER**,
- upřesňování cílů pro kanóny BVP - **palba svítícím střelivem do směru**,
- zaujetí záložního obranného postavení - **ZMĚNA**,
- zaujetí hlavního obranného postavení - **HLAVA**,

Úkoly pro spojení:

- hlavní kmitočet - 48 500 MHz,
- záložní kmitočet - 46 000 MHz,
- signál pro přechod na záložní kmitočet - **ZÁLOHA**,
na hlavní kmitočet - **NÁVRAT**,
- do zahájení útoku protivníka rádiové stanice pouze na příjmu, provádět odposlech zpráv průzkumu a bojového zajištění, povolují vysílat jen varovné signály,
- při rozvinování protivníka ke zteči zahájit provoz na rádiové stanici,

Úkoly pro součinnost: Součinnost organizovat v těchto obdobích:

1. Do zahájení útoku protivníka.
2. Přibližování protivníka a odražení jeho zteče.
3. Ničení protivníka, který se vklíní do obrany.

6. Doba zaujetí opěrného bodu: do 18,00 hod., 10. 6.

Doba pohotovosti palebného systému: do 19,00 hod., 10. 6.

Dobudování ochranných staveb v obranných postaveních ukončit: do 05,00 hod. 11. 6.

Doba pohotovosti obrany: 10,00 hod., 11. 6.

7. Místo VPS velitele čtyř: Za obranným postavením 4. mdr.

Zástupce: Velitel 4. mdr.

Možný příklad organizace součinnosti velitele mechanizované čety při přechodu do obrany mimo dotyk s protivníkem

I. období: Do zahájení útoku protivníka

- při budování obrany vyčlenit u družstev pozorovatele pozemního protivníka - hotovostní zbraně,
- velitel 4. mdr určit pozorovatele vzdušného prostoru,
- BVP 4. mdr určují jako hotovostní BVP čety, úkol plnit do zahájení zteče ze záložního palebného stanoviště vlevo na okraji lesa,
- BVP 2. mdr palebně zabezpečit činnost žč při zřizování minového pole,
- průzkum a zajištění protivníka ničit palbou hotovostních palebných prostředků na můj rozkaz ze záložních (dočasných) palebných stanovišť na malou vzdálenost s využitím momentu překvapení,
- četa je určena VR jako hotovostní jednotka pro boj s NLC,
- odposlech zpráv vlastního průzkumu je možný na kmitočtu 45 225 MHz od 19,00 hod. v intervalech 30 min.,
- zvolání - KULOMET
- ohlas - KOLÍN

II. období: Přibližování protivníka a odrážení jeho zteče

- při palebné přípravě zteče protivníka nasadit prostředky individuální ochrany, zaujmout BVP nebo pohotovostní úkryty, hotovostní zbraně a pozorovatele na místě, předpolí pozorovat i řidiči a SO,
- upozorňují na možnost klamného ukončení palebné přípravy s cílem vylákat družstva z úkrytů,
- vyžádání paleb minometů a děl provedu prostřednictvím velitele rotы pomocí signálů:
 - vyžádání palby: PŘÍLIV s udáním čísla nebo názvu palby,
 - zastavení palby: ODLIV,
- nadřizenými jsou plánovány jednoduché pohyblivé přehradné palby „PES“ a „RYS“ na třech čarách a jednoduchá nepohyblivá přehradná palba „DUB“,
- při zahájení zteče protivníka, na signál „BOJOVÝ POPLACH“
 - zaujmout palebná stanoviště v obranných postaveních s nasazenými ochrannými prostředky, které sejmout na povel VR,
- PTRS a kanóny BVP ničit obrněné cíle protivníka na maximální dálku účinného doštelu,
- čára zahájení palby PTRS - výšina SRNČÍ, okraj lesa 250 m s. křižovatka U SVATÉ ANNY, palbu zahájit na signál BLESK - 3,
- čára zahájení palby kanónů BVP - OB - ÚSTÍ, trig. 452,5 , palbu zahájit na signál HROM - 3,
- čára zahájení palby ručních zbraní - ohyb komunikace, výšina HOLÁSKOVÁ,
- palbu do ÚSP čety zahájit na signál ÚDER - 3,

- při přiblížení protivníka na 40 m od předního okraje ničit jej palbou všech zbraní čety, RG a bojem zblízka,
- po odražení zteče ihned obnovit palebný systém spojený se změnou palebných stanovišť, Vdr zpracovat a předložit nové palebné náčrty družstev,
- ihned obnovit poškozené ženijní objekty a zátarasy,
- munici doplnit od rzab v prostoru ČESLAVA, zabezpečit velitelem 4. mdr,
- raněné odsunout pomocným sběračem čety do rotního hnízda raněných - v lese 500 m jv. trig. 482,6 ,
- ostatní stanovené signály zůstávají v platnosti.

III. období: Ničení protivníka, který se vklíní do obrany

Pronikne-li protivník kdekoliv přes přední okraj nebo do mezer mezi obranná postavení, ničit jej bočními a křížovými palbami, granáty a bojem zblízka. Podle vývoje situace provést v jednotlivých obranných postaveních manévry palbou a pohybem, v souladu s následujícími variantami, s cílem zničit nebo zastavit pronikajícího protivníka.

a) při obcházení opěrného bodu čety vpravo (vlevo):

- zaujmout části 3. mdr (2. mdr) a 4. mdr záložní palebná stanoviště a ničit protivníka bočními a nastraženými palbami s cílem nedovolit protivníkovi obejít opěrný bod čety a zaútočit do jeho boku nebo týlu,
- 2. a 4. mdr být připraveno ničit protivníka v součinnosti s 2. a 1. mč,

b) při pronikání protivníka mezi obranná postavení družstev:

- zaujmout částmi krajních družstev ke směru vlonu záložní palebná stanoviště a ničit protivníka bočními palbami ve vzájemné součinnosti s důrazem na tanky a BVP,
- ostatní družstva čety pokračovat v ničení protivníka před předním okrajem,

c) při prolomení celého předního okraje:

- 3. mč bezpodmínečně udržet trig. 482,6 jako dominantní výšinu i za cenu boje v obklíčení,
- 2. mdr provést ústup bojem do záložního obranného postavení - vpravo hájek za DOMEK, vlevo bílá věž,
- 1. mdr provést ústup bojem do pravé části obranného postavení 4. mdr, které posílit,
- 3. mdr zaujmout záložní obranné postavení - vpravo okraj lesa, vlevo hájek za DOMEK,
- tuto činnost provést na signál ZMĚNA a tím přejít do kruhové obrany,
- v případě provedení protizteče 2. tr na směru KOZÍ HORKA, FERDINANDSKO, podporovat ji palbou 2., 1. a 4. mdr,
- v případě její úspěšnosti obnovit přední okraj opěrného bodu čety a zaujmout hlavní obranná postavení družstev na signál HLAVA.

VPS čety

- při variantách a), b) v prostoru trig. 482,6,
- při variantě c) v prostoru za DOMEK.

Spojení při všech variantách rádiovou stanicí a spojkami.

TAKTICKÉ VLASTNOSTI TERÉNU

Kapitán Ing. ERVIN SZKLORZ,
Ing. JAROMÍR MAŠLÁŇ

Terén vždy velmi výrazně ovlivňuje činnost vojsk. Proto je hodnocení vlivu terénu na celkovou taktickou situaci vojsk vždy důležité.

Terén a jeho rozdělení

Určitá část zemského povrchu se nazývá terén. Jako takový jej lze dělit na dva samostatné subjekty a těmi jsou:

- terénní tvary (reliéf),
- terénní předměty.

Reliéf charakterizuje vertikální a horizontální členitost vlastního zemského povrchu. Terénními předměty se rozumí všechny objekty přirozeného i umělého původu.

Terénní reliéf je relativně nejstálější částí zemského povrchu a je určen terénními tvary, které mohou být v zásadě dvojího druhu:

- vyvýšené terénní tvary,
- vhloubené terénní tvary.

Základní vyvýšené a vhloubené tvary

Vyvýšené tvary v rámci terénu jsou dominantní a zdaleka viditelné. Nejvyšší části jsou označovány jako vrchol, střední části nazýváme úbočí a spodní části úpatí.

Kupa je klasickým vrcholovým tvarem. Úbočí kupy klesají rovnoměrně na všechny strany.

Štít, jež je zvláštním případem kupy a jak ho známe z velehor, má skalnatý vrchol a příkrá úbočí s ostrými hranami.

Vrcholovým hřbetem rozumíme vyvýšený tvar s protáhlou vrcholovou částí, je-li tato část skalnatá, hovoříme o hřebeni.

Vrcholová (náhorní) plošina se nazývá vodorovná nebo jen mírně skloněná rovina na vrcholových partiích vyvýšených tvarů.

Sedlo je sníženina mezi dvěma vrcholovými tvary, jehož nejnižší bod je vrchol sedla. Široké sedlo označujeme jako průsmyk, úzké sedlo jako soutěsku.

Úbočí vyvýšených tvarů jsou obecně rovná, vypuklá a nebo vhloubená.

Na svazích jsou velmi často tzv. svahové hřebety, pokud se na svahu nachází zaoblený tvar kupy, hovoříme o svahové kupě. Úpatí i úbočí vyvýšených tvarů jsou mnohdy modifikována různými specifickými terénními tvary, jež jsou označovány jako spočinek, terasa a terénní stupeň.

Vhloubené tvary: základními vhloubenými tvary jsou údolí, což jsou sníženiny protáhlého tvaru a různých šířek, v jejichž údolnicích zpravidla tečou vodní toky. Kotlina (kar) je vhloubeným tvarem exogenního (ledovcového) původu, na jehož dně se zpravidla nachází horské jezírko (oko). Vhloubenými tvary na úbočích a úpatích svahů jsou úžlabí, která jsou vždy mezi dvěma sousedními svahovými hřebety. Různými vhloubenými mikroreliefními tvary jsou strže, rokly, jámy, propasti, závrtý (v krasových oblastech).

Terénní čáry tvoří kostru reliéfu. Hřbetnice jsou spojnice nejvyšších bodů vyvýšených tvarů. Údolnice jsou spojnice nejnižších bodů vhloubených tvarů. Údol-

nice zpravidla tvoří osu vodních toků. Vrstevnice jsou obecně izočáry - spojnice bodů o konstantních nadmořských výškách. Spádnice jsou směry největšího spádu terénu a jsou tudíž vždy kolmé na vrstevnice.

Terénní předměty

Terénní předměty jsou v zásadě dvojího druhu a to přirozeného a umělého. Mezi přirozené terénní tvary řadíme vodstvo, porosty a půdy.

Vodstvo jsou oceány, moře, jezera, rybníky, vodní nádrže, vodní toky, kanály, močály, studny, prameny, podzemní vody a v neposlední řadě i ledovce (sníh).

Porosty jsou nedílnou součástí terénních předmětů. Především jsou to lesy, které mají velký vojenský význam. Lesy mohou být jehličnaté, listnaté a smíšené, nebo lze použít i jiná kritéria jako např. hustota rozmístění kmenů, stáří a průměrná výška stromů, šířka kmenů atd. Ostatní rostlinstvo je neméně tak významnou součástí terénních předmětů. Jsou jimi zemědělsky obdělávané plochy, sady, vinice, chmelnice, křovinaté porosty, travnaté plochy, vřesoviště, atd.

Půdou nazýváme nejsvrchnější vrstvu zemské kůry na které se nejvíce projevuje vliv exogenních (vnějších) sil. Půda má téměř limitující vliv na pohyb vojsk mimo komunikací. Průchodnost terénu se liší podle typu půdy, povětrnostních podmínek a ročních období. Půdy rozlišujeme jako jílovité, hlinité, písčité, kamenité a bažinaté (rašelinistiště). V přírodě nacházíme tyto typy zpravidla v různých kombinacích.

Terénními předměty umělého původu rozumíme především: komunikace, sídla, průmyslové a jiné topografické předměty.

Komunikace jsou důležitými faktory pro pohyb vojsk. Největší význam mají dálnice a silnice.

Dálnice jsou komunikace dvoupásové a minimálně dvoupruhé (v jednom pásu). Dálnice charakterizují určité normy a proto sklon vozovky nepřesáhne 4 % a rovněž tak jsou stanoveny minimální poloměry zakřivení, křížení s jinými komunikacemi je vždy mimoúrovňové.

Silnice podle druhu a šířky vozovky se rozdělují do tří kategorií, a to: 1., 2. a 3. kategorie. Zpevněné a polní cesty doplňují státní silniční síť.

Železniční síť je rovněž z vojenského hlediska velmi důležitá. Jejím charakteristikami jsou počet kolejí, rozchod kolejí a způsob pohonu: elektrické a dieselové tratě.

Významnou podmnožinou komunikací jsou rovněž elektrická a telekomunikační zařízení, produktovody a lanové dráhy.

Sídla můžeme rozdělit především podle počtu obyvatel, plošné rozlohy a významu na sídla městského a venkovského typu. Terénní předměty, které nelze jednoznačně zařadit mezi sídla označujeme jako průmyslové a jiné topografické předměty. Orientační význam mají výškové stavby (komíny, stožáry, kostely), historické stavby, památníky. Důležitý ekonomický ale i vojenský význam mají letiště, továrny, elektrárny, doly, sklady atd.

Zvláštní význam mají v terénu **hranice**, ať již státní nebo správní, jejichž průběhy jsou ve skutečném terénu stabilizovány hraničními kameny. Zvláštní význam mají rovněž geodetické a nivelační body, které jsou také pevně stabilizovány a jejichž souřadnice jsou určeny geodetickými metodami. Tyto body slouží k přesnému ma-

Tabulka 1

Členitost reliéfu

Typ reliéfu	Charakter terénního reliéfu	Výškové rozdíly (na délku 2 km)	Sklony svahů
Roviny	Plochý reliéf v nížinách i v libovolných nadmořských výškách	do 30 m	do 1°
Pahorkatiny	Mírné svahy převážně v nadm. výškách 200 až 600 m	30 až 150 m	do 3°
Vrchoviny	Strmější svahy převážně v nadm. výškách 600 až 1000 m	150 až 300 m	do 10°
Hornatiny	Středohorský reliéf s výraznými hřbety a údolími, převážně v nadm. výškách 1000 až 1400 m	300 až 600 m	do 25°
Velehornatiny	Horský a velehorský reliéf s výraznými hřbety nebo i skalními štíty	nad 600 m	nad 25°

Tabulka 2

Pokrytost terénu

Druh terénu	Charakteristika pokrytosti	Pokrytá plocha
Otevřený	Téměř bez přirozeného pokrytu s ojedinělými sídly, stavbami, vod. toky	do 10 %
Polozakrytý	Nesouvislý přirozený pokryt střídající se s umělými objekty	20 až 30 %
Zakrytý	Pokryt s rozsáhlými lesními celky nebo s hustou městskou zástavbou	nad 30 %

pování terénu, jak polohového, tak i výškového.

Rozdělení terénu dle členitosti a pokrytosti

Dále rozlišujeme dva druhy terénu a to dle členitosti a nebo pokrytosti terénu terénními předměty. Členitost terénu (tab. 1) vyjadřuje přímo míra relativního převýšení. Naopak pokrytost terénu (tab. 2) závisí na míře a četnosti výskytu terénních předmětů.

Taktické vlastnosti terénu

Taktické vlastnosti terénu se podle vlivu na celkovou taktickou situaci vojsk hodnotí podle podmínek:

- průchodnosti,
- maskování,
- ochrany vojsk,
- orientace a pozorování.

Průchodnost - tato charakteristika terénu je spojena především s možnostmi pohybu vojsk a je tedy nejvýznamnější vlastností terénu. Průchodnost terénem se musí posuzovat zejména při přesunech vojsk, manévrování atd. Je ovlivněna především hustotou silniční sítě. Průchodnost terénem mimo komunikace je ovlivněna především členitostí terénu, výskytu vodních překážek a výskytu lesních celků. Je významně ovlivněna roční dobou a okamžitou klimatickou situací. Z hlediska průchodnosti rozlišujeme terén:

- lehce průchodný,
- průchodný,
- těžce průchodný,
- neprůchodný.

Za lehce průchodný terén považujeme terén, který nijak neomezuje pohyb vojsk. Průchodný terén bývá středně členitý, polozakrytý, zalesněný z 20 - 30 %. Těžce průchodný terén je velmi členitý, nebo močálovitý, zakrytý a zalesněný z 60 %.

Neprůchodný terén je v horském terénu nebo v neprůchodných močálech a bažinách, vůbec znemožňuje pohyb vojsk.

Maskování - podmínky pro maskování v terénu mají význam především z hlediska utajení dislokace vlastních vojsk. Maskovací vlastnosti terénu jsou odvislé především od jeho pokrytosti. V otevřeném terénu jsou maskovací možnosti minimální. Nejvhodnější pro maskování jsou především zakryté typy terénu jako lesy, rozsáhlé sady atd. Pro maskování jsou vhodné i některé typy sídel a průmyslových objektů.

Podmínky ochrany vojsk - jsou důležité především z hlediska použití ZHN. Ochranu vojsk nejvíce ovlivňuje členitost a zakrytost terénu, které velmi účinně snižují následky jaderných explozí, především tlakovou vlnu a světelné záření. Před účinky ZHN je vhodné kryt vlastní vojska i v některých typech sídel a jiných objektech.

Podmínky orientace a pozorování - největší význam pro orientaci v terénu mají výrazné terénní předměty a tvary (např. kupy, hřbety, štíty atd.). Pro orientaci jsou nejvhodnější polozakryté typy terénu s příznivým množstvím objektů. Z hlediska pozorování jsou jako nejvhodnější terén mírně členitý, otevřený nebo polozakrytý. Orientaci a pozorování rovněž ovlivňuje momentální povětrnostní situace.

- pokračování -

Poznámka redakce: Opakovat základní abecedu o čemkoliv (zde o terénu) je pro mnohé čtenáře možná únavné, úsměvné nebo i pobuřující. Prosíme, berte to jako lehkou dietu („krajíc chleba s máslem“), která nikdy neuškodí, ale může pomoci.

Jak říká Klasik: **Opakování je matka moudrosti.**

VLIV ÚČASTI AČR V ZAHRANIČNÍCH MISÍCH na úroveň připravenosti jednotek ženijního vojska k plnění úkolů ženijního zabezpečení

Plukovník Ing. MILOSLAV CHALOUPKA

Prostřednictvím celé řady svých příslušníků může mít AČR již několikaletou zkušenost s účastí v mírových misích mnohonárodních sil. Nejprve to bylo v rámci programu PFP, nyní již v rámci členství ČR v NATO. V povědomí vojenské i občanské veřejnosti jsou známy a užívány zkratky UNPROFOR, IFOR, SFOR, KFOR. V misích skrývajících se za těmito zkratkami, ale i jiných, si příslušníci armády zasloužili četná uznání vojenských i politických činitelů, převážně zahraničních.

Tomuto stavu podle mého názoru napomáhá i sama AČR tím, že nejsou systémově shromažďovány, tříděny, analyzovány a následně zužitkovány cenné zkušenosti, poznatky a z nich vyplývající náměty na organizaci přípravy vojsk i všestranné zabezpečení nových misí.

Připouštím, že tvrzení uvedené v předchozí větě nemusí být zcela pravdivé, ale pak bude závada v komunikaci. Nečetl jsem v žádném oficiálním dokumentu nebo ve vojenském tisku shrnutí, závěry nebo vývody týkající se této problematiky. Před několika měsíci připravil a zorganizoval velice zajímavou konferenci k problematice odminování v Bosně Náčelník ženijního vojska Velitelství pozemních sil. Tato obsahově i formálně velice zdařilá a přínosná událost zůstala stranou zájmu funkcionářů, kteří mají odpovědnost a pravomoci rozhodovat v záležitostech spojených s vysíláním jednotek do různých misí.

Na konferenci přinesli důstojníci ženijní odbornosti řadu faktografického materiálu, vyslovovali závěry, jejichž aplikací do praxe lze dosahovat potřebných a požadova-

ných výsledků efektivněji a bezpečněji.

Konference se tak bohužel stala událostí, při níž se navzájem přesvědčovali přesvědčení. Ti si však dokázali uvědomit, že každá sdělená a převzatá zkušenost je přínosem pro každého z nich. Zároveň však účastníci konference vyjadřovali své zklamání nad tím, že nepocítují odpovídající zájem o jejich zkušenosti, závěry a návrhy.

Hlavními úkoly ženijního zabezpečení v mírových misích téměř vždy jsou:

- Odminování
- Zabezpečení ochrany vojsk a odolnosti objektů
- Zabezpečení pohybu

Každý z těchto úkolů je zpravidla naplňován řadou konkrétních opatření. Cíle, obsah, způsob realizace každého z jednotlivých opatření se mohou lišit v závislosti na charakteristikách té které mise.

Odminování

Ve většině ozbrojených konfliktů v novodobé historii světa, zanechávala a dále zanechává válka po sobě obrovské množství min

všeho druhu, bomb, výbušnin, výbušných nástrah, poškozenou nebo selhanou municí. K největším rizikům, jimž jsou vojáci, ale i civilní obyvatelstvo vystaveni patří minový materiál.

Problematika odminování je z uvedených nejsložitější, nejnáročnější, vždy nebezpečná a zahrnuje následující činnosti:

- Průzkum prostorů a cest na přítomnost min či jiných výbušnin (každý neznámý a neprozkoumaný prostor se považuje za zaminovaný).
- Ohraničení neprozkoumaných prostorů a zejména prostorů, v nichž byly výbušniny zjištěny.
- Odminování.
- Prověření prostoru a likvidace nalezených výbušnin buď na místě nebo po soustředění ve stanovených prostorech.

Mechanizovaný prapor působící v Bosně vytvořil ve své struktuře v armádách NATO osvědčený prvek EOD (explosives ordnance disposal).

Struktura a vybavení EOD týmů jsou v armádách jednotlivých členských států NATO různé, stejně jako přístupy, ale i bezpečnostní opatření pro práce a zacházení s různými typy munice a výbušnin. Podstatná je schopnost plnit základní požadavky a dosahovat srovnatelné výslednosti práce. Základní, společné normy jsou zahrnuty ve STANAG 2143, 2221, 2389.

Základem je připravenost a schopnost těchto týmů neprodleně zasahovat všude tam, kde došlo k bezprostřednímu ohrožení zdraví a životů lidí. Pro tyto situace se vžil pojem „minový incident“. A pro tyto případy jsou EOD týmy vytvářeny a takové je jejich poslání.

Vytvoření uvedených týmů si vynutila praxe použití vojsk v oblastech, v nichž probíhala ozbrojená střetnutí mnohdy nepravdělných vojenských jednotek zúčastněných stran. Nelze v nich však vidět prostředek

systémového řešení odminování zájmových prostorů.

K provádění plošných průzkumů, odminování a prověření rozsáhlých prostorů a komunikací užívaných vojsky nasazených v misích je nutno použít pravidelných, řádně vycvičených a materiálně vybavených ženijních jednotek.

Ženijní zabezpečení odolnosti mírových sil

Odolnost z hlediska ženijního zabezpečení v mírové operaci lze chápat jako schopnost účinně odolávat případným možným napadením a odrážením útoků vedených kteroukoliv stranou účastníků bývalého válečného konfliktu se schopností uchování si své bojové síly.

Ženijní zabezpečení odolnosti v mírové operaci v prostorech základen, kontrolních, propouštěcích a pozorovacích míst, spojovacích uzlů zahrnuje:

- provedení průzkumu,
- budování ochranných a opevňovacích staveb,
- zřizování zátarasů,
- provedení opatření pro zvýšení odolnosti.

Na zabezpečení odolnosti vojsk při plnění úkolů mírové operace je kladen největší důraz a pozornost, protože zajištění bezpečnosti životů jednotek mírových sil je jedním z prvních a hlavních požadavků velitelů všech stupňů mírových kontingentů.

V mírové misi se pro zabezpečení činnosti vojsk budují základny mírových jednotek (relativně trvalého charakteru), další trvalé nebo jen dočasné kontrolní, propouštěcí a pozorovací stanoviště nebo spojovací uzly základen.

Mírové síly v mírových misích zaujímají prostory podle operačního zájmu nadřízených velitelství a většinou musí o pronajmutí potřebných pozemků nebo budov jednat s místními úřady nebo se soukromými

vlastníky těchto objektů. Kontrakční logistické a finanční skupiny musí dobře zpracovat nájemní smlouvy a zdokumentovat původní stav těchto pronajatých míst a prostor.

Ženíjní průzkum míst budoucích objektů mírových sil se v mírové misi provádí všemi dostupnými formami. Studium map, popisem území, zjišťováním zpráv od místních obyvatel a podobně. Údaje se dopřeshňují prováděnými rekognoskacemi a jednáním s místními úřady nebo vlastníky.

Ženíjní průzkum zahrnuje důkladné prozkoumání terénu a objektů hlavně na přítomnost minového materiálu, nástrah, nevybuchlé nebo selhané munice, na možnosti ohrožení jednotek v městských částech od průmyslových a chemických látek.

Průzkum pro budování ochranných objektů se provádí s cílem:

- Najít vhodné prostory pro umístění objektů využívaných pro zabezpečení ochrany a obrany vojsk, pro prvky logistické podpory, velení, spojení, a jiné.
- Posoudit konkrétní poměry hospodářného a efektivního využití zemních strojů i účinnost použití jednotlivých druhů a typů opevňovacích objektů, včetně vlivu spodních vod na prováděné práce a vestavované objekty.
- Najít vhodný materiál z místních zdrojů v blízkosti budovaných objektů a prostorů, jehož využití je však podmíněno výsledkem jednání s místními úřady a majiteli.

Z uvedeného rozsahu úkolů ženíjního průzkumu je zřejmé, že jeho obsah je náročný na kvalifikované posouzení konkrétních podmínek, neboť již zde je zakládána úroveň ochrany každého příslušníka mise, ale také úroveň zabezpečení jeho pobytu v době mimo službu.

Vlastní budování ochranných objektů a celých základů je činnost organizačně,

personálně, materiálově a časově náročná. Ideálním, ale zřejmě jen zřídka reálným bude stav, kdy základny budou zřízeny před jejich zaujetím vojsky plnicích úkolů dle jejich poslání v mírové misi. Prvotní základní ženíjní opatření k ochraně vojsk si často musí jednotky realizovat samostatně, vlastními silami.

Pro budování ochranných staveb je **výhodné**, když jednotky své základny v přiděleném prostoru zodpovědnosti zaujímají postupně, čímž se vytvářejí lepší možnosti pro budování ochranných staveb soustředěným úsilím a sil ženistů na jednom místě. Je výhodné, pokud jsou na začátku mírové mise jednotlivé kontingenty posíleny větším množstvím ženíjních sil a prostředků.

Významným faktorem je zvolený (možný) druh objektů, které jsou v jednotlivých základnách využívány.

Optimální je využití zděných budov a objektů. V nich lze s nejmenším vynaložením sil a prostředků dosáhnout potřebného stupně ochrany i pohodlí.

Akceptovatelné je použití různých průmyslově vyráběných obytných buněk či přepravních kontejnerů, které lze různě upravovat a vzájemně propojovat podle záměru jejich určení a využití. Potřebného stupně ochrany lze pak dosáhnout jejich zapuštěním do země nebo vhodným obložením. Náročnost takto budované základny zvyšuje nutnost úprav (vyrovnání, zpevnění, odvodnění) povrchu terénu.

Budování základů pomocí stanů je nejméně výhodné jak z hlediska možného dosažitelného stupně ochrany osob, tak i z hlediska vytvoření slušných životních podmínek pro pobyt na několik měsíců. V mírové misi je lze akceptovat pouze jako dočasné, přechodné řešení. V některých případech by kvalitnější životní podmínky a vyšší stupeň ochrany poskytovaly vybrané objekty dřevozemního typu.

Hrubou představu o objemu potřebných prací při budování základů lze učinit na základě prostého vyjmenování objektů, které každá základna obsahuje:

- objekty velení (operační a shromažďovací prostory, kanceláře, ap.),
- objekt spojovacích prostředků,
- palebná postavení,
- kryty a úkryty,
- strážní a pozorovací stanoviště, vstupní brány a vchody,
- ubytovací objekty vojsk,
- plochy pro přistávání a vzlety vrtulníků,
- logistické prvky zabezpečení základů (ošetřovny, parkoviště techniky, kuchyně, jídelny, skladové prostory, dílny, stanoviště elektrocentrál, sociální zařízení, odpady a odpadky, zásobníky pohonných hmot a pitné vody, prádelny, společenské místnosti, prodejní místa, místa pro odpočinek a sportovní vyžití, ap.).

Ženíjní zabezpečení pohybu vojsk v mírové operaci zahrnuje:

- průzkum cest a silnic,
- výstavbu nových cest a silnic,
- opravy a údržby cest, silnic, mostů, propustí, tunelů, podjezdů, ap.,
- zimní údržbu komunikací,
- zabezpečení železničních cest,
- zabezpečení vodních cest,
- výstavbu letišť a ploch pro vrtulníky atd.

Cílem průzkumu cest a silnic v mírové misi je zjistit jejich průjezdnost s ohledem na zářezový vzhled, sjízdnost, zatížitelnost jednotlivých objektů a konstrukcí, zaznamenat nebezpečné úseky, určit jejich kapacitu, specifikovat náročnost nutných oprav a údržby, navrhnout možná řešení, možnosti těžby materiálu v blízkosti silnic.

Výsledky průzkumu jsou zaznamenávány do operačních a pracovních map a jsou základním podkladem pro stanovení přesně vymezených cest užívaných k plnění úkolů všemi sou-

částmi vlastního i sousedních kontingentů včetně jejich orgánů velení. Mapa s uvedením těchto stanovených cest musí být dostupná všem velitelským složkám praporu, ale i ostatním mírovým organizacím, návštěvám ap.

Na základě poznatků získaných při opravách cest, silnic a komunikačních objektů v mírových misích lze konstatovat, že ve vybavení ženijního vojska AČR chybí prostředky pro opravy a údržbu silnic, chybí vhodný mostní prostředek pro překonávání překážek a zřizování mostních provizorií o zatížitelnosti více jak 50 tun. Rovněž je nutno konstatovat, že chybí vhodné prvky pro zpevňování různých povrchů, které jsou nutné zejména pro výstavbu přistávacích ploch pro vrtulníky.

Z výše uvedených skutečností je zřejmé, že poznatky získané z dosavadní účasti jednotek AČR v mírových misích (od UNPROFOR po současnost) řeší ženijní zabezpečení činnosti jednotek dříve neznámé a nepředpokládané úkoly. Jejich řešení vyžaduje vytvoření odpovídajících organizačních struktur, výcvik na odbornou kvalifikaci náročných činností s potřebným materiálním a technickým vybavením.

Organizační struktury jednotek a útvarů ženijního vojska by měly být tvořeny tak, aby umožňovaly plnění složitých úkolů v boji a zároveň umožňovaly „skládání“ účelových struktur v závislosti na konkrétních potřebách předpokládaných úkolů nasazení ve zcela konkrétních terénních, klimatických a účelových podmínkách realizované mírové operace. Úkoly budou plněny v souladu s národními právními normami, s vybavením technikou a materiálem zavedenými v ženijním vojsku AČR, výsledky plnění úkolů však musí odpovídat normám a požadavkům uplatňovaným velením misí, to je zpravidla normám zavedeným v armádách států NATO.

Rovněž výcvik jednotek a specialistů ženijního vojska je nutno systémově organizovat tak, aby jednotky byly schopny řešit své úkoly kvalifikovaně, efektivně a bezpečně.

V AČR působí v dnešní době spousta odborníků pracujících více či méně s výbušninami (municí), ale je málo specialistů, kteří působili a pracovali v mírových misích na funkcích ženista nebo pyrotechnik. Tito lidé, kteří prošli ženijními funkcemi v misích UNPROFOR, UNCRO, IFOR a SFOR mají bohaté praktické zkušenosti s minovým materiálem, výbušnými nástrahami a ostatní municí. Jejich zkušeností je nutno v maximálně možné míře využít. Vysoce žádoucí a potřebné je, aby zejména příslušníci EOD týmů byli pro náročnost své profese trvale zařazeni na tabulkových místech, ať už jako vojáci z povolání nebo vojáci v další činné službě a byli tak kdykoli připraveni k plnění úkolů EOD podpory a to jak v zahraničí, tak i v naší republice.

Zkušenosti armád států NATO ukazují, že odminovací jednotky se základním výcvikem vojáků nejsou dostačující pro splnění úkolů EOD podpory. Příprava a výcvik jednoho příslušníka ženijní pyrotechnické jednotky trvá asi 1,5 roku, (1 rok ženijní teoretická a praktická příprava, 1/2 roku pyrotechnická příprava).

Ve výcviku je nutno se zaměřit na odminování a nástrahy všeho druhu, používání trhavin, pyrotechnickou činnost, v další na zdravotní přípravu, použití spojovacích prostředků, topografické znalosti, znát způsoby vytyčování a označování nebezpečných prostorů, umět navést vrtulník na přistání, slaňovat z vrtulníku ap.

Jednotlivce z týmu EOD připravovat i na speciální činnosti jako odstřelovače, potápěče, chemika (znalost použití chemických přístrojů), obsluhu spojovacích prostředků (znalost satelitního spojení).

Bezpodmínečně nutná je precizní znalost bezpečnostních opatření pro práci s výbušninami všeho druhu. Ženijní jednotky musí být cvičeny a připraveny na další důležité činnosti ženijního zabezpečení jako je monitorování odminování, vytyčování nebezpečných prostorů, ničení zbraní a munice, stavbu, budová-

ní kontrolních a pozorovacích míst, úpravu a údržbu cest, přemostění ap.

Za nezbytné považují řešení materiálního a technického vybavení ženijních jednotek. Prioritní jsou prostředky sloužící k ochraně zdraví a životů samotných vojáků. Konkrétně jsou to zejména:

- prostředky a materiál pro vybavení ženijní pyrotechnické jednotky,
- materiál pro opevňovací a zabezpečující stavby (pytle, „defence valy“, drátěné koše),
- materiál pro rychlé zřizování drátěných plotů (žiletkový ostnatý drát),
- materiál pro vytyčování nebezpečných prostorů, ale také:
 - prostředky pro těžení kamene, šterku ap.,
 - prostředky na údržbu a opravy cest a silnic (těžební stroje, silniční válce, grejdry),
 - prostředky pro výstavbu přístávacích ploch vrtulníků a zpevněných ploch,
 - přístroje pro určení polohy pomocí satelitů (GPS).

Využití zkušeností a poznatků získaných v problematice ženijního zabezpečení činnosti vojsk v mírových misích lze a je nutno dosahovat tak, že budou soustřeďovány, analyzovány, zobecňovány a realizovány v organizaci jednotek, systému přípravy velitelů, štábů a jednotek a materiálním zabezpečením.

Výsledky zobecnění poznatků je potřebné průběžně vtělovat do předpisů či alespoň metodických pomůcek. Zařadit je do obsahu výuky ve vojenských školách, kterých případně využít i k provádění účelových krátkodobých kurzů.

Celou tuto velmi složitou problematiku je potřebné a ve svém důsledku i neefektivnější řešit systémově v zájmu zvyšování připravenosti AČR k plnění v nejbližších letech pravděpodobně nejčastějších předpokládaných úkolů.

MODERNIZOVANÉ SOUPRAVY PRO ŽENIJNÍ PRÁCE

Kapitán Ing. PAVEL ŠULÍK

Nezbytnou součástí úspěchu vedení bojové činnosti v soudobých podmínkách je správné a včasné splnění úkolů ženijního zabezpečení. K provádění a k usnadnění plnění těchto úkolů slouží soupravy pomůcek, které byly k tomuto účelu u ženijního vojska zavedeny.

Ženijní útvary a jednotky musí být schopny ve všech druzích bojové činnosti vlastními silami a prostředky **v co nejkratším čase plnit tyto úkoly:**

- provádět ženijní průzkum terénu a nepřítele,
- vytyčovat postupové osy,
- překonávat a odstraňovat protitankové, protipěchotní a jiné druhy zátarasů,
- zabezpečit násilný přechod vodní překážky, zřizovat různé druhy přepravišť,
- připravovat různé objekty k ničení, zřizovat uzly zátarasů, provádět různé druhy trhacích prací ap.

Soupravy pomůcek byly vybaveny tak, aby s nimi bylo možno řešit konkrétní úkoly, např. vytyčení postupové osy, zřízení průchodu v minovém poli, průzkum vodní překážky ap.

Pro tyto účely byly v ženijním vojsku zavedeny:

- souprava pomůcek pro ženijní průzkum nepřítele a terénu,
- souprava pomůcek pro podrobný ženijní průzkum,
- souprava vytyčovacích prostředků SVP-1,
- souprava pomůcek pro odminování,
- souprava pomůcek pro zaminování,
- souprava pomůcek pro trhání.

Na základě zkušeností našich jednotek, které používaly tyto soupravy při plnění svých úkolů v misích v rámci mnohonárodnostních mírových sil OSN, jsou stávající zavedené soupravy hodnoceny jako ne plně vyhovující a neodpovídající svým vybavením jak potřebám na ně kladeným, tak úrovni vybavení ostatních armád NATO. Problém řešení modernizace výše uvedených ženijních souprav byl zahájen u Vojenského technického ústavu pozemního vojska ve Vyškově.

V první fázi byla řešena modernizace soupravy pomůcek pro podrobný ženijní průzkum, soupravy pomůcek pro odminování a soupravy vytyčovacích prostředků SVP-1.

Modernizovaná souprava pomůcek pro podrobný ženijní průzkum

Důvodů modernizace soupravy pomůcek pro podrobný ženijní průzkum bylo hned několik:

- stávající souprava postrádala některé komponenty, nezbytné k provádění ženijního průzkumu, které jsou běžné v ostatních armádách,
- technické řešení některých komponent stávající soupravy již nevyhovovalo požadavkům na ně kladeným,
- výrobci řady komponent v současné době již neexistují,

- způsob balení soupravy a její hmotnost zcela nevyhovovala potřebám provádění ženíjního průzkumu.

Podstatou vlastního technického řešení modernizace bylo posouzení funkce jednotlivých komponent stávající soupravy a její **modernizace ve třech rovinách:**

- výměnou resp. modernizací nevyhovujících pomůcek,
- doplněním o pomůcky, které stávající souprava neobsahovala, ale pro svoje použití postrádala,
- využitím vhodných stávajících pomůcek.

Ze stávající soupravy byl vypuštěn veškerý materiál uložený ve vacích „A“, t. j. materiál potápěče a to z důvodu předpokladu vycvičení v AČR průzkumníka specialisty - potápěče, kterému bude přidělena autonomní speciální potápěčská souprava.

Jako nevyhovující materiál můžeme uvést např. ženíjní dálkoměr, dalekohled, univerzální kotvičku s ocelovým lankem, záchrannou nafukovací vestu, echograf, minovou hledačku resp. ruční naviják či minový bodec. Tyto pomůcky nevyhovovaly buď svým technickým řešením, nebo hmotností resp. i jejich ukončenou výrobou.

Modernizací byly nahrazeny:

- novými typy minových bodců s deformační zónou,
- univerzálními kotvičkovými objímkami, které umožňují zachycení, zvednutí i vlečení min,
- laserovým dálkoměrem, který nahrazuje jak klasický dálkoměr tak i dalekohled, sklonoměr, měřič uhlů a busolu,
- novými záchrannými vestami, vybavenými automatickým plnicím zařízením,
- echolotem pro měření hloubky, rychlosti vodního toku a teploty vody,
- minohledačkou pro práci na souši i pod hladinou vody,

- novým nafukovacím člunem pro dvě osoby, který umožňuje jednoduchou instalaci echolotu (obr. 5).

Na druhé straně byla souprava doplněna o tak důležité pomůcky, které postrádala, jako jsou např.:

- přístroj pro noční vidění,
- navigační družicový přístroj,
- další pomůcky (např. čelovou svítilnu, pracovní rukavice, škrabky a štětce k odhalení a očištění min ap.).

Jednotlivé pomůcky modernizované soupravy jsou uloženy ve čtyřech přepravních vacích nové konstrukce (obr. 1, 2, 3 a 4), která zabezpečuje přehledné uložení jednotlivých pomůcek soupravy, jejich rychlou a pohodlnou dostupnost a které po stránce ergonomické a hmotnostní splňují hygienická kritéria, platná v AČR. Vlastní souprava je uložena ve dvou dřevěných přepravních bednách o celkové hmotnosti 62 kg a 54 kg, splňujících ČSN 771000 Soustava rozměrů obalů.

Modernizovaná souprava pomůcek pro odminování

Důvody modernizace soupravy pomůcek pro odminování byly shodné jako u soupravy pro ženíjní průzkum. Souprava obsahovala nevyhovující komponenty, komponenty u kterých výrobce neexistoval a dále souprava postrádala dílčí pomůcky, které by vylepšily její používání. Na základě toho probíhalo také řešení modernizace obdobně jako u soupravy průzkumné a to výměnou resp. modernizací nevyhovujících pomůcek, doplněním o pomůcky chybějící a využitím vhodných pomůcek ze stávající soupravy.

Cestou modernizace byly vyřešeny:

- univerzální kotvičkové objímky a minové bodce s deformační zónou, které jsou součástí i modernizované soupravy pro ženíjní průzkum,

Obr. 1. Vak nové konstrukce průzkumné soupravy s uloženým člunem včetně jeho výbavy

- ochranné štíty, které v kombinaci s bojovou přilbou snižují nebezpečí zranění obličeje a očí.

Nové pomůcky, které souprava postrádala, které byly konstrukčně řešeny a o které byla souprava doplněna jsou:

- pracovní prahy, sloužící jako pracovní podložky pro práci vleče a vleže, jako značkovače hranic ukončení práce i jako upínače vytyčovací pásek,
- hrazdičky kotvičky s příslušenstvím pro manipulaci s minou (v kombinaci s novou univerzální kotvičkovou objímkou),
- bezpečnostní krytky pro označení nalezené miny,
- kotvící kolíky, sloužící pro fixaci cívek

s vytyčovací páskou v terénu.

Dále byla modernizovaná souprava doplněna o:

- čelové svítilny,
- jednorázové chemické svítilny pro signalizaci a pro označení určitého místa resp. prostoru v terénu za všech klimatických podmínek,
- škrabky a štětce pro odkrytí a očištění nalezených min,
- chrániče kloubů pro práci vleče a vleže,
- pracovní rukavice.

Modernizovaná souprava pomůcek pro odminování obsahuje soupravu pomůcek pro

Obr. 2. Uložení pomůcek ve vaku pro průzkum terénu a objektů

Obr. 3. Uložení pomůcek ve vaku pro průzkum zátarasů

čtu a tři soupravy vybavení pro družstva. Na základě toho je řešeno balení jednotlivých komponent. Každá souprava pro družstvo je uložena ve dvou brašnách nové konstrukce (obr. 8 a 9), které mají shodné rozměry. Výhody nové konstrukce brašen jsou obdobné jako u brašen z modernizované soupravy pomůcek pro podrobný ženíjní průzkum. Souprava pomůcek pro čtu je rozdělena a uložena ve dvou přepravních bednách (obr. 6 a 7), rovněž shodných rozměrů, ve kterých jsou uloženy i jednotlivé brašny pro družstva. Rozměry beden splňují ČSN 771000 Soustava rozměrů obalů a jejich celková hmotnost (92 kg a 81 kg) splňuje hygienická kritéria.

Modernizovaná souprava vytyčovací prostředků SVP - 1

Přijetím AČR do severoatlantické aliance, vyvstala potřeba přizpůsobit složení a způsob používání také u soupravy vytyčovací prostředků SVP-1 požadavkům standardů platných v NATO.

Základem modernizace soupravy tedy bylo zohlednění norem STANAG (např. STANAG 2889 - Značení nebezpečných oblastí a průchodů přes ně) a služebního předpisu, zkušeností s používáním soupravy v jednotkách AČR a poznatků o nedostatecích stávající soupravy při jejím používání v podmínkách mírových misí OSN.

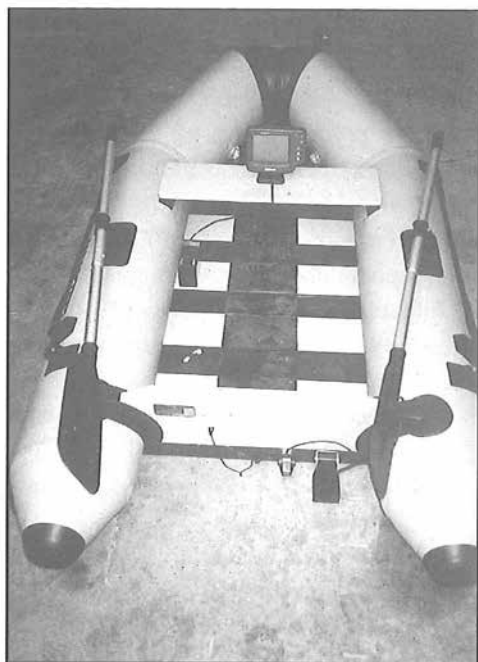
Filozofie vlastního řešení je obdobná jako u výše popisovaných souprav, to znamená, že se jednalo o:

- výměnu resp. modernizaci nevyhovujících dílů,
- doplnění o díly, které stávající souprava neobsahovala,
- využití stávajících dílů.

Úprava stávající soupravy SVP-1 (obr. 10 a 11) dle potřeb standardů NATO spočívala v:

Obr. 4. Uložení pomůcek ve vaku pro průzkum vodní překážky

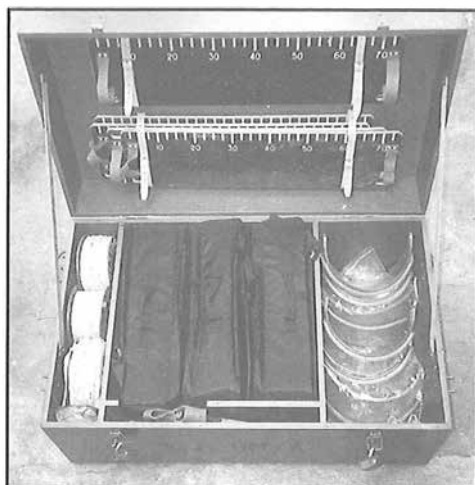
Obr. 5. Člun pro dvě osoby s instalovaným echolotem

- novém barevném provedení směrníků (obr. 10),
- doplnění o nové výstražné značky MINES-MINY (obr. 10),
- doplnění o nosiče pro dvě svítilny (obr. 10),
- doplnění o nové značky průchodů pro kolová a pásová vozidla (obr. 10),
- nových samolepících značkách, číslíc a písmen podle STANAG 2019 (obr. 11),
- doplnění soupravy cívkami s vázacím drátem,
- úpravě závěsníků (obr. 10),
- úpravě stávající přepravní bedny soupravy.

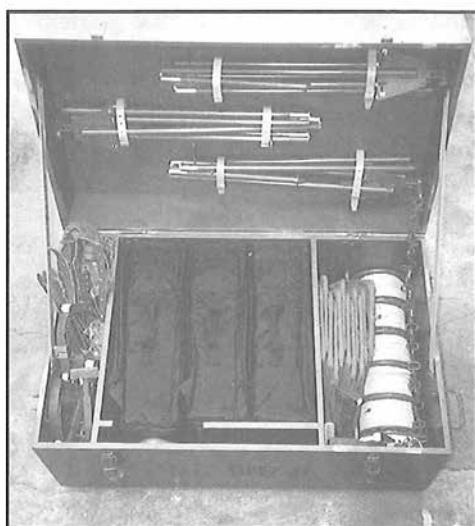

Všechny výše uvedené modernizované soupravy byly podrobeny podnikovým kontrolním zkouškám u VTÚPV Vyškov a následným vojskovým zkouškám u speci-

álních ženijních útvarů. Kladný výsledek zkoušek potvrdil správnost koncepce navrhovaného řešení a v současné době probíhá proces zavádění daných modernizovaných souprav do používání v AČR.

Obr. 6. Celkový pohled na uložení modernizované soupravy pomůcek pro odminování v přepravních bednách

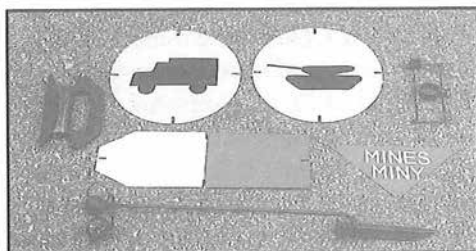
Obr. 7. Celkový pohled na uložení modernizované soupravy pomůcek pro odminování v přepravních bednách

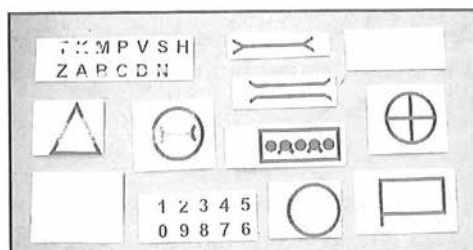
Obr. 8. Celkový pohled na uložení soupravy pomůcek družstva pro odminování ve vacích nové konstrukce

Obr. 9. Celkový pohled na uložení soupravy pomůcek družstva pro odminování ve vacích nové konstrukce

Obr. 10. Nové značky modernizované soupravy vytyčovací prostředků

Obr. 11. Nové samolepící značky soupravy vytyčovací prostředků

KONTROLNÍ SYSTÉM

Ve vojenském spojovacím institutu polské armády jsou prováděny výzkumné práce na tzv. spojovacím systému, čili na vytvoření počítačové sítě „umístěné“ na teleinformační síti.

Vojenské spojovací systémy jsou totiž tak složité, že dohled nad jejich činností může mít pouze počítač. Operátor, který ho obsluhuje, musí obdržet automaticky informace i o té nejmenší závadě. Role „kontrolního systému“ plní specializovaný počítač umístěný ve spojovacích uzlech na všech stupních řízení. Výsledkem jeho práce je sběr informací o technickém stavu všech hlavních, jemu podřízených zařízení.

Takto získané informace jsou průběžně předávány do centra řízení, kde v grafické podobě ilustrují aktuální situaci v systému spojení. Tímto způsobem umožňují osobě, která odpovídá za její chod, eliminovat vzniklé závady, popřípadě změnit konfiguraci sítě.

- pm -

Polska Zbrojna č. 34, s. 3, srpen 1999

BEZPILOTNÍ VZDUŠNÉ PROSTŘEDKY

1. část

Doc. Ing. ROBERT HULÁK, CSc.

Bezpilotní průzkumné prostředky (UAV - Unmanned Aerial Vehicles) byly používány téměř 50 let, aniž by jejich bojová hodnota byla uznávána jak vojenskými odborníky, tak vládními činiteli. Do popředí pozornosti tvůrců bojových prostředků i kontrolorů vojenského rozpočtu se dostaly až po ukončení konfliktu v Perském zálivu.

Výsledky použití UAV pro vzdušný průzkum vzbudily vlnu zájmu o jejich další vývoj a výrobu. V současnosti pokrývá potenciál možného využití bezpilotních prostředků široké spektrum úkolů a to jak ve vojenské, tak v civilní oblasti. Jejich možnosti mohou být omezovány jen fantazií autorů projektů a vojenským rozpočtem.

Historie

Bezpilotní prostředky nejsou ve výzbroji armád novým prvkem. Rádiem řízené letouny byly poprvé použity v první světové válce a dále vyvíjeny v meziválečném období. Většinou byly navrhovány jako cvičné cíle protiletadlového dělostřelectva, ale v období druhé světové války Německo poprvé použilo útočný bezpilotní prostředek poháněný raketovým motorem, řízený vestavěným programem - „létaající puma“ **V1**. Stejně tak USA použily rádiem řízené bombardéry **B-17** a **B-24** naplněné trhavinami proti důležitým cílům jak v Evropě, tak v Pacifiku.

Po druhé světové válce zaujaly přední pozici ve vývoji bezpilotních prostředků USA. Na konci padesátých let byly modifikovány a vybaveny kamerami pro úkoly průzkumu cvičné cíle **Ryan Firebee**.

V průběhu Vietnamského konfliktu provedly varianty bezpilotního prostředku **Ryan 147 Firefly**, vypouštěné z letounů DC-130 Herkules, okolo 3500 průzkumných letů nad Vietnamem, Severní Koreou a Čínou.

NASA a CIA se v té době podílely na vývoji bezpilotního průzkumného letounu Lockheed D-21, odvozeného z pilotovaného průzkumného letounu SR-71 Blackbird. Letoun D-21 byl vypouštěn ze závěsu na letounu B-52. Na počátku 70. let vykonal D-21 čtyři úspěšné průzkumné lety nad Čínou. Po chybné analýze efektivnosti družicového průzkumu byl program dalšího vývoje zrušen a 17 již vyrobených letounů bylo uloženo do depozitu v Mohavské poušti.

Rozmach vývoje a výroby průzkumných bezpilotních letounů vzešel z Izraele, jejíž letecký průmysl IAI (Israel Aircraft Industries) vyvinul v sedmdesátých letech sérii levných taktických bezpilotních prostředků. Všechny byly navrženy jako letouny s rovným křídlem a dvěma trupy, poháněné pístovým motorem o výkonu 50 hp (37 kW), s tlačnou vrtulí. Jsou vyráběny z lehkých materiálů, původně ze skelného vlákna, nyní z kompozitů, a jsou schopny nést užitečnou zá-

Obr. 1. Bezpilotní průzkumný prostředek HERMES 450, určený pro vytrvalostní hloubkový průzkum

těž o váze přibližně 23 kg (50 lb), která obsahuje videokameru a přehledový IR lokátor (FLIR).

Na rozdíl od dřívějších bezpilotních prostředků USA které se vracely na zem pomocí padáku, izraelské průzkumné letouny jsou vybaveny pevným podvozkem pro konvenční způsob startu a přistání. Poprvé byl izraelský bezpilotní průzkumný prostředek **Mastif** operačně nasazen proti Egyptu v roce 1973 a později nad Sýrií a Libanem. V témže roce byl vyvinut bezpilotní průzkumný prostředek **Scout**, následovaný průzkumným prostředkem **Pioneer** a **Searcher**. Izraelské bezpilotní průzkumné prostředky, s přenosem dat v reálném čase a programovým nebo dálkovým řízením letu, byly později exportovány do mnoha zemí včetně Švédska a Spojených států a jsou nyní vyráběny v různých modifikacích v řadě dalších zemí.

Posledním z vývojové řady Izraelských bezpilotních prostředků je těžký letoun **Heron**. Má rozpětí 16,6 m (54 ft 6 in), je poháněn turbovrtulovým motorem

o výkonu 100 hp (75 kW), má dostup 9150 m (30 000 feet), nese 227 kg (500 lb) užitečné zátěže a vydrží ve vzduchu 50 hodin.

Současná produkce IAI zahrnuje taktické systémy **Eye-View** a **Hunter**, systémy operačně taktického nasazení **Searcher** a strategické **Heron**. Kromě IAI se v Izraeli vývojem a výrobou bezpilotních průzkumných prostředků a jejich vybavení zabývá asi 14 firem, z nichž nejznámější je **Silver Arrows**, která vyrábí letouny **Darter** a **Hermes**. **Darter** nese 22,5 kg (50 pounds) užitečné zátěže při výdrži ve vzduchu 10 hodin a maximálním dostupu 4,5 km (18000 feet). **Hermes** (obr. 1) s užitečnou zátěží 300 kg (660 pounds) má výdrž ve vzduchu 30 hodin.

Jihoafrická republika vyvinula ve spolupráci s Izraelem úspěšný, bojově prověřený, bezpilotní prostředek **Kentron Seeker**. Letoun je vybaven unikátním řízením pro automatický návrat na základnu v případě vysazení dálkového ovládní.

Italská firma Meteor byla v té době hlavním dodavatelem bezpilotních prů-

zkumných prostředků do zemí NATO. Od roku 1972 uvedla na trh bezpilotní prostředky taktického průzkumu Mirach 26, Mirach 70 a Mirach 70 cvičný cíl, všechny koncepčně shodné se systémem Pioneer. V roce 1980 vzlétl Mirach 100 s proudovým motorem, nahrazovaný v současnosti letounem pro průzkum z malých výšek Mirach 150 (obr. 2), s maximální rychlostí 740 km/hod (400 knots).

Francouzská firma SAGEM vyvinula řadu bezpilotních průzkumných prostředků krátkého doletu, jako například Crecerelle, který byl vyvinut z Britského cvičného cíle Bandshee a je používán Francouzskou armádou pro průzkum s taktickým dosahem 60 km (37 miles) s dobou letu 3 hodiny. Pro holandskou armádu je vyráběn letoun středního doletu Sperwer s dobou letu 6 hodin. Ve vývoji je prostředek Marula s doletem 400 km (250 miles), použitelný pro REB a úkoly protiraketové obrany. Firma SAGEM rovněž vyrábí pod označením Horus evropskou variantu letounu Predator.

Velká Británie, přestože byla v čele v oblasti výroby cvičných cílů, nezaujala významné místo ve výrobě bezpilotních průzkumných prostředků. S velkým zpožděním probíhá téměř deset let vývoj průzkumného letounu Phoenix firmy GEC-Marconi. Proto velení RAF zkoumá jiné možnosti náhrady či doplnění jejich pilotovaných průzkumných prostředků bezpilotními prostředky.

V bývalém Sovětském Svazu byla v osmdesátých letech vyráběna série bezpilotních průzkumných prostředků v konstrukčních kancelářích Tupoleva a Jakovlevova. Z nich je nejznámější soudobý bezpilotní prostředek průzkumu Šmel (Bumblebee - čmelák). Je to prostředek taktického průzkumu s krátkým doletem, vybavený pístovým motorem, o roz-

pětí 3,35 m (11 ft), startující z rampy na průzkumném obrněném vozidle, s návratem do vlastních pozic pomocí padáku. Přestože byl zaveden do Ruské armády, jedinou zemí kam byl exportován je Sýrie.

Dalším je Rejs VR-3, prostředek taktického průzkumu s reaktivním pohonem. Průzkumný komplet se skládá z mobilní pozemní řídicí stanice, mobilního startovacího zařízení, dopravního vozidla a tří průzkumných letounů. Dva letouny jsou umístěny na dopravním vozidle, jeden je přepravován přímo v šachtě startovacího zařízení. Letouny startují pomocí přídavné rakety, přistávají na lyžiny nebo pomocí padáku. Mají jako variantní vybavení fotokameru nebo TV kameru s přímým přenosem zobrazení do pozemní stanice. Rychlost letounu je 875 km/hod, hloubka průzkumu 60 - 70 km, výška letu 100 - 1000 m.

V předchozích několika letech nabídla Jakovlevova kancelář několik modernizací letounu, které pro nedostatek prostředků zůstaly realizovány jen na konstrukčních prknech. Letouny Rejs VR-3 byly zařazeny jako prostředky vzdušného průzkumu v armádách členských zemí Varšavské smlouvy. V České republice byly 4 průzkumné komplety, které byly neuváženě zrušeny v roce 1993.

Válka v Perském zálivu

Ve Spojených státech došlo k docenění taktické hodnoty bezpilotních průzkumných prostředků pro vojenské operace až v průběhu jejich použití v Perském zálivu. V průběhu konfliktu byly pozemními silami USA zasazeny taktické bezpilotní průzkumné prostředky Exdrone a Pointer.

Francouzská armáda v průběhu konfliktu v Perském zálivu používala s úspěchem letoun MART (Mini-Avion de Reconnaissance Telepilote) poháněný pi-

stovým motorem o výkonu 32 hp (24 kW) s užitečnou zátěží 25 kg (55 lb).

Britský průzkumný systém Phoenix byl rovněž do zálivu přesunut, ale v době trvání konfliktu nebyl nasazen. Kromě těchto prostředků byly v Zálivu použity armádou USA i klamné cíle americké výroby Chukar a izraelské Tald.

Velení námořnictva USA před zahájením operace správně odhadlo potřebu levného prostředku průzkumu a zaměřování paleb a objednalo u IAI taktický bezpilotní prostředek průzkumu blízkého doletu Pioneer. Průzkumný systém Pioneer se skládá z pěti letounů, pozemní řídicí stanice a startovacího zařízení. Letoun má výdrž ve vzduchu 5 hodin, dostup do 4570 m (15000 feet), jeho akční rádius je 185 km (100 nautical miles). Údaje průzkumu jsou přenášeny do pozemní řídicí stanice v reálném čase jako videoinformace pomocí dvoukanálového rádiového přenosu.

Prostředky byly zařazeny do služby v průběhu operace a působily z bitevních lodí US námořnictva, doprovodných plavidel a u jednotek námořní pěchoty v poušti. Zabezpečovaly vysoce oceňovaný průzkum, mapování a sledování cílů v reálném čase ve dne i v noci. Spolupracovaly rovněž při sledování důležitých mobilních cílů, zjištěných radarem průzkumného systémem Joint STARS. Letouny startovaly z letišť, palub letadlových lodí, pomocí raket z palub bojových plavidel nebo z katapultů u jednotek námořní pěchoty v poušti. V průběhu operace uskutečnily bezpilotní prostředky Pioneer 533 operačních letů.

V současnosti je pro armádu USA vyráběn Pioneer v Hunt Valley, Maryland, firmou Pioneer UAV, Inc., založenou IAI. Nedostatkem původní verze letounu byla vysoká poruchovost motoru a problémy při návratu a přistání. Ty byly odstraněny

použitím spolehlivější verze motoru a přidáním systému CARS pro automatický návrat letounu (Common Automatic Recovery System), který se skládá z navigačního zařízení na palubě letounu a pozemního radiolokátoru nebo lokátoru na palubě plavidla - nosiče. Jejich používání je předpokládáno do roku 2004, kdy mají být nahrazeny novým taktickým bezpilotním prostředkem.

Po válce v Perském zálivu

Po ukončení války v Perském zálivu byly na bezpilotní prostředky definovány armádou Spojených států další požadavky a to podpora možných variant podpory boje a mírových operací. Oprávněnost těchto požadavků byla později potvrzena vývojem událostí v bývalé Jugoslávii.

Podle programu ACTD (Advanced Concept Technology Demonstration) ministerstva obrany USA byl uveden do provozu v průběhu šesti měsíců od zadání do prvního zkušebního letu bezpilotní průzkumný **letoun Predator**. Program vznikl na základě nálehavého operačního požadavku generálního štábu, získat spolehlivý prostředek dálkového leteckého průzkumu, který zabezpečí okamžitý přenos výsledků průzkumu pro velitele pozemních sil a štáb zpravodajské služby.

Základní koncepce letounu vychází z modifikace bezpilotního průzkumného prostředku firmy General Atomics Aeronautical Systems, San Diego, California, vyráběného pod označením Gnat-750. Přestože Predator není navržen v úpravě „stealth“, použití kompozitních materiálů, malá radarová odrazná plocha a tichý chod motoru činí jeho odhalení a sledování velice obtížným. Zároveň jeho operační výška zabezpečuje, že je mimo dosah zbraní pěchoty a mimo palebný dosah většiny automatických zbraní.

Firma General Atomics zahájila práce na projektu v lednu 1994, první zkušební let prototypu Predator se uskutečnil v červenci 1994. V lednu 1995 byla uskutečněna dodávka prvního kompletu průzkumného systému Predator, včetně výškolení obsluh, do armády.

Jeden průzkumný systém je tvořen třemi letouny, pozemním řídicím střediskem a spojovacím zařízením Trojan Spirit II. Obsluhu tvoří piloti-operátoři (skutečně bývalí vojenští piloti) průzkumných prostředků, analytici zobrazení a technický personál pro opravy zařízení. Celkem bylo do ledna 1996 dodáno do armády 10 letounů a tři plně funkční systémy. Cena jednoho letounu je asi 3,2 milionu, pozemní řídicí středisko stojí 2,3 milionu a Trojan Spirit II přibližně 2,7 milionu dolarů.

Rozpětí letounu je 14,75 m (48,4 ft), délka 8,14 m (26,7 ft), váha prázdného letounu je 350,4 kg (773 pounds). S maximálním množstvím paliva 295 kg (650 pounds) je doba letu nejméně 48 hodin. Při testování vydržel letoun ve vzduchu bez doplňování paliva 60 hodin. Predator se standardním motorem Rotax o výkonu 80 ks (60 kW), nesoucí přes 200 kg (450 pounds) užitečné zátěže může dosáhnout výšky 7620 m (25 000 ft). Běžný výškový profil trati se pohybuje mezi 1500 až 4600 m (5 000 to 15 000 ft). Při horizontálním letu v rozmezí uvedených výšek se spotřeba paliva pohybuje od 4,1 do 4,5 kg (9 to 10 pounds) za hodinu. Pro každou výšku je nastavován optimální režim motoru a úhel nastavení listů vrtule.

Čidla průzkumu jsou stabilizovaná v kardanových závěsech s možností natáčení podle pokynů operátorů. Tvoří je elektrooptické senzory (dvě kamery Sony), IR kamera (firmy Mitsubishi) s rozlišovací schopností 20 až 30 cm (8-

to 12-inch) z výšky 4600 m (15 000 ft). Dále radiolokátor se syntetickou aperturou s rozlišením 30 cm (12-inch) při spojitém záběru 10 km. Radiolokátor byl původně vyvinut pro letoun A-12 vojenského námořnictva.

Údaje IR kamery a radiolokátoru se syntetickou aperturou jsou zpracovávány na palubě letounu, výsledné zobrazení je přenášeno pomocí VHF satelitního spojení s kapacitou přenosu 16,6 kbit/sec. UHF satelitní spojení zabezpečuje řízení letounu, ovládání průzkumných čidel a hlášení stavů. Zobrazení údajů průzkumu je přenášeno každých 10 až 60 sekund. Letoun může být kromě přímého řízení z pozemní řídicí stanice naprogramován na plně autonomní řízení, pokud by prostor průzkumu ležel mimo dosah družicového spojení. V tom případě ovšem není možný okamžitý přenos zpravodajské informace. K němu dochází až v okamžiku, kdy se letoun vrátí do oblasti pokryté signálem družice.

Informace průzkumu je z pozemní řídicí stanice přenášena pomocí informačních sítí pozemních sil, zpravodajských informačních sítí a na plavidla vojenského námořnictva pomocí satelitního spojení do kteréhokoliv místa na zeměkouli.

Nasazení UAV v Jugoslávii

K dalšímu bojovému nasazení bezpilotních průzkumných prostředků došlo v Bosně. Německé a Francouzské jednotky zde používaly průzkumné prostředky CL-289. Jednotky USA nasadily k průzkumu letouny GNAT-750, Pioneer a Predator.

Představy NATO o krátkém trvání ozbrojených akcí v Kosovu způsobily, že nad předpokládaným prostorem operací nebylo plánováno použití bezpilotních průzkumných prostředků. Po více než mě-

síčním zdržení byly v dubnu do oblasti přesunuty UAV některých zúčastněných stran. Jednalo se o typy:

- **CL-289** používaný armádami SRN a Francie, poháněný proudovým motorem, s cestovní rychlostí 740 km/hod (400 knots) a taktickým doletem 370 km (200 nautical miles),
- **Crecerelle** ve službách francouzské armády s taktickým doletem 60 km (37 miles) a dobou letu 3 hodiny,
- **Hunter** používaný pozemními jednotkami armády USA. Letoun je schopen vydržet ve vzduchu 25 hodin,
- **Predator**, který je používán letectvem USA pro průzkum z velkých výšek, jako prostředek dalekého dosahu. Jeho výdrž ve vzduchu je více než 40 hodin.
- **Pioneer** US námořnictva, který je prostředkem krátkého dosahu a vydrží ve vzduchu 6 hodin.

V porovnání s operacemi v Perském zálivu a v Bosně bylo podle vyjádření expertů Kosovo mnohem lepším prostorem pro testování možností bezpilotních průzkumných prostředků, vzhledem k hornatému terénu, špatnému počasí a intenzivní protivzdušné obraně.

Dosahované výsledky průzkumu přesvědčily i ty armádní a vládní představitelé kteří dosud pochybovali, o vysoké hodnotě UAV pro podporu vedení bojové činnosti. Současné průzkumné vybavení UAV dovoluje sběr průzkumných informací a zaměřování cílů a přímý přenos získaných údajů k velitelům pozemních jednotek v reálném čase. Zároveň jsou UAV mnohem méně zranitelné než pilotované průzkumné prostředky vzhledem k tomu, že se pohybují relativně malou rychlostí okolo 185 km (100 knots), ve výškách pod 6000 m (20 000 feet), malé odrazové ploše a nízké intenzitě tepelného vyzařování.

Plnění úkolů vzdušného průzkumu při nasazení v Kosovu a Jugoslávii zabezpečovalo z dvaceti procent francouzské letectvo. Z toho značnou část zabezpečovaly bezpilotní průzkumné prostředky Crecerelle a CL 289, kterých bylo nasazeno do akcí celkem 13.

Důležitou roli při vzdušném průzkumu sehrály letouny Hunter, které startovaly ze Skopje v Makedonii. Předávaly televizní zobrazení cílů přímo do štábu, řídicího palbu řízených střel Hawk. Oficiální zdroj uvádí, že na letouny Hunter připadá 20 procent z celkového počtu cílů, zjištěných průzkumnými prostředky. Více než polovina cílů, napadených v posledních týdnech operace stíhačkami NATO ve vzdálenosti 30 až 40 km od Albánských hranic, byla zjištěna a zaměřena těmito letouny.

Letouny Hunter byly pro pozemní vojsko USA vyrobeny izraelskou firmou IAI v kooperaci s americkou TRW Avionics v celkovém počtu 62 kusů, ze kterých v současnosti zůstalo v provozu 44 letounů. Program další výroby letounů Hunter byl zrušen z důvodů nízké spolehlivosti letounů. Zbývající letouny budou využity k výzkumným experimentům nebo v případě válečného konfliktu.

Vzhledem k nízkému počtu zbylých letounů a problémy s dodávkami náhradních dílů vypsalo ministerstvo obrany **program vývoje nového taktického bezpilotního průzkumného prostředku** (TUAV - Tactical Unmanned Aerial Vehicle). Program předpokládá dodávku 44 systémů do roku 2005. Každý systém má zahrnovat pozemní řídicí stanici, zabezpečovací zařízení a 3 nebo 4 letouny podle jejich operačních vlastností, tak aby zabezpečil průzkumné pokrytí zájmového prostoru po dobu 12 až 18 hodin. To představuje 132 nebo 176 bezpilotních prostředků.

Systém musí splňovat následující požadavky:

- každý letoun musí být schopen vytrvat v prostoru průzkumu 4 hodiny v hloubce 50 až 200 km,
- pohonná jednotka by mohla používat benzin, ale preferována je nafta nebo letecký petrolej,
- délka startu a přistání nesmí překročit 90 m (300 foot), je doporučen systém automatického řízení startu a přistání,
- každý systém musí být přepravitelný na dvou kamionech s přívěsy, které se mohou přepravit dvěma letouny C-130,
- každý systém musí být schopen provádět průzkum 12 až 24 hodin v hloubce nejméně 50 km,
- náklady na každý systém musí být nižší než 4 miliony dolarů.

O tuto atraktivní zakázku soupeří řada firem. **Mezi vážné kandidáty patří** firmy s následujícími typy UAV:

- **Sentry**, společný výrobek firem S-TEC, TRW a IAI, které mají zkušenosti ze spolupráce při vývoji a výrobě letounu Hunter,
- **Shadow 200** firmy AAI, která v současnosti vyrábí ve spolupráci s izraelskou firmou IAI letouny Pioneer pro US námořnictvo a námořní pěchotu, v současnosti jediný taktický UAV, používaný armádou USA,
- **Prowler II** firmy General Atomics, která vyrábí pro letectvo USA vysoce ceněné a osvědčené letouny Predator,
- **Scorpion** firmy Aerial Robotics, oceňovaný pro unikátní řešení konstrukce, krátkou startovací dráhu a extrémně nízkou rychlost při průzkumném letu. Jeho další předností je nejnižší pořizovací cena výrobku,
- **Dosud nepojmenovaný systém** firmy MI-TEX, která v roce 1996 byla oceně-

na za nejlepší konstrukční řešení bezpilotního prostředku,

- **Outrider** firmy Aliant Techsystems je posledním z kandidátů, který se ale nechal proslavit vítězstvím ve výběrovém řízení na dodávku bezpilotního prostředku před dvěma léty. Firma nedokázala letoun vyrobit podle požadavků pozemních sil a proto byl v říjnu 1999 kontrakt zrušen a vyhlášeno nové výběrové řízení.

Americké námořnictvo předložilo podobné požadavky na vývoj taktického průzkumného systému. Systém by měl být používán i námořní pěchotou. Námořnictvo požaduje dodání 23 systémů do konce roku 2005.

Na rozdíl od požadavků pozemního vojska, systém pro námořnictvo musí být vyvinut pro kolmý start a přistání, aby mohl být používán na palubách bojových plavidel a současně i na zemi. Vývoj by měl proběhnout v letech 2000 až 2002. První operační nasazení je předpokládáno v roce 2003. Z předpokládaného množství bude 12 systémů pro námořnictvo, 11 pro námořní pěchotu.

Zájem o tento projekt má nejméně sedm firem. Známé jsou nabídky systému Eagle Eye firmy Bell, CL-327 firmy Bombardier a Vigilante firmy Science Applications International. Dále jsou pravděpodobnými uchazeči firmy Boeing, Sikorsky Aircraft a Northrop Grumman.

Zajímavý je letoun Cypher II firmy Sikorsky Aircraft svou netradiční koncepcí s rotorem pro kolmý start a tlačnou vrtulí. Díky tomuto konstrukčnímu uspořádání může letoun viset ve vzduchu jako vrtulník nebo se pomocí tlačné vrtule pohybovat rychlostí až 230 km/hod (125 knots). Vodorovný rotor i tlačná vrtule jsou vybaveny ochranným prstencem pro

vyloučení možnosti zranění pozemního personálu od rychloběžného rotoru a snížení nebezpečí poškození vrtulí při nízkém letu a přistání. Souprava se v prototypu skládá z mobilní pozemní řídicí stanice a dvou letounů.

Letectvo USA testuje bezpilotní průzkumný letoun Global Hawk dalekého dosahu, pro průzkum z velkých výšek. V říjnu 1999 proběhly dva dálkové testovací lety, kdy letoun absolvoval trasu z letecké základny Edwards v Kalifornii na Aljašku a zpět.

Letoun má dostup 19 800 m (65 000 foot), taktický dolet 25 000 km (13 500 nautical miles) a dobou letu do 42 hodin. Celková váha letounu je 11 612 kg (25 600 pounds), užitečná zátěž 900 kg (2 000 pounds), délka 13,53 m (44,4 feet), rozpětí 35,3 m (116 foot), výška 5,29 m (15,2 feet). Senzory mohou provádět průzkum v režimu širokého záběru (wide area mode) s rozlišovací schopností 1 m (3 foot), přičemž mohou v průběhu 24 hodin prozkoumat plochu 100 000 čtverečních kilometrů (40 000 square-mile area). Senzory je možno přepnout do režimu 2 čtvereční kilometry (2-kilometer-square spot mode) s rozlišením 30 cm (1 foot) při sledování 1900 cílů.

Souprava senzorů zahrnuje radar se syntetickou aperturou (SAR), indikátor pohyblivých cílů, elektrooptickou kameru s vysokou rozlišovací schopností a IR senzor třetí generace. Všechny senzory využívají společný signálový procesor, ekvivalentní leteckým superpočítačům. Přenos zpravodajských informací probíhá přes satelitní spojení.

UAV řízené pilotovanými prostředky

Hlavním důvodem vzniku myšlenky společného působení pilotovaných a bezpilotních průzkumných prostředků byla

snaha o snížení rizik pro piloty průzkumných letadel a vrtulníků. K tomu se připojily výborné výsledky dosahované při průzkumu bezpilotními prostředky. Na základě těchto skutečností přijaly pozemní síly armády USA rozhodnutí o vytvoření nové kategorie průzkumných sil, složených z pilotovaných a bezpilotních prostředků.

K tomu byl přijat program Airborne Manned/Unmanned System Technology Demonstration (AMUST-D), který má být ukončen v roce 2003 cvičením, při kterém bude demonstrováno společné použití bezpilotních průzkumných prostředků Hunter, řízených osádkami útočných vrtulníků Apache Longbow.

Taktický zámysl předpokládá působení UAV ve vzdálenosti 20 až 50 km před řídicím vrtulníkem. Zatímco vrtulníky se budou pohybovat v relativním bezpečí, UAV bude vyhledávat cíle pro jejich útok. Program je dotován částkou 1,2 miliony dolarů, která má sloužit k vývoji a vybavení letounů Hunter a dvou vrtulníků AH-64D potřebnými komponenty pro řízení UAV a komunikačním systémem pro přenos povelů a zpravodajské informace.

Prostředky nutné k tomu aby osádky vrtulníků nahradily personál dosud používané pozemní řídicí stanice, musí obsahovat prostředky spojení, přenos televizního signálu, navigační a poziční čidla a další prvky.

Kvalita řízení UAV z vrtulníku musí být stejná jako z pozemní stanice, přitom ale nesmí dojít k nadměrnému zvýšení zátěže posádek vrtulníků. Jednou z cest, jak dosáhnout požadovaných cílů je zvýšení podílu automatizovaných systémů pro řízení vrtulníku a zavádění prvků umělé inteligence do rozhodovacích a řídicích procesů.

Pokud budou výsledky experimentů uspokojivé, předpokládá velení pozemních sil rozšíření kombinovaných systémů na další bojové prostředky a to jak vzdušné, tak pozemní. Použití tandemu bojových prostředků řízených člověkem a prostředku průzkumu bez posádky může zvýšit efektivnost působení prostředků a současně zvýšit i jejich odolnost proti působení protivníka.

Ministerstvo obrany Velké Británie se zabývá podobným projektem. Vyvíjí pilotovaný průzkumný letoun Astor (Airborne Stand off Radar), který má plnit úkoly průzkumu podobné americkému Joint STARS, ale na taktické úrovni. Letoun má být nasazen do služby v roce 2003. V současnosti je analyzována možnost použít letoun Astor v kombinaci s UAV. Jedním z kandidátů, který by mohl plnit tuto roli je UAV Phoenix, používaný v pozemních silách Velké Británie.

Astor by plnil úkoly vzdušného průzkumu z větších výšek a vzdáleností mimo dosah prostředků PVO protivníka.

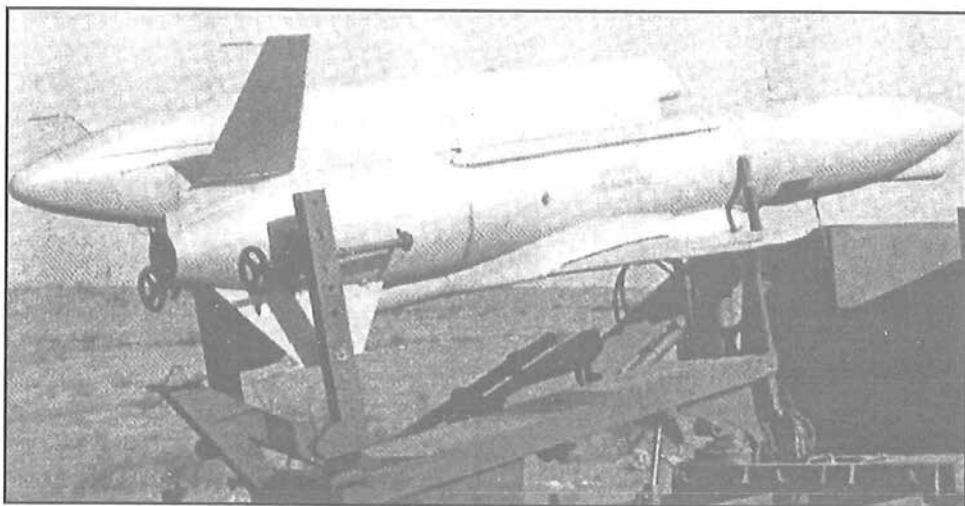
Podle povelů z pilotovaného prostředku by byl UAV používán k detailnímu průzkumu z malých výšek. Tento způsob průzkumu by vedl ke zvýšení bezpečnosti osádek pilotovaného prostředku.

Posledním projektem tohoto typu je projekt letectva USA, který zkoumá možnost řízení UAV z paluby průzkumného letounu E8 - Joint STARS. Pro zpřesňování zpravodajské informace získané senzory Joint STARS bude UAV vybaven radiolokátorem pro průzkum a zjišťování cílů z malých výšek.

Ztráty bezpilotních prostředků

Žádná z bojujících stran v libovolném konfliktu nezveřejňuje ochotně ztráty vlastních bojových prostředků. Přesné údaje se objevují zpravidla po malých dávkách a po delším časovém období. Z těchto skoupých údajů ale vyplývá, že ztráty bezpilotních prostředků jsou vysoké.

Ve Vietnamu, jak již bylo uvedeno výše, bylo letounů Ryan 147 Firefly provedeno asi 3500 průzkumných letů. Při nich bylo sestřeleno letounů Mig 15 a raketami

Obr. 2. Bepilotní prostředek taktického průzkumu středního dosahu MIRACH 150

SAM celkem 251 průzkumných bezpilotních letounů. To znamená, že průměrná životnost prostředku byla 14 bojových vzletů.

V Perském zálivu bylo letouny Pioneer provedeno 533 operačních letů, při kterých bylo 12 letounů zničeno a 14 poškozeno. V tomto případě připadá na 20 operačních letů jeden zničený nebo poškozený letoun.

Nad Bosnou byly z deseti nasazených letounů Predator zničeny dva letouny.

V Kosovu byl sestřelen jeden letoun Hunter pozemních sil USA.

Z francouzského kontingentu třinácti letounů byly při plnění úkolů sestřeleny 3 letouny Crecerelle a 2 letouny CL 289. Počty operačních vzletů nebyly v těchto případech uvedeny.

Při tomto výčtu ztrát se jeví používání bezpilotních průzkumných prostředků jako plýtvání. Opak je však pravdou. Bzpilotní průzkumné prostředky jsou ve srovnání s pilotovanými mnohem levnější. Cena pilotovaného průzkumného letounu přesahuje 20 milionů dolarů. Predator jako prostředek hloubkového průzkumu stojí 3,2 miliony dolarů. Taktické UAV krátkého dosahu se pohybují v cenách pod 1 milion dolarů. Největší devizou použití bezpilotních prostředků je ale skutečnost, že se průzkumné akce prováděné nad oblastmi chráněnými silnou protivzdušnou obranou obešly beze ztrát na lidských životech.

Kromě ztrát při bojovém nasazení je třeba uvažovat ztráty způsobené selháním techniky a haváriemi při výcviku. Jejich podíl je zřejmý z údajů o počtech dodaných a dosud provozuschopných letounů Hunter pozemního vojska USA. V porovnání s pilotovanými prostředky průzkumu je úroveň ztrát bezpilotních prostředků vysoká, což v důsledku ovlivňuje i nákla-

dovost na každou nalétanou hodinu. K většině havárií UAV v současnosti ale dochází ve fázi startu a návratu letounu. Proto se nyní věnuje extrémní úsilí vývoji automatizovaných systémů pro start, návrat a přistání prostředků. Podle možnosti a přání zadavatelů se tyto funkce zálohují, například přistání na podvozek nebo pomocí padáku.

Na haváriích má podíl i příprava operátorů pro řízení letu. Jejich výcvik se v podstatě omezuje na řízení letounů po trati a na plnění bojového úkolu. Dosud existuje pouze několik simulátorů pro výcvik operátorů a ty jsou vyrobeny pouze pro určitý typ letounu, což samozřejmě zvyšuje cenu každého systému. Universální simulátor může vzniknout za předpokladu standardizace a odstranění specifických podmínek pro řízení jednotlivých typů.

Dnes je obecně uznanou zásadou, že bezpilotní průzkumné prostředky mohou být používány zvláště pro průzkumné akce, které jsou obtížné nebo vysoce nebezpečné. Většinou se jedná o dlouhodobé průzkumné lety kladoucí na piloty extrémně vysokou fyzickou a psychickou zátěž nebo na vzdušný průzkum nepřátelských území s velkou koncentrací PVO. Upouští se od původních představ vývoje univerzálních prostředků, určených pro plnění široké škály úkolů.

Současný trend vývoje UAV směřuje ke specializaci prostředků pro plnění specifických úkolů. Neznačená to vývoj speciálních letounů, ale modulární, výměnnou skladbu prostředků průzkumu, které dovolují jednomu typu letounu plnit různé funkce.

- pokračování -

SESTAVOVÁNÍ HYDROMETEOROLOGICKÝCH INFORMACÍ POMOCÍ BARVNÝCH KÓDŮ

a možnosti jejich použití v procesu plánování, přípravy a vedení bojové činnosti

RNDr. MIROSLAV ZEMAN, plk. v zál.

*Přímá letecká podpora pro každé počasí nefunguje za špatného počasí
(Murphyho zákony o bojových operacích)*

Hydrometeorologické informace sestavené pomocí barevných kódů se rutinně využívají ve většině armád členských států NATO. Vyznačuje se jimi významnost vlivu stávajících či předpokládaných hydrometeorologických podmínek na vedení bojové činnosti (výcviku).

Jejich předností je jednoduchost, přehlednost a operativnost. Dosahuje se však toho na úkor časové a prostorové preciznosti, která je vyžadována při písemných či slovních popisech aktuálního počasí a výkladech k jeho předpokládanému vývoji.

Barevnými kódy (CC - Colour cods) se zpravidla zaznamenávají tři stupně významnosti vlivu hydrometeorologických podmínek a nejčastěji:

- **zelenou barvou** příznivé hydrometeorologické podmínky, které vedenou bojovou činnost nikterak neomezuji (rovněž se označují písmenem

F - favourable nebo výrazem

NONE, jehož význam značí - žádný vliv),

- **oranžovou barvou** průměrné hydrometeorologické podmínky, které jen do jisté míry omezují bojové použití vojsk a bo-

jové techniky (rovněž se označují písmenem

M - marginal nebo výrazem

MOD, jehož význam značí - průměrný vliv),

- **červenou barvou** nepříznivé hydrometeorologické podmínky, které vedenou bojovou činnost buď značně omezují nebo znemožňují. (rovněž se označují písmenem

U - unfavourable nebo výrazem

HIGH - výrazný vliv).

V dalším výkladu není brán v úvahu žádný z případů, kdy tytéž hydrometeorologické podmínky mohou být pro jeden druh bojové činnosti nepříznivé (např. mlhavé počasí pro leteckou podporu pozemních vojsk) a naopak pro jiný příznivé (před vizuálním průzkumem skryté přesuny např. kolovými vozidly).

Hydrometeorologické informace v barevných kódech mají za cíl přiblížit štábům a vojskům jednoznačné vývody o vlivech hydrometeorologických podmínek na jejich činnost. Jsou pouze jednou z řady forem informační hydrometeorologické soustavy provozované v armádě. Prioritně jich lze použít na těch velitelských stupních, které v této oblasti postrádají návaznosti na preciznější aktuální a prognostické informační zdroje. Je třeba si uvědomovat, že však na těchto místech mají bez odborného komentáře sice důležitý, přesto ale jen orientační význam.

Hodnoty meteorologických jevů (prvků), z nichž se analyzují hydrometeorologické podmínky, a jim příslušející barevné kódy jsou v převážné míře převzaty z do-

stupných metodik používaných hydrometeorologickými službami armád členských států NATO. Lze reálně předpokládat, že dále uvedené příklady nepostihují provozní praxi v této oblasti komplexně. Jejich případné zavádění u štábů a vojsk AČR v každém případě musí být uživateli autorizováno a přizpůsobováno jejich požadavkům.

V případě, že u zeleného či oranžového kódu není splněna jedna nebo více podmínek, hodnotí se stávající (předpovídané) počasí takovou barvou, pro kterou tato podmínka (podmínky) splňuje uvedené omezení.

Za nejobecnější hlediska vlivů hydrometeorologických podmínek lze považovat hodnocení jejich významnosti se zřetelem k operacím pozemních vojsk (viz tabulky 1 a 2):

OPERACE POZEMNÍCH VOJSK

a) rozvinutí pozemních vojsk

Tabulka 1

Prvek, jev Významnost vlivu v CC	Charakteristika stavu půdy	Průměrná rychlost přízemního větru (knoty)	Nárazy přízemního větru (knoty)	Přízemní dohlednost (km)	Sněhová pokrývka	Výskyt náledí
zelený	suchá nebo promrzlá do hloubky	≤ 10	< 25	≥ 3	bez výskytu	bez výskytu
oranžový	suchá nebo promrzlá, zčásti i vlhká		≤ 40	> 1 < 3	bez výskytu či na území menším než 10 %	bez výskytu či na území menším než 10 %
červený	mokrá, kluzká, terén z části zatopen		> 40	převážně ≤ 1	výskyt na více než 10 % celého území	výskyt na více než 10 % celého území

OPERACE POZEMNÍCH VOJSK
b) letecká podpora operací pozemních vojsk

Tabulka 2

Druh nasazené bojové techniky	Prvek jev Významnost vlivu v CC	Minimální dohlednost (km)	Nejnižší spod. zákl. oblačnosti nad RV (ft)	Převládající množství oblač. (x/8)	Převládající nejnižší sp.zákl. oblačnosti nad RV (ft)	Význačný meteorologický jev
vrtulníky	zelený	> 1,6	> 500			bez mírné a silné turb. a námrazy
	oranžový	≥ 0,8 - ≤ 1,6	≥ 300 - ≤ 500			mírná turb. a námraza
	červený	< 0,8	< 300			silná turb. a námraza
letecká přeprava	zelený	≥ 5	≥ 1000			bez mrznoucích srážek ostatní případy
	oranžový	≥ 0,8 až < 5	≥ 200 až < 1000			
	červený	< 0,8	< 200			výskyt mrznoucích sr.
přímá letecká podpora pozemních vojsk	zelený	≥ 8	≥ 2000			
	oranžový	≥ 3 až < 8	≥ 1000 až < 2000			
	červený	< 3	< 1000			
vzdušný průzkum	zelený	≥ 8 (převážně)		< 4		
	oranžový	≥ 6 až < 8	> 3000 (převážně)	4		
	červený	< 6 (převážně)	≤ 3000 (převážně)	> 4		

Legenda: RV – referenční výška

Hydrometeorologické informace sdělované v barevných kódech lze fakticky považovat za závěry v předepsaných termínech ukončované analytické a prognózní činnosti meteorologů. Nezbytným podkladem pro tyto činnosti jsou zprávy z řádného či mimořádného (v případě výskytu nebezpečného meteorologického jevu nebo prvku) měření a pozorování ve sta-

ničních sítích hydrometeorologických služeb (synoptické, letecké, radiolokační a radiosondážní), z těchto prvotních informací zpracované mapy, grafy a tabulky a finálně pak veškeré informace prognózního charakteru.

Je nezbytné, aby byly doplňovány o meteorologické údaje získávané radiosondážními stanicemi dělostřelectva a průzkumnými jed-

notkami především chemického vojska. Rozsah a obsah získávaných a rozšiřovaných informací (aktuálních, prognostických) musí stanovovat plány hydrometeorologického zabezpečení příslušejícího velitelského stupně. Obširnější výklad k této problematice je obsahem článku k hydrometeorologickému zabezpečení štábů a vojsk, který byl zveřejněn ve Vojenském profesionálu čís. 4-6/1999.

Východiskem pro následné zobecnění významnosti vlivů hydrometeorologických podmínek na vedení bojové činnosti (výcviku) je přehled o prioritních mezních hodnotách meteorologických jevů (prvků), kterými se graficky vymezují barevné kódy. Jejich základní rozlišení pro letní (duben až září) a zimní (říjen až březen) polovinu roku postihují tabulky 3 a 4.

V zimním období jsou silné bouřky, vysoké teploty vzduchu a dusné počasí, zaznamenané v předcházející tabulce, nahrazeny jinými nebezpečnými jevy a to nově napadlým sněhem, silným mrazem a mrznoucími srážkami (deštěm). Jejich mezní hodnoty obsahuje tabulka 4.

Významnost vlivu mezních hodnot meteorologických jevů (prvků) na vybrané druhy bojové činnosti a techniky

Mezní hodnoty meteorologických jevů (prvků) jsou uvedeny v tabulkách 5 - 25 vždy vztaheny ke konkrétnímu druhu bojové činnosti (použitá technika). Na základě výsledků jejich měření (pozorování) či zpracovaných předpovědí se k nim dříve popsáním způsobem přiřazuje příslušející barevný kód. Nezbytné údaje o časové a prostorové platnosti meteorologické informace budou obsaženy v záhlaví formátované informace. Velitelům a štábům jsou předávány v zavedeném přehledu při briefingu.

Barevné kódy předznamenávají ty mezní hodnoty meteorologických jevů (prvků), které

se největší (rozhodující) měrou podílejí na efektivnosti bojové činnosti. Protože operace pozemních vojsk jsou často prováděny za spíše nepříznivých než ideálních hydrometeorologických podmínek, jeví se nanejvýš výhodné jich (kromě přímého hydrometeorologického zabezpečení) rovněž používat v procesu plánování. Od meteorologů se pak nutně musí vyžadovat, aby příslušně formalizovaný dokument uváděli vysvětlujícími poznámkami např.:

- zpracovatelské pracoviště,
- k jakým účelům informace slouží,
- čas jejího vydání, územní a časová platnosti ap.

Tabulka s barevnými kódy zpravidla bude shrnovat vyhodnocené vlivy hydrometeorologických podmínek na několik druhů bojové činnosti, které budou zaznamenány na její vertikální ose. Pokud bude obsahovat prognostické údaje (na 2 maximálně 3 dny), pak na horizontální ose tabulky budou vyznačeny časové značky pro 2 až 6 hodinové intervaly předpovídaného období (krátkodobé prognózy do 24 hodin, střednědobé na 3 až 5 dnů). Příslušně vybarvené časové intervaly jeví se účelné popisovat písmenem **F** = (příznivý), **M** = (s omezením) nebo **U** = (nepříznivý vliv hydrometeorologických podmínek).

Variantním příkladem využití barevných kódů může např. být přehledná informace o schopnosti letišť. Opět se jedná o jednoduchý způsob předávání a zobrazování konkrétního vlivu meteorologických podmínek pro přistání na letišti, jakož i k operativnímu užití při řízení letového provozu a v případě meteorologických předpovědí i v procesu plánování. Hydrometeorologická služba VzS AČR zpracovala s využitím kritérií používaných v letectvu SRN návrh řešení, který je v tabulce 26

LETNÍ OBDOBÍ

Tabulka 3

Nebezpečný prvek, jev	Silné bouřky	Silné srážky resp. déšť	Silný nárazovitý vítr	Vysoké teploty vzduchu	Dusno
Významnost vlivu v CC	(sev ts)	(mm/24 h) (heavy rain)	(kt) (gales)	(° C) (heat)	(° C) (sultrimes)
zelený	bez výskytu	bez srážkového úhrnu > 25	bez nárazů > 40	max. teplota vzduchu v RV < 27	max. teplota rosného bodu v RV < 14
oranžový	výskyt na méně než 10 % celého území	výskyt srážko- vých úhrnů > 25 nepřesahuje 10 % celého území	nárazy > 40 se vyskytují na méně než 10 % celého území	$27 \leq \text{max. } T$ v RV ≤ 32	$14 \leq \text{max. } T$ rosného bodu v RV ≤ 18
červený	výskyt na více než 10 % celého území	na více než 10 % celého území činí úhrn srážek > 25	na více než 10 % celého území výskyt nárazů větru > 40	max. T v RV > 32	max. T rosného bodu v RV > 18

ZIMNÍ OBDOBÍ

Tabulka 4

Nebezpečný meteorologický jev	Nový sníh	Silný mráz	Mrznoucí srážky
Významnost NMJ v CC	(cm/24 h) (new snow)	(° C) (sev frost)	(déšť) (freezing rain)
zelený	bez sněhové pokrývky > 15	bez výskytu min. T < - 10	bez mrznoucích srážek
oranžový	na méně než 10 % celého území výskyt nového sněhu > 15	na méně než 10 % celého území výskyt min. T < - 10	výskyt mrznoucích srážek na méně než 10 % celého území
červený	na více než 10 % celého území výskyt nového sněhu > 15	na více než 10 % celého území výskyt min. T < - 10	výskyt mrznoucích srážek na více než 10 % celého území

**Významnost vlivu mezních hodnot meteorologických prvků
v textovém a grafickém vyjádření**

příznivý (zeleně)	s omezením (oranžově)	nepříznivý (červeně)
-------------------	-----------------------	----------------------

Vliv terénu

Tabulka 5

stav půdy	stav půdy a úhrny srážek (mm)	stav půdy a úhrny srážek (mm)
suchá nebo promrzlá do hloubky zhruba 30 cm	půda vlhká, úhrny srážek za 12 h > 25 nebo za 1 h > 2,5	půda mokrá, úhrny srážek za 12 h > 50 a za 1 h > 13

Poznámka: Určité druhy podloží mohou pojmout různé úhrny srážek a tím i rozdílně ovlivňovat činnost vojsk.

Výstavba pontonových mostů

Tabulka 6

rychlost přízemního větru	rychlost přízemního větru	rychlost přízemního větru
≤ 10 kt	> 10 kt < 35 kt	> 35 kt

Použití zaměřovače obrněné techniky

Tabulka 7

přízemní dohlednost	přízemní dohlednost	přízemní dohlednost
> 2 km	1 až 2 km (kouřmo)	< 1 km (mlha)

Použití protitankových řízených střel

Tabulka 8

přízemní dohlednost	přízemní dohlednost	přízemní dohlednost
> 3 km	2 až 3 km (kouřmo)	< 1 km (mlha)

Nasazení vrtulníků

Tabulka 9

SZO (ft) a PD (km)	SZO (ft), PD (km) a druh NMJ	SZO (ft), PD (KM) a druh NMJ
SZO/PD > 500/1,6	SZO/PD ≥ 300 - 500/0,8-1,6 slabá turbulence a slabá námraza	SZO < 300, PD < 0,8 mírná turbulence a mírná námraza

Legenda: SZO - spodní základna oblačnosti,
PD - přízemní dohlednost,
NMJ - nebezpečný meteorologický jev.

příznivý (zeleně)	s omezením (oranžově)	nepříznivý červeně)
-------------------	-----------------------	---------------------

Letecká přeprava

Tabulka 10

SZO (ft) a PD (km)	SZO (ft), PD (km) a druh NMJ	SZO (ft), PD (km) a druh NMJ
$SZO/PD \geq 1000/4,8$	$1000 > SZO \geq 200$ $4,8 > PD \geq 0,8$ mrznoucí srážky	$SZO < 200$ $PD < 0,8$ náledí na VPD vlivem mrznoucích srážek

Legenda: VPD - vzletová a přistávací dráha

Přesun kolové bojové techniky podle pozorování řidiče

Tabulka 11

Povrch vozovky, teplota a PD	Povrch vozovky, teplota, PD a druh NMJ	Povrch vozovky, teplota, PD a druh NMJ
suchá, bez sněhu a náledí $> 1,7^{\circ}\text{C}$ $> 50\text{ m}$	vlhká, nabalovaná sněhov. kaše výška sněh. pokrývky $\leq 10\text{ cm}$ $-1,1 \leq T \leq 1,7^{\circ}\text{C}$ $20\text{ m} \leq PD \leq 50\text{ m}$ nesouvislé náledí na vozovce	vozovka pod vodou, sněhové jazyky, výška sněhové pokrývky $\geq 10\text{ cm}$ $T < -1,1^{\circ}\text{C}$, $PD < 20\text{ m}$ souvislé náledí na vozovce

Stav vozovky

Tabulka 12

PD, atm. srážky a teplota	PD, atm. srážky a teplota	PD, atm. srážky a teplota
$> 800\text{ m}$ beze srážek $> 1,7^{\circ}\text{C}$	$200\text{ m} \leq PD \leq 800\text{ m}$ slabé srážky (kapalné, smíšené nebo tuhé) $-1,1^{\circ}\text{C} \leq T \leq 1,7^{\circ}\text{C}$	$< 200\text{ m}$ mírné až silné srážky $< -1,1^{\circ}\text{C}$

Protitankové řízené střely

Tabulka 13

SZO (ft)/PD (km)	SZO (ft)/PD (km)	SZO (ft)/PD (km)
2000/5	800 – 2000/3 - 5	$< 800/< 3$

Přímá letecká podpora pozemních jednotek

Tabulka 14

SZO (ft)/PD (km)	SZO (ft)/PD (km)	SZO (ft)/PD (km)
2000/8	1000 – 2000/3,2 - 8	$< 1000/< 3,2$

příznivý (zeleně)	s omezením (oranžově)	nepříznivý (červeně)
-------------------	-----------------------	----------------------

Vzdušný výsadek

Tabulka 15

rychlost přízemního větru	rychlost přízemního větru	rychlost přízemního větru
< 13 kt	13 - 18 kt	> 18 kt

PRŮZKUM

a) strategický vzdušný průzkum

Tabulka 16

množství oblačnosti	množství oblačnosti	množství oblačnosti (osminy)
< 4/8 ve výšce na/pod 25 000 ft	4/8 ve výšce na/pod 25 000 ft	> 4/8 ve výšce na/pod 25 000 ft

b) taktický vzdušný průzkum z velkých výšek (nad 30 000 ft)

Tabulka 17

množství oblačnosti / PD (km)	množství oblačnosti / PD (km)	množství oblačnosti / PD (km)
< 4/8 / > 6	4/8 / 3,7 - 6	> 4/8 / < 3,7

c) taktický vzdušný průzkum z malých výšek

Tabulka 18

SZO (ft)/a množství /PD (km)	SZO (ft) a množství / PD (km)	SZO (ft) a množství / PD (km)
SZO > 4000 množství oblačnosti < 4/8 PD převážně > 8	SZO > 2000 - 4000 množství oblačnosti 4/8 PD 6 - 8	SZO < 2000 množství oblačnosti > 4/8 PD převážně < 6

d) pozemní průzkum

Tabulka 19

dohlednost (km)	dohlednost (km)	dohlednost (km)
> 3	1 až 3	< 1 (mlha)

příznivý (zeleně)	s omezením (oranžově)	nepříznivý (červeně)
-------------------	-----------------------	----------------------

**POUŽITÍ ZBRANÍ HROMADNÉHO NIČENÍ, AEROSOLOVÉHO OBLAKU
A BIOLOGICKÉHO AEROSOLU**

a) všeobecné hodnocení účinků

Tabulka 20

vítr, zvrstvení, srážky rychlost < 5 kt vítr směřuje k protivníkovi stabilní teplotní zvrstvení beze srážek	vítr, zvrstvení, srážky rychlost 5 - 10 kt indiferentní teplotní zvrstvení slabé srážky	vítr, zvrstvení, srážky rychlost > 10 kt labilní teplotní zvrstvení minimálně mírné srážky
---	--	---

b) zasažení živé síly parami OL aplikováním dýchacími orgány

Tabulka 21

příznivý (zeleně) vliv mají tyto meteor. podmínky teplotní inverze nebo izotermie rychlost větru 2 - 8 kt beze srážek	omezující (oranžově) vliv mají tyto meteor. podmínky izotermie rychlost větru 10 - 14 kt mrholení nebo slabý dlouhotrvající déšť	nepříznivý (červeně) mají tyto meteor. podmínky nepříznivé rychlost větru > 14 kt nebo bezvětří silný dlouhotrvající déšť nebo lijáky
teplota vzduchu nad bodem mrznutí otravné látky	teplota mrznutí pod bodem mrznutí otravné látky	teplota vzduchu pod bodem mrznutí otravné látky

c) zasažení živé síly kapalnými OL resorpcí kůže

Tabulka 22

příznivý (zeleně) vliv mají tyto meteor. podmínky rychlost větru 2 - 8 kt beze srážek	omezující (oranžově) vliv mají tyto meteor. podmínky rychlost větru 10 - 16 kt mrholení nebo slabý dlouhotrvající déšť	nepříznivý (červeně) vliv mají tyto meteor. podmínky rychlost větru > 16 kt silný dlouhotrvající déšť nebo lijáky
teplota vzduchu nad bodem mrznutí OL	teplota vzduchu pod bodem mrznutí OL	teplota vzduchu pod bodem mrznutí OL

Poznámka: U předcházejících dvou tabulek (b, c) musí být u příznivých podmínek splněny všechny vyjmenované ukazatele, u ostatních dvou skupin (omezující, nepříznivé) alespoň jeden z nich.

d) aerosolový oblak

Tabulka 23

příznivý (zeleně) vliv mají teplotní inverze nebo izotermie rychlost větru 4 až 8 kt stabilní směr větru	omezující (oranžově) vliv mají izotermie rychlost větru 10 - 14 kt stabilní směr větru	nepříznivý (červeně) vliv mají konvekce rychlost větru > 14 kt proměnlivý nárazovitý vítr bezvětří (pouze pro dýmovnice)
---	---	--

příznivý (zeleně)	s omezením (oranžově)	nepříznivý (červeně)
--------------------------	------------------------------	-----------------------------

e) biologický aerosol

Tabulka 24

příznivý vliv mají	jistý omezující vliv mají	nepříznivý vliv mají
teplotní inverze nebo izotermie	izotermie	konvekce
rychlost větru 2 - 8 kt	rychlost větru 10 - 16 kt	rychlost větru > 16 kt nebo bezvětří
bez přímé sluneční radiace	silně zeslabená sluneční radiace (přiměřené množství nízkých oblaků, 7 - 8/8 oblačnosti středního patra ve výšce 2,5 km a vyšší)	výskyt přímé sluneční radiace
teplota vzduchu < 10 °C	teplota vzduchu 10 až 20 °C	teplota vzduchu > 20 °C
beze srážek	mrholení nebo slabý občasný déšť	intenzivní občasný déšť nebo přeháňky
relativní vlhkost 50 - 85 %	relativní vlhkost 85 - 95 % nebo 30 - 50 %	relativní vlhkost > 95 % nebo < 30 %

***Poznámka:** U předcházející tabulky (e) při příznivých podmínkách musí být splněna všechna vyjmenovaná kritéria, u zbyvajících dvou skupin alespoň jedno z nich.*

Vliv na živou sílu

Tabulka 25

srážky, teplota vzduchu (°C)	srážky, teplota vzduchu (°C)	srážky, teplota vzduchu (°C)
beze srážek, - 7 < T < 30	slabé srážky, 30 < T < 35 nebo - 26 až - 7	minimálně mírné srážky, T > 35 T < - 26

Barevné kódy schopnosti letišť

Tabulka 26

Barevný kód	Výška nejnížší SZO o množství ≥ 5/8 a výšce rovné nebo vyšší (ft) než	Přízemní dohlednost rovná nebo vyšší (km) než
modrý + (plus)	≥ 20 000 (min. BKN200)	≥ 8
modrý	≥ 2 500 (min. BKN025)	≥ 8
bílý	≥ 1 500 (min. BKN015)	≥ 5
zelený	≥ 700 (min. BKN007)	≥ 3,7
žlutý	≥ 300 (min. BKN003)	≥ 1,6
oranžový	≥ 200 (min. BKN002)	≥ 0,8
červený	< 200	< 0,8
černý	letišť je mimo provoz z jiných než meteorologických příčin	bez meteorologické specifikace

***Poznámka:** Barevný kód vyjadřuje nejnížší resp. nejhorší podmínky dvou parametrů, tj. SZO(ft) a PD (km). SZO je definována výškou nejnížší vrstvy oblačnosti OVC nebo BKN, tzn. množstvím oblačnosti ≥ 5/8.*

***Zkratka OVC (overcast)** vyjadřuje oblohu zcela pokrytou oblačností (8/8), **zkratka BKN (broken)** předznamenává oblačné počasí (obloha pokryta 5 - 8/8 oblačností). Za zkratkou BKN je uváděna SZO ve stovkách ft. Např. min. BKNO07 znamená - minimální množství oblačnosti 5 - 7/8 v nejnížší výšce 700 ft nad terénem (tj 230 m)*

Poskytovaný produkt (varianta)

Tabulka 27

Územní platnost: jižní Čechy (název lze nahradit číselným označením čtverce z kódové mapy)
Časová platnost: od 04 h UTC do 18 h UTC

Čas. int.	04 – 06 h UTC	06 – 08 h UTC	08 – 10 h UTC	10 – 16 h UTC	16 – 18 h UTC
Vedená boj. čln.					
rozvinutí pozemních vojsk	M	M	F	F	F
nasazení vrtulníků	U	U	F	F	F
přímá letecká podpora	U	U	F	F	M
taktický vzdušný průzkum	U	U	U	M	M
pozemní průzkum	U	U	M	F	F
letecká přeprava	U	M	F	F	F

Závěr

Meteorologické informace sestavované s pomocí barevných kódů sice odborně nez kvalitní provozovanou informační hydrometeorologickou soustavu, ale jsou s to rozšiřovat její využitelnost v AČR.

Povětrnostní ústředí VzS AČR tímto zájemcům nabízí k realizaci popisovaný gra-

fický způsob zobrazování hydrometeorologických podmínek. Tato se nemůže obejít bez součinnostních dohodů s potencionálními uživateli.

V případě zájmu o její výsledky se metodu předpokládá počítačově objektivizovat a i rozšiřovat. Jedna z variant poskytovaného produktu je uvedena v tabulce 27

NOVÉ ÚKOLY pro bezpilotní letadla

Zásada „dvojího použití“ - vojenského a civilního - nachází svoje uplatnění také v oblasti bezpilotních letadel.

Bezpilotní průzkumné letadlo PREDATOR (USA) vykonalo mnoho letů nad Bosnou. Zveřejněna byla bezpilotní letadla GLOBAL HAWK pro velké výšky a DARK STAR se sníženými demaskujícími příznaky (stealth).

Telekomunikační firmy zkoumají použití bezpilotních letadel, např. GLOBAL HAWK, jako náhradu za družice pro zabezpečení mobilních telefonů. Protože letadlo GLOBAL HAWK může létat ve výšce 15 km po dobu 40 hodin, může zabezpečit spojení pro rozsáhlou oblast. Předpokládá se použití tří bezpilotních letadel: Jedno bude ve vzduchu, druhé připraveno k jeho vystřídání, zatímco třetí bude doplňováno a ošetřováno. Kromě toho bude možno (na rozdíl od družice) snadno vyměnit jeho užitečnou zátěž ke splnění změnících požadavků.

Rízení provozu komerčních bezpilotních letadel bude ve Spojených státech svěřeno Federální letecké správě. Byly zpracovány návrhy, které se týkají schvalování, ošetřování a provozu civilních bezpilotních letadel, jakož i výcviku jejich operátorů a řízení jejich letového provozu.

Jiné státy, např. Francie, zaujímají vůči komerčnímu využití bezpilotních letadel odmítavý postoj, avšak je jasné, že omezení budou zmíněna.

-jn -

VÝSTAVBA JEDNOTEK LETECKÉHO ZDRAVOTNICKÉHO ODSUNU

MUDr. STANISLAV PŘÍDAL, CSc., plk. v zál.

K novým úkolům, spojeným s novou koncepcí výstavby Armády České republiky patří výstavba jednotek leteckého zdravotnického odsunu. Přijetí a splnění tohoto cíle zabezpečí připravenost AČR přispět do předsunutého, taktického nebo strategického mnohonárodního systému leteckých zdravotnických odsunů.

Jde o jednu ze součástí systému léčebně odsunového zabezpečení vojsk. LZO je maximálně efektivní způsob odsunu určený především pro velmi těžce raněné. Je však samozřejmé, že až na některé zvláštní situace nemůže být způsobem základním - to je úlohou pozemních zdravotnických odsunových prostředků. Na druhé straně však je způsobem nejrychleji použitelným, bezprostředně po přesunu jednotek prvního sledu.

Neposkytnutí včasné odborné lékařské pomoci může znamenat ztrátu i takových velitelů a specialistů, jejichž činnost může mít závažný význam pro splnění úkolu AČR v dané operaci. Důležité je především s nejvyšší mírou úspornosti vytvořit základní existující strukturu systému.

V souladu s pojetím NATO se předpokládá využívat nejen vojenské, ale rovněž i civilní síly a prostředky. Současné možnosti vojenského letectva umožňují zabezpečit letecký odsun raněných a nemocných na taktické úrovni vrtulníky W-3A transportní verze v kombinaci s transportními vrtulníky Mi-17.

Systém leteckého zdravotnického zabezpečení se člení do tří základních fází:

- a) **předsunutý letecký odsun:** zajišťuje odsun pacientů v rámci bojiště, zpravidla z prvního zdravotnického zařízení do dalších zařízení v bojové zóně;
- b) **taktický letecký odsun:** zajišťuje odsun pacientů z bojové zóny do zařízení v týlu a mezi zařízeními v komunikační zóně;
- jde o tzv. **intra-operační letecký odsun** [týká se a) i b)];
- c) **strategický letecký odsun:** zajišťuje letecký odsun pacientů ze zámořských oblastí nebo z dějiště aktivních operací na domovskou základnu, event. do jiných zemí NATO nebo do dočasně zabezpečené oblasti;
- jde o tzv. **inter-operační letecký odsun**.

Na vysvětlení následujících statí bude potřebné stručně připomenout základní pojmy zdravotnického zabezpečení užívané v armádách NATO:

1. Pro obvaziště praporu (Battalion Aid Station) nebo obecně útvaru se užívá ter-

mínu „**Role 1**“ (jde o zestručněný termín „Medical Support Unit Role 1“, což by bylo možno přeložit jako jednotka zdravotnického zabezpečení úlohy 1).

2. Zdravotnická jednotka zabezpečující vojenský celek velikosti brigády (Brigade Aid Station) je označována jako „**Role 2**“. Nejčastěji tuto úlohu plní zdravotnická rota.
3. Úkoly „**Role 3**“ v zabezpečení divize nebo sboru plní zpravidla vojenské nemocnice nebo zdravotnické prapory.
4. Konečnou etapou zdravotnické pomoci je zdravotnické zařízení typu „**Role 4**“, kterým jsou obvykle národní vojenské nebo pro armádu vyčleněné civilní nemocnice.

V **distribuci** jednotlivých prostředků leteckého zdravotnického odsunu k uvedeným typům zdravotnických zařízení vypadá systém leteckého zdravotnického odsunu užívaný v armádách NATO v přehledu podle tabulky 1.

V plánování leteckého zdravotnického odsunu se zpravidla respektují tyto zásady [1]:

(1) Odsun ztrát z místa zranění do Role 1 a 2:

Není součástí plánovacích parametrů NATO, z pochopitelných důvodů, poněvadž pokud je již do odsunu angažován letecký odsun, je nejvýhodnější dopravit raněného přímo do zdravotnického zařízení Role 3, kde jsou podstatně lepší možnosti zdravotnické pomoci, včetně chirurgických zákroků a intenzivní pooperační péče.

Na druhé straně však stanovené zásady neobsahují žádné doporučení tyto odsuny neplánovat; v určitých situacích může být letecký odsun z místa co nejbližší vzniku zranění a v nejkratší době po jeho vzniku podstatnou výhodou pro možnost rychlé

pomoci zraněnému. Tuto výhodu však nutno zvažovat v porovnání se značnými riziky letu a přistání v bezprostřední blízkosti bojových akcí.

(2) Odsun ztrát z Role 2 [2] do Role 3:

Ten se hodnotí jako nejefektivnější a nejšetrnější způsob leteckého zdravotnického odsunu, určený především pro velmi těžká zranění, vyžadující co nejrychlejší odsun raněného ze zdravotnické roty k poskytnutí odborné lékařské (zejména chirurgické) pomoci v polní nemocnici. Jako nejvhodnější typ odsunového prostředku doporučují stanovené zásady lehké vrtulníky.

Naopak plánování vrtulníků střední hmotnosti (max. celková hmotnost od 5.700 do 13.610 kg s kapacitou 15-25 osob) nebo těžkých vrtulníků nad 13.610 kg s kapacitou 30 - 45 osob nen pokládáno pro odsun mezi 2. a 3. etapou za dostatečně efektivní a nedoporučuje se.

Středně těžké a těžké vrtulníky (tj. v AČR zpravidla Mi-17) jsou vhodné pro odsun mezi 3. etapou a zdravotnickými etapami v blízkosti letišť určených pro strategický odsun.

(3) Odsun ztrát z Role 3 na letiště k odsunu do Role 4:

Kromě předchozí poznámky (o využití těžkých a středně těžkých vrtulníků) neobsahují k tomuto bodu příslušné zásady NATO žádné samostatné kalkulace, poněvadž se předpokládá, že počet pacientů odsunovaných na letiště bude stejný jako počet raněných a nemocných odsunovaných z Role 3 do nemocnic Role 4, tj. pro plánování této potřeby platí stejný výpočet jako v následujícím bodu 4. Je však nutno vidět, že při stejných počtech **jde o dvě samostatné etapy odsunu**

Tabulka 1

Letecký zdravotnický odsun	Druh odsunu	Zpravidla jde o odsun	Odsun od/do a vzdálenost od místa ztrát	Plánovaná doba trvání odsunu	Doporučené letecké odsunové prostředky
Intra-operační	Předsunutý	od Role 2 (tj. od zdravotnických rot do Role 3 (tj. do polní nemocnice (zdrpr)	Role 2: 20 km Role 3: 40 km	1 hod	Lehké vrtulníky (Rotary wing – RW)
	Taktický	od Role 3 k určenému letišti	Role 3: 40 km Letiště: 40-100 km (přes zdrav. odsun. rotu – CSU)	1- 2 hod.	Střední a těžké vrtulníky (Rotary wing – RW)
Inter-operační	Strategický	z určeného letiště do stálých voj. a civ. nemocnic vlastního státu	Letiště: 40-100 km ČR - vzdálenost podle situace	podle situace	Křídlaté letouny (Fixed wing – RW)

- jednak z polní nemocnice na letiště (obvykle vrtulníky),
- jednak z letiště na vlastní území (křídlatými letadly).

(4) Odsun ztrát z Role 3 do Role 4 [3]:

V závislosti na konkrétní situaci může jít i o odsuny na poměrně značné vzdálenosti. Pro letecké zdravotnické odsuny tohoto druhu se zpravidla plánuje použití křídlatých letounů (Fixed Wing), a to jak vojenských, tak případně i vyčleněných civilních.

Pro základní představu o objemu potřeby leteckého zdravotnického odsunu v tomto úseku je možno uvést, že příslušné zásady NATO na základě vyhodnocení předchozích zkušeností počítají například při nasazení vojenského celku o síle 10.000 osob s potřebou odsunu více jak

200 raněných denně, při větším počtu se tato potřeba úměrně zvyšuje. K tomu je nutné si uvědomit, že při letecké přepravě nutno počítat s možností jejího přerušení, ať už z důvodu vojenské situace, meteorologických podmínek či jiných vlivů, a v tom případě každý den přestávky znamená odpovídající nárůst této potřeby v dalším dnu.

Kromě vazeb v rámci AČR je při vytváření systému leteckých zdravotnických odsunů nutné respektovat i vztahy vyplývající z jeho možného zasazení v rámci mnohonárodních sil. K základní představě o celkové funkci tohoto systému a místu a úloze národních sil a prostředků uvádím v tabulce 2 schéma systému organizace a řízení leteckých zdravotnických odsunů z publikace AJP 4.10 „Spojenecká doktrína

zdravotnického zabezpečení“ připravované v součinnosti zdravotnických služeb armád NATO (a to již včetně účasti zdravotnické služby AČR).

Z uvedeného schématu v tabulce 2 je třeba poukázat zejména na úlohu:

*** důstojníků pro koordinaci leteckých zdravotnických odsunů „AECO“** (Aeromedical Evacuation Coordinating Officer).

Tyto funkce bude potřebné nově vytvořit (ať samostatně či kumulovaně) prakticky v každém zdravotnickém zařízení Role 2 a 3 (ve schématu jsou uvedeny jako „OMF“ (Originating Medical Facility), a rovněž i v zařízeních Role 4;

*** národních zdravotnických styčných týmů „NMLT“** (National Medical Liaison Team).

Tyto celky byly již ve zdravotnické službě AČR vytvořeny;

*** a na potřebu zapojení civilních institucí v úloze odpovídající ve schématu uvedenému prvku „CECC“** (Civil Emergency Crisis Cell).

Celý uvedený systém funguje takto:

1. Za všeobecnou koordinaci taktických a strategických leteckých přesunů odpovídají orgány řídící přesuny v operačním prostoru a orgány řízení vzdušných sil:
 - Koordinační středisko spojeneckých přesunů (Allied Movement Coordination Centre - **AMCC**)
 - Spojenecké dopravní koordinační středisko (Joint Transportation Coordination Centre - **JTCC**)
 - Národní koordinační středisko pro přesuny (National Movement Coordination Centre - **NMCC**)
 - Oblastní řídicí středisko vzdušných přeprav (Regional Airlift Control Centre - **RALCC**).

2. Na jednotlivých stupních velení vzdušných sil se zpravidla vytváří Řídící středisko leteckých zdravotnických odsunů (Aeromedical Evacuation Control Centre - **AEOC**) s využitím jejich štábů.
3. V případě potřeby je činnost koordinována v součinnosti s jednotlivými státy speciálními orgány NATO jako Hlavní výbor pro civilní krizové plánování (Senior Civil Emergency Planning Committee - **SCEPC**) a Středisko Civilní obrany (Civil Emergency Crisis Cell - **CECC**).
4. Na základě koncepce mnohonárodních leteckých zdravotnických odsunů se vytváří:
 - nejméně jeden centrálně řízený a garantovaný směr odsunu z jednoho nebo dvou etapových zařízení přístupných mnohonárodnímu využití, který se nazývá jednotka zdravotnického odsunu (Casualty Staging Unit - **CSU**), a
 - jedno uzlové zařízení pro mnohonárodní využití jako Transitní Odsunové zařízení (In-Transit Evacuation Facility - **IEF**).
5. Základní úloha v koordinaci zdravotnického zabezpečení spojeneckých operací přísluší Zdravotnickému koordinačnímu středisku (Medical Coordination Centre - **MEDCC**, pravidelně podávající zprávy o zdravotnické situaci nadřízeným velitelským orgánům (zpravidla cestou Spojeneckého mnohonárodního logistického střediska - Multinational Joint Logistic Centre - **MJLC**) a nadřízenému odbornému orgánu, jímž je Hlavní lékař válčiště (Theatre Surgeon - **TS**).
6. Součástí MEDCC je Středisko koordinace odsunu pacientů (Patient Evacuation Coordination Centre - **PECC**), které udržuje stálé spojení s CSU a IEF a v součinnosti s Národními zdravotnickými styčnými Týmy (National Medical Liaison Teams - **NMLT**) sleduje pohyb

pacientů od zařízení, kde byla poskytnuta počáteční lékařská pomoc (Originating Medical Facility - OMF) až k odsunu z prostoru operace do země jejich původu.

7. V každém zdravotnickém zařízení (OMF, CSU, IEF) působí důstojník pro koordinaci leteckých zdravotnických odsunů (Aeromedical Evacuation Coordinating Officer - AECO), který udržuje stálé spojení s PECC.

Z uvedeného je zřejmé, že realizace tohoto systému v podmínkách AČR za současné přípravy jeho začlenění do systému mnohonárodních leteckých odsunů vyžaduje splnit tři základní předpoklady:

1. Vytvořit leteckou jednotku, schopnou plnit úkoly zdravotnického odsunu.
2. Vytvořit podpůrnou pozemní zdravotnickou jednotku, která zabezpečí péči o raněné, shromážděné v blízkosti letiště určeného pro strategický odsun.
3. Vytvořit podpůrný prvek pro posílení mnohonárodního zdravotnického zařízení zabezpečující letecký zdravotnický odsun jako úkol řešený na národní i na spojenecké úrovni (lze předpokládat zejména pro zasazení většího rozsahu, s odsuny na značné vzdálenosti).

K dosažení uvedeného cíle jsou přijímána tato opatření:

1. Vytvoření jednotky leteckých zdravotnických odsunů (LZO)

Ke splnění požadavku, stanoveného úkolem představeného leteckého odsunu raněných od vojsk do zdravotnického praporu [4], byly vybrány vrtulníky W-3A Sokol, které budou v míru začleněny k Letecké pátrací záchranné službě (LPZS) a plnění úkolu LZO bude řešeno formou předurčení. Současně se plánuje zabezpečit přestavbu

potřebného počtu vrtulníků na zdravotnickou verzi.

Jednotka LZO se bude podílet na plnění úkolů Letecké pátrací záchranné služby (LPZS - SAR) a Letecké záchranné služby (LZS). Tím se zabezpečí trvalý a kvalitní výcvik osádek a zdravotnického personálu.

Současně se však bude jednotka zúčastňovat cvičení, nácviků a školení týkajících se úkolů LZO v rámci vojsk a po dobu cvičení bude převedena do operační podřízenosti velitele cvičících vojsk, avšak jen s nezbytnými silami a prostředky. Toto omezení je nutné s ohledem na úkoly LPZS a VLZS stanovené Usnesením vlády ČR č.672/ 1999, k zabezpečení území ČR. Proto se předpokládá vysílat na cvičení zpravidla jen omezený počet zdravotnických vrtulníků.

Další část prostředků pro letecký zdravotnický odsun (zejména pro úkoly strategického LZO) se předpokládá řešit formou zálohy, vyčleňované velitelem vzdušných sil na základě příslušného nařízení náčelníka Generálního štábu AČR.

Posílení uvedených odsunů se uvažuje řešit podle konkrétní situace a vzdálenosti k místu nasazení silami a prostředky vzdušných sil. V případě překročení možností odsunu přichází v úvahu řešit **posílení jednotky LZO:**

- dalšími dopravními letouny ze sestavy vzdušných sil,
- popřípadě (za předpokladu realizace připravovaných změn branné legislativy ČR) řešit posílení jednotky LZO civilními leteckými dopravními prostředky podle postupu upraveného na základě příslušných metodik NATO pro civilní krizové plánování, nebo
- vyžádat posílení leteckými prostředky spojeneckých vojsk.

Současně jsou přijímána opatření umožňující vybavit vrtulníky a letouny

předurčené pro letecký zdravotnický odsun vším potřebným pro poskytování pomoci zdravotnickým personálem těžce raněným a nemocným během letu. Příslušná norma pro zdravotnické vybavení letounů se již připravuje v souladu s normami platnými pro letecké zdravotnické odsuny v NATO. Označení vrtulníků a letounů bude zabezpečeno podle Ženevských dohod a dodatkových protokolů.

Navrhované řešení využívající možnost předurčení je maximálně úsporné a zabezpečí:

- plnění úkolů letecké pátrací a záchranné a letecké záchranné služby v míru, včetně zvýšení jejich rozsahu, vyplývajícího z Usnesení vlády ČR č. 672 ze dne 28. 6. 1999,
- trvalý a kvalitní praktický výcvik osádek a zdravotnického personálu ve složitých situacích působení letecké záchranné služby,
- plnění mírových a krizových úkolů leteckého zdravotnického odsunu vojáků a dalších občanů ČR (včetně VIP) s využitím zdravotnických letounů.

Kromě uvedených úkolů obsahuje cíl požadavek: Při vytváření jednotky bude potřebné respektovat zásadu platnou v NATO: „Dočasné přidělované letecké prostředky musí být přiděleny bezodkladně a letecké odsuny je nutno zařadit do úkolů s nejvyšší prioritou“

2. Vytvoření zdravotnické roty „CSU“ (tj. Casualty Staging Unit)

Jejím úkolem je zabezpečení raněných příslušníků AČR připravených v blízkosti určeného letiště k odsunu. Podle zásad NATO by mělo jít o zdravotnické zařízení na úrovni Role 2, a tak je také její vytvoření připravováno. Připravuje se její vytvoření na úrovni Role 2+, což odpovídá zdravotnické rotě posílené personálem

a prostředky pro poskytování chirurgické pomoci, tak aby mohla stanovený úkol splnit za každých podmínek. Je nutno počítat s dimenzováním její kapacity schopné vícenásobného přeložení pro případ nepravidelnosti v leteckém odsunu.

***Poznámka:** Zvláštní doplněk názvu roty „CSU“ byl zvolen vzhledem k tomu, že nelze nalézt v podmínkách názvů jednotek užívaných v AČR vhodný překlad originálního názvu Casualty Staging Unit. Ve spojení se zkratkou běžně užívanou ve spojeneckých zdravotnických službách však bude úkol jednotky z jejího názvu dostatečně zřejmý.*

3. Vytvoření zdravotnické posilové jednotky pro IEF

Vyplývá z požadavku mít zabezpečen příspěvek k posílení mnohonárodního zdravotnického zařízení „IEF“ (In-Transit Evacuation Facility), určeného k plnění úkolů péče o raněné obdobně jako CSU, avšak v mnohonárodních podmínkách a v podstatně větším rozsahu letecké přepravy. Podle zásad NATO je IEF zařízením na úrovni Role 3, tj. polní nemocnice. Má zabezpečovat strategický zdravotnický odsun ve prospěch všech spojeneckých sil, a proto úkolem každé armády účastníci se operací aliance je přispět do tohoto zařízení svou posilovou jednotkou.

Z medicínského hlediska to lze hodnotit jako prospěšné opatření, umožňující raněným z různých armád do jisté míry kompenzovat vlivy neznámého prostředí.

Zvláštností je, že zasazení uvedeného prvku záleží na situaci. Nemusí být vždy zasazen, avšak v každém případě musí být rychle dosažitelný.

To vyžaduje nešetřit jednotku jako samostatnou, ale vytvořit ji jako funkční součást zdravotnického praporu, schopnou svým složením v případě potřeby posílit

Jednotka (letka) leteckých zdravotnických odsunů

Úkoly:

zabezpečovat letecký zdravotnický odsun raněných a nemocných:

1. Předsunutý odsun - ze zdrav.rot brigád do zdrav.praporu divize.
2. Taktický odsun - ze zdrav.praporu 1. md k určenému letišti (zpravidla přes zdrav.odsun.rotu CSU rozvinutou v dosahu letiště).
3. Strategický odsun - z určeného letiště do ČR (event. do spojenecké země).

Složení a počty:

Celkem jednotka v počtu osob odpovídajícím rotě

- zdravotnický odřad (lékaři, zdravotníci, radisté), letecká skupina, skupina technického zabezpečení,

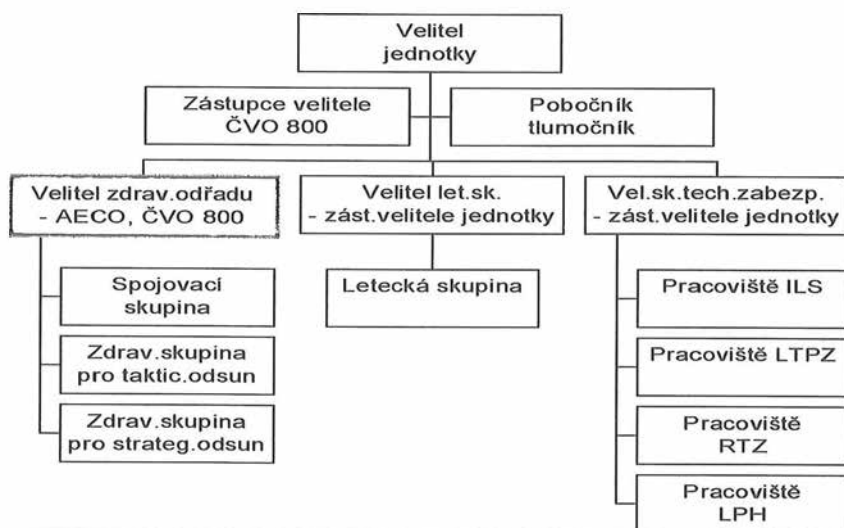
-16 osob zdravotnického personálu s výcvikem pro péči o raněné za letu.

Hlavní druhy techniky:

lehké vrtulníky W-3A ve zdravotnické verzi (pro 2 ležící raněné)

další letecká technika podle konkrétních podmínek

Organizační struktura:

Poznámky:

Jednotka pro odsun raněných bude pro operační nasazení vyčleněna z letky Letecké pátrací záchranné služby.

Dále bude Velitelstvím vzdušných sil udržována záloha vrtulníků LPZS a letounů An 26 s nezbytným počtem osob, pro případ potřeby zvýšení přepravních kapacit v případě operačního nasazení zabezpečovaných vojsk

Základní normy NATO: letecký odsun organizovat podle AJP-4.10, počty odsunovaných plánovat podle ACE Directive 85-8.

Zdravotnická odsunová rota „CSU“

Úkoly:

(CSU = Casualty Staging Unit)

1. Přijímat, ošetřovat a stravovat raněné příslušníky 1.md a poskytovat jim lékařskou pomoc do doby naložení do letounu k odsunu do ČR.
2. Hlásit pohyb pacientů k PECC (Patient Evacuation Coordination Centre).
3. Podílet se na zdravotnickém zásobování zabezpečovaných vojsk a doplňovat vybavení letounů pro poskytování péče během odsunu.

Složení a počty:

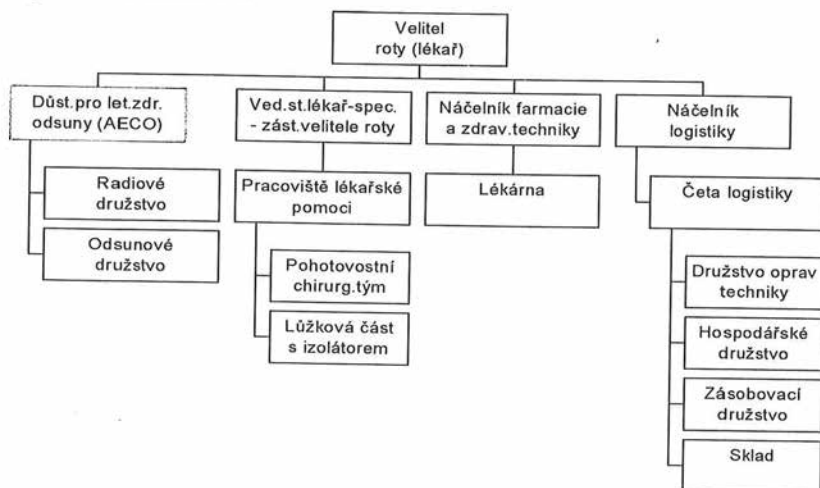
Celkem v počtu odpovídajícím rotě

z toho zdravotnický personál 16 osob (z toho 7 lékařů, 3 sestry, 1 farmaceut, 2 zdravotníci), 1 důst. pro let. zdrav. odsuny (AECO), 11 řidičů odsunových vozidel, 5 radistů, 19 osob logistického personálu.

Hlavní druhy techniky:

1 pojízdná převazovna, 10 sanitních vozidel, 1 autobus,

2 pojízdné kuchyně, 4 přívěsné polní kuchyně, 10 nákl. automobilů, 35 stanů.

Organizační struktura:

Poznámky: Rotu rozvinout v dosahu určeného letiště podle pokynů PECC. Činnost roty v operačním prostoru koordinovat podle pokynů PECC předávaných cestou důstojníka pro let. zdrav. odsuny (Aeromedical Evacuation Coordinating Officer - AECO). O odeslání raněných z roty do ČR podávat zprávy k PECC a k Národnímu zdravotnickému styčnému týmu (NMLT). Podle pokynů PECC organizovat odeslání do ČR buď přímo nebo přes další letiště, kde je rozvinuto spojenecké IEF (In-Transit Evacuation Facility). Základní normy NATO: letecký odsun organizovat podle AJP-4.10, počty odsunovaných plánovat podle ACE Directive 85-8.

Zdravotnická posilová jednotka (četa) pro IEF	
Úkoly: (IEF = In-Transit Evacuation Facility) 1. Podílet se na příjmu, ošetřování a stravování raněných příslušníků 1.md do doby naložení do letounu k odsunu do ČR. 2. Činnost organizovat podle úkolů stanovených pro IEF. IEF je polní nemocnice (Role 3) plnící funkci mnohonárodního střediska pro strategický odsun do jednotlivých spojeneckých států (zvl. pro odsuny na velké vzdálenosti).	
Složení a počty: Celkem v počtu odpovídajícím četě, z toho zdravotnický personál 10 osob (z toho 4 lékaři, 3 sestry, 2 zdravotníci), 5 řidičů odsunových vozidel, 1 důst. pro let.zdrav.odsuny (AECO), 3 radisté, 5 osob logistického personálu.	
Hlavní druhy techniky: 1 pojízdná převazovna, 4 sanitní vozidla, 1 mikrobuse, 1 pojízdná kuchyně, 1 přívěsná polní kuchyně, 4 nákl. automobily, 5 stanů.	
Organizační struktura: <pre> graph TD V[Velitel čety (lékař)] --> A[Důst.pro let.zdr.odsuny (AECO)] V --> B[Ved.st.lékař-spec. - zást.velitele čety] V --> C[Hospodářské družstvo] A --> D[Radiové družstvo] A --> E[Odsunové družstvo] B --> F[Pracoviště lékařské pomoci] F --> G[Mobilní chirurgický tým] F --> H[Ošetřující personál] </pre>	
Poznámky: Jednotka je součástí zdravotnického praporu. Je plně mobilní vlastními prostředky a schopná vyčlenění podle pokynů PECC (Patient Evacuation Coordination Centre) předávaných cestou důstojníka pro let. zdrav. odsuny (AECO) jako kontingent AČR do mnohonárodního IEF, mezi jehož úkoly patří zabezpečovat odsun raněných příslušníků AČR do ČR. O odeslání raněných z IEF podávat zprávy k Národ. zdrav. styč. týmu (NMLT). Dokud není odeslána k posílení IEF, plní jednotka úkoly v sestavě zdrpr. Základní normy NATO: na leteckém odsunu se podílet podle AJP-4.10.	

mnohonárodní transitzní zdravotnické zařízení pokud zabezpečuje hospitalizaci příslušníků AČR.

Hlavní úkoly a organizační struktura jednotky (letky) zdravotnických leteckých odsunů, zdravotnické odsunové rotý „CSU“ a zdravotnické posilové jednotky (čty) pro IEF jsou stručně shrnuty v tabulkách 3, 4 a 5.

Na základě úkolů vydaných velením AČR jsou přijímána opatření, aby do konce roku 2002 schopnost leteckých zdravotnických odsunů zahrnovala:

1. Dostačující vzdušné prostředky jako funkční jednotky skládající se z: letounu, letové posádky, zdravotnické posádky a zdravotnického vybavení.

Předložený návrh opatření současně řeší zabezpečení schopnosti řádné a včasné přípravy letounů pro vzdušný transport raněných, zejména s ohledem na možnost umístění nosítek a možnost poskytování zdravotnické pomoci během letu.

Zdravotnická posádka bude určována z personálu speciálně školeného v oblasti zdravotnických odsunů.

Letouny budou doplněny zdravotnickým vybavením speciálně vyvinutým pro tyto účely, odpovídajícím normám NATO pro zdravotnické vybavení leteckých odsunových prostředků.

2. Dostačující pomocné jednotky zabezpečující letecký odsun raněných, které zabezpečují přijímání raněných k odsunu, zavedení do evidence, vybavení zdravotnickou dokumentací pro odsun, zajišťují stravování během transportu a zdravotnickou péči během čekání na odsun, to vše v souladu s novou koncepcí mnohonárodních zdravotnických leteckých odsunů NATO.

Realizace navrhovaných opatření zajišťí připravenost:

- vyslat vlastní jednotku schopnou plnit úkoly odpovídající požadavkům NATO

na letecké odsunové jednotky typu CSU (Casualty Staging Units),

- a přispět vlastními silami a prostředky do mnohonárodního složení IEF (In-Transit Evacuation Facilities).

Hlavním účelem vytvářeného systému leteckých zdravotnických odsunů je zabezpečení odsunů raněných příslušníků jednotek a specialistů AČR zasazovaných do akcí v míru, krizi i za války, a to jak při jejich nasazení na území ČR, tak i mimo ně.

Přijímaná opatření zabezpečují, aby úkol výstavby leteckých zdravotnických odsunových jednotek bylo reálné do konce roku 2002 splnit na stanovené plánovací parametry zdravotnického zabezpečení vojsk NATO, a to s maximální úsporou nákladů na výcvik lékařského a zdravotnického personálu a na materiální zdravotnické zabezpečení.

Poznámky:

[1] ACE 85-8 kapitola 5 „Obecné plánování zdravotnického zabezpečení“, bod 6 „Parametry plánování zdravotnického zabezpečení ACE“ písm. c) „Odsun ztrát (u pozemních sil)“

[2] případně i z Role 1 (v ACE 85-8 není výslovně uvedeno, avšak vyplývá z všeobecně platné zásady možného vynechání některé z etap v zájmu efektivnější péče o pacienta)

[3] ACE 85-8 kapitola 5 „Obecné plánování zdravotnického zabezpečení“, bod 7 „Parametry plánování zdravotnického zabezpečení ACE“ písm. k) „Odsun ztrát ze 3. etapy na 4. etapu (pozemní a vzdušné síly)“

[4] ACE Directive 85-8 „ACE Medical Support Principles, Policies and Planning Parameters“, Chapter 5-8-e-2-a

VÝCVIK SEBEOBHRANY A BOJE ZBLÍZKA MUSADO MCS - etické aspekty

Podplukovník Mgr. Ing. ZDENĚK MAŇÁK

1. část

V tomto článku se chci podělit o zkušenosti z vedení výuky v sebeobraně a boji zblízka MUSADO MCS. S mým postojem k tělesné přípravě nemusí souhlasit mnoho zkušených velitelů i pedagogů, a proto bych chtěl tímto článkem k danému tématu vyvolat otevřenou diskuzi jestli etika patří do výcviku vojáka nebo ne.

Tělesná příprava má za úkol připravit vojáka k plnění bojových úkolů a to z důrazem na tělesnou připravenost. Je součástí komplexního systému přípravy a je propojena s ostatními složkami příprav t. j. inteligibilní a morální. Na vlastní zkušenosti z výcviku sebeobran a boje zblízka MUSADO MCS chci ukázat možný způsob propojení duševní a tělesné přípravy studenta, který aplikuji při výuce tělesné přípravy na vojenské akademii.

Na vojenské akademii kromě základní tělesné přípravy rozvíjíme i speciální tělesnou přípravu, ve které se student učí speciálním dovednostem, které jsou potřeba k plnění bojového úkolu. Součástí speciální tělesné přípravy je i výcvik boje zblízka, ve kterém dochází k boji dvou soupeřů s cílem vlastní sebezáchovy. Jsem instruktor boje zblízka a mým prvořadým cílem je učit vojáky bránit se tak, aby při vlastní obraně využili všechny prostředky obrany a přitom nezneužili svoji nabytou sílu ke zbytečné ztrátě života protivníka.

Předpokladem dosažení tohoto cíle je dovést studenta k poznání svých fyzických a duševních možností a seznámení se s vlastními projevy chování ve vypjatých situacích, kdy ve stavu fyzického a duševního vyčerpání se musí okamžitě rozhodnout a provést možný výběr způsobu obrany. Musí odhalit smysl pobývání na světě.

Naším úkolem je obrátit studenta k vlastní autentické zkušenosti, ukázat mu obraz jeho nejnítěžnějšího „Já“. Velmi dobrým prostředkem k tomuto poznání je ve druhém ročníku studia kurz speciální tělesné přípravy, který je zaměřen na:

- boj zblízka (80%),
- vojensko praktické lezení a plavání,
- překonávání překážek a zrychlené přesuny na velké vzdálenosti.

Hlavním cílem kurzu je utváření a rozvíjení vybraných druhů speciálních pohybových schopností a dovedností, rozvoj a zejména prověření tělesné a psychické odolnosti v záěžových situacích. To znamená vést studenta k tomu, aby na základě vlastní autentické zkušenosti poznal vlastní psychické a fyzické „dno“ a schopnost se v tomto stavu vyčerpanosti orientovat. „Hrábnout si na dno“, dostat se na hranici noci, prožít bytostně svůj vlastní „konec“.

Pro splnění těchto cílů na kurzu dodržuji zásadu, že je potřebné vymezit pravidla, podle kterých se budeme řídit a které budeme plnit. To znamená, že při výuce, na základě vlastní sebekázně, odhalovat možnosti sebeodhalování nejnítěžnějšího „Já“ studenta, který je donucen plnit úkoly ve vytyčených hranicích.

Tato pravidla jsou:

- instruktor je ten, který řídí výcvik a všich-

ni ho musí poslouchat a ctít, (Pozor, čest může pociťovat jen takový instruktor, jehož budou svěřenci ctít přirozeně, to jest nikoli z povinnosti, ale z jeho vlastností, jako to bylo např. u římského císaře Caesara.),

- sebemenší porušení bezpečnosti a kázně se řeší zvýšenou fyzickou zátěží u celé cvičící skupiny včetně instruktora,
- jestliže při výcviku dojde ke způsobení bolesti spolužáka, se kterým student cvičí a to vinou vlastní nepozornosti, musí se omluvit a udělat několik kliků,
- osobní volno studentů není organizováno, mohou si dělat, co chtějí, ale ráno musí být znovu připraveni plnit všechny úkoly výcviku, které jsou od nich vyžadovány: „*večer šohaj, ráno šohaj*“,
- v neposlední řadě platí nevyslovené pravidlo - platí pouze pro instruktora: *co instruktor vyžaduje, musí sám znát.*

V úvodní přednášce, při seznámení s obsahem speciální tělesné přípravy a zejména ve stati o boji zblízka je zdůrazněn význam zvládnutí všech dovedností potřebných pro obranu a nutnost neustálého zdokonalování.

Cílem je vyvolat u studenta pocit, že v pravdě na válku, ve které jde vojákovi o vlastní sebezáchovu, se jedná o obranu životů nevinných. V krajních případech se dostává do situace, kdy je nucen zabít a výcvik musí být natolik kvalitní, aby v konečné fázi boje byl schopen se orientovat natolik, že použije takových prostředků obrany, aby život protivníka zachoval.

Takto jednat je jeho morální povinností, neboť ve většině případů je protivník v boji stejně nedobrovolný jako on.

Patočka v Kacířských esejích na tuto nedobrovolnost poukazuje ve druhém důsledku fronty:

„*Nepřítel není již tím absolutním protivníkem na cestě mírové vůle je spoluúčastníkem téže situace, je spoluobjevitel absolutní svobody*“ ([1] - str. 138).

Také je seznámím s kodexem cti, který je stanoven pravidly chování tradičního bojového umění MUSADO. K rozvoji etického myš-

lení klademe na tento kodex důraz. K zachování vlastního života se musí použít jakýkoliv prostředek obrany, ovšem protivník nemusí být likvidován za každou cenu.

Kodex cti má tyto etické zásady:

- věrnost vlastní zemi,
- věrnost učení a učitelů,
- důvěra a bratrství s přáteli,
- odvážnost vůči nepříteli,
- nikdy bezdůvodně nezabíjet.

Při samotném výcviku postupují nesmlouvavým způsobem, jsem na studenty tvrdý a nekompromisní. Každou maličkost trestám zvýšenou fyzickou zátěží (kliky, sedy lehy, sklapovačky, běh přes překážky...). Nechovám se však ke studentům arogantně a povýšeně. Klidným, ale zvýšeným hlasem uděluji pokyny a rozkazy k provádění činnosti a vyžaduji plnění mých nařízení. Slovo nemohu je možné vyřknout, ale pokud se nejedná o zdravotní potíže, tak se neakceptuje. Jsem stejně nekompromisní jak ke studentům, tak ke studentkám. Je to proto, že si myslím že žena - voják musí být připravena na stejnou psychickou i fyzickou zátěž jako muž - voják. Samozřejmě, že v tomto případě je zátěž podřízena zvláštností ženského organismu a jsou respektována některá omezení při výcviku.

Tento náročný výcvik se vede v duchu kodexu cti a při každých příležitostech na daných příkladech se na něj odvoláváme. Taková maličkost jako pozdravení a úklon před zahájením cvičení nebo omluva při nekontrolovaném pohybu a způsobení bolesti spolucvičenci potlačuje ve vojákovi nenávist k soupeři a vyzdvihuje jeho respekt. I při nácviku techniky ukazujeme varianty možností řešení problémových situací, které mohou nastat při vlastním napadení. To znamená, využívat všech prostředků k zastavení útoku a přitom likvidace protivníka je tou poslední možností řešení problémů.

Při výcviku studenti musí dostat ze sebe maximum, např. zvládnout ranní přesun na 6 km a po absolvování celodenního výcviku zvládnout večerní přesun a přitom za každou cenu doběhnout s celou skupinou. V situaci

naprosté fyzické a duševní vyčerpanosti student poznává způsob vlastní reakce v zátěžových situacích. Ovšem tato reakce mu musí být sdělena (často je student tak unaven, že ne-registruje způsob svého chování). Sdělení se neděje pouze cestou přenosu informací, ale je zde využíván fenomén dialogu, protože ve vzájemném dialogu učitele a studenta se objevuje cesta poznání, jak nám ji např. také ukazuje Palouš ve své filozofii výchovy:

„Ovšemže je to cesta poznávání, vždyť na ní má vychovávaný zvědět všecko, má poznat jak „statečné srdce“, tak „domněnky lidské“. ([2] - str. 38). Tento dialog se musí vést s požadavkem niterné otevřenosti, která vede k poznání pravdy.

Dialog je prostředkem k oduševnění tělesné přípravy neboť v tělesné přípravě neustále hro-

zí nebezpečí převahy tělesnosti nad duševním. Excelentní tělesná zdatnost může vést k zneužití nadobyté síly. Velitel - vychovatel musí při tělesném rozvoji dbát na jeho harmoničnost.

Harmonie ve výchovném působení se dosáhne tehdy, jestliže kromě tělesného rozvoje není opomíjeno vědomí „já“ vojáka, které působí v souladu s morálními normami společnosti a zároveň s vlastním svědomím. Jestli kráčí při výuce tělesné výchovy správným směrem mi pomáhají poznávat samotní studenti svými názory na moji osobu a způsob vedení výuky.

Použitá literatura:

[1] Patočka, J.: *Kacířské eseje o filosofii dějin*, ČAV, Praha, 1990.

[2] Palouš, R.: *K filosofii výchovy*, SPN, Praha, 1991.

VÝCVIK SEBEOBDRANY A BOJE ZBLÍZKA MUSADO MCS - bezpečnost a právní aspekty

2. část

Podplukovník Mgr. Ing. ZDENĚK MAŇÁK

Při výcviku MUSADO MCS jsou všichni, kteří se podílejí na přípravě a řízení výcviku (řídící výcviku, nadřízený, který schválil jeho písemnou přípravu a příslušný tělovýchovný pracovník) povinni dodržovat bezpečnostní opatření k ochraně zdraví cvičících.

1. Bezpečnostní opatření

Výcvik v MUSADO MCS smí vést pouze oprávněné osoby. Přitom je nutné dodržovat základní didaktické zásady s důrazem na posloupnost výcviku a jeho přiměřenost úrovni cvičících.

Před zahájením výcviku je řídící výcviku povinen:

- seznámit cvičící s bezpečnostními opatřeními a způsobu jejich používání při cvičení. Při výcviku vyžadovat jejich přísné dodržování,
- prověřit zdravotní a psychický stav cvičících a v případě závažného nedostatku nepovolit účast na zaměstnání,

- překontrolovat nezávadnost výstroje a výzbroje cvičících,
- určit prostory pro výcvik,
- zabezpečit vhodný prostor pro výcvik a dbát na vyčištění prostoru od kame-ní, ostrých předmětů, kusů dřeva a jiných nevhodných předmětů,
- zabezpečit odstranění nedostatku a závad.

Při výcviku je řídící výcviku povinen:

- dbát na dodržování pohybu ve stanoveném prostoru a nedovolit vzdalování se z určeného prostoru bez povolení,
- dodržovat didaktické zásady výcviku,

- sledovat zdravotní a psychický stav cvičících v průběhu zaměstnání a v případě zranění zabezpečit ošetření zraněného,
- nepřipouštět diskuzi s cvičenci během výcviku,
- sledovat správné provádění technik,
- vyžadovat cvičení na stanovený signál,
- během výcviku udržovat zájem a soustředěnost cvičenců,
- při základním výcviku používat nože s nasazenými pochvami, nebo maket nožů, polních lopatek, pistolí, samopalů a pušek,
- kontrolovat intenzitu provádění bolestivých chvatů, škrcení a odzbrojování a na předem stanovený signál cvičení okamžitě přerušit,
- při použití imitačních prostředků boje (výbušnin, hořlavin, zvuku ap.) dbát na zásady bezpečnosti práce s nimi,
- v počátcích výcviku minimalizovat možnost ohrožení zdraví cvičenců. Ve vrcholných fázích výcviku je možno plánovat přiměřený stupeň rizika jako součást psychické přípravy,
- sledovat příznaky možného poškození zdraví cvičících (např. přehřátí, omrznutí, přepětí ap.) a včas odstraňovat příčiny možného poškození zdraví (zabezpečit zmírnění možných následků).

Je zakázáno:

- cvičit se skutečnými zbraněmi při základním výcviku,
- cvičit techniky na kluzkém a nerovném terénu,
- měnit techniky bez pokynů řídícího výcviku,
- výcvik provádět s neoprávněnými osobami,
- cvičit pod vlivem alkoholu a omamných látek.

2. Právní aspekty výcviku sebeobraně a boje zblízka

Voják vycvičený k sebeobraně a boji zblízka musí v době míru respektovat právní řád České republiky a znát některá ustanovení trestního zákona:

§13 trestního zákona o nutné obraně:

- čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněného tímto zákonem, není trestným činem. Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zřejmě nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku.

§14 trestního zákona o krajní nouzi:

- čin jinak trestný, kterým někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému tímto zákonem není trestným činem. Nejde o krajní nouzi, jestliže bylo možno nebezpečí za daných okolností odvrátit nebo jinak způsobený následek je zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil.

§15 trestního zákona o oprávněném použití zbraně:

- trestný čin nespáchá ten, kdo použije zbraně v mezích zmocnění příslušných zákonných předpisů.

§207 trestního zákona o neposkytnutí pomoci:

1. Kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví, neposkytne potřebnou pomoc, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.
2. Kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví, neposkytne potřebnou pomoc, ač je podle povahy svého zaměstnání povinen takovou pomoc poskytnout, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.

- pokračování -

COOPERATIVE GUARD 99

zkušenosti z organizace logistické podpory

Podplukovník Ing. KAREL STEHLÍK

Na základě rozkazu MO č. 42 ze dne 6. 11. 1998 bylo provedeno ve dnech 23. 5. - 4. 6. 1999 v areálu vojenských škol ve Vyškově dvoustupňové velitelsko štábní cvičení COOPERATIVE GUARD 99 (dále jen cvičení COG 99).

Cílem cvičení COG 99 bylo připravit velitele a štáby zemí Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO) a partnerů k přípravě a vedení operace na podporu míru.

Hlavním úkolem AČR bylo (podle vydané směrnice NGŠ AČR k přípravě a provedení cvičení, která také konkretizovala úkoly pro vytvořený zabezpečovací štáb cvičení), **připravit a komplexně zabezpečit cvičení** včetně jeho prostoru, vybrat příslušníky AČR a připravit je k začlenění do cvičících štábů. Úkoly pro zabezpečovací štáb cvičení jehož součástí byla i skupina pro logistickou podporu (štáb byl tvořen ze specialistů MO, GŠ a VA Vyškov) byly stanoveny do 3 období, období přípravy, průběhu a ukončení cvičení.

Období přípravy cvičení

- připravit a řídit rekognoskace míst cvičení z hlediska rozmístění pracovišť cvičících a jejich materiální zabezpečení v součinnosti s velitelstvím spojeneckých sil ve střední Evropě (dále jen AFCENT), VA, VŠ PV a VSS Vyškov,
- zabezpečit ubytování a stravování cvičících, VIP a pozorovatelů,
- v souladu s plánem údržby a přípravy objektů ke cvičení sledovat a řídit průběh prací v souladu s harmonogramem přípravy a provedení cvičení,
- organizačně zabezpečit přesuny cvičících, řídicího štábu AČR do prostorů cvičení včetně VIP a pozorovatelů,
- stanovit pohotovost objektů, prostorů a cvičících z počtů AČR ke cvičení.

Období průběhu cvičení

- zabezpečit přijetí cvičících štábů a jejich představitelů, VIP a pozorovatelů,
- poskytovat logistické zabezpečení cvičení od 4. 5. do 7. 6. 1999 v součinnosti s logistickou skupinou AFCENTu,
- zabezpečit vnitřní chod, stravování, ubytování a další plánovaná opatření,
- organizovat a řídit plánované přesuny cvičících v průběhu vlastního cvičení,
- zabezpečit přesun, doprovod a přijetí oficiálních návštěv účastnických států.

Období po ukončení cvičení

- zabezpečit přesuny cvičících a řídicího štábu AČR z prostoru cvičení,
- sledovat a řídit předávání materiálu vyčleněného pro zabezpečení cvičení,
- podílet se na zpracování závěrečné zprávy včetně kalkulací uskutečněných výdajů,
- podílet se na dořešení případných škod, které vznikly při cvičení.

Úkoly logistické podpory těchto třech období plnila skupina pro logistickou podporu v souladu se směrnicí NGŠ AČR, Plánem realizace úkolů směrnice NGŠ AČR k přípravě a zabezpečení cvičení COG 99 a Harmonogramem velitele posádky Vyškov k přípravě, zabezpečení a provedení cvičení. Tyto základní dokumenty byly časově, prostorově a věcně sladěny s R MO č. 42 a memorandumem o porozumění mezi MO ČR a AFCENT). Tyto dokumenty byly vytvořeny na základě dohod mnoha jednání a na uskutečněných plánovacích konferencích s orgány AFCENT v přípravném období.

Zejména byla provedena rekognoskace jednotlivých míst cvičení, rozmístění pracovišť a jejich materiální zabezpečení, byla vyřešena otázka ubytování a stravování cvičících VIP a pozorovatelů, byly vyřešeny přesuny účastníků do místa cvičení a nutné stavební úpravy objektů pracovišť a vytvořeny předpoklady pro bezporuchové logistické zabezpečení.

Součástí zabezpečovacího štábu cvičení byla skupina pro logistickou podporu (v počtu 10 osob) která plnila úkoly logistické podpory v celém komplexu úkolů stanovených směrnicí NGŠ ACR. Pro práci odborných orgánů skupiny pro logistickou podporu byly vyčleněny prostory a zpracovány funkční povinnosti a v souladu s nařízením NGŠ zpracována další potřebná dokumentace.

Současně byla navázána úzká součinnost s funkcionáři logistiky AFCENT, kteří se na cvičení podíleli. Od začátku cvičení byly prováděny briefinky logistických orgánů za účasti logistických funkcionářů Vyškov a odborných orgánů NATO. K pružnému operativnímu řízení byla vytvořena skupina pro plnění operativních úkolů a prováděno pravidelné hodnocení plnění úkolů v průběhu dne.

Požadavky ze strany AFCENT byly neprodleně skupinou pro logistickou podporu mat. zabezpečovány a plněny. Tato skutečnost byla cvičícími pozitivně hodnocena. Důraz činnosti orgánů logistické podpory byl položen na přípravné období cvičení ve kterém byly prakticky vytvořeny personální, organizační a materiální předpoklady realizace logistické podpory cvičení. V přípravném období byly převzati a začlenění odvelení vojáci a technika. V průběhu cvičení byla prováděna nepřetržitá kontrolní činnost jednotlivých pracovišť zabezpečujících logistické služby.

V oblasti zabezpečení materiálem plnila nejsložitější úkoly **proviantní a stavebně ubytovací služba**. V součinnosti s orgány AFCENT byl zplánován a vytvořen systém ubytování účastníků cvičení s dostatečnou zálohou ubytovací kapacity, byly uzavřeny

smlouvy se stavebními firmami, které podle zpracovaného haramonogramu provedly opravy a údržbu ubytovacích prostorů a sociálního zařízení. před zahájením cvičení prakticky do konce dubna 1999.

Ubytování účastníků cvičení bylo realizováno podle směrnice a požadavků zabezpečovacího štábu NATO. Byla zabezpečena nepřetržitá služba ve všech objektech, kde ubytování probíhalo. V zabezpečení službami byl důraz položen na oblast stravování.

Strava byla připravována ve dvou stravovacích zařízeních podle směrného jídelního lístku schváleného orgány AFCENT. Byly zpřesněny počty stravovaných a vytvořena organizace jejich evidence při nástupu na cvičení. Výdej stravy byl organizován bezobjednávkovým systémem. Na přípravě stravy se podíleli také příslušníci ostatních členských států NATO. Ve vojenské závodní kuchyni 229 zabezpečovala přípravu stravy civilní firma pro cca 300 osob, ve vojenské závodní kuchyni 236 příslušníci AČR a ostatní příslušníci z členských států NATO asi pro 1300 osob. Podle požadavků bylo doplněno vybavení jídelen a ubytovacích prostorů o výstrojní materiál a hygienické prostředky. Jeho obměna probíhala v souladu se směrnicí NGŠ AČR jednou týdně.

Kvalita, rozmanitost a množství připravované stravy bylo u obou provozů na srovnatelné vysoké úrovni a účastníky cvičení hodnoceno výtečně. Ke zvýšení kultury stolování byly obměněny stoly a židle, včetně instalace výdejní linky. K zabezpečení občerstvení účastníků cvičení v mimopracovní době bylo zřízeno 9 restaurací a doplněný sortiment podle požadavku strany AFCENT.

Zásobování PHM bylo organizováno zásobovací jednotkou AFCENT, která byla průběžně doplňována ze zásob VA Vyškov, spotřeba byla sledována a po skončení cvičení orgánům AFCENT vyúčtována.

Výstrojní služby byly materiálně zabezpečeny (koupání, stříhání, praní prádla) a byly organizovány odbornými orgány VA Vyškov podle požadavků orgánů AFCENT. Čištění a praní bylo zabezpečeno komerční

firmou proti hotovému zaplacení. Po dobu cvičení byly zřízeny 2 sběrný prádelny a čistírny, které realizovaly zakázky do 24 hodin.

Stříhání bylo zabezpečeno proti hotovému zaplacení. Po celou dobu trvání cvičení bylo zabezpečeno koupání. Prodejní činnost v kantýnách byla zadána komerčně civilním firmám. Požadovaný sortiment byl zabezpečen. Důležitým nedostatkem bylo, že se nepodařilo včas zabezpečit nové hodnotní označení pro všechny cvičící a zabezpečující vojáky z povolání.

V oblasti dopravního zabezpečení byl řešen v součinnosti s orgány AFCENT příjezd a odjezd účastníků cvičení, zajištění přepravy a způsob celního vybavení. Požadavky na technické zabezpečení byly technickými orgány VA Vyškov splněny. Bylo připraveno garážování pro 100 ks techniky pod ESO přístřešky, vyčleněny dílenské prostory pro provádění běžných oprav, mytí vozidel, KTS a dispečerské služby.

Po ukončení cvičení bylo zabezpečeno velitelstvím logistiky vydání expedičních příkazů na přerozdělení materiálu pro ostatní součásti AČR v termínu stanoveném N NGŠ. Požadavky na technické zabezpečení byly orgány VA Vyškov splněny. Vyčleněno bylo 200 krytých stanovišť techniky, využito jich bylo pouze 10 %. Vozidla parkovala po celém areálu, což ztížilo zabezpečení odvozu odpadků, narušovalo požární ochranu a bezpečnost osob.

Úkoly logistické podpory cvičení v právním období, samotném průběhu cvičení a při jeho likvidaci byly splněny na velmi dobré úrovni, bez narušení. Cvičícími byla vysoce oceněna flexibilita zabezpečovacího štábu, vysoké pracovní nasazení a výtečná úroveň materiálního zabezpečení a poskytování služeb.

Závěr

V rámci plánovaných konferencí a průběhu řady dohodových a součinnostních jednání s orgány AFCENT ve VA Vyškov byly vytvořeny

organizační, personální a materiální předpoklady a podmínky k realizaci logistického zabezpečení účastníků cvičení COG 99.

Zkušenosti z logistického zabezpečení COG 99 ukazují na pozitivní skutečnost, že jsme schopni logistickými službami a materiálem zabezpečit mezinárodní cvičení na vysoké úrovni za předpokladu, dostatečného personálního a materiálního pokrytí, které ovšem předpokládá dostatečné pokrytí finančními prostředky.

Úspěšnost kvalitního logistického zabezpečení současně také předpokládá zkušený tým pracovníků profesionálů s nezbytnými teoretickými a praktickými zkušenostmi, který je schopen úkoly plnit na profesionální úrovni. Vzhledem k tomu, že AČR (SL GŠ) takovým prvkem logistického zabezpečení nedisponuje bylo nutné prvek k realizaci logistického zabezpečení cvičení prakticky vytvořit, personálně a materiálně zabezpečit.

V perspektivě dalšího rozvoje AČR pro organizaci logistické podpory dalších cvičení ale i pobytu cvičících vojáků států NATO na našem území se jeví jako nezbytně nutné vytvořit stabilní samostatný prvek popřípadě na bázi zabezpečovací brigády. Prvek by měl být plně mobilní a schopen reagovat na potřeby současné úrovně logistického zabezpečení armád států NATO.

V současné době vstupem AČR do NATO se jeví jako již nezbytné, komunikace v anglickém jazyce i na odborné úrovni. Technické prostředky logistického zabezpečení by měly být kompatibilní s prostředky NATO a odrážet současný světový trend vývoje.

Závěrem lze konstatovat, že reálné úkoly logistického zabezpečení cvičení COG 99 byly velitelskými a odbornými orgány všech stupňů s velmi dobrou úrovní splněny. Obdobně pozitivní bylo hodnocení i orgánů AFCENT.

ÚKOLY PSYCHOLOGICKÉ SLUŽBY

1. část

Podplukovník Mgr. Ing. VLADIMÍR BARTOŠ

Dnem 10. prosince 1999 byl podepsán rozkaz ministra obrany o zřízení psychologické služby v rezortu MO (RMO č. 2 / 2000). Psychologická služba plnila a plní u všech součástí a zařízení v rezortu obrany úkoly podle stanovených katalogových popisů práce a funkčních náplní jednotlivců.

Dlouhodobé řešení technicko-administrativní problematiky etablování a konstituování jednotné psychologické služby zákonitě vyústilo v nutnost jejího legislativního zakotvení formou příslušného RMO obdobně, jak tomu bylo již dříve u duchovní služby a u humanitní služby.

Podkladem ke koordinovanému a tedy plnohodnotnému fungování psychologické služby jako jednotného systému v rámci celého rezortu obrany je závazný vnitrozoborový dokument nazvaný **Koncepce psychologické služby**. Ta řeší komplexně rozvoj psychologické služby jako součásti sociálních služeb v ozbrojených silách etapově s výhledem do roku 2010.

Pro psychology v rezortu obrany je prvním úkolem a bez nadsázky lze říci i posláním plnění povinností směrem k lidskému potenciálu, tedy sociální služba, služba pro lidi, účinná pomoc jednotlivcům, platná pomoc velitelům a vedoucím pracovníkům v práci jak s jednotlivci, tak i s celými sociálními skupinami.

Na tomto místě je však nutné především zdůraznit zásadní odlišnost psychologické služby od někdejších politických orgánů bývalé Československé lidové armády (ČSLA). Ty sloužily jednak k masivní ideologické indoktrinaci, k určitému „psychologickému zpracování“ vojáků

všech hodnostních kategorií a byly taktéž pověřeny stranicko-politickou prací. V těchto formách a metodách působení na lidi byla v bývalé ČSLA psychologie někdy i rafinovaně a vyloženě neeticky zneužívána.

Takové účelové politické působení samozřejmě nemá v armádě kteréhokoli demokratického státu místo. Proto také jakékoliv srovnávání či přirovnávání pracovníků sociálních služeb (psychologů, příslušníků humanitní služby nebo vojenských duchovních) s dávnými „politruky“ je nejen zcestné, ale nejspíše i zlovolné. S podobnými názory jsem se totiž při různých besedách u některých jednotlivců byl vzácně, ale přece jen setkal. A mohu zodpovědně prohlásit, že tyto názory plynuly dílem z neznalosti a nevědomosti, dílem pak i ze zlého úmyslu nebo osobní zatřpklosti.

Stále více a více se v každodenní praxi prokazuje **nutnost informovat a podrobně instruovat** vojáky všech hodnostních sborů v oblasti vojenské psychologie. V armádách našich aliančních partnerů jsou totiž bezvadně fungující psychologické služby již dlouhou dobu samozřejmostí. Máme v této mnohdy jistě i nad jiné důležité oblasti velmi mnoho co dohánět.

Psychologická služba byla v našich ozbrojených silách vytvořena pro podporu ochrany duševního zdraví, ke zvýšení

psychické připravenosti jednotlivců a celých jednotek, pro zlepšení života vojáků v činné službě a občanských zaměstnanců Ministerstva obrany (MO) a Armády České republiky (AČR), k prohloubení prevence sociálně-patologických jevů, k celkovému zkvalitnění práce vojenských psychologů a k zabezpečení potřebné kompatibility s psychologickými službami armád států Organizace Severoatlantické smlouvy.

Systém psychologické služby je v resortu obrany rozčleněn do tří relativně autonomních podsystemů. Psychologie u vojsk (svazků a útvarů) je výstižně nazývána psychologii vojskovou, ve vojenském zdravotnictví je zastoupen obor klinické psychologie, ve vojenském školství je zabezpečována výuka psychologie.

Funkci vojenského psychologa může zastávat absolvent studia jednooborové psychologie nebo i absolvent studia psychologie v kombinaci s jiným oborem na české nebo zahraniční univerzitě uznané v ČR. Všichni vojenští psychologové ve svojí činnosti uplatňují tvůrčí mezioborový přístup.

Pojmem vojenský psycholog je nutno rozumět každého psychologa služebně nebo pracovně zařazeného v resortu MO (vojáka z povolání nebo občanského zaměstnance), pojmem **vojskový psycholog** je pak nutno rozumět pouze vojenského psychologa služebně zařazeného u vojsk, tedy na operačním stupni, u svazku nebo u vybraného útvaru. Vojskový psycholog čísla vojenské odbornosti (ČVO) 963 bude vždy služebně podřízen příslušnému veliteli, nikoliv personalistovi (ČVO 485). [1]

Organizační strukturu psychologické služby tvoří:

- a) hlavní psycholog MO,
- b) vojskový psycholog Generálního štábu (GŠ), který odborně a metodicky řídí vojskové psychology u operačních velitelství, brigád

a praporů. Koordinuje, kontroluje a plánuje jejich činnost a zabezpečuje jejich součinnost se spádovými lékařsko-psychologickými odděleními vojenských nemocnic,

- c) hlavní odborník zdravotnické služby AČR pro obor klinické psychologie, který odborně a metodicky řídí psychologická pracoviště ve vojenském zdravotnictví, je do funkce jmenován náčelníkem zdravotnické služby AČR a je mu podřízen,
- d) vojskoví psychologové na stupni operačního velitelství,
- e) vojskoví psychologové u vybraných svazků a útvarů,
- f) Rada pro psychologickou službu.

Hlavní psycholog MO koordinuje psychologickou službu v resortu MO, organizuje plnění požadavků kladených na vojenské psychology, organizačně zabezpečuje výměnu zkušeností ve všech oblastech psychologické služby jak v rámci resortu, tak i na mezirezortní a mezinárodní úrovni. Plánuje a řídí zabezpečení dalšího vzdělávání vojenských psychologů. Pro řízení a koordinaci psychologického výzkumu a k zabezpečení rozpracování odborných nařízení i metodických materiálů zřizuje dočasné pracovní skupiny a komise.

Hlavní psycholog MO rovněž zřizuje Radu pro psychologickou službu jako svůj poradní orgán. Hlavním úkolem rady je zabezpečit vysokou profesionalitu a zaručit odbornou kvalitu poskytovaných psychologických služeb. Vypracovává potřebné metodické materiály, navrhuje dlouhodobé i krátkodobé cíle a úkoly psychologické služby.

V současné době při obsazování funkcí v psychologické službě platí zásada - raději zpočátku méně lidí, ale kvalitních. V žádném případě nemíníme opakovat chyby bývalého „sociálního řízení“, kdy byli na funkce s ČVO 482 (tj. tehdy společensko-vědních služeb s uváděným předepsaným vzděláním pedagog-psycholog-

sociolog) obsazování důstojníci nejen bez předepsaného vzdělání, ale někdy i bez potřebných předpokladů pro práci s lidmi.

Není žádným tajemstvím, že někdejší tzv. orgány výchovy a kultury později přejmenované na „sociální řízení“ byly především účelovým odkladištěm jednak bývalých profesionálních politických pracovníků nebo méně použitelných důstojníků. Nechci se však tímto konstatováním obecně známé pravdy dotknout těch poctivých a bezúhonných lidí, kteří v roce 1990 šli do tehdejšího „výchovného aparátu“ s poctivými úmysly a nadšením.

Dnešní sociální služby (psychologická služba a humanitní služba) jsou však kvalitativně již zdaleka o něčem jiném. Klíčem k jejich fungování je především profesionalita jejich pracovníků. Dosažení stanoveného oboru vzdělání jako prvotní předpoklad pro výkon funkce je samozřejmostí. Nezbytností jsou zde i umění jednat s lidmi a osobní obětavost. Vývoj a transformace našich ozbrojených sil, zejména pak vstup ČR do NATO si vyžádaly jednoznačné vymezení úkolů sociálních služeb v rezortu obrany.

Psychologická služba má stanoveny tyto úkoly:

1) Plánovat, zabezpečovat a koordinovat psychologickou přípravu jednotlivce a jednotek v celém průběhu vojenské činné služby, při vojenském výcviku v mírových a bojových podmínkách jak na území České republiky, tak i v zahraničí.

K tomu budeme samozřejmě využívat v našich podmínkách aplikovatelných zahraničních zkušeností. Na druhou polovinu měsíce května 2000 je opět plánována týdenní **návštěva** belgických vojenských psychologů v ČR.

Cílem tohoto pracovního semináře o vedení lidí a krizovém managementu je výcvik zaměřený na řešení složitých a katastrofických situací na vlastním teritoriu (nevojenské ohrožení ČR) pořádaný pro

vojenské psychology a pracovníky krizových center. Výcvik pro vojenské psychology zaměřený na metody krizové intervence v práci s vojáky před, v průběhu zahraniční mise i před návratem z ní vedený belgickými instruktory již proběhl v loňském roce. Řada vojenských psychologů si z tohoto výcviku odnesla certifikáty opravňující k aplikaci metod krizové psychologické intervence. Zváni jsou opět stejní vojenští psychologové z Vojenské královské akademie, tedy major Drs J.Mylle a kapitán Psy Erik de Soir.

Navrhovaná doba letošního odborného výcviku je pět dnů. Jedná se nám v tomto případě o kontinuální proces v aplikaci především belgických zkušeností v oblasti psychologické služby v podmínkách ozbrojených sil ČR, o zcela konkrétní vytvoření podkladů do výcvikových programů jednotek územní obrany (CO) a VZ MS OSN, o zcela konkrétní zařizování psychologických aspektů do výcvikových dokumentů. Plněnými cíli interoperability tu jsou komunikace a vedení lidí.

Navrhované otázky k řešení, které byly dány zahraničním partnerům jsou:

- * Vedení lidí a krizový management zaměřený na řešení složitých, závažných a katastrofických situací na vlastním teritoriu (záplavy, průmyslové havárie a jiné druhy nevojenského ohrožení),
- * místo a úloha vojenského psychologa při plnění úkolů s jednotkami v rámci zahraničních misí OSN a NATO,
- * psychosociální důsledky válečných konfliktů a katastrofických situací, krizová intervence vojenských psychologů v péči o vojenské veterány a jejich rodinné příslušníky.

V odborné metodické směrnici hlavního psychologa, kterou budou zpracovávat jednak členové Rady pro psychologickou službu, ale i dočasně stanovené pracovní skupiny a komise složené z kvalifikovaných odborníků různých vojen-

ských a psychologických odborností, budou formy a metody psychologické přípravy základní i speciální, jednotlivce i jednotek podrobně rozebrány, na pomoc budou přizváni i další zahraniční odborníci. Pomoc v tomto směru přislíbili Francouzi.

Psychologická příprava realizovaná v rámci vojenského výcviku musí dostat pevnější rámec v podobě jednotlivých metodik, později dokonce i předpisu. Připomeňme si, že psychologickou přípravou rozumíme záměrné vyvolávání takových zátěžových stavů psychiky vojáka i celých jednotek, které jsou podmiňovány dokonale simulovanými situacemi, blízcími se co možná nejvíce realitě boje.[2]

V závislosti na stupni výcviku rozlišujeme v psychologické přípravě metody simulačně tréninkové, při použití přístrojové techniky k vyvolání jiného druhu zátěžových situací a stavů, jakož i k zajišťování záznamů psychofyzilogických hodnot jednotlivce pak hovoříme o metodách simulačně tréninkových. Cílem těchto pedagogicko-psychologických procesů je psychická připravenost k boji jako výsledná, nová kvalita psychiky vojáka.

V praxi to znamená vypěstované různé stupně odolnosti vojáka na psychickou zátěž různého charakteru včetně zátěže nejvyšší, spojené s bezprostředním ohrožením života a zdraví. Psychická připravenost je však jenom jednou ze tří součástí celkové bojové připravenosti vojsk. Spolu s vojensko-odbornou a fyzickou (tělesnou) připraveností se odvíjí od všestranné připravenosti jednotlivce a jednotek (celých sociálních skupin) k přesnému a naprosto spolehlivému plnění úkolů bojových, humanitárních i jiných, např. při živelních pohromách ap. Jedná se vlastně o finální produkt každodenní práce velitelů na základních stupních (četa, rota).

Místo psychologa je v procesu vojenského výcviku a vyučování sice nepostradatelné, ale psycholog nemůže nahrazovat ani suplovat velitele. Úloha psychologa ve

výcviku je poradní. Jedná se zde o vstup aplikované psychologie do výcviku.

Za celou oblast psychologické přípravy vojsk bude přímo odpovídat vojskový psycholog Generálního štábu AČR. Vojska jsou řízena Generálním štábem a tam nám řídící článek pro psychologickou službu zatím chybí. Při velké reorganizaci rezortu je se zřízením této funkce na GŠ AČR ve smyslu RMO počítáno.

2) Ve vojenských školách zabezpečovat přednáškovou a výukovou činnost i psychologickou přípravu v úzké součinnosti s učiteli vojensko-odborných předmětů a předmětů speciální tělesné přípravy.

Dočasná pracovní skupina složená z vojenských psychologů zařazených ve vojenském školství a vybraných vojskových psychologů již v květnu minulého roku zahájila v tomto smyslu zcela konkrétní spolupráci s vojenskými pedagogy na VVŠ PV ve Vyškově, ve VA Brno i na VLA v Hradci Králové.

Stanoveným cílem tu je vědecky opodstatněné vytvoření systému práce s přístrojovou (simulační, trenážerovou) technikou, jakož i vytvoření norem pro hodnocení úspěšnosti v jednotlivých fázích vojenského výcviku a vypracování příslušných výcvikových metodik.

Předpokládáno je i **vytvoření center trenážerového výcviku** na vojenských školách.

Výcvik na simulátorech při zachování optimální proporce k intenzivnímu výcviku v reálných podmínkách je celosvětovým trendem. V tomto ohledu se jedná o zcela konkrétní vstup psychologie do výcviku vojenských profesionálů v oblasti střelby z ručních a lafetovaných zbraní, řízení bojových vozidel, sledována je také ekonomičnost výcviku v jednotě s požadovanou pedagogicko-psychologickou účinností tohoto procesu.

Plánováno je zde na základě mezirezortní dohody s Ministerstvem vnitra ČR **oslovit i policejní psychology**. U některých policejních složek jsou totiž otázky simulačně tréninkových metod i situačně tréninkových metod psychologické přípravy již vyřešeny a jednotlivé metodiky tam úspěšně fungují.

V neposlední řadě je v této oblasti v dostupné míře využíváno **zahraničních zkušeností**. Je však skutečností, že v oblasti např. střelecké přípravy, ale i přípravy řidičů bojových vozidel se může již nyní naše vojenské školství v mnohém pochlubit. Zásadní měrou ke splnění úkolu účinně propojit teoretickou výuku psychologie s praktickou psychologickou přípravu ve vojenském školství i u vojsk a k naplnění vytyčených cílů jistě přispějí naše vrcholová **vědecká pracoviště**, kterými jsou Centrum sociálních studií NGŠ a Centrum pro výzkum stresu VVŠ PV. V neposlední řadě se tvorba nových výcvikových metodik bude opírat i o **výsledky vědecké činnosti** oddělení výzkumů Odboru personálního marketingu Hlavního personálního úřadu MO a Ústředního lékařsko psychologického oddělení ÚVN.

Výuka psychologie na vojenských školách (VVŠ a VŠŠ) plní velmi důležitou úlohu, v žádném případě by neměla být redukována na teoretické výklady. Jejím cílem je psychologická připravenost vojenských profesionálů. Psychologickou připraveností důstojníků, praporčíků a rotmistrů je nutno rozumět jak jejich teoretické znalosti psychologie se zaměřením především na psychologii vojenskou, tak i praktické dovednosti z oblasti „umění jednat s lidmi“.[3]

Sociálně psychologických dovedností však nelze dosáhnout planým teoretizováním bez účinného **praktického výcviku**. Posílen počtem vyučovacích hodin musí být právě sociálně psychologický výcvik, mnohé je co zlepšovat v jeho materiálním zabezpečení audiovizuálními prostředky a videotechnikou. Aktivní sociální učení

lze však zakomponovat i do ostatních vyučovacích předmětů. Je plně záležitostí vojenských pedagogů jak ve své praxi zefektivní **mezipředmětové vztahy** a vazby.

Východiskem k řešení současného stavu, kdy počet hodin přidělených na výuku psychologie není podle názoru většiny vojenských pedagogů dostatečný, je právě propojení výuky psychologie s psychologickou přípravou zakomponovanou do praktického výcviku prováděného v rámci předmětů bojové přípravy (střelecká příprava, taktická příprava, řízení bojových vozidel), ale i předmětů technických a vojenskoodborných.

3) Podílet se na výběru uchazečů na požadované funkce v rezortu MO, včetně povolávacího a odvodního řízení při vstupu do AČR.

Tento úkol je směřován především do vojenského zdravotnictví. Dnem 1. 12. 1999 vešly v platnost příslušné prováděcí vyhlášky k novým zákonům přijatým v celku branné legislativy.

Zde bylo nově upraveno posuzování zdravotní i psychické způsobilosti pro vojáky základní služby a pro vojáky z povolání. Aby mohly být tyto podzákonné normy uvedeny v život, musela a dále bude muset mnohé vykonat i psychologická služba ve vojenském zdravotnictví představovaná klinickou psychologií. Psychická způsobilost je v této souvislosti jednoznačně součástí **zdravotní způsobilosti**.

A zdravotní způsobilost je samozřejmě základním předpokladem k výkonu vojenské činné služby. Tato zdravotní způsobilost k vojenské činné službě se zjišťuje a posuzuje při lékařských prohlídkách u odvodního a přezkumného řízení, při preventivních prohlídkách vojáků v činné službě, při vyšetřeních občanů povolávaných do služebního poměru vojáka z povolání, tzn. „uchazečů“ a při zařazování vojáků do některých speciálních funkcí, tedy přesně vyjmenovaných specialistů vymezených ČVO.

Posuzování zdravotní způsobilosti specialistů si pochopitelně vyžaduje přísnější zdravotní hlediska. Ta se stanoví pro posuzování psychické způsobilosti specialistů, jejichž činnost může ve zvýšené míře ohrozit jejich vlastní bezpečnost a zdraví nebo zdraví a životy ostatních osob.

Specialisty se rozumějí zejména řidiči vojenských vozidel, vůdcové vojenských plavidel, průzkumníci, potápěči, výsadkáři, operátoři řízených střel, radiolokační a rádiové zaměřovací techniky, radisté, vojáci strážní služby u strážních jednotek a u Hradní stráže.

Specialisté, jejichž činnost vyžaduje zvýšené nároky na odolnost psychických funkcí a osobnostní kvality, se při posuzování zdravotní (psychické) způsobilosti budou vždy podrobovat cílenému psychologickému vyšetření na lékařsko-psychologických odděleních vojenských nemocnic.

Vedle již vyjmenovaných odborností půjde dále o řidiče vojenských vozidel s právem přednosti jízdy, vybavených zvláštním znamením, vozidel určených k přepravě nebezpečných nákladů i řidiče osobních, středních a těžkých nákladních automobilů a autobusů používaných k hromadné přepravě osob a řidiče speciálních kolových vozidel, speciálních stavebních strojů a jeřábové techniky a také řidiče dalších speciálních vozidel s nástavbou značné finanční hodnoty.

4) Zabezpečovat kompletní psychologickou diagnostiku pro potřeby rezortu MO. Zde je nutno především položit důraz **na ochranu dat klientů**. Etický kodex psychologa Českomoravské psychologické společnosti (ČMPS) není právní normou a nemůže nahrazovat interní normativní akt platný uvnitř ozbrojených sil. Ostatně členství v zájmových nebo občanských profesních sdruženích není povinné, všichni vojenští psychologové ani nejsou členy ČMPS nebo Unie psychologů.

Kodexy a normativy těchto organizací nejsou tedy pro všechny psychology stejně závazné. V rámci připomínkového řízení ke Koncepci psychologické služby nám bylo jako psychologům právníky vytýkáno, že nemáme povinnost mlčenlivosti zakotvenou právní normou v síle zákona obdobně jako je upravena u lékařů. Proces tvorby zákona o profesní komoře však nemůžeme ze svojí pozice urychlit, můžeme ho pouze ovlivnit. Proto na tvorbě interního normativu zakotvujícího povinnost mlčenlivosti vojenských psychologů o údajích získaných při práci s vojáky-klienty již pracujeme.

Dále bude v Radě pro psychologickou službu kolektivně tvořen předpis, který veškerou problematiku činnosti sociálních služeb komplexně a náležitě ošetří. Zatím tedy vycházíme ze zákonů a obecně závazných právních předpisů upravujících ochranu osobnosti. To by si měli uvědomit především velitelé. Těm by mělo být přesně jasno v tom, co by měli a mohli, ale naopak v žádném případě neměli ve své výchovné práci od psychologů vyžadovat. Musíme se citlivou otázkou profesní etiky se vši vážností zabývat, protože nežádoucí úniky informací o klientech by nám mohly kazit jinak dobré jméno.

V poměrně velmi čteném vojenském periodiku **A-Report** byly koncem loňského roku uveřejněny na pokračování burcující články o úniku informací z osobních spisů vojáků z povolání. Zde je případná odpovědnost a to i trestněprávní příslušných personalistů nasnadě. Avšak v oněch článcích byla také zmínka o úniku údajů z psychologických posudků vyhotovených podle zákona č.148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností. Neprávem jsou osočováni psychologové, že tento únik dat připouštějí.

Je nutno velmi hlasitě zdůraznit, že vinu na nedobrému stavu ochrany osobních dat nenesou psychologové. Ti přece písemně vypracované posudky předávají proti podpisu vlastnoručně konkrétním osobám

určeným k seznamování s utajovanými skutečnostmi. Žadatelé o příslušnou bezpečnostní prověrku však spolu s ostatními náležitostmi psychologické posudky odevzdávají bezpečnostním důstojníkům a tam dochází k další manipulaci s písemnostmi, k jejich kopírování, nežádoucímu podrobnému „studiu“ různými sekretářkami a dalšími osobami. Odpovědi na takové nezodpovědné a v podstatě nezákonné jednání osob, které by naopak měly být vysoce odpovědné, může být jediné trestní oznámení.

Osobně jsem se v minulosti přesvědčil, že články v tisku se příliš nevyřeší, v některých případech se v konečném důsledku mohou obrátit i proti vlastnímu pisateli, byť jsou pravdivé a jsou v nich uváděny všeobecně známé skutečnosti. Článek může informovat, může i burcovat, orgány činné v trestním řízení však musí jednat. Jedině tak může být jméno pracovitých a obětavých, neprávem osočovaných psychologů očištěno. Řada lidí má potom kvůli nespravedlivým a neopodstatněným předpokladům k psychologům všeobecně nedůvěru.

My naopak potřebujeme, aby nás brali vojáci všech kategorií s důvěrou, stejně jako vnímají duchovní službu. Nestavme se tedy do pozice, že chceme stále někoho „testovat“, ohmatávat mu soukromí, dozvídat se o něm informace a navíc mu pak nedat ani odpovídající informační výstup. I kvůli tomu vzniká psychologická služba jako jednotný systém, který bude promyšleně a plánovitě koordinován.

5) Zabezpečovat psychologické poradenství (psychologickou pomoc) při řešení osobních a rodinných problémů, které vznikají v souvislosti s plněním pracovních nebo služebních povinností.

Ministerstvo obrany (MO) koncepčně pracuje na úkolech sociální politiky. Důležité je v současné době vyřešit rozsáhlé a přitom velmi specifické problémy rodin vojáků z povolání. Budeme vychá-

zet z dostupných zahraničních vzorů rodinných programů.

Rodinná politika je nyní v centru pozornosti Sekce personální a sociální politiky MO a konkrétně Odboru sociální politiky MO spolu s bytovou otázkou. Budeme se muset v psychologické službě zabývat velmi vážně a důkladně i otázkami manželského a předmanželského poradenství. Předpokládá to kontaktovat příslušnou asociaci poradenských psychologů, získat kvalifikované externí pracovníky, uzavřít příslušné kontrakty.

Začneme systematicky sledovat veškeré sociálně psychologické souvislosti i psychosociální důsledky života v ozbrojených silách, jakož i těžkostí a strádání vojenské služby. Cílem je přijetí účinných preventivních opatření. Zvláštní péče zde musí být věnována našim vojenským veteránům, tedy příslušníkům mnohonárodnostních sil OSN a NATO, kteří plnili úkoly v zahraničí.

6) Zabezpečovat psychologickou terapii.

Tento úkol je samozřejmě směřován především do vojenského zdravotnictví. Klinická psychologie ve vojenském zdravotnictví je rozdělena na sekci expertizní a terapeutickou. Vedle toho však musíme pamatovat i na připravenost vojskových psychologů k psychologické intervenci (psychologické první pomoci) v rámci plnění úkolů jednotek jak v zahraničních misích, tak i při zásazích sil územní obrany v různých případech nevojenského ohrožení (záplavy, živelní pohromy, průmyslové havárie ap.).

Všichni vojenští psychologové budou tedy systematicky připravováni k tomu, aby byli schopni vojákům i civilnímu obyvatelstvu poskytnout okamžitou nebo dlouhodobou pomoc formou psychosociální podpory v oblasti duševního zdraví.

V praxi to znamená, že vojenští psychologové budou neustále, plánovitě, systematicky a kontinuálně pracovat na svém odborném růstu, zdokonalování a prohlubování odbornosti. Kromě pregraduálního studia, dalšího studia při zaměstnání, celoživotního vzdělávání a postgraduálního studia (rigorosních prací i vědecké práce), budou neustále metodicky připravováni v řadě odborných kurzů, v rámci různých typů školení a typů stáží.

Propracování standardního systému školících akcí s cílem vytvořit i mobilní týmy psychologů k plnění nenadálých úkolů v sestavě sil okamžité reakce, sil rychlého nasazení a hlavních obranných sil je prvořadým úkolem Rady pro psychologickou službu.

7) Koordinovat psychologický výzkum formou vědeckovýzkumné činnosti v celém rezortu MO.

Správně pojatá psychologická služba se ve specifickém armádním prostředí nemůže bez psychologického výzkumu obejít. Přínosem pro rozvoj vědy v rezortu obrany bude jistě **výzkumná práce** Centra pro výzkum stresu při Vojenské vysoké škole pozemního vojska ve Vyškově. Dlouhodobě je věnována systematická pozornost psychologickému výzkumu na Vojenské lékařské akademii v Hradci Králové, v neposlední řadě se zásadním způsobem podílí na rozvoji vojenské psychologie Psychologické centrum Vojenské akademie v Brně. Velmi nadějně se rozvíjí práce Centra sociálních studií NGŠ a to i na mezinárodním poli. Velký kus práce v minulém období odvedlo oddělení výzkumů Odboru personálního marketingu Hlavního personálního úřadu MO. Specifické výzkumné úkoly ve vojenském zdravotnictví plní Ústřední lékařsko-psychologické oddělení Ústřední vojenské nemocnice v Praze.

Koordinace všech aktivit vědecko-výzkumných pracovišť předpokládá, že u hlavního psychologa budou soustřeďo-

vány všechny požadavky kladené na psychologickou službu vcelku. Rada pro psychologickou službu bude projednávat a schvalovat dlouhodobé úkoly psychologické služby, vyjadřovat se kvalifikovaně ke všem úkolům kladeným na psychologickou službu. Platí to samozřejmě i o výzkumu. Rada bude mít rovněž povinnost provést vždy odbornou analýzu všech výzkumných úkolů. Za účasti zadavatele budou vědecko-výzkumné úkoly přesně definovány, bude navrhován jejich odpovědný řešitel, kolektivně budou zvažovány i metody řešení.

Rozsáhlejší úkoly, mající charakter výzkumu a kladoucí nároky na finanční zajištění ze strany rezortu, budou předkládány zadavatelem jako anotace se specifikovaným zadáním. Anotace bude vždy oponována i za cenu přibrání externího oponenta, po ukončení plnění úkolu budou následně celým kolegiem výsledky práce vyhodnoceny v závěrečné oponentuře.

Rada pro psychologickou službu bude mít povinnost vždy vyhodnotit úkol z hlediska přínosu jak pro AČR, tak i dalšího možného publikování v tuzemském a zahraničním měřítku.

Z ekonomických a profesionálních důvodů není totiž možné, aby AČR vynakládala finanční prostředky na financování buď nejasných nebo nekoordinovaných výzkumných úkolů z oblasti psychologie. Veškeré výzkumné projekty tedy jednak musí projít náročnou a to i několikerou odbornou oponenturou. Musí být podrobně vyhodnocován jejich konkrétní přínos pro AČR. **Měřitelnost účinnosti je zde samozřejmým požadavkem.**

8) Působit v oblasti prevence sociálně-patologických jevů jak v rámci rezortu MO, tak i na mezirezortní úrovni.

Se systematickou prevencí sociálně patologických jevů (SPJ) máme již několikaleté zkušenosti.

Sociálně patologickými jevy rozumíme nejen případy porušování právních norem (trestnou činnost), ale i porušování dalších sociálních norem a hodnot, které má negativní vliv na život jedince, armády i společnosti.[4]

Nejzávažnějšími sociálně-patologickými jevy v rezortu MO jsou zejména:

- **Zneužívání drog a alkoholu**, které je v celé společnosti i v rezortu MO stále významným problémem. Zvyšuje se počet případů zneužívání drog, snižuje se věk prvního užití drogy, přetrvávají problémy související s nadměrným požíváním alkoholu. V podmínkách rezortu MO představuje zneužívání těchto návykových látek pochopitelně podstatně větší nebezpečí než v civilním sektoru, zejména vzhledem k výkonu strážní služby, k ovládání zbraní, dopravních prostředků ap.
- **Šikana**, která je dlouhodobým problémem společnosti a následně pak i AČR. Jedná se o agresivní jednání, jímž si šikanující působením fyzických, psychických nebo ekonomických útrap zjednává nebo udržuje převahu nad šikanovaným. Tato převaha spočívá v tom, že oběť na základě šikanování něco koná, něčeho se zdrží, popř. něco strpí.
- **Další sociálně-patologické jevy**, které narušují a negativně ovlivňují ve větší či menší míře život všech příslušníků rezortu MO. Jsou jimi kriminální jednání, zejména trestné činy vojenské a majetkové, projevy rasismu, xenofobie, chorobné hráčství na výherních automatech, ale třeba i kouření aj.

Příčiny a předpoklady vzniku sociálně-patologických jevů musí být zkoumány především psychologicky, aby byla nalezena účinná preventivní opatření k předcházení jim nebo alespoň snížení jejich důsledků. Proto měli a mají vojenští psychologové své nezastupitelné místo spolu s lékaři, pedagogy, pracovníky vojenské tělovýchovy a kultury, vojenskými

policisty, právníky a dalšími odborníky v komisích prevence SPJ u všech součástí AČR.

Preventivní působení v rezortu MO navazuje na obdobné působení rodiny a školy. Podporuje a rozvíjí všechny aktivity, které vedou ke zdravému životnímu stylu, k rozvoji jedince a celého armádního organismu. Zásadní úlohu zde sehrávájí vedle vzdělávání v prevenci sociálně-patologických jevů i různé osvětové akce, aktivní a smysluplné využívání volného času, psychologické poradenství, ale i mnohé další aktivity. Především takové, které odrážejí vojáky všech kategorií od sociálně-patologického jednání zejména srozumitelným, přiměřeně působivým objasněním jeho případných nežádoucích následků, jakož i atraktivní nabídkou možného využívání vhodných volnočasových aktivit (primární prevence).

Zvláštní pozornost je nezbytné věnovat rizikovým jedincům a skupinám, zejména mezi vojáky v základní službě, u kterých je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli nebo oběťmi sociálně-patologického jednání (sekundární prevence).

V rezortu MO se vyskytují vojáci v základní službě, kteří již spáchali trestný čin, experimentovali s drogami, mají sklony stát se oběťmi nebo aktivními činiteli šikany nebo rasismu. Současná praxe odvodního řízení neumožňuje získávat podrobnější informace o odvedencích, a proto se tyto negativní tendence často projeví až po nástupu vojenské služby a podle svého charakteru musí být řešeny Vojenskou policií nebo příslušnými veliteli. Vzhledem ke svému poslání se rezort MO nezabývá resocializací jedinců výrazně poznamenaných a postižených sociálně-patologickým jednáním, zejména drogovou nebo jinou závislostí (terciární prevence).

Předmětem preventivní činnosti rezortu MO je rovněž odstraňování technických, organizačních a administrativních příčin

vzniku nežádoucích sociálně-patologických jevů (např. technické zabezpečení objektů, zákaz instalace výherních automatů, zákaz konzumace a donášení alkoholických nápojů ap.)

Vojenští psychologové v komisích prevence SPJ na různých stupních přicházeli a dále přicházejí s progresivními metodami anonymní skupinové diagnostiky umožňujícími odhalit předpoklady k negativním jevům v jednotkách (sociálních skupinách).

Velitelům všech stupňů je nutno včas avizovat veškeré signály, byť i jen náznaky možných SPJ. V důsledné předprimární a primární prevenci spadá psychologická služba zásadní východisko k předcházení trestné činnosti.

Je prokázáno, že účinná prevence vyjde společnost až čtyřikrát levněji než pozdější případná represe a léčení následků. I v cílené individuální výchovné práci s narušenými jednotlivci (sekundární prevenci), jakož i v terciální prevenci SPJ (represe) mají vojenští psychologové nezastupitelné místo.

Pro následující období jsou v prevenci SPJ v rezortu obrany stanoveny tyto priority:

- Důsledně dodržovat vyváženost represe (Vojenská policie) a uplatňovat opatření účinné prevence především v drogové oblasti,
- zahájit ve Vysoké vojenské škole pozemního vojska třísemestrální studium pro lektory v oblasti prevence sociálně-patologických jevů,
- zajistit realizaci systému vyšetření na zjištění zneužití drog a zavedení komplexní diagnostiky u rizikových skupin vojáků z povolání a vojáků v základní službě,
- dokončit výstavbu informačního systému epidemiologie drogových závislostí DROGIS a využívat jeho informace v protidrogové prevenci,
- zpracovat koncepci a program prevence

sociálně-patologických jevů na období 2001-2004,

- novelizovat nebo i zcela přepracovat služební pomůcku „Návykové látky a řešení problémů, které s nimi souvisejí“ (Vševojsk-51-4).

Na plnění těchto úkolů se bude zásadním způsobem podílet psychologická služba v úzké spolupráci s humanitní službou a duchovní službou. Bylo by však určitým zúžením problému redukovat prevenci SPJ jenom na drogovou problematiku.

V neposlední řadě bude v centru naší pozornosti **prevence všeobecné kriminality**. Velký kus práce již vykonala a nadále zásadním způsobem přispívá k účinné prevenci SPJ psychologická služba ve Vojenské policii. Psychologie tvoří zásadní součást přípravy posluchačů Odborné školy Vojenské policie ve Vyškově. Svědčí o tom např. velmi kvalitní seminární práce budoucích vojenských policistů, které svým obsahem v potřebné míře pokrývají vyučovací předmět forenzní (soudní) a kriminalistické psychologie. [5]

9) Spolupracovat s humanitní službou a duchovní službou v péči o lidský potenciál AČR.

Vojáci u útvarů, žáci a studenti vojenských škol vyžadují i jinou starostlivost než jen psychologickou péči. V tomto kontextu je nutno vidět, že nezbytností je působení a kvalitní fungování humanitní služby jako další sociální služby. Psychologická služba by si rozhodně neměla monopolizovat péči o lidský potenciál. Příslušníci rezortu nežijí jen výcvikem, neprožívají pouze a jen psychickou zátěž.

Nutné je odpovídajícím způsobem všestranně zabezpečit i oblast kulturních potřeb, různých zájmových a volnočasových aktivit, dohlížet na ochranu práv vojáků, zaměřovat pozornost do sociálně-právní oblasti života všech hodnostních a profesních kategorií vojáků. V tom jsou další sociální služby nezastupitelné.

Svoji opodstatněnost podloženou zájmům vojáků všech kategorií bez rozdílu vyznání prokázala **duchovní služba**. Právě v přípravě jednotek před výjezdem do mise a v jejím průběhu se to prokázalo. Jako výrazný přínos při plnění různých úkolů našimi jednotkami v zahraničí pod vedením OSN a NATO je možno hodnotit především kooperaci psychologa s duchovním v péči o lidský potenciál. Bylo to vojenskými psychology a vojenskými kaplany společně konstatováno na 2. celostátním semináři Psychologie v armádní praxi konaném ve Vyškově 18. listopadu 1999 a následně potvrzeno i na 1. konferenci vojenských kaplanů konané v Kostelním Vydří koncem loňského roku.

V současné době je tedy na Odboru sociální politiky MO rozpracováván **model společného působení** u vojsk již úspěšně působící duchovní služby spolu se zavedenou a dobře saturovanou humanitní službou a naší nově formovanou psychologickou službou. V první řadě bude tento „trojmodel“ zaveden pro vzdušné síly, v dalším pak i pro pozemní vojsko. Toto propojení sociálních služeb zatím nepředpokládá zřizování všech tří funkcí a jejich společné působení v jednom místě.

Znamená to, že u svazku, útvaru (v jedné posádce) bude tabulkami mírových počtů plánován vždy jen jeden pracovník. Alternativně buď kaplan (ČVO 703-704) nebo důstojník ČVO 700-702, tedy pracovník humanitní služby, případně vojskový psycholog ČVO 963-964. Samozřejmě, že z této zásady musí existovat výjimky. Tam, kde funkce psychologů a duchovních v jedné posádce již zřízeny jsou, se toho nebudeme primárně zříkat. Jedná se v tomto případě o vojenské školy a jednotky brigády rychlého nasazení.

V případě zamýšleného a v současné době již realizovaného „trojmodelu“ se v žádném případě nejedná o stav cílový, ale prozatímní, s časovým horizontem do doby, než budeme mít (zejména my

v psychologické službě) k dispozici dostatek kvalitních lidí s předepsaným vzděláním, nejen odborně zdatných, ale i profesně vyzrálých k obsazení plánovaných funkcí.

Co rozumíme pojmem profesně vyzrálých?

Syntézu odborné erudice a znalosti vojenského prostředí, vojenské specifiky (a to nejlépe podle druhů vojsk), umění jednat s lidmi, zkušenost z vedení alespoň malých sociálních skupin. Ve vojenském prostředí to znamená především velení (a to úspěšné) nejméně družstvu, raději četě.

Úspěšní velitelé čet-praporčící nebo důstojníci jsou vhodnými adepty pro perspektivní vyslání ke studiu psychologie na civilní universitu. Po absolvování pregraduální přípravy (nově koncipovaného tříletého bakalářského studia psychologie) je ještě nutná vojenská nástavba formou kurzu vojenské psychologie na společenskovední katedře vysoké vojenské školy. Tak by měl vypadat profil kvalitně vojenskoodborně i specializačně připraveného vojskového psychologa použitelného v duchu námi připravené Koncepce psychologické služby.

Systém celoživotního vzdělávání cestou zdokonalovacích kurzů, magisterského i doktorského studia spolu s pravidelnou metodickou přípravou je samozřejmostí. Také občanští zaměstnanci vojenské správy mohou být platnou posilou vojenské psychologie. Po těch však nemůžeme chtít totéž co od vojáků z povolání v plnění úkolů psychologické služby při výcviku ať už v mírové posádce nebo dokonce v zahraničních misích. Než budeme mít v psychologické službě dostatek profesionálně zdatných vojáků z povolání, je plánování funkcí vojenských psychologů jako alternativních (tzn. v tabulkách mírových počtů příslušnými kódy předepsán důstojník - 53, 54, 55 nebo o.z. - 99) sice dočasným, ale v podstatě dlouhodobým východiskem.

Naším konečným cílem je saturování psychologické služby do té míry, že každý útvar určený k plnění úkolů v zahraniční misi ať již mírové nebo bojové pod vedením OSN nebo NATO by měl být schopen po krátkém stmelovacím výcviku vyrazit do místa určení se svým stálým vojskovým psychologem, který podrobně zná jak jednotlivce, tak i sociální dynamiku v jednotkách, je schopen být veliteli plátným pomocníkem a poradcem.

Devítiletá zkušenost s budováním psychologické služby, přesněji snad devítiletá historie pokusů o prosazení psychologické služby jako samostatné profesní skupiny v rámci armády nám ukázala, že skutečným přínosem pro práci s lidským potenciálem v ozbrojených silách může být jenom psycholog s důkladnou znalostí vojenské problematiky, ať už voják z povolání nebo občanský zaměstnanec vojenské správy. Kdo více než psycholog by měl ovládat tzv. umění účinného jednání s lidmi? Tuto dovednost lze u uchazečů o zařazení do funkce vojskového psychologa důkladně prověřit a ověřit jenom zhodnocením dosavadních výsledků nejlépe ve velitelské funkci.

Rekrutování nebo dokonce produkování tzv. „čistých psychologů“, tedy od života vojsk odtržených odborníků není a nemůže být systémovým řešením. Nelze snad než souhlasit se zásadou, že má-li někdo regulovat určitý systém, musí jej dokonale znát.

Cílový stav předpokládá vytvoření a obsazení funkcí psychologů nově profilovaného ČVO 963 na brigádách, (výcvikových základnách), u vybraných praporů, případně pluků. Funkce jsou koncipovány podle nové systemizace, tj. na stupni prapor nadporučík, u brigády kapitán, na operačním stupni major. S vyššími plánovanými hodnotami, např. podplukovníka lze v novém pojetí počítat v psychologické službě pouze na centrální úrovni, tj. na GŠ AČR a na MO.

Pro všechny vojenské psychology však musí být předem jasné za jakých podmínek (tzn. vzdělání, praxe, specializace, výsledky) a po jaké době mohou i těchto postů dosáhnout. Tak je nově přijatými vojenskými zákony a z nich vycházejícími normativy (tj. kariérové hodnocení, Kariérní řád) postavena obecně životní dráha vojáka z povolání.

Pracujeme proto na Ministerstvu obrany i na **profilu vojenského psychologa** a modelu jeho kariéry. Totiž ani bezprostředně po roce 1989, počátkem 90. let nedošlo hned v oboru vojenské psychologie a jejího využití v armádě k zásadnímu zlepšení stavu. Proklamovaný trend práce s lidmi, započatý vytvořením tabulkových míst vojskových psychologů u vojenských útvarů v letech 1990-92, ustrnul právě na tomto formálním vytvoření funkcí „sociálního řízení“. Ty však byly mnohde obsazovány lidmi bez odpovídajícího vzdělání.

Práce dnešních vojenských psychologů je ale striktně podmíněna dosaženými podmínkami a předpoklady pro výkon funkce, tedy přesně vymezeným oborem vzdělání, odborností a specializací, případně i odbornou praxí. S těmi, kteří stanovené podmínky nesplňují a byli v uplynulých devíti letech do funkcí (ČVO 485) v poněkud zdlouhavě konstituované psychologické službě a tedy vlastně v dlouhotrvajícím provisoriu administrativně dosazení rozhodnutím funkcionářů s příslušnou personální působností a ustanovovací pravomocí, se bude muset nyní, moderně pojatá psychologická služba rozloučit. **Škrtem pera a tedy formální změnou ČVO se důstojník nebo občanský zaměstnanec AČR psychologem nestává.**

K tomuto poznání v minulých letech naštěstí došli i ti, kteří se počátkem devadesátých let v armádě začali za psychology vydávat nebo se dokonce pokoušeli ve sporném aparátu „sociálního řízení“ skutečné psychology organizačně zastřešovat a dokonce i úsměvně „odborně“ řídit...

Motivy těchto různých „taképsychologů“ a „rádobpsychologů“ převážně „personalisticky“ a „managersky“ orientovaných byly především osobní, sebezáchovné, někdy i existenční. Tento stav je dnes však již minulostí, která pro nově pojatou psychologickou službu může být pouze zdrojem poučení a prevence chybných kroků. Akteři tehdejších „orgánů výchovy a kultury“, tzv. „sociálního řízení“ propagandisticky, ale průhledně vydávaného za jakýsi „personální management“ v drtivé většině již armádu opustili. A není to nejspíše pro rezort obrany přílišnou ztrátou.

Technicko-administrativní úkon změny ČVO přece nemůže nahradit příslušný vysokoškolský diplom v daném oboru. I ti příslušníci současné psychologické služby, kteří mají dosaženo vysokoškolské vzdělání humanitního směru byt psychologii příbuzné, si buď budou muset požadovaný obor vzdělání doplnit nebo psychologickou službu opustit.

Je jednoznačně mimo veškerou diskuzi, že téma diplomové práce, jedna státní závěrečná zkouška nebo snad dokonce jen semestrální zkouška z psychologie na vysoké škole nemůže suplovat předepsaný obor vzdělání.

Tak, jako se lékařem nemůže stát absolvent jiného oboru studia než medicíny, nemůže psychologem být ten, kdo psychologii nevystudoval.

Tato zásada je jistě všeobecně zjevnou samozřejmostí. Není tomu tak ale ještě úplně všude v případě obsazení funkcí psychologů v naší armádě konce dvacátého století... **Odpovědní velitelé budou jistě nuceni tento přežitek minulosti odbourat.**

10) Spolupracovat i s mimorezortními civilními psychologickými pracovišti.

Kromě centrálně řízené spolupráce s katedrami psychologie civilních universit mají jednotliví vojenští psychologové propojení jak na síť psychologického poradenství v civilním sektoru na svém teritoriu, tak i na okresní protidrogové koordinátory. Velmi slibně se rozvíjí spolupráce naší psychologické služby s Psychologickým ústavem University Karlovy v Praze. Dále v této důležité oblasti půjdeme cestou účasti na odborných konferencích psychologů různých zaměření, symposiích, panelových diskusích ap.

(pokračování)

OCHRANA PROTI STŘELÁM s přibližovacími zapalovači

V některých armádách jsou zavedeny střely (minometné střely, granáty a neřízené rakety) s přibližovacím zapalovačem určené proti pozemním cílům, které mají vybuchovat několik metrů nad cílem.

Ve Spojených státech byl vyvinut přístroj pro ochranu pozemních cílů proti střelám s přibližovacími zapalovači. Tento přístroj zachytí signály vysílané přibližovacím zapalovačem, dokud je střela ve velké vzdálenosti od svého cíle, a vyšle „odpověď“ znázorňující odraz od cíle nebo od země. Odpověď přivede střelu k výbuchu ve vzdálenosti a ve výšce několik set metrů od cíle.

Chráněný prostor tímto přístrojem má tvar elipsy, jejíž osy jsou násobky rozměrů fotbalového hřiště: Dlouhá osa pětínásobkem jeho délky, krátká osa čtyřnásobkem jeho šířky, avšak skutečné údaje jsou utajovány. Přístroj při zkouškách přivedl spolehlivě k výbuchu nejen jednotlivé dělostřelecké granáty, ale také granáty a neřízené rakety vypálené současně ve velkém počtu.

Existují tři verze přístroje: vozidlová, volně umístěná a přenosná. Přístroj může být použit k ochraně „lehkých“ jednotek a tzv. důležitých cílů, jako jsou velitelská stanoviště. Pravděpodobně nebude moci být použit k ochraně obrněných cílů jako jsou tanky. Tímto přístrojem mají být vybavena nejdříve vojska USA umístěná v Jižní Korei a v Kuwajtu. - jn -

PSYCHOLOGIE V ARMÁDNÍ PRAXI CELOSTÁTNÍ SEMINÁŘ

Major OTAKAR PATOČKA

V závěru roku 1999 se ve VVŠ PV ve Vyškově uskutečnil již 2. celostátní seminář psychologie v armádní praxi. Jeho hlavním zaměřením byla prezentace a zhodnocení zkušeností armádních psychologů, velitelů a duchovních ze zahraničních misí.

Téma nebylo zvoleno náhodně, naopak zcela cílevědomě. Dnes snad již nikdo nepochybuje, že se jedná o důležitou sféru působení velitelů a vojenských psychologů, která je takřka vždy spojena se zvýšenou zátěží osobnosti vojáků i jejich blízkých osob před výjezdem, během plnění úkolů za hranicemi jakož i po návratu do vlasti.

V zájmu úplné informace je potřebné uvést, že 1. celostátní seminář psychologie v armádní praxi se uskutečnil v roce 1998 a přinesl řadu zajímavých podnětů, postřehů a zkušeností pro činnost velitelů a psychologů a dalších účastníků z řad řídících pracovníků a odborných funkcionářů. Část z nich byla využita přímo v praxi, část při dotváření koncepce psychologické služby AČR a při zpracování RMO ke zřízení jejího fungování od roku 2000. Na základě celkově pozitivního přínosu bylo - jistě správně - rozhodnuto, že se účastníci první akce sejdou i v roce 1999. **Cíle semináře byly vyškovskými organizátory formulovány následovně:**

- * vytvořit podmínky pro výměnu názorů a zkušeností k aktuálním otázkám týkajících se aplikace požadavků a úkolů psychologické a duchovní služby v rezortu MO,
- * předat informace o úkolech a zkušenostech psychologické a duchovní služby včetně velitelské činnosti v zahraničních misích naší armády,

* spojit úsilí psychologů, velitelů a pedagogů k dosažení vyšší úrovně výchovně vzdělávacího procesu v naší armádě,

* využít získané poznatky, doporučení a návrhy z jednání ve vojskové a pedagogické praxi, vzájemné spolupráci a prohloubení kvality přípravy jak velitelů, tak i psychologů pro zahraniční mise naší armády v budoucím období.

Na semináři měli vedle hlavních protagonistů z vojenských nemocnic, od útvarů a z vojenských škol (podobně jako v roce 1998) zastoupení i nepsychologové, zejména učitelé a funkcionáři zabývající se výchovou budoucích velitelů, kromě nich také několik dalších organizací a institucí mimo rezort MO, s nimiž armádní psychologové v zájmu zkvalitnění své práce a růstu odborné způsobilosti udržují aktivní kontakty. Za všechny jmenujme alespoň Policejní akademii Praha.

Naše republika (nejprve jako ČSSR, pak ČSFR a posléze jako ČR) se na vysílání vojáků do misí za svými hranicemi podílí již od počátku roku 1989. Z pochopitelných důvodů se rozsah a počet osob vysílaných mimo vlast po velkých společenských a politických událostech na podzim roku 1989 zvýšil. Na počátku měla armáda poznatků spíše méně a leckde se stavělo tzv. na zelené louce. Postupně však poznání a zkušeností přibývalo, zejména při plnění úkolů v Perském zálivu a po návratu jeho účastní-

ků. Dalším zdrojem poznání se stalo působení našich vojenských pozorovatelů v různých zemích světa a konečně ještě později z jednotlivých mírových misí na Balkáně, jak následovaly postupně po sobě.

Současný stav se jeví tak, že poznatky a zkušenosti armáda vlastní již značné množství. Určitým nedostatkem však je, že dosud nebyly hlouběji a uceleněji analyzovány, jak by si tato oblast nesporně zasloužila. V míře zhodnocení se jednotlivé části problému mezi sebou liší a není cílem tohoto příspěvku odpovídat na otázku, kde se to podařilo lépe a kde jsou naopak největší dluhy.

Psychologická příprava osob je jednou z důležitých oblastí při vysílání do zahraničních misí. Také pro ni platí určitá poznatková a zkušenostní rozrůzněnost. V posledních měsících a letech se zde však přece jen podařilo vykonat několik pozitivních kroků. Zkušenosti psychologů z činnosti v zahraničí se staly pravidelnou součástí probíhajících obsahově metodických porad u hlavního psychologa AČR, část zkušeností byla publikována v časopise Vojenský profesionál a řadu z nich se daří postupně zařazovat do systému přípravy velitelů a jejich podřízených před výjezdem do zahraničí.

V neposlední řadě téměř dva roky ke spokojenosti účastníků funguje psychologická příprava vojenských pozorovatelů v rámci OSN a OBSE. Nicméně stále chybí jednotící přístup k celé oblasti, který by zohlednil přípravu, stanovení a vykonání jednotlivých potřebných opatření ve všech rozhodujících obdobích - v přípravě, během plnění úkolů v misi a také při a po návratu domů. Právě v této souvislosti je třeba poznamenat, že zřejmě zde můžeme nalézt hlavní smysl a přínos celostátního semináře, protože tímto souhrnným způsobem se poznatky a zkušenosti ze zahraničních misí naší armády dosud ještě neřešily, i když se o nich dost hovořilo a občas i psalo. Dosud však chyběla oficiální a reprezentativní forma - seminář se jí konečně stal, neboť významně napomohl k vytváření systému v té-

to důležité a citlivé oblasti, která svým významem a dopady ovlivňuje nejen samotnou armádu, ale také rodinné příslušníky vysílaných vojáků, jejich příbuzné, známé a řadu dalších osob, sociálních skupin a (pracovních) organizací.

Po uvítání na vysokoškolské půdě se účastníci v úvodu nejprve seznámili s bohatým programem a vyslechli nezbytné organizační pokyny. V hlavní části odborného semináře vystoupilo celkem 8 diskutujících.

Odbornou rozpravu zahájil **pplk. PhDr. Jiří Brancík** z LPO VN Brno, který hovořil o úkolech přípravného období a o potřebě aklimatizace na podmínky v zahraničí. V souvislosti s problémy se zmínil především o nedostatečné komunikaci mezi nadřízenými a podřízenými a o jejich vzájemném strachu rovněž přiblížil rozdíly mezi povinnou a dobrovolnou repatriací.

Připomněl význam spolupráce psychologa s kaplanem, kdy se oba snaží dosáhnout stejného cíle jinými cestami, což však nevyklučuje pobyt a působení ve stejnou dobu na stejném místě. Pro zkvalitnění přípravy do dalšího období mj. **navrhl** organizování výcviku v sociální komunikaci, sebezpoznávání a účast v prožitkových skupinách. Zapomínat by se nemělo na dokonalejší a častější spojení vojáků s rodinami jako důležitý faktor jejich psychické pohody, emocionální stability a chuti do plnění úkolů a snášení dlouhodobého odloučení.

Dále **kpt. Ing. Werner Lassak** jako vojenský psycholog přiblížil svoje zkušenosti a poznatky z dvou misí, které absolvoval sice ve stejném místě, ale s jinými lidmi. Nejzajímavější skutečností je, že právě vlivem účasti jiných osob se jednalo o dvě zcela rozdílné mise. Účastníky semináře seznámil s úkoly, které by měl psycholog plnit v jednotlivých obdobích svého působení - před misí, při misi a po návratu z ní.

Před odjezdem by velitelé i psychologové měli provést analýzu prostředí, jeho podmínek a předpokládaných činností a odhad-

nout, jaké vlivy a v jaké síle budou působit na psychiku vojáků. Mezi zcela konkrétními prvky se mu vedle již tradičních individuálních besed osvědčil například také rozbor videonahrávek spojených s doporučením vhodných postupů a řešení různých zátěžových situací.

Během mise by se měl psycholog podílet na plnění jednotlivých plánovaných i mimořádných úkolů, pomáhat lidem v zátěži a zaměřit se na dodržování základních zásad psychohygieny, protože nebývají všemi veliteli v odpovídajícím rozsahu respektovány. Jinými slovy se postavil za oprávněný požadavek, aby psycholog trávil co nejvíce času v terénu mezi lidmi, přispíval k jejich dobrému psychickému stavu a zasazoval se o vnímání vojáků především jako lidí a ne jako pouhých nástrojů k plnění úkolů.

Zasvěceně pohovořil také o možných konkrétních úkolech před a těsně **po ukončení mise**. Jeho vystoupení a jím prezentované zkušenosti potvrdily, že zatímco úvodní část přípravy doma bývá doceňována a kdy celkem uspokojivě probíhá i druhá etapa mise, naopak nedocněno zůstává období před ukončením mise a po návratu vojáků domů. **Vypracování systému komplexní péče o novodobé veterány se tak pro další období jeví jako více než žádoucí opatření.**

Ppor. Mgr. Ivan Havlíček se jako kaplan AČR svěřil se zkušenostmi, jak se snažil být co nejčastěji mezi lidmi, být jim k dispozici a mít je ve svém srdci. Právě v komunikaci s lidmi a v pozitivním vlivu na jejich psychiku spatřoval své hlavní poslání. Ve svém působení se také zaměřil na tzv. lidský rozměr a odpovědnost při plnění úkolů v zahraničí, které přispívají k autoritě nadřízených více a k zabezpečení úkolů efektivněji než formální autorita, nátlak, bezohlednost a hulvátství. Z hlediska jeho „odbornosti“ se jako zajímavá jevila poznámka k náboženské složitosti regionu, v němž sídlí tři etnika hlásící se ke čtyřem různým náboženstvím.

Kpt. Ing. Václav Čermák z CSS NGŠ AČR Praha podal zevrubnou zprávu o výsledcích výzkumu v Bosně, který uskutečnil odborný tým uvedeného pracoviště v měsíci květnu 1999 a který sloužil jako konkrétní podklad pro následnou řídicí, hodnotící a rozhodovací činnost NGŠ AČR. Účastníci se mohli seznámit s řadou důležitých údajů o vzájemných vztazích, pracovní spokojenosti, řídicí činnosti nadřízených atd. Zřejmě nejzajímavějším a nejpodnětnějším zjištěním prezentovaného výzkumu je fakt, že nejvíce stresujícím momentem vojáků za hranicemi ČR nebylo ani samo odloučení a ani jimi plněné náročné úkoly, ale **žel napětí v mezilidských vztazích**. Z daného závěru jsou úkoly pro velitele a psychology do přípravy budoucích misí zcela jasné.

Z reakcí účastníků lze jako pravděpodobně nejpřitažlivější hodnotit vystoupení **kpt. Ing. Pavla Kočvary** z VSŠ Vyškov, který zhodnotil svoje osobní poznatky z jednoletého výkonu funkce velitele čety na odloučeném stanovišti. I když jeho vlastní zkušenosti s působením psychologů v zahraničí nejsou podle jeho slov právě kladné, přesto jasně potvrdil, že psycholog je při přípravě vojáků do mise, při jejím průběhu a v době kolem návratu potřebný, ba dokonce nezastupitelný. Ochotně a konkrétně objasnil i svůj pohled velitele na jeho působení.

Psycholog by se měl povinně zúčastnit všech zaměstnání a plnění všech úkolů. Ve spolupráci s velitelem by měl vytvářet podmínky pro skutečně náročnou přípravu osob před odcestováním do zahraničí a vzápětí uvedl několik konkrétních a funkčních námětů a představ ke zkvalitnění výcviku a ke zlepšení osobní i skupinové připravenosti vojáků.

Dále poukázal na problémy, které by měli funkcionáři venku nejen předem očekávat, ale také se na ně připravit a s nimiž by měli účinně bojovat. Za všechny prezentované uvedme **například:**

povýšené chování příslušníků štábu vůči jednotkám, projevy nepřiměřených ambicí, neúcta mezi lidmi, nekompetence

a z ní plynoucí negativní dopady na plnění úkolů, mezilidské vztahy a morálku, ukládání nelogických úkolů, nízká či naopak přehnaná odpovědnost a opatrnost, požívání alkoholu atd.

Ke všem doložil konkrétní příklady a svoje osobní zkušenosti. Ještě cennější však bylo, že zazněly návrhy k řešení - nejčastěji se jejich podstata točila kolem komunikace a mezilidských vztahů, jiný směr návrhů poukázal na upřednostnění profesionality a potlačení politického aspektu služby v zahraničí s důrazem na nestrannost na rozumnou mez.

Velitel současně upozornil, že ani sebelepší příprava není samospasitelná a nemůže zcela nahradit samotnou praxi přímo v zahraničí. A tak se voják musí připravit na tzv. kulturní šok, zklamání či vystřízlivění z ideálů před misí, rozdíl mezi svými očekáváním a realitou venku, možnou osobní asistenci u masových hrobů atd.

Mezi efektivní techniky v práci velitele zařadil například vhodné využití individuálních očekávání, potřeb a motivů podřízených osob a ocenění jejich schopností a dovedností na správném místě a ve vhodném čase, což samozřejmě předpokládá dobré vztahy, hlubokou znalost podřízených a schopnost otevřené a pozitivní komunikace.

Nezapomněl ani na přiblížení některých specifických psychických jevů jako syndrom tzv. posunutého vnímání, kdy vojáci v důsledku zátěže či monotónního výkonu služby někdy přesně nerozlišují mezi realitou a vlastními představami a kdy dochází k potlačení pudu sebezáchovy a k některým dalším škodlivým projevům chování s následnými nepříznivými dopady na plnění úkolů a vztahy v jednotce.

Jeho zkušenost však napovídá, že i zdánlivě nelogické a nesprávné chování je pro danou situaci účelové, pochopitelné a dokonce i správné. Vzpomněl i vlastní zkušenost se syndromem personifikace okolních věcí a přenos jistých rituálů, které mohou významně pomoci při plnění náročných úkolů, při zvládání zátěžových situací a při posilování ducha

a soudržnosti skupiny vojáků. Zajímavý bezesporu byl jeho názor, že stresy a problémy by se u lidí dostavily, ať by se mise v zahraničí zúčastnili či nikoli. Pobyt v misi však jejich působení urychluje anebo zintenzivňuje.

Vyslovil také kontroverzní pohled na působení žen v zahraničních misích. Zde mu jeho zkušenost napovídá, že ženy při plnění úkolů působí spíše jako destruktivní prvek, protože s jejich činností jsou spojena různá privilegia a další projevy, které mají spíše nepříznivý vliv plnění úkolů a na vzájemné vztahy.

V závěru upozornil na stále častěji se vyskytující problémy novodobých českých vojenských veteránů po návratu z misí a přimluvil se za jejich okamžité a systémové řešení včetně pomoci jejich rodinám. Ani zde nezapomněl uvést konkrétní příklady z praxe, kdy mnozí navrátilci doslova bojují s řadou potíží a kdy část z nich se jich nedokáže zbavit ani po několika měsících. Nakonec ještě zdůraznil, že vztah velitele a psychologa musí být co nejlepší a bez rivality, psycholog by měl lidem pomáhat prostřednictvím svého odborného vzdělání a to před, při i po misi.

O svých zkušenostech z plnění jiného typu úkolů v zahraničí hovořil **plk. Ján Vitko, CSc.**, který nyní působí ve funkci zástupce rektora VVŠ PV Vyškov. V nedávné době působil jako vojenský pozorovatel v Libérii, která patřila k velmi nebezpečným oblastem. Vedle přiblížení charakteru, úkolů a rizik mise za zmínku stojí především jeho poznámka, že ač vojenský pozorovatel vystupuje v uniformě, nesmí zde projevit v jiných situacích naopak požadovanou a potřebnou tzv. zdravou agresivitu vojenského profesionála. Jeho zkušeností také je, že člověk nemusí vždy vidět vše špatné, co se kolem děje, ale na druhé straně je dobré, když ví, že je schopen se s takovými věcmi a pohledy vyrovnat.

Pplk. Ing. Mgr. Vladimír Bartoš se jako hlavní psycholog AČR zaměřil hned na řadu oblastí. Především poukázal na podíl psychologů na úspěšném plnění úkolů v jednotlivých zahraničních misích v uplynulém desetiletí.

Psychologická služba by měla být především službou pro lidi, ostatně právě tak je pojata ve zpracované koncepci a následném schváleném RMO, které se staly právoplatnými dokumenty a konkrétním završením téměř deseti let snažení o oficiální konstituování psychologie v naší armádě.

V další části svého vystoupení se zabýval konkrétními požadavky na práci, profil, profesionální předpoklady a zralost vojenského psychologa, na způsoby vytváření a postupného naplňování tabulek mírových počtů. Zvláštní pozornost posléze věnoval místu a úkolům psychologa u jednotky a dalších vojenských míst, etickému rozměru jeho práce, vymezení kompetencí a vztahů s velitelem.

Řada požadavků zde musí být dříve či později vyřešena, za všechny uvedme alespoň dopady připravovaného zákona o profesní psychologické komoře na činnost vojenských psychologů, dopady a požadavky dnešních i budoucích interních normativních aktů, tzv. mlčenlivost psychologů o intimních informacích klientů ve srovnání s různými a ne vždy oprávněnými požadavky velitelů na jejich získávání, předávání či dokonce zveřejňování, rozsah informačních výstupů po provedení testování vojenského personálu a mnohé další.

Hlavní psycholog také potvrdil dnes již obecně odsouhlasenou tezi, že psycholog a duchovní musejí v rámci zahraniční mise působit tam, kde mezi lidmi panuje nejsilnější napětí a kde prožívají největší stres. Psycholog si svou osobní vyspělost a profesionální zdatností musí vybojovat odpovídající postavení ve své působnosti, důvěru osob, které by ho měly cítit a vnímat jako pomocníka, podporu a ne jako nástroj velitele, testovatele a zpovědníka důvěrných informací.

V závěrečné části se zmínil o přípravě programů tzv. rodinných aktivit, rozvíjení manželského poradenství v podmínkách AČR a nezapomněl ani na kalendář hlavních organizačních, metodických i vzdělávacích akcí pro psychology na rok 2000.

V závěru hlavní části vystoupil autor tohoto příspěvku na téma „**Komunikace jako účinný prostředek kultivace mezilidských vztahů v armádě a možnosti řešení konfliktu mezi velitelem a psychologem**“.

Zdůraznil, že také v armádě jsou k plnění úkolů potřebné dobré mezilidské vztahy, jaké mají podoby a z jakých předpokladů je žádoucí při jejich utváření vycházet.

Zvlášť se zaměřil na význam komunikace, která svou podstatou, používanými druhy a způsoby, mírou efektivnosti, svou kvalitou a různými poruchami více či méně vzájemné vztahy mezi vojáky ovlivňuje a to směrem ke kladným anebo naopak k negativním podobám.

V závěru svého vystoupení poukázal na možné negativní dopady procesu, kdy velitel a psycholog nenacházejí společnou řeč a kdy jejich rozpory přejdou do konfliktu. Jde o situace, kdy psycholog prožívá značně těžké vnitřní osobní i profesionální dilema a kdy zvažuje možnost hned několika složitých rozhodnutí, přičemž žádné z nich není optimální pro nikoho ze zúčastněných a ani pro odbornost samu.

Diskutující se pokusil o sestavení seznamu, v čem je či může psycholog z velitelského pohledu být užitečný a v čem nikoli. Vystoupení obsahovalo i několik podnětných návrhů k řešení celé oblasti - od realizace požadavku na širší vědění, vzdělávání a praktický výcvik v komunikaci, přiměřené a vhodné využití existujícího zpracovaného systému komunikačních strategií, taktik a dovedností a jejich uplatňování v každodenní komunikaci přes zohlednění významu a druhu prostředí a aktuální situace až například po používání tzv. efektivních technik komunikace jako například aktivní naslouchání, správné kladení otázek, soustavné rozšiřování tzv. společného pozitivního prostoru a naopak omezování vzájemného nepochopení a nedorozumění, tzv. předjednávání oblastí, problémů, způsobů řešení, návrhů a závěrů, vytyčování časových, obsahových a rozsahových hranic ve vzájemných vztazích i v komunikaci.

Na první pohled sice mohou některé z uvedených postupů zavánět strohostí, formálností, upjatostí či dokonce byrokracií, ale praxe je potvrdila jako velmi prospěšné způsoby rozvíjení a zpevňování vztahů a rozvíjení bezpečného a důvěryhodného prostředí pro vzájemnou komunikaci.

Odpolední část se nesla především ve znamení diskuze k dopoledním vystoupením a ke sdělení dalších konkrétních poznatků a návrhů pro budoucí práci velitelů a psychologů. A tak se vystupující znovu a konkrétně vyjádřili k tabulkám počtů, k problémům veteránů z misí, k nezvyklým způsobům řešení problémů pod tlakem zátěžové situace, k otázkám, významu a využití výzkumů v misích a znovu k poslání a působení žen v zahraničních jednotkách, kde naopak zazněl zcela opačný názor než dopoledne.

Tím i odpolední část semináře potvrdila, že je mnoho informací, zkušeností a poznatků, které si vyžadují ucelenější zpracování, analýzu a vyvození poučení. Teprve na jejich základě je správné a funkční přijmout konkrétní opatření a zvolit lepší a propracovanější model přípravy vojáků odcházejících plnit úkoly za hranicemi ČR. Není však sporu o tom, že by se na této přípravě neměli podílet psychologové. Naopak celostátní seminář jejich potřebu, roli a nutnost zcela jasně potvrdil.

Závěr

Celostátní seminář psychologie v armádní praxi svůj ne právě skromný cíl splnil a především se stal zcela konkrétním krokem k obohacení, vzdělání a k dalšímu rozvíjení práce velitelů, vojenských psychologů a duchovních na tomto úseku. Přinesl jim řadu konkrétních, zajímavých a potřebných podnětů, postřehů a zkušeností. Část z nich účastníci vyslechli prvně, neboť dosud nikde veřejně nezazněly a z dost pochopitelných důvodů se o nich ani jinde příliš nemluví.

Cenné je také poznání, že rozhodně je co řešit a že nastolené problémy jsou řešitelné a to hned několika cestami - využitím současné erudovanosti psychologů, dalším vzděláváním a využitím zahraničních zkušeností.

Pokud se podaří vyplývající úkoly splnit a zveřejněné náměty účinně využít v praxi, jsou čeští odborníci schopni na této úrovni a v řešené oblasti spolupracovat se svými partnery v NATO a nemusejí být v uvedené organizaci jen jakýmsi příštípkáři a nečinnými pozorovateli. Dalším zcela konkrétním užitekem je vliv řečeného na zpracování návrhu připravovaného zákona o vojenských veteránech.

Dnes sice ještě není rozhodnuto, zda se bude konat 3. celostátní seminář, ale díky splněným cílům a značné inspiraci lze oprávněně odhadovat, že rok 2000 přinese třetí kapitolu. S ohledem na průběh druhého dílu v roce 1999 a při vědomí úspěšného a neformálního působení pracovního týmu MO pro řešení rovnoprávného postavení mužů a žen v rezortu MO se jako žádoucí jeví samostatně řešit dosud kontroverzní problematiku postavení žen v zahraničních misích. Diskuse by se kromě „tradiční sestavy“ měly zúčastnit také samotné ženy, hlavně přímé účastnice plnění úkolů v zahraničí. Náměty jsou již dopředu vítány a bude se s nimi pracovat i v případě, že se námětem budoucího výškovského setkání - nejen vojenských - psychologů stane docela jiná oblast.

Za správné a potřebné považují rovněž ocenit snahu a odpovědnou práci organizačního týmu, který se o hladký průběh výškové akce zasloužil, jmenovitě především Mgr. Marii Gottvaldovou. Poděkování zasluhují i odborní garanti z odboru sociální péče MO SPSP MO Praha, VVŠ PV Vyškov a LPO VN Brno.

Diskuzní vystoupení budou zveřejněna ve Sborníku materiálů 2. celostátního semináře psychologie v armádní praxi.

VÝBĚROVÉ ŘÍZENÍ KE STUDIU V ODBORNÉ ŠKOLE VOJENSKÉ POLICIE

Podplukovník Ing. ŠTEFAN ZIGO

Výkon služby u VP klade mimořádně vysoké nároky a požadavky na lidského činitele. Je to dáno zejména náročností specifických podmínek režimu života, výcviku, rostoucí složitostí techniky, nárůstem kriminality a s tím související výkon zvláště náročných činností, kde selhání lidského činitele má obvykle mimořádně závažné právní, bezpečnostní, sociální, ekonomické, politické i obecně lidské důsledky. Proto nejen odborná profesionální připravenost, tělesná zdatnost, ale také psychická způsobilost je stále naléhavěji formulovaným požadavkem při obsazování funkcí ve Vojenské policii.

Odborná škola Vojenské policie Vojenské akademie ve Vyškově je hlavním zdrojem doplňování výkonných útvarů Vojenské policie. Přípravuje budoucí příslušníky Vojenské policie AČR v kvalifikačním 12 ti měsíčním studiu pro výkon základních funkcí u VP.

Uchazeč o studium v Odborné škole Vojenské policie (OŠVP) musí splňovat následující požadavky:

1. Osoba podléhající branné povinnosti s ukončeným úplným středoškolským vzděláním.
2. Státní občanství ČR.
3. Trestní a morální bezúhonnost.
4. Zdravotní způsobilost bez omezení.
5. Fyzická zdatnost.
6. Úspěšné absolvování výběrového řízení.

Cílem výběrového řízení je posoudit u každého uchazeče jeho celkovou způsobilost pro výkon služby u VP. Výběrové řízení vedle ověření zdravotního stavu, tělesné zdatnosti a obecné erudice, zahrnuje také posouzení psychických předpokladů, zájmu o službu i představ o jejím výkonu.

Závěrečné komisionální rozhodnutí je pak výsledkem komplexního posouzení všech těchto zjištěných ukazatelů o každém uchazeči. Proces výběru uchazečů o studiu

um v OŠVP a službu u VP je zakotven v Závazném pokynu NVP č. 13. K provedení výběrového řízení určuje NVP komisi složenou z pracovníků zodpovědných za přezkoušení fyzické zdatnosti, forenzního psychologa, personálního pracovníka a dalších příslušníků HVVP a OŠVP.

Výběrovému řízení předchází analýza zaslaných přihlášek a spisů. Vyhodnocuje se zdravotní stav, trestní bezúhonnost (výpisem z rejstříku trestů), studijní průměr v jednotlivých ročnících, druh znalosti cizího jazyka a hodnocení z chování. Po ustanovení jednotlivých komisí pro pohovory s uchazeči se jejich členové seznamují se životopisem uchazeče.

Vlastní výběrové řízení je organizováno zpravidla ve dvou dnech, v několika kolech, kterými postupují jen ti uchazeči, kteří splňují stanovená kritéria. Účast na výběrovém řízení je dobrovolná a uchazeč má právo kdykoliv z něho odstoupit.

První den zahajuje zpravidla test fyzické zdatnosti jehož součástí je přezkoušení z plavání, následuje prověrka testem všeobecné erudice a první den bývá zakončen individuálními pohovory v jednotlivých komisích s cílem zjištění motivace a zájmu o službu u VP.

Obr. 1. Z výcviku ve škole

foto: Olga Karařová

Následující den je vyhrazen pro psycho-diagnostické vyšetření.

Z hlediska zdravotní způsobilosti je pro uchazeče o studium OŠVP stanoveno absolvování komplexního lékařského vyšetření ve vojenské nemocnici. K výběrovému řízení jsou pozváni pouze uchazeči se zdravotní klasifikací „A - schopen“ a splňující kriteria pro funkce typu „V“.

Do fyzického testu, který prověřuje rychlost, sílu, obratnost a vytrvalost patří:

- běh na 1000 m,
- člunkový běh 10 x 10 m,
- plavání 100 m (volný způsob),
- kliky za 30 s,

- leh - sed za 60 s a
- skok z místa.

Podmínkou splnění fyzického testu je dosažení maximálně 10 trestných bodů v součtu jednotlivých disciplín. S výsledky fyzických testů jsou účastníci výběrového řízení seznámeni okamžitě po jejich vyhodnocení. Na jejich základě a stanovených limitů trestných bodů potom probíhá další užší výběr a jen ti, kteří vyhověli postupují do dalšího kola.

Pro ženy při výběrovém řízení jsou disciplíny kliky, leh-sed a skok z místa nahrazeny hodem granátem a šplhem na laně 4 m s přírazem.

Po absolvování fyzického testu následuje **test obecné erudice**, ve kterém uchazeči odpovídají na 50 otázek souvisejících s všeobecným, kulturním a politickým přehledem. Pro postup do dalšího kola musí uchazeč dosáhnout alespoň 60% úspěšnosti. Pod tuto hranici uchazeč nesplňuje podmínky výběrového řízení.

Další součástí výběrového řízení je **pohovor**, jehož cílem je zjištění motivu zájmu o službu ve Vojenské policii, vztah k bezpečnostní práci a obecně k lidem, ke společnosti a k lidským hodnotám. Pohovor je prováděn s každým uchazečem v tříčlenné komisi a slouží ke zjištění skutečného zájmu a vhodnosti pro zařazení k VP.

Psychologické vyšetření probíhá zpravidla v dopoledních hodinách druhého dne výběrového řízení a trvá čtyři až pět hodin. Psychologické vyšetření představuje proces využívající řady moderních psychologických metod a technik, zejména těch, které umožňují srovnávání s obecnou populací. (Individuální výsledky v komparaci s reprezentativním vzorkem populace).

Nejde o komplexní psychologické vyšetření v pravém slova smyslu, ale o screening. Vyšetření vychází z psychologicko-profesiografických požadavků modifikovaných na profil příslušníka VP. Psychickou způsobilost pro službu u VP lze obecně charakterizovat jako optimální soulad těch osobnostních kvalit, které jsou relevantní pro efektivní výkon a adekvátní chování i v situaci zátěže. Na základě zjištěných skutečností je pak uchazeč doporučen, nebo nedoporučen k přijetí ke studiu v OŠVP.

Nedoporučení na základě výsledků psychologického vyšetření neznamená vždy „špatný výsledek“, nýbrž znamená, že daný jedinec v nějakém z kritérií nevyhověl poměrně vysokým požadavkům na příslušníka VP. Tím ale není zpochybněna jeho úspěšnost v jiné oblasti činnosti. Psychologické vyšetření preventivně přispívá k ochraně těch, u nichž by výkon služby mohl být zdrojem osobních

a pracovních problémů, nepřiměřené zátěže a v důsledku toho narůstání pocitu celkové nespokojenosti, neúspěšnosti a eventuálního psychického selhání. Na druhé straně je úkolem vyšetření eliminovat rizikové a problémové jedince a minimalizovat případné negativní projevy budoucích vojenských policistů.

Závěrečné hodnocení je výsledkem komplexního posouzení všech výše zjištěných ukazatelů o uchazeči.

O výsledku výběrového řízení je každý uchazeč informován osobním dopisem velitele OŠVP. Uchazeči, kteří splnili podmínky výběrového řízení jsou k nástupu do OŠVP povoláni cestou Místních vojenských správ povolávacím rozkazem. Uchazeči, kteří splnili podmínky výběrového řízení, ale pro velký počet nebyli přijati mají možnost odvolání, a o jejich přijetí rozhoduje NVP na návrh velitele OŠVP v případě uvolnění místa.

O náročnosti výběrového řízení do OŠVP svědčí fakt že v roce 1998 bylo úspěšných pouze 28 % uchazečů o studium a v roce 1999 29 %. Důsledkem kvalitního výběru je pouze desetiprocentní odchodovost posluchačů, čímž se OŠVP daří plnit požadavky HVVP pro doplňování Vojenské policie novými mladými vojáky z povolání.

Výběrové řízení pro školní rok 2000 - 2001 proběhne ve dnech 20. - 22. 6. 2000 v OŠVP VA ve Vyškově. Přihlášky ke studiu budou přijímány na každé Místní vojenské správě (MVS) a nebo Správních vojenských úřadech podle místa trvalého bydliště do 30. 4. 2000.

Podrobné informace o studiu na OŠVP VA ve Vyškově lze získat na adrese:

Vojenská akademie ve Vyškově, Odborná škola Vojenské policie, Sídliště V. Nejedlého, 682 03 Vyškov.

LEGISLATIVNÍ ZMĚNY

vztahující se k bezpečnosti

České republiky a jejím ozbrojeným silám

1. část

*JUDr. JIŘÍ CHAMRÁD,
JUDr. ARNOŠT PŘIKRYL*

Ke zpracování tohoto a následně dalších článků nás (po dohodě s redakcí) vede skutečnost, že v průběhu roku 1998 - 1999 došlo k velmi výrazným legislativním změnám vztahujícím se jak k zajištění vlastní bezpečnosti České republiky, tak i k jejím ozbrojeným silám.

Vzhledem ke zcela novému pohledu na tyto oblasti, dále i s přihlédnutím ke skutečnosti, že tyto veškeré, zcela nové právní normy (zákony) se dotýkají, či se v budoucnu dotknou celé řady osob, nás vedou k tomu, abychom alespoň podáním stručné informace seznámili čtenáře s těmito radikálními legislativními změnami.

Dříve však, než bude podán stručný komentář ke všem nově přijatým zákonům, je nutno ve stručnosti charakterizovat předchozí stav.

Dne 16. 12. 1992 byl přijat ústavní zákon - Ústava České republiky, uveřejněný ve Sbírce zákonů České republiky pod č. 1/1993 Sb. Na základě zmocnění daného přímo „ústavou“, je za nedílnou součást ústavního pořádku České republiky přijata i Listina základních práv a svobod, uveřejněná v téže Sbírce pod č. 2/1993 Sb.

Na základě Hlavy osmé, čl. 106 a násl. Ústavy České republiky - „Přechodná a závěrečná ustanovení“ a ústavního zákona č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní republiky, došlo ke klidnému a spořádanému přechodu právního řádu ČSFR na nástupnický stát, tj. na Českou republiku.

O této skutečnosti považujeme za nutné se zmínit z toho důvodu, že tato se nutně projevila i v oblasti tzv. „branného zákonodárství“. Ve svém důsledku totiž umožnila převzít do nově formovaného státu - České republiky i celý komplex stávajícího „branného zákonodárství“, či vytvořit, jak tomu bylo v případě zákona č. 15/1993 Sb., o Armádě České republiky, nové zákony. V daném případě se jednalo o celou řadu tzv. „letitých“ zákonů, které se již, s ohledem i na změny geopolitické situace, přežily.

Jako každý suverenní a svrchovaný stát, i Česká republika musí zajišťovat ochranu a obranu své svobody, nezávislosti, územní celistosti, jakož i obranu svého ústavního zřízení. Právě k tomuto účelu vytváří své ozbrojené síly a stanoví jejich nejdůležitější úkoly.

V tomto kontextu je však nutno poznamenat, že v nynější Ústavě České republiky není vůbec výslovně zakotvena jedna ze stěžejních povinností - tj. povinnost podílet se na obraně vlasti. Rovněž tak je zde zcela postrádána i úprava vztahující se k ozbrojeným silám České republiky. Rozborem Ústavy České republiky lze se dopátrat toho, že (ona vrcholná) povin-

nost k obraně vlasti je snad velice neurčitě formulována v Preambuli Ústavy České republiky, tak, že, „jsou občané odhodláni mimo jiné chránit Českou republiku...“.

Ústava České republiky tedy na rozdíl od mnoha „ústav“ členských států Evropské unie, neobsahuje žádná ustanovení striktně formulující tuto povinnost, a to ani s odkazem na příslušné zákony. Jako namátkově vybrané příklady zakotvení této dle autorů vrcholné či alespoň základní povinnosti v „ústavách“ členských států Evropské unie, lze uvést následující:

Ústava Království Nizozemí z 17. 2. 1983:

- **čl. 93,** ... Všichni nizozemští občané, kteří jsou schopni, mají povinnost podílet se na obraně nezávislosti státu a jeho výsostného území. Tato povinnost může být uložena i osobám s trvalým pobytem v Nizozemí, i když nejsou nizozemskými občany...
- **čl. 98,**... Za účelem obrany svých zájmů buduje stát ozbrojené síly, které se skládají z dobrovolníků a branců. Brannou povinnost upravuje zákon. Také povinnosti, které mohou být přeneseny na osoby, které nejsou příslušníky vojska, upravuje zákon.

Ústava Republiky Portugalsko:

- **čl. 9,** ... Základním úkolem státu je zajištění národní nezávislosti a vytvořit na její podporu potřebné politické, hospodářské, sociální a kulturní předpoklady.
- **čl. 12,** ... Všichni občané požívají práv a podléhají povinnostem, jež jsou zakotveny v ústavě.
- **čl. 273,** ... zajištění národní obrany je úkolem státu. Cílem národní obrany je zajišťovat národní nezávislost, územní nedotknutelnost a svobodu a bezpečnost obyvatelstva proti každému útoku nebo vnějšímu ohrožení a to při ochraně ústavního řádu, demokratických institucí a respektování mezinárodních konvencí.

- **čl. 276,** ... obrana vlasti je základním právem a povinností všech Portugalců.
- **čl. 276 odst. 6,** ... Žádný občan nemůže mít nebo získat místo ve státní službě nebo v jiném veřejném zařízení, pokud nesplnil své povinnosti občanské nebo civilní služby.

Ústava Rakouské republiky ze dne 10.11.1920, stav k 1.2.1995 „Spolkový ústavní zákon Rakouska“:

- **čl. 9a,** ... Rakousko se hlásí k všestranné obraně země. Jejím úkolem je chránit nezávislost navenek, jakož i neporušitelnost a jednotu spolkového území tak, aby se zajistilo udržení a obrana trvalé neutrality. Současně se ochraňují a brání ústavní instituce a jejich funkční schopnost, jakož i demokratické svobody obyvatel před násilnými útoky zvenčí. K všestranné obraně země náleží vojenská i duchovní, civilní a hospodářská obrana země. Každý rakouský státní občan mužského pohlaví má brannou povinnost.

Ústava Království Španělsko ze dne 29.12.1978, změna 27.8.1992:

- **čl. 8,** ... Branné síly, složené z pozemního vojska, námořnictva a letectva, mají za úkol zaručit suverenitu a nezávislost Španělska a jeho územní nedotknutelnost a bránit ústavní řád.
- **čl. 30** ... Španělé mají právo a povinnost Španělsko bránit. Zákon stanoví vojenské povinnosti Španělů a upravuje s potřebnými garancemi odmítnutí branné služby z důvodu svědomí, jakož i další důvody pro osvobození od branné povinnosti, přičemž může být případně stanovena sociální náhradní služba. Ke splnění účelů, jež jsou v zájmu společnosti, může být zřízena civilní služba.

Obdobně nebo i výrazněji je tato problematika řešena i v řadě dalších „ústav“, např. **Italské republiky:**

- **čl. 52** ... Obrana vlasti je posvátnou povinností občanů. Vojenská služba je po-

vinna v mezích a způsoby stanovenými zákonem. Výkon této služby není na újmu pracovnímu zařazení občana ani výkonu politických práv.

Je tedy nesporné, jak to konečně vyplývá i z výše uvedených příkladů, že ústavní základy obrany byly a jsou všeobecně uznávaným principem a předpokladem k tomu, aby se tak staly východiskem mimo jiné i pro celou oblast tzv. branného zákonodárství. Dále, aby zcela jednoznačně vymezily odpovědnost státních a samosprávných orgánů, jakož i právnických či fyzických osob (zde však toliko v souladu s Listinou základních práv a svobod) a dále, aby zajistily plnění závazků vyplývajících z příslušných uzavřených mezinárodních smluv.

Vzhledem k absenci těchto ústavních základů a snad i s přihlédnutím k možným mezinárodněprávním skutečnostem, např. vstup České republiky do NATO, plánovaný vstup do Evropské unie, přibližování se právního řádu České republiky evropskému standartu, bylo nutno tuto základní otázku odpovídajícím způsobem řešit. Tímto možným řešením bylo **přijetí ústavního zákona o bezpečnosti České republiky (viz. ústavní zákon č.110/1998 Sb.), který nabyl účinnosti dne 29. 5. 1998.**

Uvedeným ústavním zákonem byl tedy položen základní kámen ke stanovení nejen ústavních základů obrany státu, ale i pro tvorbu celé další oblasti, tj. oblasti branného zákonodárství.

Citovaný ústavní zákon **vychází zejména z národní obranné strategie**, která mimo jiné předpokládá vytvoření jednotného bezpečnostního systému státu, a dále i legislativního vymezení odpovědnosti, povinnosti a úkolů státních orgánů, orgánů územních samosprávných celků, právnických i fyzických osob.

Bezpečnost státu je nutno v této souvislosti chápat jako určitou souhrnnou kategorii, která v sobě zahrnuje nejen vnější bezpečnost a vojenskou obranu, tj. reakci na vojenská ohrožení, vojenská rizika, ale samozřejmě i vnitřní bezpečnost a pořádek, ochranu občanů, majetkových hodnot ap.

Navíc je třeba poukázat i na tu skutečnost, že výše již citovaný ústavní zákon používá naprosto odlišnou terminologii, která se pak odráží i v dalších, již ryze speciálních zákonech, oproti původní právní úpravě.

Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky není sice zákonem obsáhlým, kdy čítá toliko 13 článků, nicméně svým obsahem představuje, jak již bylo v předšlém textu uvedeno, podstatnou kvalitativní změnu.

Považujeme za nutné zdůraznit zejména článek 1 a 2 ústavního zákona a to z toho důvodu, že právě ony články vytvářejí ústavní základ vztahující se k obraně státu. Tyto články pak navíc definují jak povinnosti státu na straně jedné, tak i povinnosti dalších subjektů na straně druhé a to právě ve vztahu k zajištění obrany a bezpečnosti České republiky.

Čl. 1 úst. zákona: „Zajištění svrchovanosti a územní celistvosti České republiky, ochrana jejich demokratických základů a ochrana životů, zdraví a majetkových hodnot je základní povinností státu.“

Čl. 2 úst. zákona: „Je-li bezprostředně ohrožena

- svrchovanost,
- územní celistvost,
- demokratické základy České republiky, nebo ve značném rozsahu,
- vnitřní pořádek a bezpečnost,
- životy a zdraví,
- majetkové hodnoty,
- životní prostředí, nebo je-li třeba plnit mezinárodní závazky o společné obraně, může se vyhlásit podle intenzity, územního rozsahu a charakteru situace:

- nouzový stav,

- stav ohrožení státu,
- válečný stav.“

V daném případě upozorňujeme zejména na odlišnosti nejen v charakteru jednotlivých „stavů“, ale zejména i v rozdílech mezi orgány oprávněnými ten či onen „stav“ vyhlásit.

Dalším, neméně významným, je **článek 3 úst. zákona**, který na straně jedné v obecné poloze stanoví okruh subjektů a na straně druhé pak těmto subjektům stanoví i příslušnou povinnost a to následujícím způsobem:

- **Bezpečnost České republiky zajišťují** ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory, záchranné sbory a havarijní služby (k tomu viz čl. 3 odst.1, úst. zákona).
- **Státní orgány**, orgány územních samosprávních celků a právnické a fyzické osoby jsou povinny se podílet na zajišťování bezpečnosti České republiky, kdy rozsah a další podrobnosti stanoví zákon (k tomu viz čl. 3 odst. 2, úst. zákona).

Je nutno poukázat i na další, v úvahu přicházející zákony, jako např.:

- zák. č. 2/1969 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy,
- zák. č. 367/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o obcích (obecní řízení),
- zák. č. 425/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o okresních úřadech,
- zák. č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů, občanský zákoník,
- zák. č. 513/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, obchodní zákoník,
- zák. č. 455/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o živnostenském podnikání (Živnostenský zákon), a další.

Článek 4 ústavního zákona pak deklaruje, v souladu s historickými tradicemi naší armády, skutečnost, že ozbrojené síly jsou doplňovány na základě branné povinnosti. Navíc pak v odstavci 2 téhož článku

je stanoveno, že rozsah branné povinnosti, úkoly ozbrojených sil, ozbrojených bezpečnostních sborů, záchranných sborů a havarijních služeb, jejich organizací, přípravu a doplňování a právní poměry jejich příslušníků stanoví zákon, a to tak, aby byla zajištěna civilní kontrola ozbrojených sil.

V tomto kontextu lze poukázat i na celou řadu „speciálních“ zákonů, které byly následně přijaty a které budou v následujících článcích rozebrány, a to zejména:

- zák. č. 218/1999 Sb., o rozsahu branné povinnosti a o vojenských správních úřadech (branný zákon),
- zák. č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky,
- zák. č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze,
- zák. č. 222/1999 Sb. o zajišťování obrany České republiky, a další.

V předchozím textu bylo uvedeno, že tento ústavní zákon, kromě jiného, specifikuje možnou reakci na vzniklá ohrožení. Máme tím na mysli zejména specifikaci:

- nouzového stavu,
- stavu ohrožení státu.

Pokud se jedná o válečný stav, pak citovaný ústavní zákon tento termín blíže nerozvádí, neboť se vychází z příslušných norem a principů mezinárodního práva veřejného. Navíc způsob jeho vyhlášení upravuje Ústava České republiky v čl. 43.

1. Nouzový stav: (k tomu viz čl. 5, 6 úst. zák.)

V daném případě se jedná zejména o reakci na stav tzv. „**nevojenského ohrožení**“ státu. Vztahuje se tedy na případy živelních pohrom, ekologických nebo průmyslových havárií, nehod nebo jiného nebezpečí, které ve značném rozsahu ohrožují životy, zdraví nebo majetkové hodnoty anebo vnitřní pořádek a bezpečnost.

Orgánem kompetentním k rozhodnutí o vyhlášení tohoto stavu je vláda a v případě nebezpečí z prodlení pak předseda vlády, avšak s tím, že jeho rozhodnutí podléhá schválení vládou. Navíc, v případě vyhlášení nouzového stavu, je povinností vlády neprodleně informovat Poslaneckou sněmovnu, která toto vyhlášení může zrušit, např. proto, že by neshledala důvody pro tento postup.

Nouzový stav lze vyhlásit jen s uvedením důvodů a to na určitou dobu a pro určité území. Navíc je povinností vlády současně stanovit, která práva stanovená zvláštním zákonem a v jakém rozsahu se v souladu s Listinou základních práv a svobod omezují a které povinnosti a v jakém rozsahu se ukládají. Veškeré podrobnosti stanoví zákon, jímž např. může být připravován zákon o krizovém řízení. Nouzový stav lze vyhlásit **nejdéle na dobu 30 dnů**, přičemž tato doba může být prodloužena, avšak jen s předchozím souhlasem Poslanecké sněmovny.

Autoři článku zdůrazňují, že nouzový stav nemůže být vyhlášen z důvodu stávky vedené na ochranu práv a oprávněných hospodářských a sociálních zájmů (k tomu viz např. Listina základních práv a svobod, dále zák. č. 2/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o kolektivním vyjednávání, zák. č. 83/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o sdružování občanů, a další).

O použití Armády České republiky za nouzového stavu bude pojednáno později v souvislosti s výkladem zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky.

Nouzový stav končí:

- uplynutím doby, na kterou byl vyhlášen, nebo
- rozhodnutím vlády nebo Poslanecké sněmovny o jeho zrušení před uplynutím stanovené doby.

2. Stav ohrožení státu: (k tomu viz čl. 7 úst. zákona)

Vlastní dispoziční právo k vyhlášení stavu ohrožení státu bylo svěřeno Parlamentu České republiky. Zde je třeba si připomenout, že tento je tvořen dvěma komorami, a to Poslaneckou sněmovnou a Senátem.

V případě bezprostředního ohrožení svrchovanosti nebo územní celistvosti anebo jeho demokratických základů může Parlament na návrh vlády vyhlásit stav ohrožení státu. Z tohoto pohledu lze hodnotit stav ohrožení i jako určitý „předstupeň“ pro vyhlášení válečného stavu. V daném případě se může jednat v tomto kontextu o reakci např. i na tzv. **vojenská ohrožení**. I stav ohrožení státu lze vyhlásit jak pro omezené, tak i celé území státu (k tomu viz čl. 2 úst. zákona).

K přijetí usnesení o vyhlášení stavu ohrožení státu je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců (101) a souhlasu nadpoloviční většiny všech senátorů (41).

Tento ústavní zákon upravuje i další okruhy otázek, mimo jiné i případný legislativní proces a to v návaznosti na dobu stavu ohrožení státu nebo válečného stavu.

V § 8 ústavní zákon stanoví, že po dobu stavu ohrožení státu a válečného stavu, může vláda požadovat, aby Parlament projednal vládní návrh zákona ve zkráceném jednání. To ve svém důsledku znamená, že se Poslanecká sněmovna o takovém návrhu usnese ve lhůtě do 72 hodin od jeho podání a Senát do 24 hodin od jeho postoupení Poslaneckou sněmovnou. Jestliže tak Senát ve stanovené lhůtě neučiní, platí, že návrh zákona byl přijat.

Navíc, po dobu stavu ohrožení státu či válečného stavu, nemá prezident republiky právo vracet zákon, přijatý ve zkráceném řízení. Na straně druhé však vláda nemá právo předložit návrh ústavního zákona.

Citovaný ústavní zákon přináší i další změny, a to v případě prodloužení volebního období (k tomu viz čl.10, úst. zák.) a to tak, že jestliže po dobu nouzového stavu, stavu ohrožení státu či válečného stavu podmínky na území České republiky neumožní konat volby ve lhůtách, které jsou stanoveny pro pravidelná volební období, lze zákonem lhůty prodloužit, nejdéle však o šest měsíců.

Může dojít i k situaci, kdy je nutno vyhlásit, prodloužit, zrušit nouzový stav, stav ohrožení státu, či třeba rozhodnout o vyslání ozbrojených sil České republiky mimo území státu, či vyslovit souhlas s pobytem cizích vojsk na území České republiky v době, kdy je Poslanecká sněmovna rozpuštěna (k tomu viz čl.35, ústavní zákon č. 1/1993 Sb.- Ústava České republiky). Z této skutečnosti jsou příslušné pravomoci ústavním zákonem o bezpečnosti České republiky přeneseny na Senát (k tomu viz čl.12 úst. zák.).

Dále je třeba zdůraznit, že rozhodnutí o nouzovém stavu, stavu ohrožení státu nebo válečném stavu se zveřejňují v hromadných sdělovacích prostředcích a vyhlášují se stejně jako zákon, t. j. ve Sbírce zákonů České republiky. Účinnosti nabývají okamžikem, který se v rozhodnutí stanoví.

Tento ústavní zákon přináší i další velmi výraznou změnu spočívající v tom, že zřizuje zcela nový orgán a to Bezpečnostní radu státu (k tomu viz čl.9 úst. zák.).

Bezpečnostní rada státu je tvořena předsedou vlády a dalšími členy vlády, podle rozhodnutí vlády (k tomu viz čl. 9 odst. 1 úst. zák.). Je nesporné, že tuto „Radu“ budou zpravidla tvořit ministři: zahraničních věcí, obrany, vnitra, financí, dopravy, průmyslu atp. Složení „Rady“ se tedy může průběžně měnit v závislosti na plnění složitých úkolů.

Bezpečnostní rada státu v rozsahu pověření, které stanoví vláda, připravuje její návrhy opatření k zajišťování bezpečnosti České republiky (k tomu viz čl. 9 odst. 2, úst. zák.). V praxi tedy může jít o přípravu usnesení vlády, návrh na vydání nařízení vlády či i návrhy nových zákonů, které bude nutno v rámci úkolů vlády připravit.

Je diskutabilní otázka, proč prezident republiky, jako hlava státu a současně i vrchní velitel ozbrojených sil, není členem této „Rady“. Na straně druhé má právo účastnit se schůzí „Rady“, vyžadovat od ní a jejich členů zprávy a projednávat s ní nebo s jejími členy otázky, které patří do jejich působnosti (k tomu viz čl.9 odst.3, úst. zák.).

V této souvislosti lze poznamenat, že Bezpečnostní rada státu tedy v této podobě představuje toliko „organizačně - poradní“ orgán vlády a nikoli orgán s rozhodovací pravomocí, jak se původně zamýšlelo.

Ústavní zákon nabyl účinnosti dnem jeho vyhlášení, tj. dnem 29. 5. 1998.

Závěrem lze konstatovat, že ústavní zákon o bezpečnosti České republiky představuje již kvalitativní změnu v chápání otázek obrany a národní bezpečnosti. Navíc, tímto zákonem byl stanoven i základní právní rámec zajištění bezpečnosti a obrany České republiky, kdy následně došlo k jeho rozpracování v jednotlivých, již ryze speciálních zákonech, o kterých se hodláme zmínit v následujících článcích.

- pokračování -

Použité prameny:

1. *Sbírka zákonů České republiky,*
2. *Klokočka V. a kol.: Ústavy členských států Evropské unie, 1. vydání, Linde Praha a.s., Praha 1997.*

OBSE - VERIFIKAČNÍ MISE V KOSOVU

Podplukovník Ing. DUŠAN SABOLČÍK, CSc.

Plukovník Doc. Ing. JIŘÍ HERYNK, CSc.

OBSE (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě), jako hlavní Evropská bezpečnostní organizace, byla založena na základě regionálních dohod členských států (kapitola VIII. Charty OSN).

A jako původní nástroj v daném regionu působí především pro:

- včasnou výstrahu a předcházení konfliktů,
- řízení a vedení krizových situací,
- obnovu v té územní části Evropy, kde byl konflikt ukončen.

Vzniku Kosovské verifikační mise (KVM) předcházelo (od srpna do října 1998) množství jednání zvláštního amerického vyslance Richarda Holbrooka a jugoslávského prezidenta Slobodana Miloševiče.

Cílem těchto jednání bylo ukončit ofenzívu jugoslávské armády (VJ) a zvláštních jednotek srbského ministerstva vnitra (MUP) v Kosovu, umožnit návrat uprchlíků do jejich domovů a zabránit humanitární katastrofě před nadcházející zimou. Pod hrozbou leteckých náletů sil NATO na vojenské cíle na území Jugoslávie (byl vydán aktivací rozkaz, který umožňoval generálnímu tajemníkovi Aliance Javieru Solanovi kdykoliv rozhodnout, že do 48 hodin bude zahájena vojenská akce).

Jednání dospěla k následujícím závěrům:

- se souhlasem OSN zřídit na území Kosova verifikační misi (KVM),
- povolit leteckým silám NATO kontrolu (hlídkování) území Kosova ze vzduchu.

Jugoslávie se kromě toho zavázala podřídit rezolucím Rady bezpečnosti OSN (RB OSN č. 1160 a č. 1199).

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1160 byla přijata 31. března 1998. Odsoudila použití vojenské síly srbskými policejními jednotkami proti civilistům a demonstrantům v Kosovu a teroristické akty Kosovské osvo-

bozenecké armády. Ocenila mírové výzvy předáků kosovských Albánců a potvrdila postoj všech členských států OSN, uznávající suverenitu a územní integritu Jugoslávské svazové republiky (JSR).

V souladu s kapitolou VII. Charty OSN, která umožňuje členským státům OSN použít k prosazení rozhodnutí Rady bezpečnosti (RB) OSN kromě jiného sílu, Aliance právě tímto článkem zdůvodnila oprávněnost svých náletů na Jugoslávii.

Rada bezpečnosti OSN vyzvala Jugoslávskou svazovou republiku, aby okamžitě zahájila kroky k dosažení politického řešení kosovské krize dialogem na základě požadavků Kontaktní skupiny (Rusko, USA, Velká Británie, Francie, Německo a Itálie) s předáky kosovských Albánců. Zdůraznila nutnost odsoudit terorismus a prosazovat, aby všechna křídla kosovských Albánců prosazovala své cíle mírovými prostředky. Dále vyzvala obě strany k okamžitému zahájení jednání.

RB nařídila Mezinárodnímu tribunálu pro bývalou Jugoslávii, aby zahájil prošetřování porušování lidských práv v Kosovu, které by mohly spadat pod jeho jurisdikci a zdůraznila, že vláda JSR je povinná s tribunálem spolupracovat.

***Poznámka autora:** Vláda JSR s tribunálem odmítá dodnes jednat o Kosovu, protože podle jejího názoru se v Kosovu nejednalo do zahájení leteckých úderů NATO o válečný konflikt a v současnosti se situace úplně změnila. Odmítá také uznat jurisdikci tribunálu na svém území.*

Dne 23. září 1998 Rada bezpečnosti (RB) OSN přijala rezoluci RB č. 1199. V níž RB vyjadřuje vážné znepokojení nad masivním a nekontrolovaným používáním síly ze strany MUP a VJ v Kosovu a narůstajícím proudem uprchlíků. V té době byl počet uprchlíků odhadován na 230 000. Jejich největší část odešla do severní Albánie, Bosny a Hercegoviny, ale i do dalších evropských zemí.

Rezoluce RB OSN odsuzuje veškeré použití síly jakoukoli ze stran. Byly znovu zdůrazněny požadavky rezoluce RB OSN č. 1160, které byly doplněny o možnost mezinárodního hlídkování (monitoringu) v Kosovu hlídkovací misí Evropské unie (EU) a diplomatickými misemi, akreditovanými v JSR. Vláda JSR byla požádána, aby umožnila volný pohyb těmto misím, jako i mezinárodním humanitárním organizacím UNHCR (Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky), ICRC (Mezinárodní výbor červeného kříže) ap.

Kromě toho rezoluce RB OSN **zdůrazňuje** zodpovědnost vlády JSR za bezpečnost všech cizích státních příslušníků na svém území. Ve spolupráci s UNHCR a ICRC musí vláda JSR zajistit návrat uprchlíků do jejich domovů.

RB OSN přivítala podepsání dohod o vzniku verifikační mise v Kosovu a zahájení leteckého hlídkování Kosova silami NATO. Odsuzuje násilí na všech stranách. Vyjadřuje vážné znepokojení nad akcemi Jugoslávských úřadů proti nezávislým médiím v zemi (po přijetí řady diskriminačních zákonů a uzákonění horentních sankcí v řádu několika milionů dolarů za publikování „názorů nepřátelských srbským národním zájmům“ přestala s jednou nebo dvěmi výjimkami existovat v JSR nezávislá média).

Verifikační mise v Kosovu zahájila svou práci za velmi obtížných podmínek, především z důvodu nepochopení cílů této mise oběma stranami - jak Albánci, tak i Srby žijícími v Kosovu. Trvalé spory, vyplývající z nacionálních a religiálních příčin, dostaly Kosovo do velmi složité situace. Albánská

strana požaduje samostatnost, naproti tomu srbská strana nechce přijít o další území. K tomu sehrála svou roli i historická otázka a vznikl tak neřešitelný problém.

Právě KVM měla za cíl, bez použití násilí, smířit obě sporné strany a postupným tlakem na obě strany dospět až k volbám, v nichž by obě znesvářené strany samy rozhodly o dalším soužití v Kosovu.

Především nebylo jednoduché stanovit cíle mise a formulovat konkrétní úkoly. K jejich naplnění byla vytvořena organizační struktura mise. Kromě toho byly vytvořeny týmy, které využívaly informace verifikátorů (pozn. autora: z angl. Verifier - příslušník ověřující získané informace na místě) z terénu, jako skupina humanitárního práva, demokratizační skupina a skupina pro postupnou přípravu voleb. Důraz byl v počátečním období mise položen na práci verifikátorů.

Hlavním cílem bylo usvědčit okamžitě kteroukoliv stranu, že násilí, jehož se dopouští, není v souladu s lidskými právy. K formám tohoto násilí patřilo především nezákonné omezování svobody, rabování domů, teroristické akce, zadržování a věznění lidí bez odůvodnění a množství vražd, které bylo jenom ztěží možno objasnit.

Úkolem verifikačních týmů bylo především hlídkovat na stanoveném území a působit na myšlení lidí v odlehlých vesnicích, v horských oblastech a městech. Lze konstatovat, že týmy pracovaly velmi aktivně a za krátké období získaly důvěru jak na Albánci osídlených částech území, tak mezi Srby i v oblastech s národnostně smíšenou populací. Mezinárodní týmy tvořily jednak civilisté se znalostmi a zkušenostmi z uplatňování humanitárního práva a přípravy voleb, ale i příslušníci mise policejních i vojenských profesí.

Prioritně byla vytvořena struktura informačního systému. Kosovo bylo rozděleno na pět regionů: Priština, Mitrovica, Gnjilane, Prizren a Peč. Základním cílem práce informačního systému bylo získat přehled na celém území těchto regionů a na-

vázat kontakt se všemi správními a politickými orgány, vojenskými a policejními složkami.

Činnost mise řídil v daném regionu ředitel regionu se svým zástupcem. Za otázky plánování činnosti a udržování denního života regionu odpovídal štáb.

Štáb pracoval v následujícím složení:

• **operační skupina:**

- náčelník operační skupiny, zástupce náčelníka operační skupiny / patrol manager, operátoři - 3, specialisté pro zvláštní úkoly - 2, skupina soustředování a analýzy získaných informací - 3, styční důstojníci - 5, verifikační týmy - 5 týmů každý po 5ti osobách;

• **skupina logistiky:**

- náčelník pro logistiku a administrativu, personální důstojník, administrativní důstojník, důstojník pro zásobování, finanční důstojník, důstojník pro dopravu, důstojník pro opravy a údržbu, zdravotnická skupina - 3 lékaři;

• **náčelník pro spojení a výpočetní techniku:**

- skupina pro spojení na bázi výpočetní techniky, např. E-mail, skupina pro linkové, rádiové a satelitní spojení;

• **náčelník pro ochranu a bezpečnost** příslušníků mise v regionu.

K tomu, aby ředitelství regionu mohlo operativně zasahovat na celém území regionu, byla vytvořena **koordinační centra** (např. v regionu Peč byla koordinační centra vytvořena v obcích Klina, Istok, Dakovica, Dečane).

Týmy každého koordinačního centra (KC) pracovaly nepřetržitě v denní i noční době tak, jak to vyžadovala situace. Tím bylo dosaženo potřebné pružnosti při okamžitém ověřování získaných informací. Protože prostory odpovědnosti byly velmi rozsáhlé a terén byl často nedostupný (zničené úseky komunikací, zničené a vypálené domy, zaminované prostory, množství nástrah v rozvalinách), práce vyžadovala od všech příslušníků profesionální přístup. Zde je nutné vyzvednout především kvalitu spojení, které

sehrávalo klíčovou úlohu v informovanosti velitelství a štábu při okamžitém rozhodování a řešení konkrétních kritických situací. **Satelitní spojení**, využití pošty typu E-mail a faxové spojení se staly nezbytnými pomocníky při každodenní práci.

Protože týmy byly při své práci napadeny a došlo kromě mnohých zranění i k několika úmrtím, velení mise rozhodlo vybavit koordinační centra lehkými pancéřovanými vozidly (typu Jeep) a byly využity i některé typy lehce obrněných vozidel využívaných v armádách NATO (např. HMMVW - USA nebo Peugeot - Francie). Verifikátoři obdrželi neprůstřelné vesty, přilby a kvůli odlišení (často obě bojující strany zdůvodňovali své útoky na příslušníky mise jako omyl z důvodu neoznačením vozidel příslušníků mise) byla všechna vozidla a přilby označeny oranžovou barvou.

S vojenskými a policejními složkami v daných regionech navazovaly kontakt týmy verifikátorů a speciální skupina (**liaison group** - styčná skupina složená ze styčných důstojníků ze štábu), která působila jako prostředník mezi OBSE - KVM a místními vojenskými útvary i policejními stanicemi v prostorech odpovědnosti jednotlivých regionů.

Logistickou podporu činnosti mise řídil náčelník pro logistiku a administrativu. V počátečním období bylo nutné především zabezpečit ubytování. To představovalo provedení výběru jednotlivých budov umožňujících (podle specifických požadavků, zejména organizační struktury mise v daném regionu) rozmístění ředitelství regionu, koordinačních center včetně nezbytných zařízení, ubytování jednotlivců - příslušníků mise, vytvářející podmínky pro zabezpečení základních potřeb pro práci a odpočinek.

Dokonalé zabezpečení počítačovou, spojovací, dopravní technikou, všemi druhy materiálů včetně připravených zásob pro možnou evakuaci (dávky potravy pro jednotlivce, potřebné množství pitné vody, zásoby zdravotnického materiálu ap.) vyžadovalo zvýšené úsilí koordinovat zásobování

a zabezpečování materiálem. Tato činnost vyžadovala spolupráci nejen s nadřízenými logistickými orgány mise, ale i s místními obchodníky a manažery. Především šlo o palivo a pohonné hmoty pro denní doplňování vozidel, nákupy některého spotřebního materiálu (stavebně ubytovacího materiálu, kancelářských potřeb, čistících prostředků aj.), některých zakázek na objednávku ap.

Zabezpečení dopravy a parkové služby bylo neméně složitým úkolem pro logistiku. Mise měla sjednáno několik kontraktů na ošetřování a opravy techniky v místních opravárnách, nákupy náhradních dílů i jiného spotřebního materiálu v místech svého působení. Kromě jiného bylo možné, aby každý jednotlivec mohl individuálně zabezpečit opravu svého vozidla, kde faktury a účtenky mu pak byly následně proplaceny finanční službou.

Protože šlo o civilní misi, jednotlivci nebyli vyzbrojeni, ani vybaveni vojenským stejnokrojem. Ubytování si jednotlivci mise zabezpečovali samostatně v prostoru působení. Od místních obyvatelů si po dohodě pronajímali buď byt, část domu, popřípadě i celý dům, pro více příslušníků. S přihlédnutím na zajištění bezpečnosti a také dosažitelnosti jednotlivců bylo zpravidla výhodnější ubytování více příslušníků v jednom domě.

Budování důvěry byla jednou z nejsložitějších otázek práce verifikátorů a jednotlivých skupin. Mise pracovala za velmi složité politické situace, kdy politická jednání stagnovala a přítomnost mise v Kosovu se pro obyvatelstvo obou znesvářených stran stávala den ze dne více a více nežádoucí. Především Jugoslávská svazová republika pod vedením prezidenta Miloševiče nebyla ochotna přistoupit na podmínky kontaktní skupiny a řešit krizové situace dialogem.

Jak je známo, kontaktní skupina byla nucena odstoupit od jednání ve Francii a bylo rozhodnuto použít leteckých úderů sil NATO na území Jugoslávie jako donucovacího prostředku. Pro misi civilního charak-

teru to znamenalo evakuaci pod přikrytím sil NATO.

20. března 1999, v časných ranních hodinách, byla provedena evakuace KVM. Kolem 1 300 příslušníků mise vysoce organizovaně provedlo přesun na vozidlech. Bylo nařízeno, že podle evakuačního plánu může každý příslušník mise sebou vzít jenom jedno zavazadlo do 15 kg. Později byla řešena náhrada škod příslušníkům mise, která vznikla v době evakuace.

Po překročení hranice Makedonie a po zastávce v hlavním městě Skopje bylo vedením mise rozhodnuto přesunout misi dočasně na jih Makedonie, do prostoru města Ohryd.

Vlivem složité vojensko-politické situace po zahájení bombardování strategických cílů JSR byl po dvou týdnech počet pracovníků mise snížen na minimální počet. Vedení Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě ve Vídni rozhodlo misi odvolat a ponechat v Makedonii minimální počet příslušníků jako předpokládané organizační jádro složené z velitelství (asi 150 osob) a ze štábů regionů (po 20 osobách) s úkolem pružně reagovat na vznikající situaci a v případě potřeby (po přijetí odpovídajícího rozhodnutí) obnovit misi na základě nového mandátu.

Odchodem mise z Kosova však dochází k masovému etnickému čistění vesnic a měst Jugoslávskou armádou (VJ) a zvláštěními vojsky ministerstva vnitra (MUP). Kosovská osvobozenecká armáda (KLA - Kosovo Liberation Army) se sice pokusila na některých částech území klást odpor, ale její úspěšnost byla jen minimální (nedostačné velení, převážně dobrovolníci, věkem nezralí dobrodruzi, značné procento kriminálních živlů, nevyvíčenost a nízké počty); bez pomoci sil NATO nebylo v jejich silách zabránit tomu, aby příslušníci albánské národnosti nebyli vyhnáni z Kosova.

Albánské a Makedonské hraniční přechody jako jsou (Blace, Jažince, Tabanovce) se staly po dobu dvou měsíců místy poslední nadějí ukončení lidského utrpení a tragédie pro Kosovsko-Albánské uprchlíky. Mnohopočetné rodiny (zpravidla 20 - 30 členné), byly vyhnány z domovů, přicházely k hranicím na vrcholu vyčerpání svých sil, jenom s minimálním počtem zavazadel.

Protože příslušníci organizačního jádra byli lidmi s praktickými zkušenostmi z několika misí, na dostatečné úrovni vybavenými vozidly a spojovacími prostředky, vedení mise pružně reagovalo na situaci a nabídlo pomoc pracovníkům UNHCR (Úřadu vysokého komisariátu pro uprchlíky).

Bylo nutné zahájit:

- výstavbu uprchlických táborů (postaveno bylo 9 táborů, každý o kapacitě pro 20 až 40 tisíc obyvatel); k plnění tohoto úkolu bylo využito jednotek NATO rozmístěných v Makedonii, především Němců, Francouzů, Italů a Britů;

- registraci uprchlíků;
- dohledávání nezvěstných příslušníků jednotlivých rodin;
- zabezpečení základních lidských potřeb (potraviny, oděv, ubytování);
- zdravotnické zabezpečení, hygienicko-epidemiologické opatření (především základní očkování dětí ap.).

Po určitém časovém úseku se ukázalo, že i takové organizace jako jsou Hlavní komisariát OSN pro uprchlíky (UNHCR), Červený kříž, světové zdravotnické a jiné organizace, vůbec neodhadly situaci a hranice s Makedonií a Albánií byly zaplaveny desítkami tisíc uprchlíků.

Potvrdilo se, jak je důležitá prognóza a analýza příčin a důsledků vzniku válečného konfliktu, protože to co se odehrávalo na hranicích nesevědí o kultuře konce 20. století. Denně 20000 až 30000 uprchlíků čekalo na hranicích na vyhrazené ploše po desetidenním pochodu 3 - 5 dnů bez vody, potravin, lékařské pomoci, jako štvanci.

I když média velmi netaktně napadala Makedonii a informovala o nezájmu pomoci, každému musí být jasné, že nebylo v silách tak malého státu zvládnout tento kolaps bez mezinárodní pomoci. Právě naopak, během dvou týdnů byly zapojeny všechny organizace Makedonie, včetně množství dobrovolníků (z řad albánské národnosti žijících v Makedonii), kteří pracovali 18 až 20 hodin denně.

Trvalo tři týdny, než došlo ke změně a na hraničních přechodech byl pod kontrolou UNHCR a za pomoci všech mezinárodních organizací příliv uprchlíků koordinován, byla zahájena jejich registrace, poskytnutí první zdravotnické pomoci a ubytování v jednotlivých táborech. Lze říci, že důležitou roli zde sehrála i pomoc vzpomínané části příslušníků mise OBSE.

Především se zlepšila organizace dopravy uprchlíků z hraničních přechodů do uprchlických táborů, byla dokončena jejich prvotní registrace v uprchlických táborech. Příslušníci OBSE plnili úlohu koordinátorů mezi orgány pohraniční a místní policie, městskými službami v hlavním městě Makedonie Skopje a všemi mezinárodními a humanitárními organizacemi.

***Poznámka autora:** Je smutné, že organizace UNHCR s takovými finančními prostředky a zkušenostmi z celého světa, neprokázala své prioritní postavení ve světě a dopustila takovou tragédii.*

Skupina z regionu Peč pracovala na hraničních přechodech jako organizační podpora UNHCR, kde byl autor článku jejím hlavním koordinátorem po dobu tří měsíců. **Dnem 8. 6. 1999** byla rozhodnutím Stálé Rady OBSE mise KVM oficiálně zrušena. (pokračování)

V příštím čísle: OBSE a úkoly sil v prostoru Kosova.

KONEC ANABÁZE

z Vladivostoku do vlasti

Doc. Ing. JOSEF KAŠPAR, CSc., plk. v. v.

2. část

Přesun posledních čs. jednotek do Vladivostoku byl ukončen na počátku června roku 1920. Vladivostok se stal evakuační základnou, z níž čs. vojsko bylo přepravováno lodmi spojenců do evropských přístavů. Z nich pak byly jednotlivé útvary postupně dopravovány vlaky do míst posádek v Československé republice.

Po **příjezdu vlaků** na nádraží ve Vladivostoku byli čs. vojáci přepravováni přístavním parníkem Smělčak na Ruský ostrov. Tento ostrov je významný tím, že lze z něho ovládat přístup do vladivostockého přístavu. Již za carské vlády byl opevněn a byl na něm vybudován rozsáhlý kasárenský komplex.

A ve zdejších kasárnách v poklidném lenošení trávili vojáci poslední dny a mnoho z nich i týdny pobytu na území Ruska. Poněvadž lodní transporty byly závislé na příplutí lodí a byly vypravovány postupně, a postupně přijížděly i vlaky, vystřídala se zde před evakuací do vlasti naprostá většina čs. vojáků (pro soustředění celého čs. vojska nebyly ve Vladivostoku k dispozici ubytovací kapacity a postupný příjezd vlaků umožňoval i postupné střídání jednotek v ubytovacích prostorech).

Evakuace čs. vojska z Ruska do vlasti vlastně začala evakuací invalidů. Rozkaz k jejich evakuaci vydal gen. Štefánik již 5. ledna 1919 v době, kdy pobýval na Sibiři. Podle tohoto rozkazu invalidé, ranění a nemocní důstojníci a ostatní vojáci měli být evakuováni do hlubokého týlu a z něho pak do vlasti. Hned další den byla k tomuto rozkazu vydána podrobnější instrukce, podle níž byla evakuace rozšířena i na starší vojáky (vojáci starší 50 let mohli být evakuováni bez lékařské prohlídky

a vojáci, jejichž věk se pohyboval mezi 42 až 50 roky po lékařské prohlídce), na ženy a děti vojáků a na staré a nemajetné Čechy a Slováky kolonisty s rodinami.

Již 29. ledna 1919, na základě uvedeného rozkazu, byl vypraven z Jekatěrinburgu vlak s invalidy. V tomto vlaku byli přepravováni invalidní vojáci, ženy, děti a kolonisté (celkem 523 invalidů, 17 žen a dětí a 9 kolonistů). Vlak poměrně plynule projížděl Sibiří, avšak 15. února v blízkosti hranice s Mandžuskem došlo k železničnímu neštěstí, při němž 4 invalidní vojáci zahynuli a několik desítek bylo raněno.

V době vlakové přepravy invalidů z Jekatěrinburgu na Dálný východ vyjednával gen. Štefánik s komisařem amerického Červeného kříže přepravu všech čs. invalidů do vlasti. Lodi, které podle tohoto jednání měly do Vladivostoku připlout v únoru, však připluly až v červnu. Aby byla ulehčena obtížná situace invalidů, kteří byli soustředěni ve Vladivostoku, vyjednal tehdejší důvěrník dr. Girska místa na lodích spojenců, které odplouvaly z Vladivostoku do Evropy a měly volná místa. Díky této iniciativě již 15. ledna 1919 odplul první transport invalidů na italské lodi Roma, která vzala na palubu 139 osob. Za měsíc 14. února na anglické lodi Madras odplulo 449 osob a 14. dubna

na americkém Sheridanu 100 osob. Dalších 411 osob pak vzal na palubu francouzský Meinam.

V době od 15. června do 13. srpna 1919 pak na lodích Nanking, Archer a Heffron, které byly rovněž dojednány gen. Štefánikem, bylo přepraveno dalších 3 815 osob.

Lodní přeprava více než 60 000 osob a značného množství materiálu se neobešla bez mnoha problémů a vyžadovala i velké diplomatické a organizační úsilí. Poměry, které tehdy panovaly v Rusku, a ostatně i složitá situace spojenců, donutily velení čs. vojska sáhnout k osvědčenému prostředku, ke svépomoci. Bylo usneseno, že k zabezpečení přepravy osob a materiálu, budou za prostředky Finanční správy najímány lodi. K tomu účelu byl ve Vladivostoku zřízen zvláštní úřad známý pod názvem Hospodářská komise, později přejmenovaný na Ústřední hospodářskou komisi. Pro ni se vžil název Centrokomise. Tato komise najala celkem 12 lodí: 7 japonských, 1 čínskou a 1 ruskou pro přepravu osob a 2 japonské a 1 ruskou pro přepravu nákladů.

První loď najatá k přepravě osob a vypravená Centrokomisé byla japonská Liverpool Maru. Tato loď odplula z Vladivostoku 8. července 1919. Poslední loď najatou Centrokomisé, která přepravovala lidi, byla ruská loď Nižní Novgorod. Poslední loď s nákladem pak byla japonská Schunko Maru, která odplula 14. května 1920. Na lodích najatých Centrokomisé byly celkem přepraveny 9 683 osoby. Tím byla značně ulehčena i přeprava zbývajících bojových útvarů a nebojových složek čs. vojska.

Poněvadž najaté lodi nemohly přepravit všechny náklad (některé druhy nákladu, jako např. bavlna, byly z lodní dopravy vyloučeny), byla navíc za peníze vojáků zakoupena loď Legie. Byla to vůbec první loď plující pod čs. vlajkou a s čs. posádkou.

Iniciativa vojáků ale nestačila na vyřešení celkové přepravy, rozhodující roli musela sehrát diplomacie. Ministerstvo zahraničních věcí ČSR vyjednávalo se spojenci jejich **podíl na evakuaci čs. vojska:**

50 % měli přepravit Američané (skutečně přepravili asi 53 %),

25 % Angličané a

25 % ostatní spojenci.

Z posledních 25 % bylo však 14,3 % osob přepraveno loďmi, které najala Centrokomise.

K organizačnímu a technickému zabezpečení evakuace byl 3. srpna 1919 rozkazem plnomocníka vlády ČSR ve Vladivostoku zřízen **Evakuační úřad čs. vojska na Rusi**. Tento úřad zahájil činnost 15. srpna 1919, tedy v době, kdy již probíhala evakuace a v plném rozsahu převzal řízení evakuace zbývajících částí.

Evakuace organických bojových útvarů čs. vojska začala evakuací 1. pluku (1. divize) na japonské lodi Jonan Maru. Tato loď, najatá ještě Centrokomisé, odplula z Vladivostoku **9. prosince 1919**. Na další loď však zbývajících útvary 1. divize musely dva měsíce čekat. Teprve **13. února 1920** odplul na ruské lodi Nižní Novgorod 1. prapor 2. pluku (s ním byly naloděny i další menší jednotky tohoto pluku), 28. února ho na americké lodi Sheridan následoval štáb 1. divize i s divizními jednotkami, a **12. března**, rovněž na americké lodi Madawaska, odplul zbytek 2. pluku a první transport 3. pluku. (Pozn.: Tou dobou se poslední čs. vlaky s příslušníky 3. divize ještě pohybovaly mezi Irkutskem a rusko-čínskou hranicí.) Po odplutí Madawasky nastala opět měsíční přestávka.

Další loď, americká Mount Vernon, připlula až **12. dubna**. Během jednoho dne na ni byla naloděna většina příslušníků 3. pluku a další divizní součásti v celkovém počtu 3 452 osoby. Spolu s nimi bylo ještě naloděno 699 maďarských, německých a rakouských zajatců dopro-

vážených americkou strážní rotou. Večer 13. dubna pak Mount Vernon odplula. Za dva dny nato pak odplula další loď Titan (anglická) s 1 315 osobami na palubě (tato loď ukončila evakuaci příslušníků 1. divize).

Velký pokrok v evakuaci čs. vojska znamenaly dvě americké lodi Amerika a President Grant, které připluly do Vladivostoku 20. a 22. dubna. Na Ameriku, která z Vladivostoku odplula již 23. dubna, bylo naloženo kolem 6 000 mužů 4. a 5. pluku a příslušníků některých divizních součástí, a na Presidenta Granta byl naložen celý 6. pluk, 2. pluk lehkého dělostřelectva, nemocniční vlak a některé úřady. Na této lodi, která z Vladivostoku odplula 27. dubna, se také vracel do vlasti velitel čs. vojska generál Syrový a štáb 2. divize. Ještě před svým odjezdem z Vladivostoku vydal gen. Syrový dne 10. dubna 1920 rozkaz č. 10, ve kterém emotivně zhodnotil činnost čs. vojáků v Rusku a vyzval je ke společné práci na budování svobodné vlasti. Odjezdem gen. Syrového evakuace čs. vojska vrcholila. Jakékoli vojenské nebo politické komplikace byly vyloučeny a přeprava zbylých vojsk do Evropy se stala jen technickou a organizační záležitostí.

Řetěz dalších lodních transportů zahájila 19. května americká loď Crook, která přepravila celkem 1 260 osob. Následující den 20. května pak odplula americká loď Keemun. Na ni se naložily převážně týlové jednotky 2. divize v celkovém počtu 1 344 osoby. O tři dny později odplul na anglické lodi Ixion 7. pluk, divizní úderný prapor a jedna dělostřelecká baterie, celkem 1 960 osob. Další den pak, na americké lodi Sherman, odplul 2. jízdní pluk, osádka obrněného vlaku Orlik a některé divizní součásti. Květnovou evakuaci uzavřela americká loď Edellyn, která 29. května odplula s 10. plukem a dalšími menšími jednotkami, v celkovém počtu 2 143 osoby.

Evakuace zbývajících útvarů 3. divize probíhala v červnu a červenci 1920. V neděli 6. června byl 9. pluku slavnostně předán plukovní prapor, a hned další den se pluk začal naložovat na anglickou loď Protesilaus. V době jeho naložování odplul na anglické lodi Tencer 11. pluk. Loď Protesilaus s 9. plukem odplula 8. června. 20. června pak na americké lodi Thomas odplul štáb 3. divize i s divizními jednotkami. Posledním z evakuovaných pluků byl 12. pluk. Ten byl evakuován na americké lodi Logan, která z Vladivostoku odplula až 21. července.

Odplutím 12. pluku však evakuace čs. vojska ještě nekončila. Pokračovala až do 2. září, kdy na lodi Heffron odplul poslední čs. transport (evakuace čs. vojska trvala 20 měsíců: První loď Roma odplula 15. ledna 1919 a poslední Heffron 2. září 1920). V jejím průběhu bylo z Vladivostoku do Československa přepraveno 67 730 osob.

Z těchto přepravených osob bylo:

- 53 455 poddůstojníků a vojáků,
- 3 004 důstojníků a vojenských úředníků,
- 6 714 občanů ČSR (krajanů a bývalých zajatců),
- 1 716 žen (vojákyň a občanek, z nich bylo 1 460 manželek vojáků a důstojníků),
- 717 dětí,
- 1 935 cizinců,
- 189 dalších osob.

Evakuace čs. vojska, a s ním spojená i evakuace dalších osob, byla nesmírně náročnou akcí, jak po stránce organizační, tak po stránce technické. Určité problémy činily i nestejně tonáže lodí. Např. největší americká loď Amerika (šlo o bývalou německou osobní loď zabavenou Američany) mohla vzít na palubu až 6 478 osob, největší anglická loď Dollar 3 427 osob a většina ostatních lodí jen kolem 1 000 až 2 000 osob. Proto bylo nutno sestavovat a operativně upravovat seznamy

evakuovaných osob podle kapacity připlouvajících lodí.

V zájmu plného obsazení každé lodi pak spolu s pravidelnými útvary a jednotkami byli evakuováni i zbylí invalidé, ranění, nemocní, ženy a děti vojáků a další osoby. Rozmístění osob na lodích prováděli ubytovatelé za pomoci nalodovacích důstojníků. Dílčí problémy vznikaly jen s nalodováním některých cizinců, zajatců, žen a dětí. Nutno však dodat, že příslušníci evakuačního úřadu, ač suchozemci, zvládali nalodování velmi dobře. Jejich činnost byla vysoce oceňována lodními důstojníky i kapitány lodí.

Nalodění většiny lodí netrvalo déle než jeden den. Po skončení nalodění vojáci nastoupili na palubu, kde se s nimi rozloučili zástupci evakuačního úřadu (s některými transporty se osobně loučil gen. Čechek). Po projevech následovala čs. hymna a po ní, za houkání lodní sirény, se loď dala do pohybu. Odplutí každé lodi bylo spojeno s radostí, obavami i smutkem. Ti, kteří odpluli, projevovali radost i obavy z cesty, a ti, kteří zůstávali, s trochou závisťi i smutku očekávali zprávy o plavbě jednotlivých lodí a o tom, kdy připluje loď i pro ně.

Napětí mezi čekajícími vojáky zvyšovaly i zprávy o ztroskotání některých lodí. Naštěstí se tyto zprávy ukázaly jako falešné. Menší problémy měla jen americká loď Logan, která u Vladivostoku najela na mělčinu, a stejný problém měla loď Mount Vernon u amerických břehů. Jediná větší nepříjemnost se stala lodi Heffron, která poblíž japonských břehů uvázla na podmořském skalisku a musela být odtazena do doků na opravu. I tato příhoda se naštěstí obešla bez obětí a loď po opravě pokračovala v plavbě.

Směr plavby jednotlivých lodí byl různý: Většina směřovala kolem Indie do Suezu a odtud pak do Terstu (některé lodi pluly i do Neapole a Marseille), a další pak do Panamy, severní Ameriky a Kanady. Ze západního pobřeží USA a Kanady byli vojáci přepraveni vlaky na východní pobřeží a odtud pak lodmi do Hamburku. Doba plavby většiny lodí se pohybovala kolem 6

týdnů. Nezbytné zastávky, při nichž mohli vojáci opustit loď a navštívit města, byly konány v Hong-kongu, Singapuru, Colombu, Adenu a Port-Saidu.

Po vyloštění v evropských přístavech následovala poslední etapa anabáze: Vlaková přeprava přes Rakousko, Francii a Německo do vlasti. Průjezd jednotlivých pluků a dalších součástí čs. vojska územím ČSR byl triumfální. Většina pluků byla slavnostně uvítána již na státní hranici. Vítání pak pokračovalo po celé délce trati, po níž vlaky s vojáky projížděly

Na vyzdobených železničních stanicích vítali vojáky zástupci měst a místních posádek, delegace různých spolků, ženy v krojích a další občané. Zvláště srdečné bylo uvítání ve městech, která byla jednotlivým plukům a dalším útvarům určena jako stálé posádky. Srdečné přijetí na vojáky velmi zapůsobilo, ale jejich největším přáním bylo dostat se co nejdříve ke svým rodinám, příbuzným a známým, prostě domů. Přesto se stalo, že i v této celkové euforii některé menší transporty dojezly do vlasti bez povšimnutí a ne všichni vojáci se dočkali vděku, péče a zaslouženého uznání.

Bezprostředně po návratu jednotlivých útvarů bylo přikročeno k demobilizaci, která se vztahovala na ročník 1894 a starší. Kdo byl mladší, musel ještě sloužit, ale každý měl právo na jednoměsíční repatriační dovolenou. A po ní nastaly všední pracovní dny. V armádě byla postupně dokončována unifikace (sjednocování organizačních struktur). Pluky vzniklé spojením útvaru legionářského a domácího si zpravidla zachovaly číslo i název zahraničního pluku. Již v průběhu unifikace bylo přistoupeno k organizovanému mírovému výcviku, a vše, co čs. vojsko na Rusi prožilo, se nenávratně stávalo historií.

Závěr

Čs. vojsko vytvořené v Rusku se chtělo účastnit bojů na východní frontě. Důvod byl jednoduchý: Odtud vedla nejkratší cesta domů. Po rozpadu této fronty bylo rozhodnuto přesunout je do Vladivostoku a odtud do Francie, kde se mělo účastnit závěrečné ofen-

zívy proti německé armádě. Cesta na východ byla tedy cestou vynucenou okolnostmi a uskutečnila se v době, kdy v Rusku zuřila občanská válka. I když byla zahájena po dohodě se sovětskými orgány, vlivem různých obstrukcí L. N. Trockého, narůstající napětí mezi sovětskou vládou a čs. vojskem přerostlo v ozbrojený boj.

V době, kdy došlo k prvním srážkám, bylo čs. vojsko v krajně nevýhodné situaci. Útvary byly odzbrojeny a měly jen nepatrný počet lehkých zbraní a navíc vlaky, v nichž byli čs. vojáci přepravováni, se pohybovaly nebo postávaly na úseku dlouhém 8 000 km. Nastal zoufalý boj o samotnou existenci vojska. V nespočetných bitvách, větších a menších srážkách, které byly vybojovány mezi Volhou a Vladivostokem, čs. vojsko vítězně obhájilo svou existenci.

Těžké boje, a zejména pak velké a naprosto nečekané úspěchy čs. vojska, vzbudily pozornost, uznání a respekt v celém světě. Jeho úspěchy výrazně podepřely propagační a diplomatickou činnost Československé národní rady. I když čs. vojsko prožívalo své vnitřní krize a muselo překonávat řadu vnějších nesnází a nebezpečí, přece jen se jako kompaktní ozbrojená síla do Vladivostoku dostalo. Odtud pak kolem Indie, nebo přes USA a Kanadu, bylo přepraveno do osvobozené vlasti.

Přínos bojové činnosti čs. vojska na evropské části Ruska a na Sibiři spočíval v tom, že:

- * Výrazným způsobem podpořilo Čs. národní radu při jednáních o uznání nezávislosti čs. státu, a v době, kdy již byla vytvořena Československá republika, svými činy podpořilo její autoritu jak mezi vojenskými činiteli, tak mezi politiky ostatních států.

- * Zabránilo postupu německých a rakousko-uherských vojsk do jižní části Ruska a v období rozhodné německé a rakousko-uherské ofenzívy v létě 1918 zadrželo na Sibiři statisíce německých a rakousko-uherských zajatců, kteří měli být dopraveni zpět do Německa a Rakousko-Uherska a měli posí-

lit jejich armády. Tím současně zabránilo i hospodářskému využití zdrojů Ruska pro válečné cíle Německa a Rakousko-Uherska a význačně přispělo i k vítězství spojenců na západní frontě.

- * Získalo důvěru ve své vlastní síly a mimořádně cenné bojové zkušenosti, které pak byly využívány při přípravě velitelů a vojsk čs. armády. Z jeho řad se rekrutovaly zkušené velitelské kádry, včetně většiny generálů čs. armády.

- * Tím, že vážně ohrožovalo samotnou existenci sovětského státu vytvářelo podmínky pro formování a boj ruských národních sil a pro nastolení demokratického zřízení v Rusku.

- * Svým bojem navázalo na předchozí historii českého státu, která byla bojem o národní samostatnost a národní kulturu, a významně se podílelo na vytvoření novodobých vojenských dějin Čechů a Slováků. Jeho boj se postupně stal legendárním a nejenže představoval postatnou část našich vojenských tradic, ale po dobu dvaceti let se stal i zdrojem poučení a výchovy mladé generace čs. státu.

Sám T. G. Masaryk v prvním poselství po návratu do vlasti uvedl:

„Historie naší zahraniční akce a zejména našeho vojska, jeho bojů a hrdinství, historie sibiřské anabáze - to všechno bude výchovnou epopejí pro naše budoucí generace.“

Vývoj po druhé světové válce neprobíhal podle představ T. G. Masaryka a historie našeho zahraničního vojska - československých legií - se výchovnou epopejí nestala. Naopak, od roku 1948 byla buď zamlčována, nebo znevažována a odsuzována. V nelibosti se ocitly zejména útvary ruské legie, jejichž „kontrarevoluční činnost proti sovětskému státu“ byla jak sovětskými, tak našimi ideology náležitě „oceněna“.

V současné době již nemusíme respektovat ideologická tabu a proto i 80. výročí bojů čs. vojska na Rusi a jeho slavné anabáze vedlo autora, redakci a redakční radu našeho časopisu k tomu, abychom připomenuli právě tuto součást české vojenské historie.

ŠACHOVÁ TAKTIKA

Šachová teorie zaznamenala v poslední době pronikavý rozvoj. Není proto divu, že mladí hráči, aby dosáhli rychlého úspěchu, se snaží ovládnout módní způsoby zahájení. Vycházejí z toho, že tak hrají velmistři. Záhy se však ukáže obtížnost tohoto postupu.

Ovládnout nové myšlenky šachové hry může ve skutečnosti jen hráč, který pronikne do hlubokých strategických úvah cestou postupných kroků, především pak ovládnutím kombinační hry.

Při uskutečňování strategického plánu musí šachista řešit mnoho dílčích úkolů, které před něj staví jeho soupeř. Musí se snažit získat iniciativu, časový předstih ve vývinu figur výhodné rozestavení pěšců a figur - nutit soupeře k vynuceným tahům. V těchto případech se hovoří o tom, že na pomoc strategii přichází taktika.

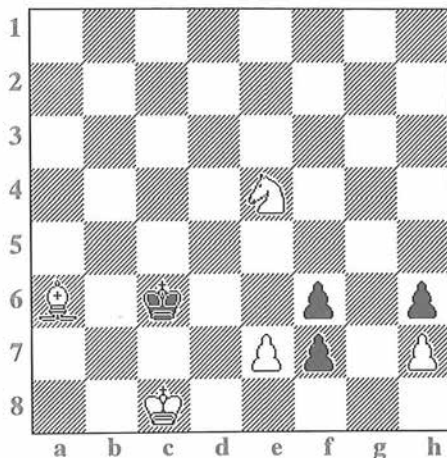
Taktický boj na šachovnici se neodehrává jen jako vynucený postup. (V praxi se vynucený postup běžně označuje termínem „forsírovaný“.) Při tom však forsírovaným postupům je v každé partii věnováno nejvíce času. Hráči propočítávají odpověď z hlediska toho, aby udrželi rovnováhu a neztratili materiál. Nedopustí-li se žádný ze soupeřů nepřesností, vypadá taktický boj navenek velmi klidně. Propočet variant ještě nevyčerpává taktiku. Soupeři usilují o nečekané tahy, občas nastražují léčky. To vše se jeví tak jako by soutěžili o „chytřejší“ tahy. Při tom musí být stále ve střehu, udržovat svoji pozornost, aby odhalili zámýsl soupeře.

Podle míry složitosti pozice si hráči stavějí konkrétní úkoly. Vždy ovšem záleží na tom, kdo vidí dále, kdo z nich počítá přesněji a jak se hospodaří s časem. V dílčích taktických situacích může být zpravidla několik dobrých pokračování. Dá se v nich tzv. situace přiostrit nebo také zklidnit, jindy se hráč rozhodne dočasně porušit rovnováhu kvůli jiné výhodě. **Ale o tom až přistě.** - jz -

Řešení:

1. situace: Bílý remizuje takto: 1. Sb 4+ - Kb3! [Kx b4 - Jd3+], 2. Jxf3! - f1D+, 3. Se1 - Dg2 [nelze brát Dxe2 pro Jd4+], 4. Sg3 - Kc3, 5. Kd1 - Df1+, 6. Se1+ - Kb3, 7. Kd2 a bílý nepustí černého dámu ke hře.

2. situace: 1. Jg3+ - Kd4, 2. Vc8 - Dxc8, 3. Jf5+ - Kc5 (jediné místo, kde není šach jezdcem a současně napadení dámy), 4. b4+! - a nyní musí černý král na jedno z polí, kde dostane šach Jd6 nebo Je7, ztratí dámu a prohraje hladce pěšcovou koncovku.

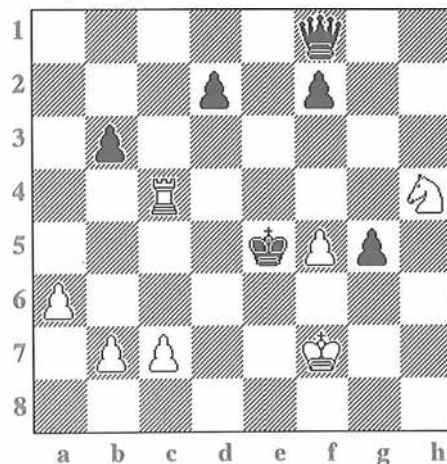

1. situace: Bílý je na tahu.

Jaký bude výsledek?

Bílý: Kc1, Sa3, Je5, p: c2, h2

Černý: Kc3, p: f2, f3, h3

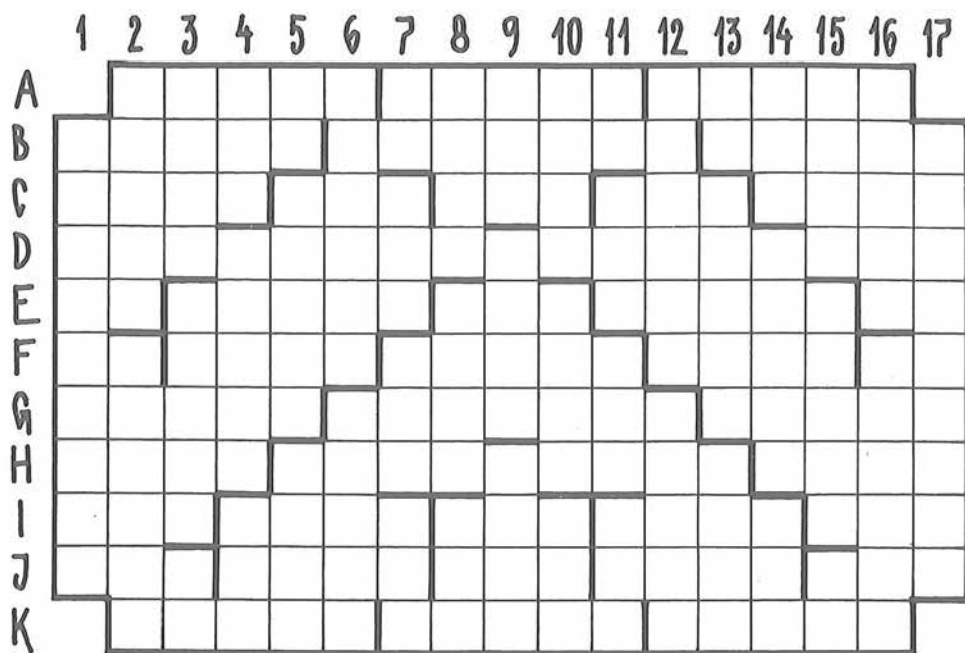

2. situace: Bílý vyhraje.

Bílý: Kf2, Vc5, Jh5, p: a3, b2, c2, f4

Černý: Ke4, Df8, p: b6, d7, f7, g

ZRNKA MOUDROSTI

Autorem citátu o pravdě je **Stefan Kisielewski** (1911-1991) Jeho výrok je tajenkou křížovky.

VODOROVNĚ:

A. Hlavní město Nigérie; město v USA; sladkovodní ryba. - **B.** Železniční nástupiště; stát v USA; víření (bás.). - **C.** Důrazná výzva; citoslovce odporu; ruská řeka; nádro; starší jednotka tlaku. - **D. 1. část tajenky.** - **E.** Kancelářská zkratka; otvor (slovensky); býv. ruský šachista; vydávat vysoký tenký zvuk; tisk. agentura USA. - **F.** Zkr. voltampéru; vojenská jednotka; rádce (hanlivě); býv. ostravský herec; řím číslý 51. - **G.** Domácké ženské jméno; způsob léčení; vábit. - **H.** Anglický ostrov; **2. část tajenky;** popravič. - **I.** Anglický „inkoust“; neobuta; pytlovitá síť na ryby; italské platidlo; jehličnan. - **J.** Předložka; první muž; zkratka trhaviny trinitrotoluen; žlutohnědé barvivo (slov.); důrazný zápor. - **K.** Vyladovat; vydávat zvuky tetřeva; podzemní květina.

SVISLE:

1. Jeden z alkaloidů opia. - **2.** Malomocenství; bezpečnostní trhavina. **3.** Plošná výměra pozemku; silný alkoholický nápoj; ruský souhlas. **4.** Dosažená branka; smyčcový altový nástroj; německy „koupel“. - **5.** Osobní zájmeno; cizí ženské jméno; plavidla. - **6.** Africká poušť; opracovávat sekerou. **7.** SPZ Olomouce; jeden i druhý; žito; úřad (zast.). - **8.** Nevelký; dánský hudební skladatel; číslovka základní. - **9.** Beduínský plášť; chyba; služební pořadí. - **10.** Kraj na Moravě; zn. cukrovinek; SPZ Klatov. - **11.** Chem. zn. americia; vybídnutí k tichu; stroj k vyvinutí tlaku; biblická osoba. - **12.** Chlapecké jméno; mravověda. - **13.** Slovensky „jestliže“; pták - dravec; řecký bůh války. - **14.** Německy „červený“; samec žáby; francouzsky „umění“. - **15.** Obsah drahého kovu v minci; šfouchat někoho rohy; Evropan. - **16.** Odrůda; „mrtvý jazyk“. - **17.** Mučítí se.

NÁPOVĚDA:

C. Lan, H. Rona, 8. Tarp

TAJENKA: Pravda bývá složitá – lež prostá.

Bitevní vrtulník MI-24V

Je ve výzbroji Ruské federace, Ukrajiny, Polské republiky, Slovenské republiky a Maďarské republiky využíván k ničení zejména pohyblivých zodolněných pozemních cílů PTRS 9M114 na vzdálenost do 5000 m ve dne za dobrých povětrnostních podmínek.

Vrtulník je klasické zodolněné konstrukce s pancéřováním životně důležitých míst, pětistým nosným a třilistým vyrovnávacím rotorem. Pohonnou jednotku vrtulníku tvoří dvojice turbohřídelových motorů TV3-117 o maximálním výkonu 2 x 1640 kW a pomocný motor pro dodávku vzduchu po spuštění.

Základní takticko-technická data

Celková délka 21,35 m
Celková výška 5,47 m
Osádka 2 osoby
Únosnost 1500 kg
Dolet 495 km
Dostup 4500 m
Maximální rychlost .. 310 km.h⁻¹

Bojový vrtulník GERFAUT

Bude ve výzbroji OS Francie plnit úkoly palebné podpory a doprovodu dalších vrtulníků za všech povětrnostních podmínek ve dne i v noci.

Vrtulník je klasické konstrukce se čtyřlístým nosným rotorem, třilistou vyrovnávací vrtulí a vodorovnou stabilizační plochou. Pohonnou jednotku tvoří dvojice turbohřídelových motorů MTR-390 s maximálním výkonem po 958 kW. Základní výzbroj vrtulníku tvoří 30mm kanón GIAT AM-30-781. Ta může být doplněna o dva raketové bloky SNER s neřízenými raketami ráže 68 mm a až čtyřmi PLRS MISTRAL.

Základní takticko-technická data

Celková délka 14,00 m
Celková výška 4,32 m
Osádka 2 osoby
Únosnost 2700 kg
Dostup 5000 m
Maximální rychlost ... 280 km.h⁻¹

VRTULNÍKY

